

Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босна и Херцеговина

Predmet br.: S1 1 K 005207 12 Kžk (veza X-KR-06/213)

Datum: Donesena 07.05.2013. godine
Otpremljena 29.11.2013. godine

Pred vijećem Apelacionog odjeljenja u sastavu:

sudija Mr Dragomir Vukoje, predsjednik vijeća
sudija Senadin Begtašević
sudija Mirza Jusufović

PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE
protiv
GOJKA KLIČKOVIĆA
MLADENA DRLJAČE

DRUGOSTEPENA PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine: Dževad Muratbegović

Branilac optuženog Gojka Kličkovića: advokat Dušan Tomić

Branilac optuženog Mladena Drljače: advokat Milan Trbojević

P R E S U D A	3
I. TOK POSTUPKA	11
A. DOKAZNI POSTUPAK PRED VIJEĆEM APELACIONOG ODJELJENJA	12
1. Završne riječi	13
II. NALAZI APELACIONOG VIJEĆA	18
1. Optužnica	18
2. Pretpostavka nevinosti i teret dokazivanja	20
3. Generalna ocjena dokaza u postupku	22
III. OPŠTI ELEMENTI KRIVIČNOG DJELA ZLOČINI PROTIV ČOVJEČNOSTI	28
A. ŠIROK I SISTEMATIČAN NAPAD	32
1. Kontekstualna osnova inkriminiranih događaja	32
2. Osnivanje Srpske opštine Bosanska Krupa	39
3. Na okolnost početka oružanog sukoba napadom srpskih snaga	49
4. Konačni zaključak Apelacionog vijeća o postojanju rasprostranjenog ili sistematičnog napada	87
B. DJELA OPTUŽENOG MORAJU BITI DIO NAPADA	87
C. NAPAD MORA BITI USMJEREN PROTIV BILO KOJEG CIVILNOG STANOVNIŠTVA	89
D. DISKRIMINATORNA NAMJERA I PROGON	89
E. INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST OPTUŽENIH	93
1. Primjena doktrine Zajedničkog zločinačkog poduhvata (ZZP) u ovom predmetu ...	93
F. POJEDINAČNE INKRIMINACIJE U OSNOVI ZLOČINA	102
1. Uopšteno	103
2. Optuženi Gojko Kličković (tačka 1. Optužnice)	104
3. Optuženi Gojko Kličković (tačka 2. i 3.); Optuženi Mladen Drljača (tačka 4. i 5.) ..	107
4. Optuženi Gojko Kličković i Mladen Drljača (tačke 6. i 7. Optužnice).....	127
IV. KONAČNI ZAKLJUČAK APELACIONOG VIJEĆA	130
V. ODLUKA O TROŠKOVIMA KRIVIČNOG POSTUPKA	131
VI. ODLUKA O IMOVINSKOPRAVNIM ZAHTJEVIMA	131
VII. PRILOG I I PRILOG II	131

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine, u vijeću Apelacionog odjeljenja sastavljenom od sudije Mr Dragomira Vukoja, kao predsjednika vijeća, te sudija Senadina Begtaševića i Mirze Jusufovića, kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravne savjetnice Medine Džerahović, u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženih Gojka Kličkovića i Mladena Drljače, zbog krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, odlučujući po Drugoj izmjenjenoj optužnici Tužilaštva BiH broj: T20 0 KTRZ 0005033 08 od 29.3.2013. godine, nakon održanog pretresa, u prisustvu tužioca Tužilaštva BiH, Dževada Muratbegovića, optuženih lično, te njihovih branilaca, advokata Dušana Tomića i Milana Trbojevića, dana 07.05.2013. godine donio je i javno objavio slijedeću:

P R E S U D U

Optuženi:

1. **Kličković Gojko**, sin Ilije i majke Save, rođen 25. marta 1955. godine u selu Donji Petrovići, opština Bosanska Krupa, sa prebivalištem na adresi ... , JMBG: , diplomirao sociologiju i završio postdiplomski studij na odsjeku za pravno-ekonomski smjer, oženjen, otac dvoje djece, državljanin ... , po nacionalnosti
2. **Drljača Mladen**, sin Steve i majke Jele, rođen 5. marta 1958. godine u Bosanskoj Krupi, sa prebivalištem u ... , JMBG: ... , VSS, po zanimanju pravnik, zaposlen kao sekretar u Komisiji za koncesije Republike Srpske, oženjen, otac jedne kćerke, državljanin ... , po nacionalnosti

Na osnovu člana 284. tačka c) Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine

OSLOBAĐAJU SE OD OPTUŽBE

Da su:

U periodu od 21. aprila 1992.godine do kraja avgusta 1992.godine, u vrijeme rata u Bosni i Hercegovini, u okviru širokog i sistematičnog napada pripadnika Podgrmečke brigade, kasnije 11. Krupske lake pješadijske brigade i policije Stanice javne bezbjednosti Srpske opštine Bosanska Krupa, potpomognuti pripadnicima VI čete pješadijske brigade bivše JNA iz Lušci Palanke, usmjerenog protiv nesrpskog civilnog stanovništva opštine Bosanska Krupa, znajući za taj napad, optuženi Kličkovć Gojko na dužnosti komandanta Kriznog štaba Srpske opštine Bosanska Krupa, kasnije predsjednika Ratnog predsjedništva Srpske opštine Bosanska Krupa i optuženi Drijača Mladen na dužnosti člana Kriznog štaba Srpske opštine Bosanska Krupa, kasnije člana Ratnog predsjedništva Srpske opštine Bosanska Krupa i istovremeno u funkciji predsjednika vijeća Privremenog vojnog suda Srpske opštine Bosanska Krupa i predsjednika Komisije za razmjenu zarobljenika Srpske opštine Bosanska Krupa, kao svjesni učesnici udruženog zločinačkog poduhvata, koji su činili Vještica Miroslav, poslanik u Skupštini srpskog naroda u Republici Bosni i Hercegovini i predsjednik Opštinskog odbora Srpske demokratske stranske Srpske opštine Bosanska Krupa, Štrbac Milan zv. „Bijeli“, komadant Podgrmečke brigade, Vojinović Milan, načelnik Stanice javne bezbjednosti Srpske opštine Bosanska Krupa, Stupar Lazar, komandir Stanice javne bezbjednosti Srpske opštine Bosanska Krupa, Ciganović Dmtitar i Orelj Mirko, sudije Privremenog vojnog suda Srpske opštine Bosanska Krupa i drugi istaknuti članovi opštinskog rukovodstvo samoproglašene Srpske opštine Bosanska Krupa, postupali sa diskriminatornom namjerom realizacije zajedničkog cilja da se izvrši progon civilnog nesrpskog stanovništva sa teritorije samoproglašene Srpske opštine Bosanska Krupa, koja je proglašena na sjednici Srpske skupštine Bosanska Krupa održane dana 11.12.1991.godine, čije su granice utvrđene Elaboratom o osnivanju Srpske opštine Bosanska Krupa i koja je bila u sastavu Autonomne regije Krajina, na nacionalnoj i vjerskoj osnovi, pa je radi realizacije ovog cilja, optuženi Kličković Gojko planirao i naredio progon civilnog nesrpskog stanovništva sa teritorije samoproglašene Srpske opštine Bosanska Krupa, na način što je, preko njemu podređenih pripadnika Stanice javne bezbjednosti i Podgrmečke brigade Srpske opštine Bosanska Krupa, kojima su pomagali pripadnici VI Čete pješadijske brigade bivše JNA iz Lušci Palanke, organizovao pješadijski i artiljerijski napad na nesrpsko stanovništvo i nezakonito zatvaranje vojno sposobnih Bošnjaka i Hrvata, opštine Bosanska Krupa u zatočeničke objekte i svojim naredbama naredio da se izvrši preseljenje nesrpskog stanovništva sa područja koja su odlukom samoproglašene Privremene Skupštine srpskog naroda Bosanske Krupe od 25.10.1991.godine proglašena za državnu teritoriju srpskog naroda na kojima žive Srbi i koje pripadaju srpskom narodu, o čemu je redovno

izvještavan na sastancima Ratnog predsjedništva Srpske opštine Bosanska Krupa od strane Vojinović Milana, načelnika Stanice javne bezbjednosti Srpske opštine Bosanska Krupa i Štrbac Milana zv. „Bijeli“, komadanta Podgrmečke brigade Srpske opštine Bosanska Krupa, a optuženi Drljača Mladen učestvovao u nezakonitom zatvaranju vojno sposobnih Bošnjaka i Hrvata opštine Bosanska Krupa u zatočeničke objekte i u prisilnom preseljavanju zatočenog civilnog nesrpskog stanovništva, o čemu je na sastancima izvještavao članove Ratnog predsjedništva Srpske opštine Bosanska Krupa, iako su obzirom na svoje položaje bili svjesni da se zajednički cilj može postići samo pomoću sile i straha i da njihov doprinos pomaže u ostvarivanju zločina koji se čine u sklopu realizacije zajedničkog cilja, tako što su:

optuženi Kličković Gojko,

1. U periodu od 21. aprila do 25. aprila 1992. godine, pripadnici Podgrmečke brigade i Stanice javne bezbjednosti Srpske opštine Bosanska Krupa, koji su bili pod njegovim uticajem i kontrolom, potpomognuti pripadnicima VI čete pješadijske brigade bivše JNA iz Lušci Palanke, u namjeri ostvarivanja zajedničkog cilja, izvršili progon nesrpskog civilnog stanovništva opštine Bosanska Krupa, na način da su sa svojih položaja na brdima Lipik, Vučjak, Pučenik i dr., izvršili pješadijski i artiljerijski napad na nesrpsko civilno stanovništvo u naseljima Sokak, Mahala, Hodžinac, Pazaradžik, Krćana, Zalug i Ostružnica, opština Bosanska Krupa, koji je napad trajao nekoliko dana i koji je za posljedicu imao smrt civila Bošnjaka i to: Alidžanović Huseina zv. „Buko“, Badnjević Arifa, Čehajić Smaje, Harambašić Rasima, Kabiljagić Emina, Mulalić Feride, Mulalić Rasima, Musić Hilmije zv. „Hilmo“, Redžić Sulje, Šarić Muje, Piralčić Mithata zv. „Mita“ i Velagić Dževada, uključujući i pretresanje, pljačku, namjerno uništenje i paljenje kuća u pomenutim naseljima, čiji su vlasnici bili Bošnjaci, uništenje dvije džamije i katoličke crkve, iako je bio svjestan da su ta krivična djela moguće posljedice tih postupaka,
2. Dana 01. maja 1992. godine, naoružani pripadnici II, IV i V bataljona Podgrmečke brigade i policije Stanice javne bezbjednosti Srpske opštine Bosanska Krupa, po naredbi Kličković Gojka od 28. aprila 1992. godine su u namjeri ostvarivanja gore navedenog zajedničkog cilja, pozvali bošnjačko stanovništvo iz mjesta Ostružnica, Veliki i Mali Badić, Zalin,

V.Jasenica, Arapuša, V.Dubovik i Potkalinje, koja su bila u okruženju i pod kontrolom srpskih snaga te ih obavjestili o pomenutoj naredbi, pa kada su se okupili, iste su u pratnji naoružanih policajaca i pripadnika Podgrmečke brigade transportovali autobusima, teretnim vozilima, traktorima i konjskim zapregama, u pravcu Budimlić Japre, Kamengrada i Fajtovca, na području opštine Sanski Most, koja mjesta su bila pod kontrolom srpskih snaga,

3. Dana 24.maja 1992.godine, naoružani pripadnici vojne policije 11. Krupske lake pješadijske brigade i policije Stanice javne bezbjednosti Srpske opštine Bosanska Krupa, po naredbi Kličković Gojka od 22.maja 1992.godine su u namjeri ostvarivanja gore navedenog zajedničkog cilja, pozvali preostalo bošnjačko civilno stanovništvo iz naselja Zalug i iz grada Bosanska Krupa, na desnoj obali rijeke Une, koje je bilo u okruženju i pod kontrolom srpskih snaga, te ih obavjestili o pomenutoj naredbi, pa kada su se okupili, iste su u pratnji naoružanih policajaca transportovali autobusima i teretnim vozilima preko Radića i Grabeža, na područje opštine Bihać, koja je bila pod kontrolom Armije Bosne i Hercegovine,

optuženi Drljača Mladen,

4. Početkom maja 1992.godine, u namjeri ostvarenja zajedničkog cilja, učestvovao u progonu bošnjačkog i hrvatskog civilnog stanovništva opštine Bosanska Krupa, na način što je sačinjavao spiskove zatočenika koji će biti razmijenjeni, nakon čega je na osnovu tako sačinjenog zapisnika, dana 10.maja 1992.godine, u selu Ripač kod Bihaća, izvršena razmijena dvadesetčetiri zatočena civila Bošnjaka i to: Balkić Kasima, Balkić Asima, Balkić Hamdije, Mulalić Ekrema, Redžić Faika, Štancel Silvestra, Bajraktarević Šerifa, Grošić Džemala, Grošić Dževada, PWS-03, Arnautović Smajila, Mehić Zuhdije, Balkić Adema, Rekić Elvira, Dizdarević Huseina, Hasić Emira, Mehić Zarifa, Selimagić Damira, Arnautović Dževada, Arnautović Enesa, Salkić Saliha, Arnautović Emira, Čehajić Ahmeta i Čehajić Nermine, koji su bili zatočeni u osnovnoj školi „Petar Kočić“ u Bosanskoj Krupi u nehumanim uslovima, bez dovoljno vode, bez stakala na prozorima, bez adekvatne ishrane i bez adekvatne medicinske pomoći, gdje su u više navrata, zatočenici Šepić Kemal, Malkoć

Nusret, Budimlić Mirsad, Kadić Fehim i dr. bili teško premlaćivani i upućivani na obavljanje prisilnih radova, za dvanaest lica srpske nacionalnosti i to Štrbac Slobodana, Rajić Slavka, Vukojević Ranka, Vukojević Borku, Prica Stanu, Škorić Boška, Prica Boru, Vojinović Milu, Stojanović Mirka, Stojanović Peru, Jovičić Marka i Ugorčina Dušana, koji su bili zatočeni u Cazinu,

5. Dana 22.maja 1992.godine, u naselju Pritoka kod Bihaća, u namjeri ostvarenja zajedničkog cilja, učestvovao u progonu bošnjačkog civilnog stanovništva opštine Bosanska Krupa, na način što je sačinjavao spiskove zatočenih civila nesrpske nacionalnosti za razmjenu i što je prisustvovao razmijeni šesnaest zatočenih civila Bošnjaka i to: Ezić Hilmije, Bužimkić Idriza, Delić Redže, Bajramović Hazima, Mušić Osmana, Mesić Esada, Velagić Ibrahima, Rekić Euzebia, Ezić Envera, Rekić Ilijasa, Kasumović Senada, Kasumović Ismeta, Palić Mirsada, Rekić Nurije, Palić Seada i Šepić Šemse, koji su bili zatočeni u osnovnoj školi „Petar Kočić“ u Bosanskoj Krupi, u nehumanim uslovima, bez dovoljno vode, bez stakala na prozorima, bez adekvatne ishrane i bez adekvatne medicinske pomoći, gdje su u više navrata zatočenici Šepić Kemal, Malkoć Nusret, Budimlić Mirsad, Kadić Fehim i dr. bili teško premlaćivani i upućivani na obavljanje prisilnih radova, za petnaest zatočenih srpskih civila i to: Rašetić Mirka, Kovačević Gorana, Žujić Branka, Radić Milana, Radić Vidu, Kašetić Desu, Čulibrk Krunoslava, Miladinović Goluba, Miladinović Ginu, Miladinović Maju, Miladinović Marijana, Štrbac Voju, Štrbac Stojiću, Nedimović Danicu i Stanković Radovana, koji su bili zatočeni u Cazinu o čemu je sačinio zapisnik o razmijeni.

optuženi Kličković Gojko i Drljača Mladen,

6. U periodu između 21.aprila i 01.maja 1992. godine, pripadnici policije Stanice javne bezbjednosti i Podgrmečke brigade Srpske opštine Bosanska Krupa, koji su bili pod njihovim uticajem i kontrolom, u namjeri ostvarivanja zajedničkog cilja, izvršili progon nesrpskog civilnog stanovništva opštine Bosanska Krupa na način što su lišili slobode oko pedeset civila Bošnjaka i Hrvata i to: Alić Muradifa zv. „Nuno“, Bajrambašić Albina, Bajramović Hazima, Bajraktarević Šerifa, Balkić Adema, Balkić Asima, Balkić Hamdiju, Balkić Kasima, Budimlić Mirsada, Bužimkić Idriza, Ćurt Abdulkadira, Delić Redžu, Đuđa Sadriju, Đuđa

Nedžada, Đuđa Dževada, Ezić Hilmiju, A-3, Grošić Džemala, Grošić Dževada, Hasić Emira, Kadić Fehima, Krupić Ibrahima, Mahić Sabahudina, Malkoč Nusreta, Mehić Zarifa, Mehić Zuhdiju, Mesić Esada, PWS-03, Mulalić Ekrema, Mušić Osmana, Osmanagić Šefkiju, Palić Fikreta, Palić Mirsada, Palić Osmana, Palić Redžepa, Patković Rifeta, Piralčić Mirsada, Redžić Faika, PWC-31, Selimagić Damira, Selimović Zijada, Šepić Šemsu, Šepić Kemala, Šertović Ferida, Štancl Silvestera i dr., koje su zatočili i držali bez dovoljno vode i hrane u nehumanim uslovima u prostorijama osnovne škole „Dušan Košutić“ u Jasenici, koje su obezbjeđivali naoružani pripadnici Podgrmečke brigade do početka maja 1992.godine, kada je oko trideset zatočenika među kojima su bili Balkić Adem, Balkić Asim, Balkić Hamdija, Budimlić Mirsad, Dedić Redžo, A-3, Grošić Džemal, Grošić Dževad, Malkoč Nusret, Palić Mirsad, Šepić Kemal, Šepić Šemsa i dr., nakon ispitivanja pred Privremenim vojnim sudom Srpske opštine Bosanska Krupa, u pratnji policajaca Stanice javne bezbjednosti i pripadnika Podgrmečke brigade, premješteno i zatočeno u prostorije osnovne škole „Petar Kočić“ u Bosanskoj Krupi, gdje su bili zatočeni do 21. avgusta 1992. godine, u nehumanim uslovima, bez stakala na prozorima, bez dovoljno vode, ishrane i adekvatne medicinske pomoći, dok su ostali zatočenici, autobusima u pratnji policije, premješteni u naselje Arapuša, opština Bosanska Krupa, gdje su ih obezbjeđivali pripadnici policije i Podgrmečke brigade Srpske opštine Bosanska Krupa.

7. Dana 03.maja 1992.godine ili približno tog datuma, pripadnici Stanice javne bezbjednosti Srpske opštine Bosanska Krupa, koji su bili pod njihovim uticajem i kontrolom, u namjeri ostvarivanja zajedničkog cilja, izvršili progon bošnjačkog civilnog stanovništva u naseljima Zalug i Ostružnica, opština Bosanska Krupa, na način što su lišili slobode vojno sposobne civile Bošnjake i to: Arnautović Enesa, Arnautović Smaila, Arnautović Emina, A-4, Ezić Envera, Palić Seada, Redžić Euzebija, Redžić Ilijasa, Rekić Nuriju, Šabić Mirsada, Salkić Saliha zv.Braco i Velagić Ibrahima, koje su zatočili i držali u prostorijama osnovne škole „Petar Kočić“ u Bosanskoj Krupi, odakle su u pratnji vojnih policajaca Podgrmečke brigade premješteni u Jasenicu, gdje su u prostorijama Privremenog vojnog suda Srpske opštine Bosanska Krupa ispitivani od strane sudija Privremenog vojnog suda opštine Bosanska Krupa, nakon čega su na osnovu odluka Privremenog vojnog suda, u pratnji vojnih

policijaca pomenute brigade, ponovo zatočeni u prostorije osnovne škole „Petar Kočić“ u Bosanskoj Krupi, gdje su držani u nehumanim uslovima, bez stakala na prozorima, bez dovoljno vode, hrane i bez adekvatne medicinske pomoći,

dakle,

Kličković Gojko, kao dio širokog i sistematičnog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva na području opštine Bosanska Krupa, znajući za takav napad i kao učesnik udruženog zločinačkog poduhvata, preduzetog u cilju progona cijelokupnog nesrpskog stanovništva na nacionalnoj i vjerskoj osnovi, izvršio progon i to ubistvima, prisilnim preseljenjem stanovništva, zatvaranjem ili drugim teškim oduzimanjem fizičke slobode suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava, drugim nečovječnim djelima slične prirode, učinjenim u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede, bombardovanjem bilo kojim sredstvima nebranjenih gradova, sela ili zgrada, pljenidbom i uništavanjem ustanova namijenjenih vjerskim potrebama i pljačkom privatne imovine.

Drljača Mladen, kao dio širokog i sistematičnog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva na području opštine Bosanska Krupa, znajući za takav napad i kao učesnik udruženog zločinačkog poduhvata, preduzetog u cilju progona cijelokupnog nesrpskog stanovništva na nacionalnoj i vjerskoj osnovi, izvršio progon i to, prisilnim preseljenjem stanovništva, zatvaranjem ili drugim teškim oduzimanjem fizičke slobode suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava i drugim nečovječnim djelima slične prirode, učinjenim u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede,

čime bi počinili krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačke h) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine u vezi sa članom 180. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine,

i to: optuženi Kličković Gojko,

- radnjama opisanim pod tačkom 1. izmijenjene optužnice – ubistvima, bombardovanjem bilo kojim sredstvima nebranjenih gradova, sela, nastambi

ili zgrada, pljenidbom i uništavanjem ustanova namijenjenih vjerskim potrebama i pljačkom privatne imovine,

- radnjama opisanim pod tačkama 2. i 3. izmijenjene optužnice – prisilnim preseljenjem stanovništva i
- radnjama opisanim pod tačkama 6. i 7. izmijenjene optužnice – zatvaranjem ili teškim oduzimanjem fizičke slobode suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava i drugim nečovječnim djelima slične prirode, učinjena u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede,

optuženi Drljača Mladen,

- radnjama opisanim pod tačkama 4. i 5. izmijenjene optužnice – prisilnim preseljenjem stanovništva i
- radnjama opisanim pod tačkama 6. i 7. izmijenjene optužnice – zatvaranjem ili teškim oduzimanjem fizičke slobode suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava i drugim nečovječnim djelima slične prirode, učinjena u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede,

Na osnovu člana 189. stav 1. ZKP BiH troškovi krivičnog postupka iz člana 185. stav 2. tačke a) do f) ovog Zakona, kao i nužni izdaci i nagrada branilaca, padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

Na osnovu člana 198. stav 3. ZKP BiH oštećeni se sa svojim imovinsko pravnim zahtjevima upućuju na parnicu.

O B R A Z L O Ž E N J E

I. TOK POSTUPKA

1. Tužilaštvo BiH (Tužilaštvo) je protiv optuženog Gojka Kličkovića podiglo optužnicu broj: KT-RZ-100/06 od 14.12.2007. godine, koja je potvrđena dana 19.12.2007. godine, kojom se teretio da je učestvovanjem u udruženom zločinačkom poduhvatu (u daljem tekstu: zajednički zločinački poduhvat - ZZP) na republičkom i opštinskom nivou počinio krivična djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH, Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. KZ BiH i Ratni zločin protiv protiv ratnih zarobljenika, sve u vezi sa članom 180. stav 1. i 2. KZ BiH. Za ista krivična djela i učestvovanje u udruženom zločinačkom poduhvatu na republičkom i opštinskom nivou teretili su se i optuženi Mladen Drljača, po optužnici Tužilaštva broj: KT-RZ-22/08 od 19.03.2008. godine, potvrđenoj dana 21.03.2008. godine, i optuženi Jovan Ostojić, po optužnici broj: KT-19/08 od 12.03.2008. godine, potvrđenoj dana 13.03.2008. godine.

2. Sud BiH je rješenjima od 22.04.2008. i 23.04.2008. godine izvršio spajanje i vodio jedinstveni postupak po navedenim potvrđenim optužnicama Tužilaštva. Glavni pretres u ovom postupku započeo je dana 06.05.2008. godine čitanjem predmetnih optužnica, nakon čega je dana 21.08.2008. godine Tužilaštvo podnijelo objedinjenu optužnicu broj:KT-RZ-100/06.

3. Podneskom od 31.03.2009. godine, Tužilaštvo je odustalo od krivičnog gonjenja u pogledu udruženog zločinačkog poduhvata u odnosu na optuženog Jovana Ostojića da bi 21.09.2010. godine podnijelo izmijenjenu optužnicu protiv optuženih Gojka Kličkovića i Mladena Drljače broj: KT-RZ-100/06, nakon čega je prvostepeno vijeće donijelo oslobađajuću presudu kojom su optuženi Gojko Kličković, Mladen Drljača i Jovan Ostojić, a na osnovu člana 284. tačka c) ZKP BiH, oslobođeni od optužbe po svim tačkama optuženja da su radnjama detaljno opisanim u izreci presude, i to optuženi Gojko Kličković po tačkama 1, 2 (a-d), 3(a-c), 4(a-d), 5, 6, 7, 8. i 9. i optuženi Mladen Drljača po tačkama 2 (a-d), 3 (a-e), 4 (a-d), 5, 6. i 7. počinili krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama a), d), e), f), g) i k) KZ BiH, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, te optuženi Jovan Ostojić po tačkama 10(a-e) počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama a), e), f) i k), a sve u vezi sa članom 180. stav 2. KZ BiH.

4. Odlučujući po žalbi Tužilaštva BiH broj: KT-RZ-100/06 od 27.1.2011. godine

izjavljenoj protiv predmetne presude, Apelaciono vijeće ovog Suda je dana 22.02.2012. godine donijelo presudu broj: S1 1 K 005207 11 Krž kojom je istu djelimično uvažilo, presudu Suda Bosne i Hercegovine broj: X-KR-06/213 od 5.11.2010. godine u dijelu koji se odnosi na optužene Gojka Kličkovića i Mladena Drljaču - ukinulo, te u tom dijelu odredilo održavanje pretresa pred vijećem Apelacionog odjeljenja Odjela I za ratne zločine Suda BiH, dok je u odnosu na optuženog Jovana Ostojića žalbu odbilo kao neosnovanu, te pobijanu presudu u tom dijelu potvrdilo.

A. DOKAZNI POSTUPAK PRED VIJEĆEM APELACIONOG ODJELJENJA

5. U skladu sa članom 317. ZKP BiH, održan je pretres pred Apelacionim vijećem Suda BiH, te su tokom dokaznog postupka tužilaštvo i odbrana pozvani da se očituju u pogledu dokaza koje namjeravaju izvoditi tokom postupka, a rukovodeći se žalbenim navodima i ukidnom odlukom.

6. Tužilaštvo je u skladu sa Dopisom Apelacionog vijeća od 18.05.2012. godine, dana 31.05.2012. godine dostavilo Prijedlog dokaza koje namjerava ponovo izvesti pred Apelacionim vijećem, sa pregledom činjeničnih okolnosti na koje isti trebaju biti izvedeni, a zatim nakon održane statusne konferencije u skladu sa instrukcijama postupajućeg Apelacionog vijeća, dana 26.06.2012. godine dostavilo izmijenjeni Prijedlog sa reduciranom listom dokaza za izvođenje. Tužilaštvo je pored zahtjeva za preslušavanjem iskaza svjedoka navedenih u prijedlogu, postavilo prijedlog za izvođenje novih dokaza vezano za navode žalbe i to saslušanje svjedoka: Rekić Emira, Kadić Ismeta, Džudža Sadrije i Osmanović Šefkije na okolnosti tačke 1. i 2. Izmijenjene optužnice tj. artiljerijskog i pješadijskog napada pripadnika Podgrmečke TO brigade i Stanice javne bezbjednosti SoBK na civilno nesrpsko stanovništvo, te posljedica tog napada i drugih okolnosti. Odbrana je takođe dostavila Prijedlog za neposredno izvođenje dokaza od 1.12.2012. godine gledanjem audio-video snimaka svjedočenja određenog broja svjedoka saslušanih u toku prvostepenog postupka.

7. Na ročištu nastavka glavnog pretresa održanom dana 20.11.2012. godine sud je pozvao odbranu da se izjasni na okolnost izvođenja navedenih novih dokaza Tužilaštva, pri čemu se ista usprotivila navodeći da su na te okolnosti preslušani iskazi deset svjedoka i da se time neće postići ništa novo, te da će odbrana u tom slučaju biti prisiljena da predloži još 17 svjedoka.

8. Apelaciono vijeće je odlučujući o predmetnom Prijedlogu dana 27.11.2012. godine donijelo procesno rješenje kojim isti odbija obzirom da nisu izneseni uvjerljivi razlozi od strane Tužilaštva zašto ih ranije nije iznijelo u smislu odredbe člana 295. stav 4. ZKP BiH.

9. Na nastavku pretresa dana 3.12.2012. godine Apelaciono vijeće je donijelo odluku da se ne preslušava uvodno izlaganje Tužioca Phillip-a Alcock-a, obzirom da isti u smislu odredbi ZKP ne predstavlja dokaz.

10. Vijeće je Prijedloge Tužilaštva i odbrane vazano za preslušavanje iskaza svjedoka prihvatilo, pa su tako u toku pretresa pred Apelacionim vijećem reprodukovani iskazi slijedećih svjedoka po prijedlogu Tužilaštva: Hašima Đulića, Jadranka Šarana, Hamdije Balkića, Mirsada Palića, Mirsada Šabića, Envera Ezića, Dževada Grošića, svjedoka A-3, Ibrahima Sivića, PWS-03, Abdulkadira Ćurta, Ešrefa Hadžića, Adema Balkića, Ismeta Kasumovića, Redžepa Medžedovića, Kasima Kulauzovića, Sabida Alijagića, Smaje Sefića i Esada Hasanovića, te svjedoka po prijedlogu odbrane: Slobodana Majkića, Bajre Šabića, Zdravka Marčete, Bože Ercega, Vejsila Palića, Mile Mudrinića, Dragana Lukača, Rame Brkića, Muharema Begića, Nenada Bokana, Dragana Japundže, Đorđe Ježa, PWS-92, Dragomira Lujinovića, Miće Kačavende, Mome Grubiše, Mile Bjeljca, Milana Obradovića, Rajka Senića, Hamdije Arnautovića, Nurije Rekića, Jasmina Ramića, Boška Plavšića, Zdravka Latinovića, Đorđa Latinovića, Zaima Alijagića, Zdravka Narandžića, Dušana Stojisavljevića, Dragomira Damjanovića, Seada Palića, Emira Hasića, A-4, Dmitra Ciganovića, Mirka Orelja, Rajka Kličkovića, Ejuba Topića, Ratka Beronje i Ešrefa Hodžića.

11. Vijeće je prihvatilo sve dokaze Tužilaštva i odbrane izvedene u prvostepenom postupku, kako objektivne tako i subjektivne, a koji se nalaze u Poglavlju VII – PRILOG I i PRILOG II i predstavljaju sastavni dio ove Presude.

1. Završne riječi

(a) Tužilaštvo

12. Iznošenje završnih riječi počelo je 08. aprila 2013. godine, kojom prilikom se postupajući tužilac¹ još jednom osvrnuo na iskaze saslušanih svjedoka i uložene materijalne dokaze kojima potkrepljuje svaku tačku izmjenjene optužnice. Analizirajući elemente krivičnog djela, Tužilaštvo je u prvom redu analiziralo postojanje širokog ili sistematičnog napada, u kojem kontekstu se pozivalo na praksu Međunarodnog suda za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine (MKSJ) i izjave svjedoka na temelju kojih je zaključio da je 21. aprila 1992. godine od strane sprskih snaga izvršen napad sa brda Lipik, Vučijak, te sela Petrovići, Pučenik i Vranjska na pretežno muslimanska sela, nakon čega je uslijedilo sistematsko hapšenje i zatvaranje pretežno civilnog stanovništva, zatim paljenje kuća, nezakonita ispitivanja, prisilni rad, mučenja, premlaćivanja, ubijanja, te prisilno prseljavanje nesrpskog stanovništva. Sve te radnje su prema mišljenju Tužilaštva, preduzete s namjerom da se uspostavi Srpska opština Bosanska Krupa (SoBK).

13. Tužilaštvo je stava da su prvooptuženi Gojko Kličković i drugooptuženi Mladen Drljača znali za napad na nesrpsko stanovništvo opštine Bosanska Krupa, jer su u odnosu na ostale građane bili u poziciji da imaju potpuniji uvid, a time i znaju o onome što se događa na području opštine Bosanska Kurpa i šire. Takav zaključak proizilazi iz činjenice da su optuženi bili funkcioneri Srpske demokratske stranke (SDS), te su bili prisutni na mjestima gdje su se dešavali zločini. Dakle, optuženi Gojko Kličković je s obzirom na funkcije koje je obavljao imao vodeću ulogu u sprovođenju plana zajedničkog zločinačkog poduhvata (ZZP), tako što je uspostavio i vršio kontrolu nad sistemom vlasti u SoBK, dok je drugooptuženi Drljača Mladen u kritičnom periodu bio član Kriznog štaba i Ratnog predsjedništva SoBK, predsjednik Privremenog vojnog suda, predsjednik Komisije za razmjenu zarobljenika i član Sekretarijata SDS-a, te usljed toga doprinio uspostavljanju SoBK i na taj način bio svjestan da njegove radnje predstavljaju dio napada.

¹ U nastavku ove presude Apelaciono vijeće će koristiti izraz Tužilaštvo.

14. Radi realizacije zajedničkog cilja da se izvrši progon civilnog nesrpskog stanovništva sa teritorije samoproglašene SoBK, Tužilaštvo ističe da je optuženi Gojko Kličković planirao i naredio progon civilnog nesrpskog stanovništva na način što je preko njemu podređenih pripadnika Stanice javne bezbjednosti (SJB) i Podgrmečke brigade SoBK, organizovao pješadijski i artiljerijski napad na to stanovništvo i nezakonito zatvaranje vojno sposobnih Bošnjaka i Hrvata, svojim naredbama naredio da se izvrši preseljenje nesrpskog stanovništva sa područja koja su odlukom samoproglašene Privremene skupštine srpskog naroda Bosanske Krupe od 21.10. 1991. godine proglašena za državnu teritoriju srpskog naroda.

15. Optuženom Gojku Kličkoviću i Mladenu Drijači je Tužilaštvo stavilo na teret da su zajedno vršili kontrolu i uticaj nad pripadnicima policije SJB i Podgrmečke brigade koji su izvršili progon nesrpskog civilnog stanovništva Bosanske Krupe na način što su lišili slobode oko pedeset civila Bošnjaka i Hrvata, zatočili ih i držali u nehumanim uslovima bez dovoljno vode i hrane, da su nakon ispitivanja u Privremenom vojnom sudu isti premješteni u naselje Arapuša gdje su ih obezbjeđivali pripadnici policije i brigade; da su 03. maja 1992. godine policajci i vojnici pod njihovim uticajem i kontrolom izvršili progon bošnjačkog civilnog stanovništva u naseljima Zalug i Ostružnica tako što su premješteni u Jasenicu gdje su u prostorijama Privremenog vojnog suda ispitivani, a nakon čega, na osnovu odluka tog suda ponovo zatočeni u prostorije osnovne škole "Petar Kočić" u Bosanskoj Krupi.

16. Po tvrdnjama Tužilaštva oba optužena su s obzirom na svoje položaje bili ne samo svjesni da se zajednički cilj može postići samo pomoću sile i straha već su bili svjesni i da njihov doprinos pomaže ostvarivanju zločina koji se čine u sklopu realizacije zajedničkog cilja. Tužilaštvo je u konačnom, nalazeći dokazanim da su optuženi počinili krivično djelo za koje se terete, predložilo izricanje osuđujuće presude i kazne dugotrajnog zatvora.

(b) Odbrana prvooptuženog Gojka Kličkovića

17. U svom završnom obraćanju, branilac optuženog Gojka Kličkovića u zamjeni, advokat Milan Trbojević, je izjavio da odbrana ovog optuženog u cjelosti ostaje i kod ranije završne riječi kako samog optuženog Kličkovića tako i branioca mu, advokata Duška Tomića, datim na kraju prvostepenog suđenja. Potom se branilac Trbojević usredotočio na komentiranje dvije posljednje optužnice od ukupnih dosadašnjih šest, tj. tekstove od 21.9. 2010. godine i od 29.3. 2013. godine, smatrajući da je ova posljednja od strane Tužilaštva proizvoljno mijenjana, uključujući i zabranu izmijene optužnice na teže po optužene, o čemu će biti riječi u nastavku. Posljednja izmijenjena optužnica je odustala od postojanja širokog ili sistematičnog napada kojeg je vezivala za ARK, na mjesto kojeg geografskog područja taj napad sada vezuje za progon civilnog nesrpskog stanovništva opštine Bosanska Krupa od strane Podgrmečke brigade, SJB SoBK i pripadnike VI čete pješadijske brigade JNA (dakle, ne više za vojsku i policiju Srpske Republike BiH). Optužnica je odustala i od tvrdnje da se time provodila državna politika koju bi slijedili optuženi, kao i politika neke organizacije usmjerene na stvaranje zasebne države bosanskih Srba iz koje bi većina nesrpskog stanovništva bila trajno uklonjena.

18. Odbrana optuženog Kličkovića je u odnosu na tačku 1. posljednje izmijenjene optužnice navela da Tužilaštvo tokom postupka pred Apelacionim vijećem nije dokazalo da je ovaj optuženi bilo šta planirao i/ili naredio u oružanim operacijama tokom aprila 1992. godine, niti da je u njima bio učesnik ili neposredni očevidac tih događaja bio nadređen vojnoj policiji koja je obezbjeđivala objekte u kojima su se zatočena lica nesrpske nacionalnosti nalazila. On nije imao ingerencije nad vojskom niti je imao zakonsku obavezu nadzora njihovog rada. Ne postoji niti jedan propis iz inkriminisanog vremena koji bi ukazivao na komandnu funkciju komandanta Kriznog štaba i/ili predsjednika Ratnog predsjedništva opštine kakve funkcije je imao optuženi Kličković. Također, optuženi ne može odgovarati za ono o čemu nije imao bilo kakva saznanja. U odnosu na tačku 2. i 3. optužnice koje se odnose na transport muslimanskog stanovništva dana 01.05.1992. godine na područje opštine Sanski Most, i dana 24.05.1992. godine na područje Bihaća po naredbama optuženog Kličkovića, odbrana je istakla da se u tim slučajevima nije radilo o prisilnom premještanju civilnog stanovništva u cilju progona nego o privremenoj evakuaciji.

19. U okvirima tačaka 4. i 5. posljednje izmijenjene optužnice

optuženom Mladenu Drljači je stavljeno na teret da je u namjeri ostvarenja zajedničkog cilja – progona nesrpskog civilnog stanovništva, sačinjavao spiskove zatočenika koji će biti razmijenjeni, nakon čega je 10. maja 1992. godine izvršena razmjena u selu Ripač; da je sačinjavao spiskove zatočenih civila nesrpske nacionalnosti za razmjenu koja je obavljena 22. maja 1992. godine i kojoj razmjeni je prisustvovao.

20. Takođe, odbrana oba optužena negira dokazanost od strane Tužilaštva navoda iz tačaka 6. i 7. optužnice kojim je njima zajedno stavljeno na teret da su imali kontrolu nad pripadnicima SJB.

21. Optuženi Gojko Kličković u svojim završnim riječima prvenstveno osporava postojanje širokog i sistematičnog napada srpskih snaga na nesrpsko civilno stanovništvo opštine Bosanska Krupa (pretežno vezano za događaje koji su činjenično opisani pod tačkom 1. optužnice) smatrajući da je 21.04.1992. godine došlo do sukoba muslimanske i srpske teritorijalne odbrane, što je trajalo 3 ili 4 dana uz sporadičnu razmjenu vatre, pa samim tim takav napad ne bi imao niti jednu od zakonskih alternativno postavljenih karakteristika. Napad nije mogao biti izvršen prema civilima jer su gotovo svi prije izbijanja sukoba napustili grad odlazeći na lijevu obalu Une, dok su srpski civili uglavnom odlazili u pravcu Jasenice i susjednih sela. Optuženi je osporavao i primjenu instituta zajedničkog zločinačkog poduhvata (ZZP), koji kao oblik odgovornosti ne poznaje KZ BiH, kao ni KZ SFRJ koji je važio u vrijeme počinjenja krivičnog djela, pa samim tim ne može biti odgovoran za zločine koji su počinjeni. U svom daljem izlaganju pozivao se na pravne propise koji su bili na snazi tokom inkriminisanog perioda, u kojima je nalazio uporište za svoje djelovanje. Nadalje, optuženi ne nalazi da je evakuacijom muslimanskog stanovništva iz mjesta Arapuša, Zalug, Podkalinje i dr. na desnoj obali Une počinio krivično djelo prisilno preseljenje, obzirom da je evakuacija bila vojno i bezbjednosno opravdana, te zasnovana na pozitivnim međunarodnim i državnim propisima.

(c) Odbrana drugooptuženog Mladena Drljače

22. Branilac optuženog Mladena Drljače, advokat Milan Trbojević, također smatra nedokazanim navode izmijenjene optužnice, te učešće i odgovornost ovog optuženog za zločine počinjene u inkriminisanom periodu. Njegovo učešće u Privremenom vojnom sudu nije moguće podvesti pod bilo koju inkriminaciju krivičnog djela Zločini protiv

čovječnosti, jer se radilo o formalnom uzimanju podataka od privedenih lica, pri čemu nije dokazano da je optuženi odlučivao o tome ko će biti doveden na ispitivanje ili o daljoj sudbini tih lica te njihovom protivpravnom zatvaranju. Učešće optuženog u razmijeni humanog je karaktera i rezultat je dogovora dvije zaraćene strane, te stoga branilac smatra da i ova uloga optuženog nije inkriminirajuća. Na kraju, ovaj branilac je zaključio da ne postoje činjenice koje bi opravdale učešće optuženih u ZZP, dok u pogledu pravnih kvalifikacija, nema dokaza da su bilo koga progonili, lišavali slobode ili mučili kao što nije ni dokazano da su planirali, naredili, pripremali i pomagali bilo koje od krivičnih djela koje navodi optužnica.

23. Optuženi Mladen Drljača, pridružujući se navodima završnog izlaganja svog branioca ističe da ga niti jedan od saslušanih svjedoka nije doveo u kontekst stvaranja Srpske opštine Bosanska Krupa, s tim da jeste učestvovao u tim aktivnostima kroz Komisiju za sprovođenje plebiscita i referenduma. Njegov rad u Privremenom vojnom sudu zasnivao se na uzimanju izjava od lica koje su dalje prosljeđivane nadležnim organima, pri čemu nije imao bilo kakve ingerencije nad pripadnicima vojne policije koja je dovodila lica na saslušanje niti je odlučivao o daljoj sudbini privedenih. Također, tokom postupka nije sporio učešće ni u Komisiji za razmjenu zarobljenika, ali nije ni na koji način mogao odabirati lica za razmjenu niti je njegova uloga u bilo kojem smislu bila odlučujuća.

24. Branioци i optuženi su shodno naprijed iznesenom predložili donošenje oslobađajuće presude.

II. NALAZI APELACIONOG VIJEĆA

1. Optužnica

25. Tužilaštvo je nakon završenog dokaznog postupka podnijelo posljednju izmijenjenu optužnicu dana 29.03.2013. godine u odnosu na optužene Gojka Kličkovića i Mladena Drljaču u kojoj stavlja na teret optuženim postojanje širokog i sistematičnog napada nad nesrpskim civilnim stanovništvom vezujući taj napad samo za opštinu Bosanska Krupa, a ne i za autonomnu regiju Krajina (ARK), da je napad počinjen od strane pripadnika Podgrmečke brigade, Stanice javne bezbjednosti Srpske opštine Bosanska Krupa (SoBK) i šeste čete pješadijske brigade JNA, dok izostavlja iz činjeničnog opisa vojsku i policiju Srpske Republike Bosne i Hercegovine, vrijeme

počinjenja krivičnog djela određuje u rasponu od 21.4.1992. godine do kraja avgusta 1992. godine, zatim ispuštena je tvrdnja o provođenju državne politike (koju su slijedili i optuženi), politike neke organizacije usmjerenih na stvaranje zasebne države bosanskih Srba iz koje bi većina nesrpskog stanovništva bila trajno uklonjena, a iz sastava učesnika ZKP izostavljeni su Radovan Karadžić, Momčilo Krajišnik, Vojislav Maksimović i ostali članovi Glavnog odbora SDS, na državnom i regionalnom nivou, te Drljača Mile zv. Teho na lokalnom nivou. Ovom optužnicom, a u okviru individualne krivične odgovornosti, optuženima se stavlja na teret i učešće u ZKP, i to optuženom Gojku Kličkoviću osnovni i prošireni oblik, a optuženom Mladenu Drljači samo osnovni oblik ZKP.

26. Odbrana u završnim riječima generalno prigovara na izmjenu optužnice, tvrdeći da nema osnova za primjenu člana 275. ZKP BiH, obzirom da u pretresu pred Apelacionim vijećem nije bilo nikakvih novih dokaza, niti su utvrđene bilo kakve nove činjenice kojima bi trebalo prilagođavati optužnicu. Posljednja izmijenjena optužnica od 29.3.2013. godine je, po mišljenju odbrane, bez uporišta u provedenim dokazima i ista sadrži težu pravnu kvalifikaciju po optužene u odnosu na prethodnu optužnicu. Navedeno se ogleda u izmjeni činjeničnog opisa *“da su optuženi bili u mogućnosti da razumno predvide da će se zločini dogoditi”*, što bi odgovaralo ZKP obliku III tj. nesvjesnom nehatu po našem krivičnom zakonu, dok im se sada na teret stavlja *namjera* za ostvarenje zločinačkog cilja tj. ZKP oblik I ili direktni umišljaj.

27. Apelaciono vijeće je ovakve prigovore odbrane našlo neosnovanim i irelevantnim. Naime, u smislu citirane zakonske odredbe, za izmjenu optužnice nije neophodno da su u ponovljenom postupku izneseni novi dokazi, već je dovoljna nova subjektivna ocijena istih. U konkretnom optužnom aktu izmijenjen je činjenični opis djela na način što su određene radnje ispuštene, a preostale, kao i vid učešća optuženih realizaciji zajedničkog cilja/plana kao učesnika ZKP-a, konkretizovani. Pravna kvalifikacija krivičnog djela za koje su se optuženi prvobitno teretili ostala je nepromijenjena, odnosno isti se i izmijenjenom optužnicom terete za počinjenje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

28. Dakle, po samoj definiciji izmijenjena optužbe podrazumijeva promjenu činjeničnog opisa djela u optužnici koja ne bi smjela prouzrokovati izmjenu pravne kvalifikacije krivičnog djela koja bi otežala procesni položaj optuženog, što tužilac nije ni

učinio ulaganjem posljednje izmijenjene optužnice, već je temeljem postojeće dokazne građe drugačije izveo određene činjenične zaključke, pri čemu je zadržana istovjetnost između ranije optužnice i opisa djela u izmijenjenoj optužnici.

29. U konačnici, a imajući u vidu da su optuženi oslobođeni za sve radnje koje su im stavljene na teret, to je bespredmetno upuštati se u dalju raspravu i razmatranje odnosnih žalbenih prigovora.

2. Pretpostavka nevinosti i teret dokazivanja

30. Kako bi u potpunosti cijenili teret dokazivanja potreban za osudu optuženog, potrebno je razumjeti da pretpostavka nevinosti podrazumijeva:

(i) da je teret dokazivanja da je optuženi kriv za krivična djela za koje je optužen uvijek obaveza tužioca;

(ii) da optuženi ne mora dokazati svoju nevinost;

(iii) da je dokazivanje krivice optuženog za krivična djela iz optužnice potrebno da sud presudi da su optužbe koje je iznio tužilac dokazane van razumne sumnje od strane tužioca.²

31. Ovo Apelaciono vijeće slijedi praksu žalbenih vijeća MKSJ (i u manjoj mjeri MKTR) po kojoj, standard dokaza van razumne sumnje nije ograničen isključivo na konačno pitanje krivice – on se takođe odnosi i na bitne činjenice,³ dakle, i na suštinske, polazne činjenice koje su neophodne da se dokaže krivica. Prema tome, i ovo Apelaciono vijeće smatra da priznata dužnost pretresnog vijeća da mora razmotriti sve činjenice „ne oslobađa ga od obaveze da primjeni tražene standarde dokazivanja na bilo koju činjenicu.“⁴

² Za pretpostavku nevinosti i na njoj utemeljenim pravima, v. član 3. ZKP BiH, član 21(3) Statuta MKSJ, član 20(3) Statuta MKTR, član 17(3) Statuta SCSL, član 66. Rimskog statuta MKS; član 14(2), ICCPR; član 6(2) ECHR; član 8(2) Međumrička konvencija o ljudskim pravima; član 7(b) Afrička konvencija o ljudskim pravima; član 40(2)(b)(i) Konvencija o pravima djeteta.

³ Vidí, npr. Tužilac protiv *Kupreškića i dr.*, IT-95-16-A, Presuda Žalbenog vijeća, 23. oktobar 2001., par. 226; Tužilac protiv *Halilovića*, IT-01-48-A, Presuda Žalbenog vijeća, 16. oktobar 2007., par. 111-125.

⁴ Tužilac protiv *Ntagerura i dr.*, ICTR-99-46-A Presuda Žalbenog vijeća, 7. juli 2006., par. 172.

32. Naime, nužna posledica pretpostavke nevinosti i standarda dokazivanja van razumne sumnje je ta, da se bilo koja dvosmislenost ili sumnja koja proizilazi iz dokaza izvedenih tokom suđenja riješava u korist optuženog u skladu sa principom *in dubio pro reo*. Taj princip predstavlja po svojoj biti jedan materijalni element koji je potreban da se dokaže krivica van razumne sumnje.⁵

33. Apelaciono vijeće će se u nastavku obrazloženja ove presude pozivati na princip *in dubio pro reo*, tj. u sumnji u korist optuženog, iz člana 3. stav 2. KZ BiH, kako u odnosu na polazne suštinske činjenice, tako i u odnosu na konačne činjenične zaključke koji su relevantni za odluku o krivici optuženih, uvijek kada sprovedeni dokazi upućuju na ispunjenost zahtijeva u pogledu primjene tog principa.

34. Sadržaj tog principa je određen iz njegove gornje premise kojom se upućuje da činjenice koje idu na štetu (*in peius*) optuženog moraju biti utvrđene sa potpunom sigurnošću primjenom standarda „izvan razumne sumnje“ (engl. *proof beyond reasonable doubt*), što znači da, ako postoji sumnja u postojanje tih činjenica, iste se smatraju neutvrđenim; tako i u pogledu primjene donje premise ovog pravila koja se veže uz činjenice koje idu u korist optuženog (*favor rei*). U tom slučaju, se te činjenice uzimaju za utvrđenje ako su samo vjerovatne, pa čak i onda ako je postojanje činjenica na štetu optuženog vjerovatnije.⁶

35. Osim toga, ovaj pristup je u skladu sa praksom međunarodnih *ad hoc* sudova i logičan je s obzirom da, u kontekstu činjeničnih pitanja princip *in dubio pro reo* predstavlja jednostavno jedan aspekt uslova da se krivica ne može utvrditi samo na osnovu dokaza izvan razumne sumnje⁷. „Nije dovoljno da to bude razuman zaključak (pretresnog vijeća) moguć na temelju tih dokaza. To mora da bude *jedini mogući* razuman zaključak. Ako postoji još neki takođe razumno moguć zaključak na temelju istih dokaza, a koji je saglasan s nevinošću optuženoga, optuženi mora biti oslobođen optužbi.“⁸

⁵ Tužilac protiv *Limaja i drugih*, IT-03-66-A, Presuda Žalbenog vijeća, 27. septembar 2005., par. 10.

⁶ Grupa autora, *Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini*, Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, 2005, str. 50.

⁷ Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Limaj*, par. 21; v. i presudu Žalbenog vijeća u predmetu *Naletilić i Martinović*, para. 120.

⁸ Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Delalić*, para. 458.

3. Generalna ocjena dokaza u postupku

36. Činjenica da odbrana nije osporavala određene činjenične navode sadržane u optužnici ne znači da je vijeće prihvatilo te činjenice kao dokazane. Teret dokazivanja ostaje na tužilaštvu za svaku optužbu tokom cijelog suđenja. Shodno tome, u utvrđivanju da li je tužilaštvo dokazalo predmet izvan razumne sumnje, vijeće je pažljivo razmotrilo da li postoji bilo kakva druga razložna interpretacija uvrštenih dokaza, osim one koju je prihvatilo ovo vijeće, kada je u skladu sa načelom *in dubio pro reo*⁹ odlučilo da nije dokazano počinjenje krivičnog djela za koje se optuženi terete.

37. Apelaciono vijeće je imalo u vidu da su dokazi odbrane optuženih u ovom predmetu većinski bili usmjereni ka osporavanju pouzdanosti ili jačine dokaza optužbe u pogledu postojanja opštih elemenata predmetnog krivičnog djela, kao i u pogledu pojedinačnih inkriminacija iz kataloga krivičnih djela zločina protiv čovječnosti koja su im optužbom stavljena teret u odnosu na vidove učešća optuženih u tim djelima. Iz tog razloga, za pravilno rješavanje ove krivičnopravne stvari, bilo je dovoljno da odbrana samo izrazi opravdanu sumnju u pouzdanost dokaza optužbe da bi stekla pravo na oslobađanje od optužbi, pošto izražavanje opravdane sumnje bezuslovno otkriva da optužba nije uspjela dokazati svoju tezu.

38. Temeljem odredbe člana 15. ZKP BiH, vijeće ima pravo da slobodno ocjenjuje dokaze.¹⁰ Prema tome, optužbe protiv ovih optuženih su pažljivo razmotrene kako je to propisano navedenom odredbom, uključujući i sve uložene dokaze. Prilikom ocjene dokaza izvedenih tokom pretresa, Vijeće je poklonilo dužnu pažnju, između ostalog, pojedinačnim okolnostima svjedoka, kao i njihovog mogućeg učešća u događajima i rizika da sebe inkriminišu, te njihovom odnosu sa optuženima. Ovo Vijeće je također razmotrilo konzistentnost svjedočenja svakog svjedoka tokom direktnog ili unakrsnog ispitivanja i uporedilo ga sa izjavama koje su dali tokom istrage.

39. Usmeno svjedočenje svjedoka se ponekad razlikovalo od iskaza kojeg su isti dali u istražnoj fazi. Međutim, treba imati u vidu da je prošlo osamnaest godina od događaja

⁹ Član 3. stav 2. ZKP BiH.

¹⁰ Član 15. ZKP BiH navodi da "... postojanje ili nepostojanje činjenica nije vezano ni ograničeno posebnim formalnim dokaznim pravilima".

navedenih u optužnici, te je opravdano očekivati da je protok vremena uticao na tačnost i vjerodostojnost sjećanja od svjedoka. Također, činjenica je da se zbog prirode krivičnog postupka, svjedoku na glavnom pretresu mogu postaviti drugačija pitanja od onih koja su postavljena u prethodnim ispitivanjima, pa je nakon konkretizacije pojedinih pitanja opravdano očekivati da se on sjeti dodatnih detalja. Naravno, ovakve situacije je vijeće pažljivo razmatralo prilikom utvrđivanja težine koja se treba dati takvim dokazima.

40. Razmatranje usmenih svjedočenja pred vijećem, izvjesne nedosljednosti i netačnosti između prethodnih izjava i usmenog svjedočenja svjedoka, ili između različitih svjedoka predstavljaju relevantan faktor u procjeni težine i one nužno ne diskredituju svjedočenje svjedoka posmatrano u cjelini ako je svjedok podrobno ispričao suštinu događaja o kojima se radi. Periferne devijacije nisu nužno dovele u pitanje istinitost takvog dokaza. Razlozi prihvatljivosti pojedinih svjedočkih iskaza pogotovu onih ključnih, te ocjena njihovog kredibiliteta i osnovanosti, detaljno su obrazloženi u daljem obrazloženju presude.

41. Apelaciono vijeće također primjećuje da su u konkretnom predmetu, materijalni dokazi bili obimni i od naročite važnosti tokom suđenja, nekoliko dokumenata je uvedeno u dokaze koji su pobijani od strane odbrane, dok je veći broj dokaza tužilaštva uvršten i kao dokaz odbrane. U svakom slučaju, vijeće je ispitalo svaki dokument kojeg je osporavala odbrana u cilju odlučivanja o njegovoj vjerodostojnosti i dokaznoj vrijednosti.

42. Novinski članci, te izvodi iz knjiga koje je kao materijalni dokaz predložio prvooptuženi Gojko Kličković su uvedeni kao dokazi mada oni nisu uzeti u primarnu ocjenu prilikom donošenja presude. Naime, obzirom da se radi o sekundarnom izvoru informacija, koji predstavljaju subjektivno i često pristrasno viđenje događaja od strane autora (članka ili knjige) pa su kao takvi podobni samo za evidentiranje značajnijih događaja u vremenskom okviru relevantnom za optužnicu, ili se radi o, u svojoj biti, posrednom svjedočenju koje nije našlo odgovarajuću potkrepu u drugim pomoćnim dokazima. Ovakva ocjena Apelacionog vijeća u osnovi prihvata mišljenje Tužilaštva iz završne riječi koja se odnosi na dokaze odbrane po kojim se ovim dokazima prigovara ili iz razloga njihove neautentičnosti ili što predstavljaju „lična mišljenja njihovih autora

koji nisu saslušani u toku dokaznog postupka.“¹¹ Međutim, za razliku od ovog primjera, Tužilaštvo je u sopstvenoj stvari pokazalo nedosljednost jer se u kontekstu učešća optuženog u ostvarivanju zajedničkog zločinačkog plana, pozivalo na reportažu TV Banja Luka u kojoj je prema svjedoku Kabiljagiću, optuženi Gojko Kličković reporteru te televizije navodno rekao „Desna obala rijeke Une pripada Srbima i da turska noga nikada neće kročiti na to tlo“ (dokaz T-304),¹² mada se radi o dokazu u osnovi istog kvaliteta kome pripadaju i dokazi odbrane kojima Tužilaštvo i samo prigovara. Apelaciono vijeće ovom prilikom ističe da odbrana ne mora dokazati da je bilo koji od dokumenata Tužilaštva krivotvoren, nepouzdan ili neprihvatljiv: sve vrijeme je na Tužilaštvu da dokaže kako su ti dokumenti autentični, pouzdani i prihvatljivi.¹³

43. Slijedom iznesenih ocjena zaključak ovog Vijeća je taj da naprijed izloženi i njima slični dokazi nisu na odlučujući način uticali na odluku Vijeća.

44. Vežano za provedena vještačenja izvršena od strane vještakinje Hanson i vještaka Batlera u ovom predmetu, Apelaciono vijeće je rukovodeći se svojim već ranije zauzetim stavom¹⁴, a nakon sadržajne ocjene ovih dokaza, iste načelno prihvatilo ne nalazeći ih relevantnim u odnosu na cjelinu činjeničnih zaključaka proisteklih iz konfiguracije ostalih dokaza do kojih je ovo Vijeće došlo.

45. Naime, Vijeće je imalo u vidu da je vještakinja Hanson svoj nalaz¹⁵ radila za potrebe MKSJ u predmetu *Momčilo Krajišnik*, koji nalaz i mišljenje je naknadno revidiran i prilagođen potrebama predmeta *Kličković i dr.* Vijeće smatra da nema formalnih prepreka za uvrštavanje takvog dokaza u spis, u skladu sa odredbom člana 6. Zakona o ustupanju predmeta¹⁶, jer je odbrani u toku postupka data mogućnost unakrsnog ispitivanja vještakinje. Međutim, prilikom ocjene svih dokaza analizirana je

¹¹ Završni podnesak Tužilaštva, 06. aprila 2013. godine, str. 38.

¹² Da Tužilaštvo i ovom dokazu (DVD snimak TV Banja Luka i transkript snimka, dokaz Tužilaštva T-304), kojem odbrana sa aspekta njegove autentičnosti s pravom prigovara jer se ne vidi kada i od koga je ovaj transkript sačinjen, prilazi na selektivan način izdvajajući samo ono što odgovara tezi optužbe, vidljivo je iz njegovog sadržaja u kojem, pored ostalog, stoji da je oko 250 srpskih kuća s lijeve strane Une opljačkano i mnoge od njih da su spaljene, a među njima, do temelja kuća Miroslava Vještice; da je Gojko Kličković za rijeku Unu izjavio da je granica Srpske države Bosne i Hercegovine, da su prostori na kojima se (Muslimani) nalaze bili i ranije čisti etnički prostori muslimanskog naroda i da (Srbi) nemaju nikakvih ambicija da te prostore osvajaju i uzimaju.

¹³ V. Tužilac protiv *Brđanina*, Pretresno vijeće II, predmet MKSJ br. IT-99-36-T, presuda, 1.septembar 2004., para. 32.

¹⁴ Presuda Apelacionog vijeća Suda BiH, broj: S1 1 K 005207 11 Krž od 22.02.2012. godine, par. 34. i 35.

¹⁵ Izvještaj vještaka Dorothee Hanson, dokaz Tužilaštva T-279; transkripti svjedočenja od 27.01. i 28.01. 2009.

¹⁶ Zakon o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju Tužilaštvu Bosne i Hercegovine i korištenju dokaza pribavljenih od Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju u postupcima pred sudovima u Bosni i Hercegovini, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 61/04.

objektivnost i nepristrasnost samog sadržaja izvještaja, i utvrđeno je da se radi o nepreciznim i kontradiktornim činjenicama u odnosu na one koje je tokom dokaznog postupka utvrdilo Vijeće. Prije svega, vještakinja je tokom unakrsnog ispitivanja potvrdila da prilikom sačinjavanja izvještaja nije koristila pozitivne zakonske odredbe SFRJ koje su se zatekle na snazi u vrijeme koje obuhvata predmetna optužnica, što se moralo učiniti u kontekstu utvrđivanja zakonitosti djelovanja kriznog štaba i ratnog predsjedništva, a dijelom i iz razloga provjere odbrane optuženog Kličkovića koji se pozivao na činjenicu da je djelovao u svojstvu predsjednika navedenih organa osloncem upravo na te propise.¹⁷ Također, prilikom unakrsnog ispitivanja ustanovljeno je da je izvještaj vještakinje Hanson vremenom evoluirao na način da su krizni štabovi srpskog naroda u BiH od nezakonite tvorevine SDS, kako su prvobitno tretirani, prerasli u zakonsku kategoriju, što u konačnici implicira da njihovo formiranje ipak nije bilo nezakonito. U konačnici, ovaj dokaz nije u pretežnom dijelu korišten prilikom donošenja konačne odluke.

46. U pogledu primjenljivosti izvještaja Ričarda Batlera (*Richard Buttler*), profesionalnog vojnog obavještajca koji je radio za Tužilaštvo MKSJ,¹⁸ obzirom da je nalaz i mišljenje sačinjavao u predmetima *Krstić*, te *Blagcjević* i *Jokić* koje izvještaje je modifikovao u svrhu primjene na predmet *Kličković i dr.*, ovo vijeće smatra ispunjenim uslove za prihvatanje izvještaja vještaka Batlera temeljem odredbe člana 6. Zakona o ustupanju predmeta, ne zanemarujući činjenicu da vještak nije izvršio uvid u spis, te da mu nisu poznate okolnosti predmetnog slučaja. Izvještaj je prvenstveno urađen za područje Srebrenice u periodu jula 1995. godine u odnosu na Bratunačku i Zvorničku brigadu, što je prvobitno bilo namijenjeno istražiocima MKSJ. Međutim, vještak je na pretresu pojasnio da se neki dijelovi izvještaja i vojna pravila mogu primjeniti generalno, kako bi se bolje shvatila struktura Vojske Republike Srpske (VRS), njena organizacija i djelovanje, na temelju čega je dao svoje mišljenje o organizaciji i funkcionisanju 11. Krupske lake pješadijske brigade tokom 1992. godine. Vijeće je u tom pravcu prihvatilo dijelove nalaza i mišljenja u dijelu u kojem se iznosi detaljna opšta struktura organizacije i djelovanja VRS, te daju univerzalna pravila organizacije i djelovanja

¹⁷ V. *Brđanin*, op. cit., para. 94.: "Ustavom SFRJ i SRBiH bilo je predviđeno da se u ratnom stanju ili stanju neposredne ratne opasnosti na republičkom i opštinskom nivou mogu formirati vanredni organi vlasti. Ti vanredni organi državne vlasti pod nazivom krizni štabovi ili ratna predsjedništva preuzimaju sve funkcije skupštine ako skupština nije u mogućnosti da se sastane. Fusnota 201: Patrick Treanor, T. 18706-18708; DP P2351, „Izvještaj vještaka Patricka Treanora“, str. 18-20; Amir Džonlić, T.2322“.

¹⁸ Transkripti sa glavnog pretresa od 09.12. i 10.12. 2008. godine.

vojske shodno pravnim propisima koji su važili u inkriminisano vrijeme. Sam vještak je u svom izlaganju pojasnio i da se pretežni dio izvještaja bavi analizom *de iure* ovlaštenja komandanta, što nije bila relevantna činjenica za krivičnu odgovornost optuženih jer im postojanja komandne odgovornosti optužnicom nije stavljeno na teret.

47. Obzirom na brojna vještačenja provedena u ovom postupku¹⁹, potrebno je naglasiti da niti jedno od njih nije bezuslovno obavezivalo ovo Vijeće prilikom donošenja konačne odluke, niti je mišljenje vještaka prihvaćeno ukoliko se pokazalo potpuno suprotnim činjenicama utvrđenim od strane ovog Vijeća tokom dokaznog postupka. Takav zaključak Vijeća se odnosi i na vještačenja u dijelu kojima je prigovorilo Tužilaštvo kao što je slučaj s nalazom i mišljenjem vještaka Prof. dr Radomira Lukića, koji je svjedočio na okolnosti ustavno-pravnog položaja SRBiH u SFRJ u periodu od 1990-1992. godine,²⁰ te Prof. dr Radovana Radinovića, koji je svjedočio na okolnosti rukovodne nadležnosti Gojka Kličkovića u 1992. godini.²¹

48. Apelaciono vijeće je prilikom ocjene dokaza imalo u vidu standarde koje su izgradila i druga vijeća u Apelacionom odjeljenju Suda po kojima nije potrebno posebno obrazlagati baš svaki od izvedenih dokaza tokom postupka što ne znači da isti nisu bili predmetom opšte ili pojedinačne ocjene od strane ovog Vijeća. Ovom prilikom Apelaciono vijeće podvlači kako ne postoji zakonska obaveza da se u presudi izlože svi pojedini dokazi. Ono što je zakonska obaveza za vijeće je razmatranje svih iznesenih dokaza prilikom donošenja odluke, što je ovo Vijeće, u konkretnom, i učinilo.²² Bilo bi nesvrshodno nametati bilo kojem sudećem vijeću obavezu da svaki pojedinačni dokaz, dakle, svako svjedočenje i svaki materijalni dokaz koji su izneseni tokom

¹⁹ Među kojim, i Nalaz i mišljenje vještaka grafologa Dugandžić Zlatka na okolnost rukopisa optuženog Mladena Drljače na spiskovima za razmjenu. Dokaz Tužilaštva, T-275.

²⁰ Nalaz i mišljenje vještaka Prof. Dr Radomira Lukića, maj 2010. godine. Dokaz odbrane O-1-405.

²¹ Nalaz i mišljenje vještaka Prof. Dr Radovana Radinovića „Rukovodna nadležnost Gojka Kličkovića 1992. godine“, Dokaz odbrane O-1-374.

²² Ovo stajalište je potvrđeno i detaljno obrazloženo u praksi MKSJ koju slijedi i praksa ovog Suda. Tako je npr. u presudi Žalbenog vijeća u predmetu *Kvočka* navedeno u para. 23-25 slijedeće: „Žalbeno vijeće podsjeća da svaki optuženi na osnovu člana 23. Statuta i pravila 98ter (C) Pravilnika, ima pravo da mu se predoči obrazloženo mišljenje. Međutim, ovaj uslov se odnosi na presudu Pretresnog vijeća. Pretresno vijeće nije obavezno da obrazlaže svoje zaključke u vezi sa svim argumentima iznesenim na glavnom pretresu. (...) Žalbeno vijeće podsjeća na to da je stvar diskrecione ocjene Pretresnog vijeća koje će pravne argumente razmotriti. Što se tiče zaključaka o činjenicama, Pretresno vijeće je dužno da izvede samo one zaključke o činjenicama koje su od suštinske važnosti za utvrđivanje krivice po optužnici. Nije nužno osvrtni se na svaki iskaz svjedoka ili svaki uloženi dokaz u sudskom spisu.“

glavnog pretresa/pretresa pred Apelacionim vijećem,²³ pojedinačno obrazlože u presudi.²⁴

49. U tom kontekstu, Vijeće je imalo u vidu okolnost da je većina svjedoka, kako iz grupe svjedoka optužbe tako i odbrane, davalo kredibilne iskaze koji ne gube na autentičnosti, ukoliko su među njima postojale određene razlike koje su plod više njihovog subjektivnog doživljaja ili njihove akcentuacije pojedinog segmenta događaja kojim su prisustvovali, nego njihove neiskrenosti. Stoga su svjedočenja predloženih svjedoka od strane optužbe i odbrane generalno prihvaćena od strane Apelacionog vijeća, posebno u odnosu na činjenične navode optužbe koji nisu osporavani u odnosu na pojedinačne tačke optuženja, ukoliko to u suprotnom, nije izričito naglašeno u nastavku obrazloženja ove presude.

50. U konkretnom predmetu, Vijeće je imalo u vidu činjenicu da strategija odbrane optuženih nije bila bazirana na opovrgavanju opšteg činjeničnog konteksta, mada je tom kontekstu davala drukčiji značaj u odnosu na viđenje Tužilaštva, već na pobijanje navoda optužbe koji se tiču lično optuženih. Doslijedno tome, Vijeće se prilikom ocjene dokaza baziralo prvenstveno na dokaze koji se tiču konkretno optuženih, ali i ostalih relevantnih činjenica koje mogu poslužiti kao kontrolni faktori prilikom ocjene kredibilnosti ključnih dokaza.

51. Apelaciono vijeće takođe zapaža, više kao *obiter dictum*, da je ambicija Tužilaštva u ovom predmetu bila usmjerena za obuhvatanjem svih zločinačkih događaja i s njima povezanih epizoda u Bosanskoj Krupi u materijalno vrijeme, što je dovelo do određenih kontroverzi koje će biti izložene u razlozima ove presude, a time, i do toga, da se činjenične tvrdnje optužbe često temelje na dokaznom materijalu koji dopušta različite interpretacije koje je bilo teško izbjeći što se dublje ulazilo u kontekstualne (*chapeau*) elemente zločina protiv čovječnosti.²⁵ Takav pristup optužbe je nužno učinkovao konačni rezultat pretresa *in favorem* po optužene.

²³ Tako je na prijedlog Tužilaštva u toku postupka saslušan 61 svjedok i izvedeno 309 objektivnih dokaza; na prijedlog odbrane optuženih Gojka Kličkovića i Mladena Drljače saslušano 99 svjedoka; na prijedlog opt. Kličkovića izvedeno 405 objektivnih dokaza, a na prijedlog odbrane opt. Mladena Drljače izveden 91 objektivni dokaz; te po odluci Suda izveden jedan dokaz (nalaz i mišljenje vještaka).

²⁴ V. Tužilaštvo BiH protiv optuženih *Bašić Muhidina i dr.*, predmet br.: S1 1K 007209 12 Kri, presuda Pretresnog vijeća, 18.01. 2013. godine, para. 50.

²⁵ v. M. Damaška, *Pravi cijevi međunarodnog kaznenog pravosuđa*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 15, broj 1/2008, str. 13-33.

III. OPŠTI ELEMENTI KRIVIČNOG DJELA ZLOČINI PROTIV ČOVJEČNOSTI

52. U tačkama a) do k) člana 172. stav 1. KZ BiH nabrojana su krivična djela koja, ako su izvršena kao dio širokog ili sistematičnog napada usmjerenog bilo protiv kojeg civilnog stanovništva, znajući za takav napad - predstavljaju zločine protiv čovječnosti. Prema uvriježenoj praksi MKSJ, koju slijedi i praksa ovog Suda, u pogledu zločina protiv čovječnosti traženi opšti elementi za *actus reus* su ispunjeni na način da:²⁶

(a) mora postojati "napad";²⁷

(b) djela optuženog moraju biti dio tog napada;²⁸

(c) napad mora biti usmjeren protiv bilo kojeg civilnog stanovništva;²⁹

(d) napad mora biti rasprostranjen ili sistematski;³⁰

dok se u pogledu elementa *mens rea* zahtijeva da:

(e) optuženi mora znati da njegova djela čine dio obrasca rasprostranjenih ili sistematskih zločina usmjerenih protiv nekog civilnog stanovništva, kao i da se njegova djela uklapaju u taj obrazac.³¹

53. Imajući u vidu gore izloženo, jasno je da je za postojanje krivičnog djela iz člana 172. stav 1. KZ BiH potrebno prije obrazlaganja konkretnih radnji optuženih, iznijeti elaboraciju zaključka o dokazanosti svih navedenih opštih elemenata.

54. Praksa međunarodnih *ad hoc* krivičnih tribunala se opsežno bavila pojmom „napada“. Tako je "napad" opisan kao "slijed ponašanja koje uključuje izvršenje djela

²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 85; Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 410; Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 482; Prvostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 127; Prvostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 53; Tužilac protiv *Mitra Vasijevića*, predmet br. IT-98-32-T, Presuda, 29. novembar 2002. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Vasijević*), par. 28. Što se tiče prakse MKSR-a, vidi Tužilac protiv *Jean-Paul Akayesu*, predmet br. ICTR-96-4-T, Presuda, 2. septembar 1998. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*), par. 565-584; Tužilac protiv *Afreda Museme*, predmet br. ICTR-96-13-T, Presuda, 27. januar 2000. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Musema*), par. 199-211; Tužilac protiv *Georges Anderson Nderubumwe Rutagande*, predmet br. ICTR-96-3-T, Presuda i kazna, 6. decembar 1999. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Rutaganda*), par. 64-76; Tužilac protiv *Clementa Kayisheme* i *Obeda Ruzindane*, predmet br. ICTR-95-1-T, Presuda, 21. maj 1999. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Kayishema*), par. 119-134; Tužilac protiv *Jean-Paula Akayesu*, predmet br. ICTR-96-4-A, Presuda, 1. juni 2001. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Akayesu*), par. 460-469.

²⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 251; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 85-89.

²⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 248; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 85, 99-100.

²⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 85, 90-92.

³⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 85, 93-97.

³¹ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 248; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 85, 102-104.

nasilja".³² U kontekstu zločina protiv čovječnosti, "napad" nije ograničen samo na upotrebu oružane sile, nego obuhvata i svako zlostavljanje civilnog stanovništva.³³ Koncepti "napada" i "oružanog sukoba"³⁴ različiti su i nezavisni jedan od drugog. Napad može prethoditi oružanom sukobu, može trajati duže od tog sukoba ili se odvijati tokom sukoba, no ne mora nužno biti njegov dio.³⁵ Svaki napad na civilno stanovništvo protivničke strane jednako je protivpravan i zločini počinjeni u okviru jednog takvog napada mogu se, ako su ispunjeni i svi drugi uslovi, okvalifikovati kao zločini protiv čovječnosti.³⁶ Djela optuženog moraju objektivno da "čine dio" napada po svojoj prirodi ili posljedicama,³⁷ za razliku od djela izvršenih zasebno, ali ne moraju biti izvršena za vrijeme napada.

55. Prevažodni cilj napada mora biti civilno stanovništvo.³⁸ U tom smislu izraz „usmjeren protiv“ „[precizira] da je u kontekstu zločina protiv čovječnosti civilno stanovništvo primarni objekt napada“.³⁹ Nije potrebno da svaki pojedini pripadnik tog stanovništva bude civil – dovoljno je da je stanovništvo po prirodi pretežno civilno, a može da obuhvata, na primjer, i pojedince koji su van borbenog stroja.⁴⁰ Zaštita od napada koju civilnim osobama pruža član 51 Dopunskog protokola I prekida se kada i dok god oni direktno učestvuju u neprijateljstvima (Vidi član 5(3) Dopunskog protokola I).⁴¹

³² Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 415; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 86, 89.

³³ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 86.

³⁴ U međunarodnoj sudskoj praksi smatra se da oružani sukob postoji "svugdje gdje se pribjeglo oružanoj sili između država ili produženom oružanom nasilju između vlasti i organizovanih naoružanih grupa, ili pak između takvih grupa unutar jedne države". V. Tužilac protiv *Drago juba Kunarca, Radomira Kovača i Zorana Vukovića*, predmet br. IT-96-23 i IT-96-23-A, Presuda od 12.6. 2002. godine; *Kunarac i drugi*, Presuda po žalbi, odjeljak 56.

³⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 251; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 86; Prvostepena presuda u predmetu *Krnčić*, par. 54.

³⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 87.

³⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 248; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 85, 99-101.

³⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 91.

³⁹ Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 421, potvrđeno u drugostepenoj presudi u predmetu *Kunarac*, par. 91.

⁴⁰ Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 54; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 111-113. Što se prakse MKSR-a tiče, vidi Prvostepenu presudu u predmetu *Akayesu*, par. 582; Prvostepena presuda u predmetu *Kayishema*, par. 128.

⁴¹ Pretresno vijeće u predmetu *Kupreškić* to je objasnilo na slijedeći način: „Zaštita civila i civilnih objekata koju garantuje savremeno međunarodno pravo može u potpunosti prestati ili biti smanjena ili prekinuta [...] ukoliko se grupa civila [...]naoružava i uključuje u borbu protiv neprijateljske

56. Uslov da napad mora biti "rasprostranjen" ili "sistematski" jeste disjunktivan, a ne kumulativan.⁴² Da bi se neki napad okvalifikovao kao "rasprostranjen", on mora biti opsežnog karaktera, što se prvenstveno odražava u broju žrtava,⁴³ dok izraz "sistematski" označava organizovani karakter djela nasilja i redovno ponavljanje sličnog kažnjivog ponašanja koje nije slučajno.⁴⁴ Dakle, izraz sistematsko ponašanje se ne stavlja u kontekst postojanja plana ili politike, već ga određuje samo kao ponašanje drugačije od nasumičnog ponašanja.⁴⁵ Samo napad u cjelini mora da bude rasprostranjen ili sistematski, a ne i djela optuženog kao pojedinca.⁴⁶

57. U praksi MKSJ utvrđeni su neki faktori koje treba uzeti u obzir prilikom utvrđivanja da li je neki napad bio rasprostranjen ili sistematski: (i) posljedice napada po ciljano stanovništvo, (ii) broj žrtava, (iii) priroda izvršenih djela i (iv) eventualno učešće zvaničnika ili predstavnika vlasti, ili bilo kakav prepoznatljivi obrazac zločina.⁴⁷ Takođe, ovim faktorima treba dodati: sredstva i metode korištene prilikom napada, otpor koji je pružen napadaču, te mjera u kojoj se za napadačku silu može reći da se pridržavala ili pokušala pridržavati predostrožnosti propisanih ratnim pravom.

58. Pretresno vijeće MKSJ u predmetu *Blaškić*⁴⁸ je podvuklo da svako od „osnovnih krivičnih djela“, od kojih svaki ima sopstveni karakter, da bi se oni karakterisali kao zločini protiv čovječnosti, moraju biti dio jedinstvene kategorije – kategorije rasprostranjenih ili sistematičnih napada protiv civilnog stanovništva – što takvom krivičnom djelu daje specifičnost i uspostavlja temeljnu razliku između ovih i drugih kršenja humanitarnog prava (para. 198).

59. Žalbeno vijeće u predmetu *Brđanin* je u kontekstu osporavanja zaključka Prvostepene presude, da je Brđanin pomagao i podržavao bezobzirno razaranje ili

zaraćene strane, njih neprijateljska zaraćena strana legitimno može napasti, bez obzira na to ispunjavaju li oni ili ne uslove postavljene u članu 4(A)(2) Ženevske konvencije III iz 1949.“

⁴² Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić*, par. 544; Tužilac protiv *Darja Kordića i Marja Čerkeza*, predmet br. IT-95-14/2-T, Presuda, 26. februar 2001. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*), par. 178; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 101.

⁴³ Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 428; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 101; Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*, par. 580.

⁴⁴ Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 429; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 94; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 101.

⁴⁵ MKSJ, predmet *Dragoi, jub Kunarac i drugi*, Žalbeno vijeće, Presuda, 12. jun 2002, par. 94.

⁴⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 431; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 96; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 101.

⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 95.

pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom u Bosanskoj Krupi, istaklo kako je: „[...]Pretno vijeće pogriješilo kad je svrstalo ovaj incident [naglašavanje dodato od strane ovog AV] među djela bezobzirnog razaranja gradova, naselja i sela na kojima je zasnovalo Brđaninovu osuđujuću presudu (para. 670. Prvostepene presude).“ Dakle, ova presuda uvedena kao dokaz odbrane u ovaj predmet (O-1-403), za dešavanja vezana za grad Bosanska Krupa koristi izraz incident, što se ni u kom slučaju ne može podvesti pod pojam „sistematski napad“ kao traženi uslov u smislu predmetne inkriminacije.

60. Izraz „sistematski“, kao jedan od dva disjunktivno postavljena uslova za postojanje opšteg elementa (*chapeau*) za egzistentnost zločina protiv čovječnosti, implicira postojanje prepoznatljivog obrasca krivičnih aktivnosti optuženih. U predmetu Brđanin, u Prvostepenoj presudi je u par. 118., pored ostalog, navedeno kako:“Etničko čišćenje nije bilo popratni proizvod kažnjivih aktivnosti, nego je, naprotiv, bilo pravi cilj i stoga nerazdvojiv dio Strateškog plana.[...]Budući da je namjera bila trajno ukloniti te ljude s teritorija Srpske Republike BiH, mnogima su razoreni domovi kako se oni nikada ne bi vratili.“ Činjenična strana u ovom predmetu na osnovu provedenih dokaza ne ukazuje ni na koji način da je postojao ovakav ili sličan obrazac zločinačkih aktivnosti koji bi se odnosio na premještanje civilnog muslimanskog stanovništva iz muslimanskih enklava unutar Srpske opštine Bosanska Krupa, na način da bi se mogao podvesti pojam „sistematičan“. Tako npr. u muslimanskim enklavama iz kojih se stanovništvo evakuisalo nakon njihovog odlaska nije bilo primjera razaranja njihovih domova ili devastacija njihovih imanja (kako je to inače bio slučaj sa drugim mjestima u ARK, prim. AV), već naprotiv, od strane srpskih vlasti su preduzete mjere za njihovo čuvanje, o čemu će biti pobliže riječi u okviru izlaganja vezanog za pojedinačne inkriminacije po tačkama 2, 3, 4. i 5. Optužnice/presude – prisilno preseljenje stanovništva.

⁴⁸ Tužilac protiv *Blaškića*, Presuda, IT-95-14-T, 3. mart 2000., Jorda,Rodrigues&Shahabuddeen, sudije.

A. ŠIROK I SISTEMATIČAN NAPAD

1. Kontekstualna osnova inkriminiranih događaja

(a) Prethodni događaji

61. Prema navodima izmijenjene optužnice, širok i sistematičan napad,⁴⁹ usmjeren protiv civilnog stanovništva opštine Bosanska Krupa započeo je 21.04.1992. godine. Saslušani svjedoci saglasni su da su period prije 21.04.2010. godine obilježile određene incidentne situacije koje su nakon višestranačkih izbora, zaoštrile odnose među lokalnim stanovništvom i dovele do stanja straha, napetosti i neizvjesnosti, koji će kulminirati međusobnim sukobom.

62. Svjedoku odbrane Ismetu Mujanoviću, koji je u inkriminisano vrijeme bio načelnik vojne bezbjednosti Okružnog štaba TO Bihać, poznati su bezbjednosno interesantni incidenti koji su prethodili izbijanju sukoba. Prema informacijama iz izvora koje ne navodi, svjedoku je bilo poznato da su pomagači i inicijatori incidenata bili rukovodeći ljudi SDS-a, prvenstveno Miroslav Vještica i optuženi Kličković, ali tokom postupka nisu izvedeni dokazi koji bi takve navode potvrdili van svake razumne sumnje.⁵⁰ Jedini dokaz koji je Tužilaštvo uložilo u smislu postojanja u to vrijeme uobičajene političke retorike obojene nacionalizmom praktikovane od strane SDS-a, ali i drugih vodećih nacionalnih stranaka, jeste letak koji je sačinio opštinski odbor ove stranke. U istom se, prema mišljenju vijeća, koristi propagandni govor kada se poziva stanovništvo srpske nacionalnosti, uz prijetnju „Lazarevom kletvom“ da bojkotuje „Alijin referendum za nezavisnu Bosnu i Hercegovinu“.

63. Vijeću je jasno da se radi o političkoj stranci koja je na izborima osvojila većinu glasova srpskog naroda, i da su njeni članovi imali slobodu u sprovođenju svojih programskih ciljeva, mada se navedeno moglo učiniti i na drugačiji način, u skladu sa deklarativno proklamovanim demokratskim opredjeljenjima i principima koji su navedeni u

⁴⁹ Optužnica ovaj opšti (*chapeau*) elemenat postavlja konjuktivno, mada je isti u zakonu postavljen disjunktivno.

⁵⁰ Ipak, da se ne bi stekao dojam o jednostranim i ničim izazvanim potezima rukovodstva SDS u Bosanskoj Krupi u tu svrhu govori Saopštenje OO SDS Bosanska Krupa od 03.6.1991. godine (Dokaz Tužilaštva T-65) u vezi sjednice SO Bosanska Krupa od 01.6.1991. godine, održane bez prisustva odbornika SDS, odnosno predstavnika srpskog naroda, iz kojeg se jasno vidi njihovo nezadovoljstvo zbog tog čina.

samom Statutu SDS. Na sličan način tadašnju retoriku SDS ocijenio je i optuženi Kličković prilikom svjedočenja.

(b) Zabrana podizanja spomenika Branku Ćopiću

64. O ovom incidentu kao i drugima, svjedoci odbrane i optužbe se različito izjašnjavaju, ne sporeći pri tom da se događaj desio. Već same razlike u njihovim iskazima daju sliku nacionalne podijeljenosti i rasta tenzija među stanovništvom nakon višestranačkih izbora. Prema riječima svjedoka Šaran Jadranka, podizanje spomen obilježja Branku Ćopiću bilo je planirano u malom parku u Bosanskoj Krupi, a inicijativu za to su dali predstavnici SDS-a. Međutim, opštinski organi su zabranili podizanje spomenika jer nije bila pribavljena urbanistička saglasnost. Osim toga, prema mišljenju svjedoka Šaran Jadranka, dakako subjektivnom, bista Branku Ćopiću je već bila podignuta na par mjesta, pa nije bilo potrebe za još jednom. U tom kontekstu zaštićeni svjedok A2 je dodao da razlozi odbijanja nisu bili nacionalistički, niti je Branko Ćopić doživljavao kao ekskluzivno srpski pisac. On je bio krajiški pisac, i u Bosanskoj Krupi je već imao mjesto koje zaslužuje zbog književnih dimenzija, pa je tako u izgradnji bilo Ćopićevo selo, a u samom gradu je postojao klub književnika, te nije nedostajalo primjerenih obilježja i značaja koje je on imao u bosanskohercegovačkoj književnosti.

65. U to vrijeme, Miroslav Vještica je ipak kao rukovodilac organa uprave dozvolio nelegalno postavljanje biste Branka Ćopića, bez saglasnosti opštine, čemu su se nadležni organi usprotivili, pa je događaj medijski popraćen kao incident. Nasuprot tome, svjedok odbrane Miroslav Vještica tvrdi da jeste postojala uredna dokumentacija za podizanje biste, koja je nakon postavljanja ukradena i sakrivena, što je izazvalo revolt građana srpske nacionalnosti. Iz navedenih iskaza u svakom slučaju, evidentno proizilazi da se radi o incidentu koji je među prvima podstakao netrpeljivosti među građanima srpske i muslimanske nacionalnosti.

(c) Krađa kartoteke-evidencija vojnih obveznika

66. Kao što je ustanovljeno činjenicama koje su prihvaćene, rat i otcjepljenje Slovenije, i osobito Hrvatske, značajno su uticali na društveno-političku situaciju u BiH. Počev od kraja ljeta 1991. mnogi vojno sposobni muškarci u BiH dobili su poziv za mobilizaciju u JNA radi borbi u Hrvatskoj. Odazvao se veliki broj bosanskih Srba, no bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, uz podršku svojih vođa, uglavnom nisu odgovarali na poziv. To je dovelo do porasta napetosti između nacionalnih grupa, osobito u regiji Bosanske Krajine uz granicu s Hrvatskom.

67. Prema pozitivnim zakonskim propisima u to vrijeme opštinski Sekretarijat za Opštenarodnu odbranu (ONO) je bio nadležan za vođenje dokumentacije o vojnim obveznicima. Tome je prethodila odluka Saveznog sekretarijata za ONO, kojom su poslovi te prirode trebali preći u nadležnost vojno teritorijalnih organa po regijama Bihać, Cazin i Kladaša, dok su izvršni organi u tom smislu trebali biti vojno teritorijalni organi. Pripadnici muslimanske nacionalnosti se po instrukcijama Stranke demokratske akcije (SDA) već od aprila prestaju odazivati na mobilizaciju, a nekada u avgustu 1991. godine, nekolicina građana muslimanske nacionalnosti, u saradnji sa radnicima Opštinskog sekretarijata Bosanska Krupa izmješta kartoteku-evidenciju vojnih obveznika, iznoseći je kroz prozore uz pomoć radnika Sekretarijata. Navedeno je prema izjavama svjedoka odbrane, za pripadnike srpskog naroda predstavljalo krađu i rušenje do tada ustrojenog ustavnog sistema, jer su se Srbi željeli odazivati pozivu na mobilizaciju, zbog odlaska na ratište u Republici Hrvatskoj (RH). O navedenom je obaviješten republički Sekretarijat za ONO, ali je i pored toga događaj rezultirao krizom vlasti, tako što su poslanici SDS-a prestali odlaziti na redovne sjednice skupštine opštine Bosanska Krupa, sve dok kartoteka nije vraćena iz Bužima, gdje je bila dislocirana.

(d) Hapšenje Milana Martića

68. Prema iskazu svjedoka Hašima Đulića, radi se o incidentu koji je značajno narušio bezbjedonosno stanje u opštini. Čitav događaj pratio je i tadašnji načelnik PS Bosanska Krupa, Šemsudin Velić, koji je pojasnio da su još tokom ljeta 1991. godine česta pojava na području opštine bile paravojne formacije i grupe naoružanih vojnika, koje dolazile iz susjedne Hrvatske, što je dovodilo do uznemiravanja stanovništva. Ova lica su

nedozvoljeno nosila naoružanje i ponašala se protivzakonito, a najčešće su boravili u Dvoru na Uni nekih 20 km od grada, dok su jedni od njih po nazivom „Martićevci“ najviše boravili u restoranu „Splav“. Bilo je više pojedinačnih pokušaja da se oni uhapsu, ali u to vrijeme bile su sve učestalije intervencije čelnih ljudi SDS-a, da se i u slučaju privođenja pripadnika ovih jedinica, isti ne zadržavaju u pritvoru, te da im se vrati naoružanje ukoliko je oduzeto.

69. Svjedok Velić navodi da se hapšenje Martića i njegove grupe desilo 8. septembra 1991. godine, kada po njega dolazi nekolicina pripadnika policije i informiše ga da se 6 lica nalazi u restoranu „Splav“, naoružani automatima i puškomitraljezima. Svjedok je izdao naredbu za njihovo privođenje, jer se radilo o paravojnim formacijama, ali nakon što su privedeni u prostorije policijske stanice, dolaze dva kamiona „Martićevih“ policajaca koji blokiraju grad i prema stanici usmjeravaju ručne bacače i zolje, tražeći da se oslobode privedena lica. Nakon što je kontaktirao tadašnjeg ministra unutrašnjih poslova R BiH, Aliju Delimustafića, svjedok je dobio instrukciju da se privedena lica bez otpora puste za Dvor na Uni. Međutim, po odlasku iz stanice, svjedoku je javljeno da je Martić sa grupom ponovo zaustavljen na mostu u Bosanskoj Otoci od strane građana muslimanske nacionalnosti.

70. Svjedok odbrane Radimir Njeguš je u to vrijeme od Regionalnog MUP-a primio naredbu da sa svojom jedinicom izvrši oslobađanje Martića, nakon čega odlazi prema Bosanskoj Otoci. Po dolasku pred policijsku stanicu u kojoj je Martić bio pritvoren, vidjeli su oko 50-60 ljudi muslimanske nacionalnosti koji su ljutito uzvikivali, i kako zaključuje “imali namjeru da provale prostor i da likvidiraju te zatočenike”. Svjedok je u tom trenutku primio naredbu da ne preuzima bilo kakve aktivnosti dok ne dođe pomoćnik ministra Avdo Hebib, pa su tako par sati na poslovima obezbjeđenja objekta bili lokalni aktivni i rezervni policajci. Stanje se prema riječima svjedoka svake minute sve više pogoršavalo, ljudi su bacali kamenje na njih, pucali u zrak, prijeteći da će Martić biti likvidiran. Po dolasku Hebib se megafonom obratio okupljenom narodu pokušavajući smiriti tenzije u čemu nije uspio, pa su nakon toga, policajci blokirali prostor, izvukli vani Martića i njegovu pratnju i odvezli u pravcu Novog grada. Svjedok Njeguš je posljednji napustio lice mjesta, kojom prilikom je primjetio da su policijska vozila oštećena bacanjem kamenica, a od ispaljenih hitaca su i sami pripadnici policije bili ugroženi. Po povratku u svoju stanicu o svemu je podnio detaljan izvještaj, ali nikada nije saznao ko je naredio hapšenje Martića.

71. Svi svjedoci su saglasni da su nakon ovog slučaja među stanovništvom opštine

porasle tenzije na način da je nastupilo 'apsolutno nerazumijevanje'. Prema riječima svjedoka Velića sva srpska policija nakon incidenta napušta posao u SJB Bosanska Krupa i odlazi u novoformirano istureno odjeljenje u Jasenici. Njegovo svjedočenje u odnosu na ovu činjeničnu okolnost u cjelosti potvrđuje svjedok Slavko Drašković. Isti dodaje, kako je u Jasenici pokušavao pomiriti sukobe nastale unutar tamošnje policije, a koji su, po njegovom mišljenju, uzrokovani time što se srpsko manjinsko stanovništvo osjećalo ugroženo i nesigurno među većinskim muslimanskim stanovništvom, te činjenicom da su se na čelu MUP-a Bosanske Krupe nalazili kadrovi postavljeni od SDA.⁵¹

72. Nakon ovoga je grad blokiran barikadama, na kojima su se nalazile naoružane paravojne jedinice, tako da čak ni svjedoku, kao načelniku policije, nije bio dozvoljen prelazak preko punkteva. Treći dan odlazi u Jasenicu kako bi ubijedio pripadnike stanice da se ipak vrate na posao. To su učinili tek nakon što su neki članovi SDS-a postigli dogovor u ministarstvu u Sarajevu, što je po njegovom mišljenju bilo razumljivo, jer su u to vrijeme politiku i sva dešavanja u Bosanskoj Krupi kreirale SDS i SDA kao dvije vodeće stranke. Iako je od tada policija ponovo bila u jedinstvenom sastavu, takav zajednički rad prema riječima svjedoka Šaran Jadranka, činio se neprirodnim i iznuđenim i kao takav bio je osuđen na neuspjeh.

73. Obzirom da kao načelnik i dalje nije imao pristupa u dijelove opštine naseljene srpskim stanovništvom, svjedok Velić je od komandira stanice, Stupar Lazara, zatražio obrazloženje, na što mu je odgovoreno da je „formirana srpska policija i srpska opština Bosanska Krupa“, a nedugo potom predlagana je i podjela samog grada.

(e) Incident u selu Arapuša

74. Posljednji incident koji se desio na području opštine, a koji je prema iskazima svjedoka neposredno prethodio sukobu u Bosanskoj Krupi, desio se na ulazu u selo Arapuša, gdje je bio punkt na kojem su se nalazili pripadnici rezervnog sastava policije, muslimanske nacionalnosti. U noći 19./20. aprila 1992. godine, grupa mladića srpske nacionalnosti je prolazila vozilom iz kojeg je prema riječima svjedoka optužbe zapucano na ljude koji su se nalazili na punktu, na što su oni uzvratili vatrom i tom prilikom ranili dvije

⁵¹ Svjedočenje Slavka Draškovića, transkript s glavnog pretresa od 03.09. 2009. godine. Ovaj svjedok je do početka rata bio zapsolen u RSUP, a neposredno prije izbijanja ratnih dejstava obavljao je funkciju načelnika Sektora javne bezbjednosti Regionalnog SUP-a Sarajevo.

osobe, od kojih jedna teško. Sa druge strane, svjedoci odbrane smatraju da pucanje i ranjavanje mladića srpske nacionalnosti ničim nije bio isprovocirano. Svi svjedoci su međutim, saglasni da nakon incidenta pripadnici Srpske teritorijalne odbrane formiraju punktove na ulazima u selo Arapuša u mjestima Gornji i Donji Petrovići, nakon čega se selo faktički nalazilo u okruženju.

75. U svojoj završnoj riječi Tužilaštvo se poziva na svjedočenje Šimić Marijana, koji po sopstvenim navodima nije bio očevidac incidenta, ali mu to ne smeta da njegove navode o postojanju dvije verzije događaja koristi za zaključak "da do danas nije do kraja razgraničeno kako se desio incident na punktu u Arapuši".⁵² Jasno je da je ovakav zaključak Tužilaštvu bio potreban radi opstojnosti njegove teorije o postajanju plana napada od strane srpskih vojnih i civilnih vlasti na Bosansku Krupu. Iz istog razloga, Tužilaštvo prelazi preko, za njegovu teoriju kompromitujućeg svjedočenja Bokan Nenada, oštećenog iz ovog događaja, koji se precizno i opredijeljeno izjašnjava o okolnostima pod kojim se događaj desio. Naime, do istog je došlo kada se on s kolegama vraćao iz susjednog sela upravljajući pmv marke "Jugo"u noćnim satima 19. aprila 1992. godine, da je na njih pucala grupa ljudi sa leđa koja je stajala pored puta, i koje identifikuje kao pripadnike rezervnog sastava policije, da je ranjen u predjelu lijeve plečke, da on i njegovi saputnici u vozilu nisu bili naoružani, i da im je ukazana pomoć u Domu zdravlja u Bosanskoj Krupi. Uostalom, u potkrijepu tačnosti upravo ovakve verzije događaja govori, uz ostale svjedoke, i navod iz svjedočenja Begić Muharema kada ističe da se zbog ovog incidenta diglo (lokalno) srpsko stanovništvo koje je zahtijevalo istragu i hapšenje počinitelaca.

(f) Napuštanje grada Bosanska Krupa od strane stanovništva

76. Događaj koji se odnosi na odlazak stanovništva iz grada je potvrdio svjedok Suad Komić, koji je u to vrijeme kao istražni sudija provodio uviđaj u Arapuši. Po njegovoj ocjeni uviđaj je prošao u skladu sa zakonom i profesionalno, ali po povratku u grad, u ponedjeljak u večernjim satima oko 17h ili 18h primjetio je da vlada totalna napetost, koja se osjećala i naredni dan. Tog dana oko 09,00 sati radnica iz sudske pisarnice ga je kontaktirala, javljajući da na brdu Lipik ljudi iskaču iz kamiona, pa je svjedok odlučio pustiti zaposlene

⁵² Završni podnesak Tužilaštva od 08.aprila 2013. godine, str. 5.

kući, da bi nedugo potom i sâm otišao na lijevu obalu Une, što je po njegovom mišljenju učinilo otprilike i 90% muslimanskog stanovništva.⁵³

77. Na isti način stihijski prelazak stanovništva sa jedne obale na drugu opisali su gotovo svi svjedoci optužbe i odbrane, iz čega proizilazi da je prije izbijanja oružanog sukoba, te na dan 21.04.1992. godine, u jutarnjim satima, pretežan broj građana muslimanske nacionalnosti već prešao na lijevu obalu r. Une, a srpske nešto ranije na desnu obalu Une. Razlozi za ovakvo kretanje stanovništva prvenstveno su bile naoružane grupe ljudi koje su se iskrcavale po okolnim brdima,⁵⁴ ali i postavljanje ježeva” u samom gradu,⁵⁵ s tim što je situacija u gradu već bila zaoštrena incidentima koji su prethodili i stvarali dodatne neprijateljske tenzije među lokalnim stanovništvom.

78. Prema riječima zaštićenog svjedoka A2, „dešavale su se stvari koje su jasno nagovještavale moguće događaje, bilo je masovno iseljavanje”. Svjedok Sabahudin Mahić je, kao i većina drugih, svoju porodicu još prije 21. aprila prebacio u Cazin, tako da je na dan izbijanja sukoba “grad već u 16.00 č. bio pust”. Porodicu je u Cazin prebacio i svjedok Osman Palić, te svjedok Hamdija Balkić, dok je svjedok Hašim Đulić izjavio da je preostalo stanovništvo u tri ili četiri dana, nakon početka neprijateljstava prešlo na lijevu obalu Une,⁵⁶ s tim što se srpsko civilno stanovništvo već prije 21. aprila '92. godine također masovno iseljavalo prema Podgrmeču, gdje su imali vikendice, tako da je grad bio skoro pust, naročito naselje Lamele gdje su Srbi bili većina.

79. Iseljavanje srpskog stanovništva gradskog dijela Bosanske Krupe i njihov odlazak u Podgrmečka sela Tužilaštvo vidi kao dokaz postojanja plana i priprema za napad na sam grad u čemu je po njemu aktivnu ulogu imao optuženi Gojko Kličković u svojstvu komandanta Kriznog štaba SoBK, izdavanjem naredbi, inicijativama za formiranje zasebne

⁵³ U obrazloženju presude će se koristiti izraz „Musliman“ koji se u vrijeme predmetnih događaja koristio kao nacionalna odrednica, kako je to uobičajeno i u presudama MKSJ.

⁵⁴ Svjedočenje Jadranka Šarana.

⁵⁵ Svjedočenje A2, Hašima Đulića, Sabahudina Mahića i Slobodana Majkića.

⁵⁶ Svjedočenja navedenih svjedoka sadržajno potkrepljuju navode optuženog Kličkovića iznijete u njegovoj analizi o nepostojanju opštih elemenata koji konstituišu predmetno krivično djelo, da niti jedan svjedok tokom postupka nije izjavio da je vidio djecu, starce ili žene u zoni oružanog sukoba na lokalitetu benzinske pumpe i robne kuće, jer su odrasli muškarci Muslimani svoje porodice odvezli u sela po dubini lijeve obale r. Une, a zatim se vratili na mjesta gdje su imali ratni raspored. Dodatno, u prilog ovom zaključku govori svjedočenje Šaran Jadranka, u materijalno vrijeme šefa uniformisane policije, koji tvrdi da im je primarni cilj bio evakuisanje (muslimanskog) stanovništva na lijevu obalu Une i da su tom prilikom pripadnici muslimanske nacionalnosti većinom uspjeli napustiti grad.

policije i TO, opštom mobilizacijom TO i nabavkom naoružanja za potrebe Podgrmečke brigade.⁵⁷

80. Međutim, odbrana optuženog Gojka Kličkovića je isticala da se radilo o izolovanom sukobu koji se desio samo na području MZ Krupa Centar, da 21.04. 1992. godine, što se ne može podvesti pod pojam širokog ili sistematičnog napada. Kada je došlo do sukoba, u Krupi, na desnoj obali Une nije bilo Muslimana civila, već Srba koji su ostali u okruženju, te da u Krupi nije bilo uniformisanih Srba već muslimanskih naoružanih formacija i to: manevarske jedinice milicije iz Bihaća, pripadnika Patriotske lige⁵⁸ i jedinice TO iz Cazina. Takođe, optuženi Kličković se kad je riječ o djelovanju TO SoBK pozivao na dokumente toga vremena koji se odnose na doktrinu ONO i DSZ usmjerene na vođenje odbrambenog oružanog otpora a ne na napadačka dejstva.⁵⁹

81. Na osnovu ovih dokaza, Apelaciono vijeće je došlo do zaključka da je većina civilnog stanovništva napustila grad već prije samog napada. Slijedom tog činjeničnog zaključka, Vijeće nije moglo doći do jedinog razumnog zaključka kojim bi izvan razumne sumnje bilo utvrđeno da je civilno stanovništvo Bosanske Krupe bilo primarni objekat artiljerijskog i pješadijskog napada izvršenog od strane naoružanih pripadnika srpskih snaga navedenih u optužnom aktu, a time da, polazeći od sadržaja načela *in dubio pro reo*, od strane Tužilaštva nije dokazana ispunjenost traženog materijalnopravnog uslova "da je napad usmjeren protiv bilo kojeg civilnog stanovništva", kao jednog od bitnih uslova koji se odnosi na postojanje opšteg elementa kojim se konstituiše krivično djelo iz člana 172. stav 1. KZ BiH.

2. Osnivanje Srpske opštine Bosanska Krupa

82. Imajući u vidu gore iznijetu hronologiju i brzinu kojom su se događaji odvijali u vrijeme prije otpočinjanja rata u Bosni i Hercegovini, došlo je do reakcije srpskog stanovništva sa područja Bosanske Krupe na stanje koje se dešavalo, u formi pokretanja procedure da se konstituiše srpska opština Bosanska Krupa. Sačinjen je Elaborat o

⁵⁷ Završni podnesak Tužilaštva, str. 6.

⁵⁸ Po iskazu svjedoka Šaran Jadranka četu Patriotske lige u Bosanskoj Krupi je vodio Šehić Sead (Zapisnik sa glavnog pretresa od 20.05.2008.).

⁵⁹ v. par. 173, prvostepene presude u predmetu *Brđanin* iz kojeg je vidljivo da su opštinske vlasti uz republičke mogle biti nosioci ONO. Odbrana optuženih je upravo isticala ovu činjenicu po kojoj su djelovali u

društveno-ekonomskoj opravdanosti, oktobar 1991. godine⁶⁰; dana, 25. oktobra 1991. godine, donešena je Odluka o uspostavljanju Privremene Skupštine srpskog naroda kao najvišeg organa vlasti srpskog naroda nad srpskim teritorijama⁶¹; ta odluka je donesena javno, o istoj su obaviješteni pripadnici SDA kao politički partneri u vlasti, te najviši republički organi u BiH⁶²; ista je donijela i Odluku o proglašenju teritorija na kojima žive Srbi, kao i onih koje su pripadale srpskom narodu 'državnom teritorijom srpskog naroda u Bosanskoj Krupi⁶³; početkom novembra 1991. godine, proveden je referendum građana i proglašeni su rezultati tog referenduma⁶⁴; usvojen je Statut SoBK⁶⁵ i Odluka o proglašenju te opštine⁶⁶, o tim aktivnostima su obaviješteni svi relevantni opštinski i republički organi⁶⁷. Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini je na II sjednici i nakon izlaganja Miroslava Vještice dana 21. novembra 1991. godine uključila SoBK u sastav Autonomne regije Krajina (ARK).⁶⁸ Dana 11. decembra 1991. godine na II sjednici Privremene Skupštine srpskog naroda Bosanska Krupa donesena je odluka o osnivanju SoBK, usvojen Izvještaj o referendumu i donesen Statut SoBK, a u članu 1. tog Statuta je propisano da će SoBK biti u sastavu ARK sa sjedištem u Banja Luci.⁶⁹

83. U svojoj završnoj riječi Tužilaštvo se osvrće na činjenicu da je Glavni odbor SDS BiH donio Uputstvo o organizovanju i djelovanju srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima⁷⁰. Vijeće je izvršilo uvid u taj dokaz. Međutim, kako je iz poslednje izmijenjene optužnice od strane Tužilaštva ispušten dio koji se odnosi na tvrdnju da se time provodila državna politika koju su slijedili i optuženi, odnosno politika neke organizacije usmjerena na stvaranje zasebne države bosanskih Srba iz koje bi većina nesrpskog stanovništva bila uklonjena, na mjesto čega se ova optužnica fokusirala samo na postojanje progona u opštini Bosanska Krupa, ovo Vijeće se na iznijete tužilačke

skladu sa organizacijom, pripremama i planovima SRBiH i JNA, da su ti propisi ostali na snazi ukoliko nisu u suprotnosti sa Ustavom RS, i da u tom smislu nisu postupali nezakonito.

⁶⁰ Dokaz Tužilaštva T-9.

⁶¹ Dokaz Tužilaštva T-67.

⁶² O tome v. sadržaj Deklaracije o formiranju SoBK od 18.12. 1991. godine dostavljeno Skupštini Bosne i Hercegovine (Dokaz Tužilaštva, T-87), te pismo Skupštine srpske opštine Bosanska Krupa upućeno SDA, broj 21/91 od 18.12. 1991. (Dokaz T-85).

⁶³ Dokaz Tužilaštva DT-68.

⁶⁴ Izvještaj o rezultatima referendum opštine Bosanska Krupa od 11.11.1991. godine s potpisom Mladena Drljače.

⁶⁵ Ovjerena fotokopija Statuta SoBK, broj 19/91, novembar 1991. godine (dokaz T-79).

⁶⁶ Odluka o proglašenju SoBK broj 17/91 od 11.12.1991. godine (dokaz T-77).

⁶⁷ Dokaz Tužilaštva T-88; O tome v. sadržaj Deklaracije o formiranju SoBK od 18.12. 1991. godine dostavljeno Skupštini Bosne i Hercegovine (Dokaz Tužilaštva, T-87).

⁶⁸ Dokaz Tužilaštva T-193.

⁶⁹ Dokaz Tužilaštva T-79.

⁷⁰ Dokaz Tužilaštva T-141.

navode i podupiruće dokaze iz njegove završne riječi⁷¹ neće posebno referisati imajući u vidu odredbu stava 1. člana 280. (vezanost presude za optužbu) i stava 6. člana 290. (sadržaj presude) ZKP BiH.

84. Apelaciono vijeće primjećuje da se Tužilaštvo fokusira za ulogu optuženih u njihovom političkom djelovanju u SDS⁷² na opštinskom nivou, što čini u svrhu dokazivanja navoda da je "napad izvršen na osnovi ili u cilju državne politike ili politike neke organizacije". Osloncem na te činjenice, Tužilaštvo nastoji iznaći osnove kojim bi se djelovanje optuženih moglo pripisati u njihovu krivicu, mada aplikacija takvog stava svoje direktne korijene nalazi u pojmovima kolektivne krivice i krivice zbog udruživanja (asocijacije), što, kao oblik krivične odgovornosti, ne poznaje međunarodno, a ni domaće, krivično pravo.⁷³ Sama činjenica da su optuženi u periodu naznačenom u optužnici vršili određene funkcije, kao i činjenica da su optuženi boravili na širem području na kojem je došlo do oružanog sukoba, pa i počinjenja zločina, ne može *a priori* predstavljati osnov za odgovornost optuženih Gojka Kličkovića i Mladena Drljače.⁷⁴

85. Odbrana optuženih je u više navrata isticala (kroz završne riječi, te svjedočenje optuženog Kličkovića), pri tome ne negirajući konstituisanje SoBK i njihove aktivnosti u tome, da se sama ideja o konstituisanju SoBK ne može pripisati optuženima i drugim, jer je područje bivše opštine Bosanska Krupa poslije II svjetskog rata bilo podijeljeno na više opština uzimajući u obzir i nacionalni ključ, pa je tako područje koje je tokom rata u BiH postalo SoBK, ranije egzistiralo kao posebna opština - Jasenica. Nakon parafiranja Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini sklopljenog u Dejtonu (1995), SoBK je ostala da egzistira pod nazivom Krupa na Uni, što je verifikovano i današnjim ustavno-

⁷¹ Završna riječ Tužilaštva, str. 13.

⁷² Tužilaštvo tvrdi da je izvedeni napad "izvršen u cilju politike Srpske demokratske stranke Srpske opštine Bosanska Krupa s obzirom da je prije napada srpsko rukovodstvo u Srpskoj opštini Bosanska Krupa uspostavilo odvojenu političku strukturu." Završna riječ Tužilaštva, str. 13.). Međutim, niti od jednog međunarodnog krivičnog suda SDS nije proglašena kao kriminalna /zločinačka organizacija. Osim toga, u para. 137. presude Pretresnog vijeća od 1. septembra 2004., u predmetu *Brđanin* (IT-99-36), stoji da: „U međunarodnom običajnom pravu ne postoji uslov da djela optuženog moraju imati uporište u bilo kakvom obliku politike ili plana.“

⁷³ Shvatanje elementa politike države ili organizacije na pretjerano širok način dodatno bi obesmisllilo nacionalnu krivičnu jurisdikciju, uslijed čega element politike države ili organizacije u materiji zločina protiv čovječnosti mora biti tumačen restriktivno. Tim prije, što koncept individualne krivične odgovornosti u samom korijenu teži da eliminiše državu i/ili organizaciju iz konstrukcije pojma zločina protiv čovječnosti. O tome šire: Robinson D., *The Identity Crisis of International Criminal Law*, Leiden journal of International Law. Vol.21, No4, 2008, str. 925-963 U: v. Dr Tijana Šurlan, „*Telos zločina protiv čovječnosti*“, XII tematski međunarodni naučni skup „Međunarodna krivična djela, Tara, 2013.

⁷⁴ v. o tome predmet Suda BiH broj: X-KR-09/823-2, Tužilaštvo BiH protiv *Dragana Neškovića i dr.*, Pretresno vijeće, presuda (25.12. 2012), para. 49.

pravnim sistemom u Bosni i Hercegovini. Ove činjenice nisu osporavane ni od strane Tužilaštva.⁷⁵

86. Međutim, Tužilaštvo ovim činjenicama daje drugačiji kontekst i karakter kada povezuje formiranje SoBK, koliko za lokalni nivo i opšte prilike koje su u njemu vladale prije početka sukoba, toliko za politiku rukovodstva SDS i odluke Skupštine Srpskog naroda BiH. U tom smislu, Tužilaštvo u svojoj završnoj riječi podcrtava činjeničnu okolnost da su na sprovedenom referendumu učestvovali samo Srbi koji su i glasali za osnivanje SoBK, a time Tužilaštvo dovodi u pitanje i legitimnost donijetih odluka od strane jednog od tri konstitutivna naroda.⁷⁶

87. Nasuprot ovome, odbrana optuženih je istakla kako je Tužilaštvo u potpunosti ignorisalo činjenicu da je napad na državno-pravni status i ustroj SFRJ kao države i unutar nje SR BiH, počeo, bez i najmanje dileme, dana 15.10.1991. godine donošenjem Deklaracije o nezavisnosti Bosne i Hercegovine koja je donesena bez srpskih poslanika u Narodnoj skupštini SRBiH.⁷⁷

88. Formiranju SoBK Tužilaštvo daje kontekstualni osnov po kome su svi događaji u Bosanskoj Krupi bili dio detaljnog planiranja, organizacije i koordinacije sa ciljem izvršenja onoga što se po stavu Tužilaštva zapravo dogodilo, a to je progon nesrpskog stanovništva sa teritorije samoproglashene SoBK. U razvijanju svoje teze Tužilaštvo smatra da je napad na Bosansku Krupu koji je otpočeo 21. aprila '92. godine, bio sistematski jer je bio pripreman već od 25. oktobra 1991. godine, kada je Opštinski odbor SDS Bosanska Krupa s Gojkom Kličkovićem kao podpredsjednikom donio Odluku o uspostavljanju Privremene skupštine srpskog naroda kao najvećeg organa vlasti srpskog naroda na srpskim

⁷⁵ Ovome treba dodati navode branioca Trbojevića kada citira str. 130. knjige „U obruču“ generala Ramiza Drečkovića, koji navodi da je prva brigada formirana u okrugu Bihać 9. aprila 1992. godine u s. Mrazovac, opština Bužim, bila 101. muslimanska samostalna krajiška brigada, što je značajno iz dva razloga. Najprije, u to vrijeme, april 1992. godine, Bužim je bio opština, preko čega se prelazi jer je trebalo stvaranje nove opštine predstaviti kao dio ZZP Srba, te da formiranje 101 muslimanske brigade demantuje stav Tužilaštva da su svi Muslimani bili samo civili.

⁷⁶ Istina, Tužilaštvo u završnoj riječi navodi da je nakon održanih višestranačkih izbora SDA dobila većinu glasova u Bosanskoj Krupi, da je ta stranka i SDS nakon toga počela pregovore o raspodjeli funkcija na osnovu izbornih rezultata što je neminovno dovelo do nezadovoljstvo predstavnika SDS.

⁷⁷ V. predmet MKSJ, IT-99-36-T, *Brđanin*, Prvostepena presuda (1. septembar 2004), par. 63.: „Početkom 1992. SDA je pojačao pritisak za proglašenje nezavisnosti SRBiH od SFRJ. Referendum o pitanju nezavisnosti održan je 29. februara i 1. marta 1992. bosanski Srbi su u velikom broju bojkotovali referendum, na kojem je velikom većinom izglasana nezavisnost BiH. (...) Par. 64.: „referendum i priznanje BiH kao nezavisne države od strane međunarodne zajednice koje je potom uslijedilo povećali su napetost između bosanskih Srba s jedne strane i bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s druge. Ubrzo nakon toga u BiH je izbio oružani sukob.“

teritorijama,⁷⁸ te drugih odluka navedenih u para. 77. ove presude. Drugim riječima, Tužilaštvo navedene aktivnosti optuženih vezane za konstituisanje SoBK, a posebno Gojka Kličkovića, za kojeg koristi tužilačku figuru po kojoj je on bio na “vrhu piramide zločina”,⁷⁹ dovodi u okvir ispunjenosti prvog opšteg elementa krivičnog djela zločini protiv čovječnosti – postojanje širokog ili sistematičnog napada.

89. Tužilaštvo u elaboraciji teze o planiranom napadu od strane srpskih snaga⁸⁰ ističe da su meta napada bile ne samo kuće Muslimana, nego i zgrada policijske stanice, doma zdravlja i željeznička stanica, kao i naoružani (*sic!*) civili koji su bježali sa desne na lijevu obalu rijeke Une. Učešće pripadnika VI čete brigade iz Lušci Palanke ukazuje na to da su za takve napade pripreme vršene unaprijed. Isti takav zaključak Tužilaštvo izvodi iz događajnih okolnosti koje su prethodile oružanom sukobu u Bosanskoj Krupi i koje su se odnosile na Arapušu, hapšenje Milana Martića, kao i pucjavu kod benzinske pumpe, što je po tužilačkim navodima, srpskoj strani poslužilo samo kao „izgovor za započinjanje sveobuhvatnog oružanog sukoba u toj opštini usmjerenog protiv nesrpskog civilnog stanovništva”.⁸¹ Tužilaštvo ovim ne prevladava, već i samo zapada u protivrječnost kada upotrebljava pojam „oružanog sukoba“, kojeg u smislu međunarodnog krivičnog prava, kako je to već istaknuto, treba posmatrati odvojeno od pojma „širokog ili sistematičnog napada“.

90. Ono što Tužilaštvo tom prilikom ispušta iz vida je to: (i) da su svi naznačeni akti donijeti po proceduri koja se nalazi izvan “perioda od 21. aprila do kraja avgusta 1992. godine”, kao perioda optuženja po poslednjoj izmijenjenoj optužnici, te iz tog razloga Apelaciono vijeće, nabrojanim dokazima daje značaj samo potvrde činjenice da je SoBK naprosto konstituisana u decembru 1991. godine, tj. prije otpočinjanja rata u Bosni i Hercegovini i otpočinjanja oružanog sukoba u Bosanskoj Krupi. To implicira logičan zaključak, suprotno tužilačkoj tezi, da (ii) navedene aktivnosti optuženih i donesene odluke nisu imale planirani i pripremni karakter za sprovođenje napada na širokoj i sistematskoj osnovi na Bosansku Krupu 21. aprila '92. godine, po kojim bi navodnim činjenjem krivičnih djela uspostavili SoBK, zašto nije bilo potrebe obzirom da je SoBK bila već uspostavljena. U prilog takvog zaključivanja govori i činjenica koju ne osporava ni

⁷⁸ Dokaz Tužilaštva T-67.

⁷⁹ Završni podnesak Tužilaštva BiH, pasus 2, str. 40

⁸⁰ Ovu sintagmu Apelaciono vijeće koristi u smislu da se istom obuhvate vojne jedinice, jedinice Teritorijalne odbrane, pripadnike policije i lokalnog naoružanog stanovništva na području SoBK.

⁸¹ Podnesak Tužilaštva sa završnom riječi, pasus treći, str. 9.

Tužilaštvo, da su se nakon kratkotrajnog oružanog sukoba i zauzeća grada srpske snage povukle sa lijeve obale na desnu obalu r. Une, tj. na teritoriju SoBK koju su smatrale svojom.⁸²

91. Konačno, i samo Tužilaštvo u kontekstu izlaganja teze o nasilnom uklanjanju civila nesrpske nacionalnosti iznosi stav da: "Osnivanje Srpske opštine Bosanska Krupa u institucijama sistema zakonite opštine Bosanska Krupa nije krivično djelo."⁸³

92. Apelaciono vijeće je prilikom razmatranja tvrdnje Tužilaštva o planiranju napada na civilno ne-srpsko stanovništvo u Bosanskoj Krupi od strane srpskih snaga, imalo u vidu ustaljenu praksu MKSJ po kojoj "nije potrebno dokazivati da je postojao neki plan"⁸⁴ jer postojanje plana nije pravni element predmetnog krivičnog djela.⁸⁵ Međutim, ovo Vijeće se ipak upustilo u širu elaboraciju ovog pitanja polazeći od konstatacije Žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Blaškić* gdje je navedeno da postojanje plana "može biti bitno za dokazivanje da je napad bio usmjeren protiv civilnog stanovništva te da je bio rasprostranjen ili sistematski".⁸⁶

93. U prilog svoje verzije da su pripreme i planiranje za napad na Bosansku Krupu započele znatno ranije, da su se sastojale u formiranju zasebne policije i Podgrmečke brigade, nabavkom oružja i municije od X Korpusa i 530. pozadinske brigade bivše JNA za potrebe Podgrmečke brigade zahtijevom za diobu naoružanja i vojne opreme od TO Bosanska Krupa⁸⁷, formiranje Kriznog štaba SoBK⁸⁸, donošenje naredbi Kriznog štaba SoBK čiji komandant je bio Gojko Kličković⁸⁹, kao i napuštanje srpskog stanovništva iz gradskog dijela Bosanske Krupe i njihov odlazak u Podgrmečka sela gdje su živjeli Srbi, Tužilaštvo krivičnu odgovornost nalazi na strani optuženog Kličkovića, jer je u tim aktivnostima, u svojstvu komandanta Kriznog štaba imao aktivnu ulogu.

⁸² Činjenica kojom su se srpske snage povukle iz grada, dodatno ukazuje na neispunjenost uslova koji se odnosi na "sistematski" karakter napada od strane srpskih oružanih snaga jer činjenična strana u ovom predmetu pokazuje da napad nije bio preduzet u svrhu zauzeća teritorije što bi bio jedan od faktora koji bi ukazivao na njegov sistematski karakter.

⁸³ Završna riječ Tužilaštva, str. 43.

⁸⁴ MKSJ, predmet br. IT-95-11-T, Pretresno vijeće I, Tužilac protiv *Milana Martića*, presuda (12. juni 2007), par. 49.

⁸⁵ V. drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 98-101; prvostepena presuda u predmetu *Šimić*, par. 44.; drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 101.

⁸⁶ MKSJ, Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 120 (sa daljim referencama).

⁸⁷ Dokaz Tužilaštva T-2.

⁸⁸ Dokaz Tužilaštva T-90.

⁸⁹ Dokazi Tužilaštva T-3, T-57, T-97, T-98 i T-99.

94. Nadalje, svjedoci Tužilaštva, bar većina, su izjavili da su svoje porodice 20. i 21.04. 1992. odvezli u sela na lijevoj obali Une i da su se vratili na desnu obalu kako bi čuvali kuće, a neki su poput Palića učestvovali u evakuaciji Doma zdravlja koji se nalazi iznad rijeke Krušnice i na kraju gradskog naselja prema Govedarnici. Šta ovo govori sa stanovišta navoda odbrane optuženih? Evakuacijom svojih porodica van mogućih ratnih dejstava uklonjeni su civili Muslimani iz ratne zone ili zone sukoba i na taj način ostavili su civile srpske nacionalnosti kao potencijalnu metu napada muslimanskih legalnih i pravovjnih formacija. Prema tome, ovim se pored tužilačke teze da je srpska strana i dakako, optuženi, unaprijed planirali napad na Bosansku Krupu, pokazuje da je legitiman i drugi razuman zaključak koji proizilazi iz teze odbrane o pripremama suprotne strane za otpočinjanje oružanog sukoba: Naime, sklanjanje civilnog muslimanskog stanovništva van zone očekivanog sukoba u momentu kada su u gradu već došle naoružane muslimanske formacije govori tome u prilog.

95. U odnosu na iste dokaze, odbrana optuženog Kličkovića suprotno Tužilaštvu, izvodi drugačije činjenične zaključke koje vezuje za opštu situaciju uzrokovanu opisanim događajima što je dovelo do stanja napetosti, straha i dubokog nepovjerenja i na srpskoj strani, i što je, u konačnom, iziskivalo pripreme uključujući i vojne, za odbranu a ne za napad.

96. Jež Đorđo, u materijalno vrijeme komandant bataljona, svjedoči da je u njegovom Štabu TO najprije bila multietnična skupina, i *nisu mogli vjerovati* da će doći do oružanog sukoba. Isti svjedok navodi kako je do racionalizacije u organu TO u BK došlo na štetu Srba. Smatra da je prioritet kod Srba bila odbrana njihovih sela obzirom da su imali informaciju da „Zelene bereteke“ namjeravaju da izvrše napad; da su bili nedovoljno organizovani kao narod, bilo ih je koji nisu služili vojsku, seljaci, intelektualcima da je funkcionisalo na način da je svako radio za sebe.

97. Logično je očekivati da bi svjedok Jež koji je bio, po sopstvenom kazivanju, profesionalac, te obzirom na funkciju koju je imao, bio obaviješten o planiranju napada na Bosansku Krupu da je toga zaista bilo. Da je to tačno, on ne bi došao na posao u Štab TO u Bosanskoj Krupi i to na sâm dan uoči napada, tj. 20.4. '92., kada je vidio njemu nepoznate ljude kako su se okupili i kada dobija informaciju, očigledno od muslimanske strane: “ Da nema više nekog rada i da nije dobro da više tu idu.“Ako se ima u vidu ovo svjedočenje istim se dovodi u pitanje tačnost tužilačke tvrdnje po kojoj su Srbi planirano

napustili Bosansku Krupu.

98. Da su Srbi, jednako kao i Muslimani, i sami bili zatečeni događajima, govori svjedočenje Kačavenda Mića⁹⁰, koji navodi, da 21.4.'92., kada je došao na posao od posla nije bilo ništa obzirom da mu je tog dana u „Krupa-transu“ rečeno: „da izađe iz kola i napusti krug“, a da mu je Osman na njegov upit „zašto?“, rekao kako je Civilna zaštita Krupa preuzela preduzeće i da stoga preda ključeve od vozila. Potvrdio je da je srpsko življe iz grada Krupe sa lijeve strane, došlo žedno i gladno, da su stizali kako je ko bježao.

99. Slična je stvar i sa optuženim Drljačom koji je takođe došao na posao u Bosansku Krupu što svakako ne bi činio da je sa ulogom aktivnog učesnika kakvu mu je dalo Tužilaštvo, zaista planirao napad. Takav zaključak se odnosi i na okolnost što je 21.4.'92. na posao došao i Rajko Kličković, brat od optuženog. Konačno, na posao je krenuo i po sopstvenim navodima sam optuženi Gojko Kličković, da je usput vidio metalne ježeve i ljude u uniformama i sa drugim obilježjima pa je zaključio da oni nisu iz Bosanske Krupe, te je stoga izlaz potražio prema Pendrekovcu i Radiću tog 21.4.'92. godine.

100. Da su Srbi bili prinuđeni opštim okolnostima napustiti Bosansku Krupu, a ne dobrovoljno, i uz to, planski napustili i svoja domaćinstva, govori svjedok Luinović Dragomir⁹¹, koji se kritičnog dana zatekao u „Šumariji“ gdje je radio, kada je negdje oko 12:00 č. saznao da su muslimanske snage blokirale grad, pa je *počjegao* s posla. Kada je autom bježao vidio je naoružane ljude u uniformama a da su to bili Muslimani bilo mu je poznato jer bi kao komandir srpskih snaga (a u početku komandant TO odreda mješovitog sastava), znao za slučaj da se radilo o Srbima. Takođe, navodi da niko od Srba nije dobio naoružanje u TO, jer ni on, kao komandant nije dobio naoružanje. Sa područja opštine Bosanska Krupa su protjerani Srbi i to iz sela: Veliki Radić, Mali Radić, Vranjska, Gudavac, Vojevac, Jasenik, Pučenik, Zaliv, Gornji Petrovići.

101. U prilog navodima odbrane oba optužena kojom se negira postojanje plana o napadu na nesrpsko stanovništvo Bosanske Krupe, svakako treba imati u vidu svjedočenje komandira SJB Bihać, Begić Muharema koji kao neko koji je bio u prilici da bude učesnik predmetnih događaja, uvjerljivo svjedoči da je postavljenje Zijada Kadića na mjesto komandanta CSB Bihać,⁹² kao kadra SDA, bilo problematično jer se radilo o osobi

⁹⁰ Zapisnik s glavnog pretresa od 24.3.2010. godine.

⁹¹ Zapisnik s glavnog pretresa od 08.12.2009. godine.

⁹² DVD sa njegovog svjedočenja na glavnom pretresu od 25.08. 2009. godine

sa kriminogenim osobinama, o kojem su loše mišljenje imali policajci bošnjačke, a posebno srpske nacionalnosti, i koji su se zbog njegovog postavljenja htjeli izdvojiti iz sastava Centra u Bihaću. Nakon što je po riječima svjedoka Begića došlo do ranjavanja srpskih mladića u selu Arapuša, kada se srpski živalj diže protiv toga, zahtijevajući da se utvrdi istina, pokušalo se doći do mirenja kojim bi se izbjegao sukob u čemu je general Špiro Niković imao posebnu ulogu i svjedok ga doživljava kao „čovjeka koji je za taj kraj bio zlata vrijedan.“ Špiro je lično krenuo za Krupu sa namjerom da spriječi sukob, međutim, na njegovo vozilo je zapucano, uslijed čega je general bio prinuđen da se vrati. Kako svjedoči Begić, Zijad Kadić je izdao naređenje da se general Niković likvidira, o čemu ima snimljena kasete. Po povratku iz Krupe u kojoj je tog dana bio Zijad Kadić sa svojom grupom policajaca, policajac Jandrić je zaplakao i rekao da ne može više biti policajac i tražio je od svjedoka Begića da napusti s porodicom Krupu što mu je svjedok i dozvolio. Pripadnici SJB Bihać (srpske nacionalnosti) su takođe napustili službu jer im tu više nije bilo opstanka. Svjedok Begić je dodao kako se osjeća životno ugroženim obzirom da se ljudi o kojima je svjedočio i danas nalaze na pozicijama u policiji.

102. Svjedočenje Begić Muharema o ulozi generala Špira Nikovića, koji se trudio da uspostavi narušene odnose povjerenja između muslimanske i srpske lokalne zajednice je potvrđeno i od ostalih svjedoka koji su svjedočili u odnosu na ove okolnosti. I ovaj subjektivni dokaz, od nikog osporen, pokazuje ozbiljnu sumnju, ako ne, i neutemeljenost tužilačke teze o postojanju navodnog plana srpske strane i optuženih za otpočinjanie širokog ili sistematičnog plana na nesrpsko stanovništvo na grad i naselja u Bosanskoj Krupi. General Špiro Niković, uz to i komandant II vojne oblasti, je išao da pregovara sa muslimanskom stranom u Bosansku Krupu, izlažući se, kako se kasnije ispostavilo i velikom ličnom riziku, da bi se, po svjedočenju Miroslava Vještice, koji se s generalom nalazio na Vranjskoj, spriječilo izbijanje rata. Zašto bi, dakle, general JNA (sa dominantno srpskim sastavom) to činio, za slučaj da je vojska kojom je komandovao, planirala navedeni napad.

103. Zašto bi konačno, što priznaje i samo Tužilaštvo u svojoj završnoj riječi, optuženi Gojko Kličković i Miroslav Vještica imali potrebu da odlaze u Bosansku Krupu u jedan kafić da bi pokazali da je stanje u gradu još uvijek normalno, da su srpske vlasti sa optuženim planirale napad na grad. Zašto bi, osim toga, slijedom svjedočenja Jadranka Šarana, Hamdije Kabiljagića i A-2 optuženi Kličković imao potrebu da se, uoči samog napada 20. aprila '92., po povratku iz Arapuše, sastaje sa svjedokom A-2 i sa Esadom Velićem,

Fikretom Abdićem i Hamdijom Kabiljagićem u vezi dogovora, kako oni kažu o podjeli opštine⁹³ na čemu je SDS navodno insistirao, za slučaj da je napad od optuženog Kličkovića bio planiran.

104. Uostalom, iz svjedočenja Jadranka Šarana, koji optuženom Kličkoviću svakako nije prijateljski svjedok, slijedi da je ovaj svjedok po povratku iz Arapuše i nakon tamošnjeg događaja, išao zajedno Esadom Hasanovićem, i A-2, i sa samim Kličkovićem, na brdo Nebešić da razgovaraju sa srpskim vojnicima i sa njihovim vođom Miloradom Koturom, koji su tražili da se vezano za događaj u Arapuši uhapsu rezervni policajci koji su učestvovali u pucnjavi. Po navodima svjedoka Šarana, optuženi Kličković je prilikom njihovog povratka iz pravca Hašana u vezi međunacionalnih odnosa govorio o pronalaženju miroljubivog rješenja prije onih drugih, nemiroљubivih alternativa.

105. Apelaciono vijeće je imalo u vidu činjenicu kojom je Tužilaštvo priznalo da ne postoji pisani plan o napadu na Bosansku Krupu⁹⁴. Dodatno, Vijeće je imalo u vidu da Tužilaštvo svoj zaključak o postojanju tog plana izvodi iz naredbe Ratnog predsjedništva SoBK o prekidu ratnih dejstava od 25. aprila 1992. godine (dokaz Tužilaštva DT- 105) i Naredbe Štrbac Milana, komandanta Prve krajiške brigade broj:30/92 od 05. aprila 1992. godine kojom se svim jedinicama te brigade naređuje da tog dana, u 21.00 č., prestanu sa svim ratnim dejstvima na cijelom frontu, te da se zadrže i ukopaju na dostignutim položajima do njegove slijedeće naredbe (DT-106). Na osnovu ovih dokaza, Tužilaštvo logicira, da ukoliko je Ratno predsjedništvo SoBK imalo ovlaštenje da naredi imenovanoj brigadi da prekine ratna dejstva, isto tako je imalo i ovlaštenje da naredi početak borbenih dejstava nekoliko dana ranije.

106. Ovom prilikom Apelaciono vijeće primjećuje da navedena argumentacija Tužilaštva ne može prevladati dokazni deficit nedostaka direktne veze između naredbe o prestanku ratnih dejstava sa samo prezumpiranom naredbom za početak tih dejstava i ulogu optuženog Kličkovića u vezi s tim, onako kako taj događaj vidi tužilaštvo. Drugim riječima, tužilaštvo sa uspostavljenom tezom iz prethodnog paragrafa nije uspjelo, isključujući svaku razumnu sumnju, eliminisati potencijalnu mnogostrukost veze između naredbe Ratnog predsjedništva SoBK o prestanku napada sa ovdje samo hipotetičkom naredbom vezanom

⁹³ Optuženi Kličković u svojoj završnoj riječi negira da je predmet sastanka bila podjela opštine pošto je SoBK već bila konstituisana.

⁹⁴ Završni podnesak Tužilaštva od 08. aprila 2013. godine, pasus drugi, str. 21.

za početak napada, tako što bi se ta veza, isključujući sve druge mogućnosti, pouzdano mogla pripisati samo Ratnom predsjedništvu, pa i tada, njemu kao kolektivnom organu, a ne i Gojku Kličkoviću (i Mladenu Drljači) lično.

107. U prilog takvog zaključivanja od strane Apelacionog vijeća, govori činjenica da optuženi Kličković i sâm podastire tvrdnju da je naredba za napad došla od one druge, suprotne (muslimanske) strane, a da je naredba o primirju donijeta od strane srpskih vlasti uslijedila kao rezultat njenih razgovora sa predstavnicima vlasti i politike iz Bihaća.⁹⁵ Kod ovakvog stanja stvari, kada u pogledu činjenice koja ide na štetu optuženog postoji i drugo razumno objašnjenje od onog kojeg je ponudilo Tužilaštvo, pokazalo se neophodnim primijeniti pravilo *in dubio pro reo* što se, u konkretnom, odnosi na postojanje bitne činjenice kakva je navodna naredba o početku napada na Bosansku Krupu.

108. Kako se na osnovu izloženih dokaza mogu razumno izvesti oba izložena zaključka a ne samo onaj koji ide u prilog optužbe, Vijeće smatra da je u odnosu na bitnu činjenicu *postojanja plana i priprema za napad* u svrhu dokazanosti ispunjenosti opšteg elementa krivičnog djela zločini protiv čovječnosti kakav je široki ili sistematični napad, bilo opravdano primijeniti princip *in dubio pro reo*, a time i zaključiti da navedena činjenica od strane Tužilaštva nije dokazana isključujući svaku razumnu sumnju.

3. Na okolnost početka oružanog sukoba napadom srpskih snaga

109. Brkić Ramo potvrđuje kako su po dolasku u Krupu prvo čuli dejstvo minobacača, vidio je da su bacane granate s pozicija za koje je rečeno da su srpske na području grada; da na području Lipika nije vidio vojnike. Što se tiče muslimanske strane vladalo je potpuno rasulo, dezorganizacija od civilne strukture, policijske, sve izuzev njegove manevarske jedinice. Bilo je sveopšte granatiranje, pucnjava svud i svagdje; da su glasine o tenkovima izazvale paniku premda ih nije vidio.⁹⁶

110. Dakle, na osnovu svjedočenja Brkića o dezorganizaciji i rasulu, koje ovo Vijeće prihvata kao ubjedljivo, primjetno je nastojanje Tužilaštva da minimizira snagu Teritorijalne odbrane Bosanska Krupa (TO BK) i naoružanih formacija koje su pristigle iz susjednih

⁹⁵ v. završna riječ Gojka Kličkovića iz prvostepenog postupka, iznijeta na sudenju za ratne zločine pred Sudom BiH u predmetu br.: X-KR-06-213, Tužilaštvo protiv Gojka Kličkovića (izgovorena istina o genocidu i progonu nad Srbima u Bosanskoj Krajini od 1941-1945), str. 3., par. 2. Ista čini integralni dio završne riječi u postupku pred Apelacionim vijećem (op. AV).

opština, sve to iz najmanje dva razloga. Prvi, da bi se svjesno prešlo preko činjenica o dolasku ovih formacija iz susjednih mjesta u Bosansku Krupu i postavljanju fizičkih zapreka na komunikacije po naređenju komandanta CZ BK, prije početka izbijanja oružanog sukoba. Navedene činjenice upućuju na zaključak da se i muslimanska strana spremala za napad, upravo na ono što je ukazivala odbrana optuženih. I drugo, navedeno Tužilaštvo koristi zarad teze da su napad izvršile isključivo i u svemu nadmoćne srpske oružane snage, pri čemu ono u potpunosti ignoriše svjedočenje Ježa i drugih svjedoka odbrane koji govore takođe o neorganizovanosti srpske odbrane⁹⁷, da su to bile (bar u početku, kada je do sukoba i došlo) naoružane seoske straže; da su čak pucali jedni na druge jer nisu ni znali da pucaju na četu koja im iz Lušci Palanke dolazi u pomoć, ili svjedočenje Zdravka Marčete koji tvrdi da je u početku TO SoBK imala jako skromna sredstva, da su bili sa ličnim oružjem, ali da su se kasnije ta sredstva povećala.

111. Svjedok Dragan Japunža, navodi da je u Bosansku Krupu kod Doma zdravlja vidio u parku naoružane ljude „u šarenim uniformama iza drveća i zidića“ na dan 21.4.'92., i to prije pucnjave; znao je da su to Muslimani po tome što su Srbi iz Krupe otišli, a osim toga, bio je prisutan kada su Muslimani kod bolnice stavljali barikade; da je kao zaposlen u „Elektroprivredi“ radio do 15:00 č., a da je oko 8 č. ujutro, tj. 22.4.'92., zarobljen od Muslimana. Navodi da nije mogao ocijeniti *odakle šta dolazi* u momentu kada je zapucalo, ali navodi da su se najviše čuli mitraljezi. Vidio je tokom boravka u Bosanskoj Krupi da civili odlaze ulicom, znao ih je po facama da su to Muslimani, prema Bosanskom Novom i Cazinu.

112. Svjedok Dragomir Luinović, suprotno tužilačkim navodima, tvrdi da su Muslimani imali teško naoružanje kojeg su iskoristili sutradan po otpočinjanju sukoba tj., 22.4.'92. Toga jutra počinje pucati *na sve strane; bio je kaos*; i nasumična pucnjava, niko nije imao neku metu, a kada je drugi dan stiglo pojačanje, izašli su iz prirodnih zaklona i krenuli na grad. Prije nego što su krenuli put grada, saznali su da će im doći u pomoć jedna četa i dobio je zadatak da *deblokira jedan dio ljudi* koji su ostali kod Mahale u čemu su uspjeli a zatim se odmah povukli da ne bi stradali. Prije toga je tim ljudima, Srbima iz ulice Rasima Redžića, iznad pumpe, koji su ostali u blokadi, rekao da ostanu i brane kuće a da će oni

⁹⁶ v. materijalni dokaz odbrane O-1-1 Izvještaj Rama Brkića.

⁹⁷ Tako se npr. iz svjedočenja svjedoka Ježa vidi da, koliko god da je tužilac (*Alcock*) insistirao da dobije odgovor da formacija kojom je svjedok Jež komandovao bila vojnički organizovana, je to svjedok negirao pojašnjavajući da su se mještani podgrmečkih sela sami organizovali, tj. da su bile u pitanju seoske straže.

doći i deblokiratih ih. Izričit je u tvrdnji da Gojko Kličković nije imao nikakve veze s formiranjem linije odbrane na r. Uni. Slično ovom svjedoku, svjedok Jež navodi da je lider Srba u Krupi bio poslanik Miroslav Vještica.

113. Odbrana optuženih u završnoj riječi, za razliku od Tužilaštva, rezimira kako je sukob u Bosanskoj Krupi započeo 21.04.1992., oko 17-18 č. napadom TO BK na opkoljene Srbe u gradu na desnoj obali r. Une, u predjelu od robne kuće prema benzinskoj pumpi na Šujinovcu, Lipiku i Domu zdravlja; da niko od saslušanih svjedok Tužilaštva u centru Bosanske Krupe niti na desnoj strani r. Une na potezu oko benzinske pumpe nije vidio niti jednog naoružanog ni uniformisanog Srbina. Nasuprot tome, svjedoci koji su se izjašnjavali na te okolnosti su vidjeli na desnoj obali r. Une pripadnike Manevarske jedinice milicije (MJM) iz Bihaća, pripadnike Rezervnog sastava milicije TO i dr. naoružane ljude koji nisu bili u cjelosti uniformisani i sa oznakama, da bi isti, između 17:00 i 18:00 č. zapucali na opkoljene Srbe u ul. Rasima Redžića kod benzinske pumpe.

114. Optuženi Kličković je u svom opsežnom svjedočenju dao detaljnu prostorno vremensku analizu i hronologiju događaja koji su predmet optužbe i koji su doveli do sukoba. Tako je naveo da je, Tužilaštvo isticalo okolne visove sa kojih su Srbi kontrolisali grad, ali nije istaklo da su dominantna uzvišenja: Tečiju, tvrđavu Stari grad i Hum bila u posjedu Muslimana i sa kojih strateških tačaka su oni takođe kontrolisali grad. Ista stvar je sa kotama Kobiljanjak, Šarići, Zorići s najdominantnijom kotom Ostružnica, brdo Kalajevac (gdje su imali *minobacače* i *bestrzajne topove*, a tu su ostali do 01.5.'92.)⁹⁸ koje su naseljavali Muslimani, odakle se, prema tvrdnji ovog optuženog, moglo gađati po gradu i bez optičkih nišana.⁹⁹ Jedine dvije kote na kojima je živjelo srpsko stanovništvo su Pendrekovac koji je niži od pomenutih pod kontrolom Muslimana, i nešto viši Lipik, gradsko groblje a tu zonu su 20. i 21. 04. držale muslimanske snage kojim je komandovao Šehić Sead. Njegova jedinica je prva došla u sukob s Srbima u okruženju upravo kada je prošla kroz ulicu Rasima Redžića i otišla na položaj prema gradskom groblju Lipik.

⁹⁸ Navode optuženog Kličkovića potvrđuje svjedok Milan Štrbac koji na upit Suda izjavljuje da je TO Bosanske Krupe od naoružanja najvećeg kalibra imala minobacač 120 mm i bestrzajni top (transkript sa glavnog pretresa od 15.12. 2009.). Isti svjedok navodi da je suprotna muslimanska strana dobila protivavionske mitraljeze (PAM) u što su se uvjerali nakon pregleda leševa vojnika koji su uslijed dejstva tih mitraljeza stradali na Lipiku iza okuke kod Perne.

⁹⁹ Sa brda Lisnik sa kojeg su se kontrolisali putni praveći prema s. Arapuša i Hašanima, put uz Svetinju, je vojna i civilna policija kasnije privela 6 vojno sposobnih Muslimana koji su predstavljali isturenu odbranu Ostružnice, tu nije bilo civila, to je bilo mjesto sa kojeg se štitila muslimanska artiljerija na Kalajevcu i brda i škole Cer kao domaninatne kote prema srpskim selima Pučenik, Zalin, Gornji Petrovići i Bušević.

115. Optuženi Kličković svjedoči takođe, da su se pripadnici TO SoBK tek drugi dan po izbijanju sukoba tj. 22.04.'92., odlučili da krenu u akciju deblokade opkoljenih sunarodnika i ta akcija je trajala toliko koliko je bilo potrebno da se oni izvuku uz pomoć pripadnika 6 Krajiške brigade pristigle iz Sanskog mosta, a po okončanju deblokade opkoljenih Srba pripadnici jedinice TO SoBK su se vratili na svoje odbrambene položaje. Svjedočenje optuženog Kličkovića u odnosu na ove okolnosti je potkrijepljeno svjedočenjem komandanta bataljona koji se nalazio najbliže opkoljenim Srbima, kapetana Dragomira Luinovića¹⁰⁰, te komandanta odreda TO SoBK Štrbac Milana¹⁰¹ Prvi dan sukoba je trajao vrlo kratko 2-3 sata, drugi dan, 22.4. od 12:00 do 17 ili 18:00 č., i čim su svi Srbi napustili naselje Krupu jedinice TO SoBK i četa JNA iz Lušci Palanke su napustili grad, četa se vratila u svoju bazu a pripadnici TO se vratili na odbrambene položaje iznad Krupe, ali ispred srpskih sela Radić, Vranjska i Pučenik. Poslije ovog nije bilo borbi, što potvrđuje i potpisano primirje 23.4.'92., u Petrovcu, te izjava Đukić Hašima da je 23. i 24. aprila '92., Krupa bila prazna i da tamo nikog nije bilo. Do ponovnih borbi dolazi 24. aprila '92., kada su se pod okriljem noći 23. na 24. aprila na desnu obalu Une ubacili preko 200 diverzanata iz Cazina i Bihaća i iz zasjede ubili Vuka Cimbalevića, komandira čete TOSoBK, ranili komandira SJB Lazara Stupara i još 8 pripadnika TO, pa je tek potom, kao odgovor srpske strane na tu muslimansku akciju izvršenu u vrijeme kada su trajali pregovori sa srpskom stranom u Bihaću 23.4. '92., uslijedila akcija čišćenja od ubačenih grupa i sprovođenje naredbe, kako je to svjedočio Milan Štrbac na glavnom pretresu od 15.12. 2009. da se izađe na r. Unu i da se zaposjedne njena desna obala jer se Muslimanima više nije moglo vjerovati. Iz ovog i njemu saglasnih svjedočenja, da se zaključiti da su Srbi iz SoBK, suprotno tezi Tužilaštva, imali za cilj zaštititi svoja sela i ognjišta.

116. Na ovaj način kada je, osim jednog, moguće izvesti još jedan, u ovom slučaju potpuno oprečan zaključak temeljen na osnovu istog činjeničnog sklopa jednog događaja, onda se predmetne činjenice na koje ukazuje optužba ne mogu uzeti kao dokazane van razumne sumnje, što za posledicu takođe zahtijeva primjenu pravila *in dubio pro reo*, a time da nisu ispunjeni neki od traženih elemenata za postojanje napada opisanih atribucija.

¹⁰⁰ svjedočenje na transkriptu od decembra 2009.

¹⁰¹ transkript od 15.12. 2009.

117. Naime, Apelaciono vijeće je prihvatilo kao utvrđenu činjenicu da je srpska strana¹⁰² kritične prilike izvršila, artiljerijski¹⁰³ i pješadijski napad na Bosansku Krupu. O tome su tokom pretresa izvedeni brojni dokazi optužbe a tu činjenicu i odbrana optuženih ne osporava. Istina, ona napadu daje drugi, odbrambeni karakter, jer po njenom stanovištu, srpska strana nije prva otpočela s napadom. No, sve da se i prihvate kao tačni ili barem kao vjerovatni ovi navodi odbrane, treba imati u vidu da član 49. Dopunskog protokola I izraz „napad“ definiše kao „akt[e] nasilja protiv protivnika, bilo da su ofanzivni ili defanzivni“.¹⁰⁴ Iz tog razloga Apelaciono vijeće će zadržati svoj fokus na razmatranju ispunjenosti uslova za postojanje opštih elemenata u smislu predmetnog krivičnog djela.

118. Kakogod, u odnosu na prednje, odvojeno je pitanje dokazanosti „širokog ili sistematičnog napada“ od postojanja „oružanog napada“. Ako je praksa počinjena zločina koja potpada pod definiciju zločina protiv čovječnosti u smislu međunarodnog prava, zaživjela na nivou Autonomne regije Krajina (ARK) čiji se organi formiraju 5. maja 1992. godine, dakle, nakon događaja u Bosanskoj Krupi,¹⁰⁵ takav zaključak se ne može isključujući razumnu sumnju, odnositi i na zbivanja u opštini Bosanska Krupa.

119. U potkrepu tog činjeničnog zaključka, Apelaciono vijeće je u kontekstu izvedenih dokaza razmatralo dokazanost od strane Tužilaštva ispunjenosti poduslova koji se odnose na: vrijeme trajanja napada, širinu geografskog područja, kao i opseg napada, njegov intenzitet, angažovanu logistiku i postojanje plana napada, o čemu je dijelom već bilo riječi, te uhodanog obrasca koji bi zločinačkoj aktivnosti dao potreban kontinuitet. U pogledu egzistentnosti navedenih uslova uzetih pojedinačno, ovo Apelaciono vijeće je primjenjujući pravilo *in dubio pro reo* utvrdilo da isti nisu dokazani, a time ni, isključujući svaku razumnu sumnju, opšti elementi krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti.

120. Da je vojno preimućstvo u vidu naoružanja i angažovanog ljudstva bilo na strani srpskih naga Tužilaštvo dokazuje svjedočenjem Velić Šemsudina, Šaran Jadranka, Mahić

¹⁰² Apelaciono vijeće koristi ovu i slične sintagme u uobičajenom smislu, uz specifičnosti ovog predmeta, kako je to činilo Žalbeno vijeće u predmetu *Brđanin* pojašnjavajući da definicija „snage bosanskih Srba“ obuhvata „vojne i paravojne jedinice, jedinice Teritorijalne odbrane, policijske jedinice i civile koje su te snage naoružale“, dok u najrestriktivnijem smislu taj izraz „mogao bi podrazumijevati snage čiji su pripadnici „porijeklom“ ili po nacionalnoj pripadnosti“ bosanski Srbi.“Par. 230-238.

¹⁰³ Premda, istini za volju, izvedeni dokazi, u spisu ne upućuju jasno na razliku da li se radilo o minobacačima kalibra 120 mm koji potpadaju pod artiljerijsko naoružanje ili o minobacačima kalibra 88 mm koji potpadaju pod pješadijsko naoružanje.

¹⁰⁴ Ova definicija napada podržana je u Drugostepenoj presudi u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 47.

¹⁰⁵ v. MKSJ, predmet *Brđanin*, Prvostepena presuda (1. septembar 2004), par. 256., Drugostepena presuda (3. april 2007), par. 351.

Sabahudina, Palić Osmana, te Komić Sead, Suljić Mirsada, Topić Ejuba, Japundža Dragana i Dizdarević Fahrudina, koji ne samo da su saglasno izjasnili o početku napada na Bosansku Krupu, vezujući ga za 21. april 1992. godine, nego i za činjenicu da je pucnjava bila snažna iz pješadijskog i artiljerijskog oružja. Svjedok A-2 je, uz to dodao, da je granatiranje bilo toliko jako da se nije mogla čuti pješadijska paljba. U odnosu na artiljerijsku paljbu svjedoci Đulić Hašim, Balkić Adem, Balkić Hamdija, Ezić Emir, Brkić Ramo i Suljić Mirsad., su precizirali da je ista došla sa srpskih položaja slijedećeg dana, 22. aprila, oko 06:00 č., i da je paljba bila posebno jaka na lijevoj obali Une, Tećiji i gradu. Polazeći od ovih svjedočenja koja su za Apelaciono vijeće uvjerljiva, isto je prihvatilo kao utvrđenu činjenicu da je srpska strana bila bolje organizovana i naoružana.

121. Kada se iskazi svjedoka optužbe, gledano sa druge strane, dovedu u vezu sa onim što su neki od istih tih svjedoka (Velić Šemsudin, Balkić Hamdija, Komić Sead, Brkić Ramo, Suljić Mirsad), zajedno sa svjedocima Kabiljagić Hamdije, Grošić Dževadom, Ćurt Abdulkadirom, Lukač Draganom svjedočili u odnosu na okolnost da odbrana grada nije bila dobro organizovana, da su bili neadekvatno opremljeni, a od naoružanja da su imali lako naoružanje, koju okolnost potvrđuju i svjedoci Arnautović Smajil i Alić Muratif,¹⁰⁶ doći će se do istog i opšteg zaključka koji se odnosi na vojnu prednost srpske strane premda, imajući u vidu svjedočenja svjedoka odbrane¹⁰⁷ i samog optuženog Kličkovića, ne onoliko kako to tvrdi Tužilaštvo. Međutim, ova činjenica po mišljenju Apelacionog vijeća još uvijek nije dovoljna da se izvan svake razumne sumnje povuče zaključak o postojanju plana kojim bi izvršeni oružani napad imao karakter širokog i sistematskog.

122. Prema tome, Apelaciono vijeće je na osnovu naprijed provedenih dokaza utvrdilo slijedeće činjenice:

- obje sukobljene strane su neposredno uoči oružanog sukoba imale svoje naoružane efektivne na stranama koje su dominantno kontrolisale;
- na obje strane je uoči sukoba postojala napeta situacija uzrokovana pored ostalog i opisanim događajima koji su sukobu prethodili;

¹⁰⁶ V. zapisnik o saslušanju svjedoka Arnautović Smajila od 04.5.1992. godine, i zapisnik o saslušanju svjedoka Alić Muratifa od 30.4.1992. godine na okolnost posjedovanja oružja i učestvovanja u sukobu.

¹⁰⁷ Npr.v. iskaz svjedoka Luinović Dragomira.

- civilno stanovništvo Bosanske Krupe je napustilo grad u većinskom broju krećući se u dubinu jedne ili druge teritorije (lijeva i desna strana r. Une); uslijed toga, sam je grad izgledao pust (svjedočki iskazi Lukača, Brkića, Šarana, Palić Osman i dr.);
- u Bosansku Krupu su prije i/ili uoči sukoba došle naoružane jedinice iz drugih mjesta, iz Cazina i Bihaća, dok je srpskoj TO pritekla u pomoć četa iz Lušci Palanke;
- srpska strana je dejstvovala artiljerijom po vitalnim objektima posjednutim od strane muslimanskih naoružanih formacija (posledično tome, navedeni objekti su u skladu s pravilima MHP,¹⁰⁸ samim tim, postali vojni cilj obzirom da je time namjena tih objekata pretvorena u značajnu vojnu prednost jedne strane ili bar u mogućnost da se značajno oslabi vojno preimućstvo suprotne neprijateljske strane;
- ista je stvar i sa prijedlogom Ratnog Predsjedništva SoBK da se pripreme mostovi u Bosanskoj Krupi i Bosanskoj Otoci za rušenje dok se bolje ne utvrdi desna obala r. Une¹⁰⁹; ali i o rušenju zgrada uz obalu r. Une iz kojih je bilo snajpersko djelovanje prema obali koja je bila kontrolisana od srpske strane, i koje snajpersko djelovanje je dovelo i do pogibije jednog lica za vrijeme trajanja primirja, a time da ove zgrade nisu sasvim bile isključene kao vojna prijetnja;¹¹⁰
- konačno, trajanje samih neprijateljstava, pa i oružanog napada izvršenog od strane srpske vojske i policije je bilo kratkotrajno, svega nekoliko dana i na užem geografskom području kakvo je samo gradsko jezgro. Istina, posledica napada preduzete od strane srpskih snaga, kako u broju stradalih lica tako i u odnosu na

¹⁰⁸ Žan- Mari Henkerts (Jean- Marie Henkaerts), *Studija o običajnom međunarodnom humanitarnom pravu: Doprinos razumjevanju i poštovanju vladavine prava u oružanom sukobu; Dodatak: Spisak običajnih pravila međunarodnog humanitarnog prava*, str. 32-33. Pravilo 7: Strane u sukobu moraju u svako doba da prave razliku između civilnih objekata i vojnih ciljeva. Napadi mogu biti usmjereni samo na vojne ciljeve. Napadi ne smiju biti usmjereni prema civilnim objektima [MOS/NMOS]; Pravilo 9. Civilni objekti su svi objekti koji nisu vojni ciljevi [MOS/NMOS]; Pravilo 10. Civilni objekti su zaštićeni od napada, ukoliko i za vrijeme dok nisu vojni ciljevi. [MOS/NMOS]. Napomena AV: skraćenica MOS se odnosi na običajna pravila primjenljiva u međunarodnim oružanim sukobima, a skraćenica NMOS se odnosi na običajna pravila primjenljiva u ne-međunarodnim oružanim sukobima.

¹⁰⁹ Dokaz Tužilaštva T-198, Ratno Predsjedništvo SoBK, Prijedlog komandi Prve krajiške Podgrmečke brigade u Srpskoj Jasenici, datirano sa 25.5. 1992.

¹¹⁰ Uz ovo treba pojasniti kada je riječ o ovom dokazu Tužilaštva da odbrana optuženog Kličkovića ima drugačije videnje razloga koji se odnose na situaciju vezano za naredbu optuženog sa prijedlogom za rušenje mostova i zgrada. Naime, ovaj optuženi je u svojoj završnoj riječi (odsjek 9. Zločin protiv čovječnosti – Progon, na str. 7) istakao kako je trebalo onesposobljavanjem mostova spriječiti prelazak s jedna na drugu stranu r. Une i time spriječiti osvetu i lična razračunavanja, ubijanje neboraćkog stanovništva, pljačku, paljenje i sve druge nečovječne radnje, a zbog toga je trebalo uništiti i jedan broj čvrstih stambenih objekata uz r. Unu, kako bi se neutralisalo snajpersko djelovanje sa tih mjesta, jer su ta mjesta korištena obično u vrijeme primirja, pa se tako dogodilo da su prilikom prvog primirja za vrijeme prvomajskih praznika 1992. godine, Muslimani ubili nastavnika Đukića koji se, vjerujući potpisanom primirju neoprezno kretao jednom ulicom na desnoj obali Une.

materijalnu štetu, su bile značajno veće na štetu muslimanske u odnosu na srpsku stranu.

123. U odnosu na navedene okolnosti, Tužilaštvo u svom završnom podnesku tvrdi da „[U] Bosanskoj Krupi nije bilo nikakvih vojnih objekata“.¹¹¹ Ova tvrdnja Tužilaštva je samo dijelom tačna, jer je u gradu postojalo vojno skladište TO, ali bez obzira na to, prednje još uvijek ne znači da u gradu Bosanska Krupa nije bilo i vojnih ciljeva. Kao što je to već napomenuto, u skladu sa načelima razlikovanja i zaštite civilnog stanovništva, zakonito se mogu napadati samo vojni ciljevi.¹¹² Opšteprihvaćena definicija vojnih ciljeva data je u članu 52(2) Dopunskog protokola I, gdje su vojni ciljevi opisani kao „oni objekti koji po svojoj prirodi, smještaju, namjeni ili upotrebi djelotvorno doprinose vojnoj akciji i čije potpuno ili djelimično uništenje, zauzimanje ili neutralizacija donosi u datim okolnostima očitu vojnu prednost.“

124. Međutim, radi cjelovitog sagledavanja kriterija koji se odnosi na utvrđivanje faktora odnosno „sredstava i metoda korištenih prilikom napada“, kao i „otpora koji je pružen napadaču“, pored navedenog, treba imati na umu slijedeće: Civilni objekti gube zaštitu od napada ako se koriste za preduzimanje borbenih aktivnosti. Pretresno vijeće je u predmetu *Kupreškić i drugi* ukazalo na odredbu iz člana Ženevske konvencije IV, po kojoj zaštita protiv napada koju uživaju civilne bolnice prestaje ako se bolnica, osim za humanitarne svrhe, „koristi i za nanošenje štete neprijatelju, na primjer, ako se na krov bolnice postavi artiljerijski položaj.“ Slično je s *objektima sa dvostrukom namjenom*, npr. benzinske pumpe, uredi političkih lidera koji su istovremeno i vojni komandanti, električna mreža i elektro – postrojenja, mostovi, fabrike s preusmjerenom vojnom proizvodnjom, koji u mirnodopsko vrijeme imaju isključivu civilnu funkciju, u uslovima rata *kada naizmjenično* služe i u civilne i u vojne potrebe postaju u ratnim okolnostima legitimni vojni ciljevi ako ispunjavaju uslove iz čl. 52(2) Dopunskog protokola I koji se odnose na „efikasan doprinos vojnoj akciji“ i na „određenu“ (konkretnu, uočljivu) vojnu prednost u slučaju uništenja, zauzimanja ili neutralizacije. S obzirom na potrebu zaraćenih strana da preduzimaju vojne aktivnosti, ne može se očekivati da u svakom ovakvom slučaju strane odustanu od napada kako bi potpuno izbjegle rizik stradanja civila. Stoga međunarodno pravo, umjesto potpune zabrane napada, nameće bitna ograničenja koja bi trebala da umanje rizik od

¹¹¹ Završni podnesak Tužilaštva od 08. aprila 2013. godine, str. 7.

¹¹² Član 52(2) Dopunskog protokola I. V. Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 327.

stradanja civila i razaranja civilne imovine.¹¹³ Smatramo da je razmatranje ovog pitanja značajno sa pravnog gledišta obzirom da je isto potencirano od strane Tužilaštva tokom iznošenja završne riječi o napadu srpskih snaga na navedenih pet vitalnih objekata u gradu.

125. Takođe, Vijeće je imalo u vidu praksu MKSJ po kojoj: „[Z]abrana uzimanja za metu civilnog stanovništva ne isključuje mogućnost da u napadu na vojne ciljeve bude legitimnih civilnih gubitaka“.¹¹⁴ Pri tome je Vijeće uzelo u obzir i stav po kom ti gubici ne smiju biti nesrazmjerno veliki u odnosu na konkretnu i neposrednu vojnu prednost koja je predviđena prije početka izvođenja napada.¹¹⁵ Vijeće je cijeniло neosporne činjenice da su žrtve na muslimanskoj strani bile značajno veće (12 poginulih)¹¹⁶ u odnosu na srpske (1 poginulo lice i osam ranjenih). Međutim, za sagledavanje proporcionalnosti napada na koju okolnost se poziva i Tužilaštvo, Vijeće nije moglo doći do komparabilnih veličina kojim bi procijenilo sve efekte u odnosu na očekivanu vojnu prednost jer dokaznih prijedloga u tom pravcu nije bilo, što je takođe jedan od razloga za primjenu načela *in dubio pro reo* i po ovom pitanju.

126. Iz provedenih dokaza, iskaza kako svjedoka optužbe, tako i svjedoka odbrane, vidljivo je da je napad bio usmjeren na pet vitalnih objekata u gradu, i koji u tom trenutku jesu predstavljali vojne ciljeve budući da su bili zaposjednuti od noružanih formacija. To je bitna činjenica koja nužno implicira zaključak da se nije mogla utvrditi izvan razumne sumnje činjenica da je napad bio neselektivan, odnosno, da je napad bio neposredno usmjeren protiv civilnog stanovništva.¹¹⁷

127. Upravo se situacija iz prethodnog paragrafa stekla u ovom predmetu u odnosu na zaposjedanje civilnih objekata od strane muslimanskih naoružanih formacija¹¹⁸ jutro uoči

¹¹³ Vodič kroz Haški tribunal, str. 55.

¹¹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 190.

¹¹⁵ *Ibidem*

¹¹⁶ Zapisnici o identifikaciji nadenih leševa, dokazi Tužilaštva BiH: T-23-T-34, te izvod iz dnevnika mrtvačnice sa pečatom zdravstvene ustanove kantonalne bolnice Dr. Irfan Ljubljankić, Bihać, dokaz T-35.

¹¹⁷ Tom prilikom Vijeće je cijeniло dokaz odbrane O-1-115 – Spisak povredjenih i ranjenih lica na području Bosanske Krupa zaključno sa 25.04. 1992. Do 20:00 č. Republike Bosne i Hercegovine, MUP, CSB Sektor SJB Bihać, iz kojeg se da vidjeti da su od 46 ranjenih lica iz vatrebrog oružja većinu činili pripadnici TO Bosanska Krupa ili TO Cazin ili milicioneri iz SJB, ukupno 32, te 1 pripadnik TOSoBK, dok su ostalo bili civili.

¹¹⁸ Slično izrazu „srpske snage“ Vijeće naoružanim formacijama na teritoriji grada Bosanska Krupa, koje nisu bile sastavljene isključivo od pripadnika TO Bosanska Krupa, već i od pripadnika MJM iz Bihaća, Patriotske lige i jedinice TO iz Cazina, daje prefiks „muslimanske“ u smislu opšteg naziva, iz razloga što to one u biti i jesu jer su sastavljene u najvećem dijelu od pripadnika muslimanske nacionalnosti mada je u istim bilo i pripadnika drugih nacionalnosti. U protivnom, teško bi bilo izbjeći moguću konfuziju u pogledu činjenice ko je međusobno ratovao u oružanom sukobu u

otpočinjanja oružanog sukoba u Bosanskoj Krupi. Tako je ovo Vijeće imalo u vidu međusobno saglasne dokaze na ove činjenične okolnosti, među kojim, svjedočenje Mušić Osmana koji tvrdi da je na vatru otvaranu od strane srpskih vojnika uzvraćano od *bolnice* prema Lipiku; svjedočenje Dragana Lukača, da je *u rejonu bolnice* stacionirana manevarska jedinica policije iz Bihaća kojom je komandovao Ramo Brkić, te da isti Brkić saslušan kao svjedok precizno navodi da je manevarska jedinica raspoređena ispred pet vitalnih objekata u gradu, i to: *bolnice/doma zdravija, pošte, stanice policije i zgrade opštine*, dakle, upravo na mjestima koja su, po navodima samog Tužilaštva, bila meta granatiranja.¹¹⁹

128. Ovim je jasno da su navedeni objekti postali objekti sa dvostrukom namjenom, da im je sa nastupanjem ratnih uslova uz civilnu namjenu data i vojna, i pa je bilo iluzorno očekivati da protivna strana odustane od napada na iste u cilju potpunog izbjegavanja rizika stradanja civila. Prema tome, ne može se u ovom slučaju sa aspekta međunarodnog prava govoriti, niti o striktno civilnim objektima, niti da je grad bio nebranjen, kako to ističe Tužilaštvo. Na kraju, i samo Tužilaštvo u završnoj riječi priznaje „tačno je da su pripadnici TO Bosanska Krupa otvarali vatru na srpske vojnike koji su se približavali rijeci Uni sa okolnih brda, ...“¹²⁰Na drukčijem zaključivanju od ovog, nije od pomoći logiciranje Tužilaštva da je otvaranje vatre od strane pripadnika TO Bosanska Krupa bio taktički potez sračunat da bi se muslimanskim civilima sa desne obale rijeke Une dalo više vremena da preko mostova pređu na lijevu obalu.

129. Na osnovu gore izloženih dokaza ne može se isključujući razumnu sumnju poduprijeti navod iz optužnice Tužilaštva da je grad Bosanska Krupa bio nebranjen, a u tom kontekstu da je predmet napada od strane srpskih snaga bilo isključivo civilno stanovništvo.

130. Definicija napada *u širokim razmjerama* je data u presudi Prvostepenog vijeća MKSJ u predmetu *Kordić i Čerkez* (26.2. 2001), br.: IT-95-14/2-T, para. 179., kojom se navodi: „[z]bog kumulativnog efekta *niza* nečovječnih djela ili zbog jedinstvenog efekta jednog jedinog djela *izuzetno velikih razmjera*“; dok je *sistematičan napad* definisan u

BIII koji je bio međuetnički. Konačno, u prvostepenoj presudi u predmetu *Brdanin* u fusnoti 184. uz par. 89. navedeno je sljedeće: U aprilu 1992. Jedinice TO u opštinama s muslimanskim vođstvom stavljene su pod jedinstvenu kontrolu, da bi na kraju postale Armija Bosne i Hercegovine [...].“

¹¹⁹“ Meta granatiranja takode su bili zgrada policijske stanice i zgrada opštine.“Završni podnesak Tužilaštva, drugi pasus, st. 7.

smislu da se radi o: „[o]brascu zločina, odnosno njihovom redovnom ponavljanju koje nije slučajno sličnog kriminalnog ponašanja“ (v. predmet *Kunarac i dr.*, br.: IT-96-23/1-A (12.6. 2002.), para. 94).

131. Pošto napad ne može biti izolovan, on, da bi ispunio zahtijevane karakteristike u smislu bića ovog krivičnog djela, mora slijediti *obrazac prethodno protivpravno učirjenih nasilnih radnji*, čega, u konkretnom predmetu, u opštini Bosanska Krupa nije bilo, ili da nije bilo moguće u konfiguraciji cjeline izvedenih dokaza kako optužbe, tako i odbrane, povući takav zaključak isključujući svaku razumnu sumnju.

132. Kada već upotrebljava sintagmu „obilnih vojnih operacija“, ¹²¹te „broju angažovanih vojnika“, tezi da su srpske snage imale pravo odgovoriti na pucnjavu, odnosno „imali su pravo na samoodbranu“, ali da „svaki odgovor oružjem mora biti proporcionalan napadu“¹²², Tužilaštvo ne samo da ne podastire dokaze u smislu fizičkih ili numeričkih veličina kojim će tim pojmovima dati uvjerljiv sadržaj (npr. vatrena moć angažovanih snaga), već ono uvodeći pitanje samoodbrane direktno daje legitimitet navodima odbrane kojim se osporava tužilačka tvrdnja da nije bitno ko je koga prvi napao, sve to, u kontekstu potrebe utvrđivanja odgovora na pitanje – ima li nužne odbrane ili njenog prekoračenja.¹²³

133. Svoju tezu da su srpske snage pripremale i planirale napad na nesrpsko stanovništvo Bosanske Krupe, Tužilaštvo, između ostalog, zasniva na materijalnim dokazima – analizi aktivnosti i b/d za 1992. godinu Lake pješadijske brigade (dokaz Tužilaštva T-183) i Izveštaja o radu Skupštine opštine i Ratnog predsjedništva za period 01. januar 1992. godine do 20. aprila 1993. godine. Dokaz koji predstavlja analizu aktivnosti i b/d za 1992. godinu se odnosi na formiranje brigade i pripreme za oružanu borbu, te na izvođenja napada na Bosansku Krupu u vremenu od 21. do 25. aprila 1992. godine, potiskivanje jedinice Armije RBiH na lijevu obalu r. Une nakon čega je brigada prešla u aktivnu odbranu na desnoj obali r. Une. Iz Izveštaja o radu Skupštine opštine i Ratnog predsjedništva se da vidjeti hronologija aktivnosti tokom druge polovine 1991. godine i u 1992. godini, vezano za zadaću novoformiranih organa vlasti SoBK, pokušaj pregovora sa muslimanskom stranom na bazi Elaborata o podjeli opštine mirnim putem i da ukoliko se u tome ne uspije to okonča vojnički; da je prvi i osnovni zadatak Ratnog

¹²⁰ Završni podnesak Tužilaštva, od 08. aprila 2013. godine, pasus 4, str. 9.

¹²¹ Apelaciono vijeće primjećuje da je ispravnije upotrijebiti riječ „obimne“ a ne „obilne“ vojne operacije.

¹²² Završni podnesak Tužilaštva, pasusi drugi i treći, str. 9.

¹²³ Završni podnesak odbrane, branioca Trbojevića, deveti pasus, str. 8.

predsjedništva bio da se vojnički oslobode teritorije na desnoj obali r. Une; da se organizuje rad Vojnog suda, izvrši pozadinsko obezbjeđenje srpskih jedinica, da se riješi pitanje zarobljenih Muslimana koji su željeli napustiti srpsku teritoriju, te niz drugih operativnih poslova.

134. Apelaciono vijeće smatra da u situaciji kao što je ova, kada se iz istih činjenica, razumno može izvesti i drugi, suprotan zaključak od onog koji zagovara optužba, nužno primjeniti pravilo *in dubio pro reo* koje nalaže obavezu da činjenice koje idu na štetu optuženom moraju biti utvrđene sa potpunom sigurnošću, što u konkretnom slučaju nije učinjeno, a time ni ispunjen dokazni standard „izvan razumne sumnje“ (engl. *proof beyond a reasonable doubt*) za postojanje: (i) plana o širokom i sistematskom napadu; (ii) ko je napad prvi počeo (u tu činjenicu nije sigurno ni tužilaštvo, obzirom da u završnoj riječi ističe kako to i nije bitno); (iii) civilno stanovništvo nije moglo biti *primarni objekat* napada, kako tvrdi tužilaštvo, pošto se i srpsko i muslimansko u većinskom broju povuklo iz grada; konačno (iv) da su radnje optuženih bile „dio napada“, jer ne samo da nema dokaza od strane Tužilaštva kojim bi se dokazalo njihovo fizičko počinjenje radnji koje su predmetom optužbe, nego isti, pa ni optuženi Kličković, obavljajući navedene funkcije nisu bili nadređeni ni vojnim ni policijskim vlastima, o čemu će podrobnije biti riječi u odjeljku obrazloženja koji se odnosi na njihovu individualnu krivičnu odgovornost.

135. Može se uopšteno reći da se u nedostatku relevantnih dokaza za potkrepu svojih tvrdnji o navodno planiranom napadu, Tužilaštvo služi metodom gomilanja deduktivnih zaključaka koje izvodi bilo jedne iz drugih, bilo iz premisa, koje su ili proizvoljne ili se odnose na događaje koji su u najmanjem sporni. Takav je slučaj npr. o upotrebi „*nadmoćne* vojne sile“¹²⁴ kojom su srpske vlasti raspolagale¹²⁵ ili o postizanju već „ranije zacrtanog cilja“ uspostavljanje SoBK na teritoriji na kojoj su većinom živjeli Srbi.¹²⁶ Pri tome, Tužilaštvo ni ne pokušava razriješiti logički paradoks u kojeg samo upada, po kojem

¹²⁴ Ako se ima u vidu set svjedočkih iskaza odbrane optuženih u odnosu na ovu činjeničnu okolnost iz par. 105. ove presude, očitim se pokazuje kao prejaka upotreba ovog izraza od strane Tužilaštva.

¹²⁵ Tako Tužilaštvo npr. u završnoj riječi na str. 8., u pasusu sedmom, govori da je u grad na desnoj obali r. Une, pored pripadnika VI čete JNA, stiglo i jedno oklopno vozilo, mada je u odnosu na istu okolnost, u ranijoj završnoj riječi na str. 7., u pasusu prvom, spominjalo čak dva oklopna transportera, što govori o nesigurnosti Tužilaštva prilikom prezentiranja svoje dokazne građe, koja je postupku pred Apelacionim vijećem samo reprodukovana. Utoliko prije, ako se ima u vidu pravilo - da činjenice koje idu na štetu optuženog/optuženih moraju biti utvrđene sa potpunom sigurnošću, što opet odgovara sadržaju anglo-američkog standarda dokazivanja „izvan razumne sumnje“ prihvaćenog i od ovog Suda.

¹²⁶ v. Podnesak sa završnom riječi Tužilaštva, pasusi, drugi i treći, str. 9.

bi se trebalo upitati zašto bi srpske vlasti imale potrebu posezati za upotrebom vojne sile kada su već uspješno i mirnim putem uspostavili SoBK.

136. Slična stvar stoji i sa tužilačkim argumentom koji se odnosi na izvođenje „obilnih vojnih operacija“ (ovakve atribucije Tužilaštvo često koristi, i njima se valjda treba sugerisati ispunjenost opštih elemenata djela o 'širini' i 'sistematičnosti' napada)¹²⁷ samo jedan dan nakon početka sukoba, a da je navodna „reakcija“ srpske strane „već bila pripremljena“. Tužilaštvo tako zaključuje na osnovu položaja i jačine snaga koje su granatirale grad¹²⁸, mada ono, nije ponudilo niti jedan materijalni dokaz izuzev gole tvrdnje kojim bi takve navode potkrepilo. Istina, Tužilaštvo se u zasnivanju svoje tvrdnje poziva na subjektivne dokaze: svjedoci Velić Šemsudin, Šaran Jadranko, Muhić Sabahudin, Palić Osman i dr., kao i svjedoci Komić Sead, Suljić Mirsad, Topić Ejub, Japundža Dragan i Dizarević Fahrudin. Međutim, osloniti se samo na iskaze svjedoka Tužilaštva koji su se referisali na te događaje bilo bi jednostrano bez provođenja dodatnih potkrepljućih dokaza od objektivnog značaja, čega u postupku nije bilo, jer su svjedoci tužilaštva,¹²⁹ baš kao i svjedoci odbrane sa druge i nekad suprotstavljene strane, bili u većini i sami njihovi aktivni učesnici.

137. Pri tome treba imati u vidu da je i jednoj i drugoj od zaraćenih strana stizalo pojačanje. Srpskoj strani je u pomoć stigla četa bivše JNA iz Lušci Palanke. Sa druge strane, pojačanje muslimanskim snagama još prije izbijanja oružanog sukoba je došlo sa lijeve obale Une, iz mjesta Stijene koje se nalazi na granici Krupe i Cazina. Ismet Kasumović je posvjedočio da se radilo o grupi od oko 200 ljudi kojom je komandovao Hamdo Delalić, da se pedesetak pripadnika te grupe kretalo do mjesta Zrića, do kojeg su prebačeni traktorom, a dalje su nastavili pješice. Imali su uniforme krojene od šatorskih krila, a za oznake su koristili zelene trake, od naoružanja su imali nekoliko automatskih pušaka, dok je ostatak ljudstva bio naoružan lovačkim naoružanjem, a sam svjedok je dužio PM72. Zadatak ove grupe je bio zaustavljanje pripadnika JNA kod Lipika. Romić Jasmin, svjedoči kako je od strane muslimanskih vlasti 19.4. '92. zadužio poluautomatsku pušku (PAP) sa 45 metaka, uniformu i vojnički ranac, kao i dosta drugih ljudi, da je oružje bilo konzervisano i u drvenim sanducima. Narednog dana, 20. aprila '92., dobili su naređenje iz štaba da se moraju zauzeti položaji u Krupi. Pripadao je jedinici Sulejmanove

¹²⁷ Smatramo da je ispravnije reći „obilne“ a ne „obilne vojne operacije“ (op. AV).

¹²⁸ *Ibidem*.

¹²⁹ Npr. svjedok Komić Sead je i sam bio učesnik predmetnih događaja kao komandant "Zelenih beretki".

garde koja je bila u sastavu jedinice Crna garava čiji je komandant bio Hadžipašić Mehmed iz Bosanske Krupe, koji je dužio puškomitraljez M-72, a jedinica je brojala 350 ljudi.

138. Iz svjedočenja Luinović Dragomira (dokaz: O-I-191), dâ se vidjeti kako su srpske snage bile slabije od protivničkih, jer u suprotnom, ne bi bilo potrebno da se 22. aprila '92. pozove u pomoć jedna četa iz Lušci Palanke (što i sama optužnica unekoliko potvrđuje kada navodi da su Podgrmečka brigada i policija SJB, bile „potpomognute“ pripadnicima VI čete pješadijske brigade bivše JNA).¹³⁰

139. Slijedom svjedoka Luinovića saglasno su svjedočili i drugi svjedoci odbrane, koji su smatrali da je srpska strana bila slabija u odnosu na protivničku. Međutim, brojni svjedoci Tužilaštva, poput Jadranka Šarana, tvrdili su upravo suprotno - da je muslimanska strana bila slabo naoružana i slabo organizovana.¹³¹ Ono što je po mišljenju ovog Vijeća bitno, ne odnosi se na pitanje koja od zaraćenih strana je bila bolje naoružana i opremljena (to bi bilo od značaja za mjeru vojničkog uspjeha što nije predmet ovog razmatranja), koliko na činjenicu da su obje od strana bile već spremne za sukob. Takođe, ako se ima u vidu činjenica o vremenu kada je svjedok Romić zadužio naoružanje, municiju i vojnu opremu, onda je jasno da je sasvim jednostrana tužilačka teza da se samo jedna strana spremala za sukob.

140. Da Tužilaštvo ima jednostran pristup u interpretaciji i ocjeni na pretresu pred Apelacionim vijećem provedene dokazne građe, je vidljivo iz navoda završne riječi u kontekstu usmjerenosti napada na civilno nesrpsko stanovništvo Bosanske Krupe da je muslimanska odbrana bila slabo naoružana, slabo organizovana, bez centralne komande, sa zaključkom da “[N]iko nije mogao oduzeti pravo na odbranu, pravo da brane *svcj grad*”(isticanje dodato). Ovi tužilački navodi u stvari pokazuju da je svaka od ratujućih strana branila onaj dio teritorije opštine Bosanska Krupa za koji je smatrala da je njen. Svjedoci optužbe, kao i svjedoci odbrane (uključujući i optužene saslušane u svojstvu

¹³⁰ Za takav zaključak, uz činjenicu da su bile naoružane obje strane, pri čemu svjedoci optužbe, nasuprot svjedocima odbrane, nastoje minimizirati broj i vrstu naoružanja (da se radilo o lovačkom naoružanju, itd.), dok iz dokaza predmetnog spisa (npr, predmeta *Brđanin*, i dr.) proizilazi da je svaka od strana bila u posjedu magacina sa naoružanjem bivše TO, što je u pravilu bilo s muslimanske strane i koje je bilo okosnica formiranja buduće ARBiH ili od bivše JNA i njene transformacije u VRS sa srpske strane, na teritoriji koju su posjeli; uz druge izvore naoružanja). Osim toga, iz dokaza O-1-194, koji je od objektivnog značaja slijedi da je u inkriminisano vrijeme u opštini Bosanska Krupa što se tiče nacionalnog sastava stanovništva isto bilo sa apsolutnom većinom muslimanskog stanovništva (72% Muslimana, 26% Srba i 2%ostalih).

svjedoka), opisujući ovaj kratkotrajni sukob, u svojim iskazima jednako koriste terminološku odrednicu „odbrana“, bilo da se sadržaju tog pojma može dati značaj 'aktivne odbrane' kako to čini odbrana optuženih (s obzirom da je srpska strana izvršila napad, kako navode svjedoci odbrane, u cilju deblokade svojih naoružanih sunarodnika kod benzinske pumpe od strane naoružanih pripadnika muslimanske TO, a potom se povukla na svoje početne položaje), ili 'defanzivne odbrane' (kakva je opisana od strane većine svjedoka optužbe).

141. Ako ništa drugo, sagledavanje predmetnog događaja iz ovog aspekta, pored tužilačke teze da je prvenstveni cilj napada srpskih snaga bilo civilno nesrpsko stanovništvo, uvodi i faktor kontrole teritorije koja je od suprotstavljenih strana smatrana za „svojom“, u čemu ovo Apelaciono vijeće nalazi dodatnu argumentaciju u konkretnom slučaju za primjenu načela *in dubio pro reo*. Taj princip predstavlja po svojoj biti jedan materijalni element koji je potreban da se dokaže krivica van razumne sumnje.¹³²

142. Imajući u vidu ove činjenične okolnosti i na njima utemeljene zaključke, Apelaciono vijeće smatra da isti upućuju na ispunjenost zahtijeva iz donje premise pravila *in dubio pro reo* iz člana 3. stav 2. ZKP BiH, po kome se činjenice koje idu *in favor rei* optuženog uzimaju za utvrđene čak i onda ako su samo vjerovatne tj. ako se sumnja u njihovo postojanje, pa čak i onda ako je postojanje činjenica na štetu optuženog vjerovatnije.¹³³

143. U prilog naprijed iznijetog, Apelaciono vijeće nalazi da su naoružani mještani (pripadnici TO SoBK) 24 sata bili na jednom mjestu, a kada je došla u pomoć VI četa iz Lušci Palanke, očigledno ne znajući za to, pucali su jedni na druge (tzv. „prijateljska vatra“),¹³⁴ što ne bi bilo moguće da se radilo o planski organizovanom ili sistematičnom napadu.

144. Iz izjave svjedoka Palić Osmana datoj pred istražnim sudijom Veladžić Hamdijom (T-54), u to vrijeme zaposlenog u „Krupa-transu“, slijedi kako je uoči izbijanja sukoba primjetio da u preduzeću više nije bilo radnika srpske nacionalnosti, da je nakon što je svoju porodicu odvezao iz Bosanske Krupe, da je na lokaciji Lipik viđena veća grupa

¹³¹ Tako npr. svjedoci Hasanović Esad, Šaran Jadranko i A-2 navode da su Srbi koji su bili na okolnim brdima bili naoružani pušakama i teškim naoružanjem.

¹³² Tužilac protiv *Limaja* i *drugih*, IT-03-66-A, Presuda Žalbenog vijeća, 27. septembar 2005., par. 10.

¹³³ Grupa autora, *Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini*, Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, 2005, str. 50.

¹³⁴ Na okolnost tzv. prijateljske vatre (engl. *friendly fire*) v. svjedočenje Jež Đorđa

naoružanih lica i da je u 17:55 č. počela paljba, da je vidio kako se trojica ljudi Cimbalević, Majkić i neki trgovac po zanimanju konsultuju koju će kuću zapaliti. U Jasenici je boravio kratko, da je došao Vojinović Mile s kojim je bio dobar komšija, koji je za njega pronašao auto, dovezao ga i obezbijedio gorivo i omogućio mu odlazak u pravcu Ostružnice i Badića.

145. Svjedok Luinović, jednako kao i svjedoci optužbe u odnosu na iste okolnosti koje su vladale na protivničkoj strani, govori o *panici* među mještanima srpske nacionalnosti na potezu oko grada na vijest da je grad blokiran od „Zelenih beretki“ o čemu se izjašnjavalo više svjedoka odbrane, a i neki od optužbe. Uz ovo, svjedok Luinović je potvrdio kako su pripadnici TO SoBK držali područje Lipika, Pendrekovca, dio na Mahali (na periferiji u odnosu na centar grada), dok se na brdo Lipik nije moglo pristupiti uslijed vatrenih dejstava sa Tečije (lijeve obale Une) gdje su bili muslimanski položaji. Svjedok Osman Mušić je u prvi mah smatrao „prvo su počeli tući minobacači na Humu“, dok je u unakrsnom ispitivanju dodao: „*vatra je otvarana od strane srpskih vojnika i vraćano (sic!) je od bolnice prema Lipiku (isticanje dodato)*“. Iz ovog svjedočenja se uz to, dâ vidjeti, kako je bolnici, uz ostale vitalne objekte u gradu, data dvostruka namjena, čime sa aspekta međunarodnog prava isti gube humanitarnu zaštitu.

146. Da su se muslimanski položaji nalazili na Humu, uzvišenju prema Govedarnici, potvrđuju svjedoci odbrane Stoisavljević Duško koji tvrdi da se tamo nalazio grudobran postavljen od Muslimana na 10-15 dana prije izbijanja sukoba, a to je potvrdio i svjedok Zdravko Marčeta, dok svjedok Mladen Štrbac tvrdi kako je s tog mjesta minobacačima dejstovano prema srpskim položajima na Vranjskoj i Govedarnici, na što su pripadnici TO SoBK uzvraćali. Da je granatiranje na Krupu iz PAM i PAT dolazilo sa Govedarnice potvrđuje svjedok Adem Balkić; da je u otporu nekolicine naoružanih građana (tri vojničke puške, ostalo lovačke i pištolji) iz Omladinske ulice učestvovao i Hamdija Balkić, i Senad Ćemalović. (Primjetno je kako svjedoci optužbe u odnosu na okolnost sukoba u Omladinskoj ulici, govore o „otporu“, dok svjedoci odbrane koji su se izjašnjavali o učešću pripadnika TO SoBK u izvlačenju naoružanih Srba koji su na tom potezu ostali da brane svoje kuće, govorili o njihovoj „deblokadi“). Da je na lokalitetu benzinske pumpe prvo došlo do sukoba govore brojni svjedoci među kojim i svjedok odbrane Dragan Lukač koji je pojasnio da je na tom mjestu bila stacionirana MJM iz Bihaća koju je predvodio Ramo Brkić.

147. Tu činjenicu je potvrdio i sam Brkić, kao i činjenicu da je jedinica došla po

nalogu iz CSB Bihać neposredno pred sukob. Svjedok Lukač svjedoči: „*situacija na ulicama grada je bila čudna, nije bilo civila i vladala je neka napeta atmosfera.*“ Isti svjedok, a o tome saglasno svjedoči i Brkić, navodi kako je za *obezbjedeње vitalnih objekata u gradu bio temeljni zadatak jedinice*. Svjedok Brkić je potvrdio kako je rasporedio manevarsku jedinicu ispred 5 vitalnih objekata u gradu i to: *bolnica/dom zdravja, pošta, stanica policije i zgrada opštine*. (Upravo po tim objektima je dejstvovala artiljerija sa srpske strane, što znači da su činjenicom njihovog zaposjedanja od naoružane formacije postala vojnički cilj u smislu MHP). Svjedoku Lukaču, jednako kao i svjedoku Brkiću, je bilo čudno što se po dolasku jedinice nisu javili u prostorije SJB kako je to uobičajeno već su upućeni na obezbjeđenje gornjeg dijela grada gdje je, kako Lukač navodi, bila neka *ambulanta* u blizini partizanskog groblja. Svjedok Majkić Slobodan je potvrdio kako se jedna grupa policajaca iz Bihaća i Velike Kladuše, kretala u rejonu benzinske pumpe. Svjedok Lukač, a u biti i svjedok Šiljdedić Ale, navode kako su vidjeli naoružane ljude sa oznakama Ijljana (Majkić) i u čohanim uniformama (Ale).

148. *Vrijeme trajanja napada*¹³⁵ se može ograničiti na svega 4-5 dana (svjedočenje Šaran Jadranka i saglasnih iskaza svih drugih svjedoka), a nakon toga, u vrijeme kada se na teritoriji opštine Bosanska Krupa nije ništa posebno događalo obzirom da je svaka od ratujućih strana držala svoje linije, što i nije sporno obzirom da su tako nešto potvrdili brojni svjedoci, a u konačnici i sâm tužilac u svojoj završnoj riječi. Ova temporalna činjenica je bitna iz razloga što se ovako iskazana dužina trajanja napada, po mišljenju ovog Vijeća, ne može uklopiti u traženi elemenat „sistematičnosti“ napada.

149. Svakako da se ne može govoriti ni o strahu, ni o težini zločina, niti o divljaštvu kao standardu kojeg su uspostavili međunarodni sudovi, imajući u vidu svjedočenje Đorđa Ježa, jednog od komandira četa TO SoBK, koje u tom dijelu od nikog nije osporeno i koji se detaljno izjasnio na okolnosti organizovanosti transporta muslimanskog stanovništva iz navedenih sela, npr. s. Arapuše, da isti protekne u redu i bezbjedno po stanovništvo, da je tom prilikom obezbjeđena uz policijsku pratnju, i medicinska pomoć (jedan doktor i jedan medicinski tehničar), da su evakuisana lica mogla sa sobom ponijeti i lično naoružanje za koje su imali dozvolu, kao i svu pokretnu imovinu, da je naredio da se skuje sanduk za stvari tokom transporta, posjeku grane duž puta, obezbijede njihove kuće, itd., što se,

¹³⁵ Ovo vrijeme se odnosi na trajanje oružanog sukoba i u tom sklopu, napada, a napad u širem smislu (u smislu bića ovog krivičnog djela) bi trajao još nekoliko dana ako bi smo tome pridodali protivpravno zatvaranje i prinudno preseljenje stanovništva, sve to posmatrano sa aspekta optužbe.

uostalom može vidjeti i na zabilježenom događaju sa DVD snimka. Prednje, niko od svjedoka optužbe nije negirao. O ovome će biti riječi u nastavku obrazloženja vezano za pojedinačne inkriminacije.

150. S tim u vezi, ne postoji niti jedan dokaz kojim bi optuženi i članovi navodnog zajedničkog zločinačkog poduhvata prisiljavali muslimansko stanovništvo na način da ih upućuju na lokacije i teritorij koje bi srpska strana određivala već bi se oni uputili u glavnom u pravcu Cazinske krajine, a ako to nisu mogli učiniti uslijed borbi na Uni, onda su išli, kako se to da vidjeti iz svjedočkih iskaza onih svjedoka koji su u odnosu na te okolnosti svjedočili, prema Bihaću preko Petrovca ili Sanskog mosta.

151. Argumentacija Tužilaštva pozivanjem na činjenicu da je do okončanja oružanih dejstava došlo 25.4. 1992. godine, je usmjerena u dva pravca. Najprije, da nije bilo razloga za evakuaciju civilnog muslimanskog stanovništva koje je uslijedilo 1. maja i poslije toga, i drugo, da su temeljem iste činjenice, srpske vlasti bile u obavezi sa stanovišta međunarodnog prava obezbijediti povratak evakuisanog stanovništva u njihove domove. Međutim, po mišljenju ovog Vijeća, ovakvo rezonovanje Tužilaštva ne stoji jer ne uočava razliku između prestanka ratnog stanja i okončanja značajnijih oružanih dejstava.

152. Prema tome, apsurdno je tvrditi kako su optuženi u smislu međunarodnog humanitarnog prava odmah po prestanku oružanog sukoba u Bosanskoj Krupi imali dužnost da evakuisano stanovništvo vrate u svoje domove, i to, iz dva razloga. *Jedan*, što optuženi ni na koji način nisu kontrolisali teritoriju gdje su se stanovnici evakuisali već je to činila suprotna, ratujuća strana, niti je postojao u stvarnosti način da to učine, npr. saznanje o tačnom mjestu gdje su se evakuisali, i *drugo*, što rat u BiH nije prestao, on će se tek rasplamsati svom žestinom u godinama koje su slijedile. Evakuisano muslimansko stanovništvo se u cjelini vratilo na svoja ognjišta kada je to bilo moguće pred okončanje rata u BiH krajem 1995. godine.

153. Ratno stanje u Bosni i Hercegovini, pa ni na predmetnom geografskom području kao takvo nije prestalo. To je vidljivo, pored ostalog, i iz materijalnog dokaza kao što je naređenje za izvođenje borbenih dejstava Okružnog štaba TO broj: 02/162-1 od 10.6. 1992. godine (O-1-172) sa potpisom komandanta Osmanagića o izvođenju demonstrativnog napada na pravcu Perna-Bosanska Krupa-Vranjska, te da se bude spremno držanje dostignute linije.

154. Iz iskaza saslušanih svjedoka proizilazi da su obje strane prije početka

sukoba imale formirane barikade po gradu. Tako svjedok A2 izjavljuje da mu se jedne prilike obraćao general Niković, komandant vojne oblasti za Bihać, tražeći intervenciju za uklanjanje jedne od barikada, koje su se nalazile na putu za Jasenicu. Prema riječima zaštićenog svjedoka i Hašima Đulića, fortifikacijske prepreke (ježevi) su još 15.04.1992. godine po naredbi Šemse Šepić (Civilna zaštita) postavljeni na izlazu iz grada, na putnim pravcima prema Jasenici i Bihaću, što je potvrdio i svjedok Sabahudin Mahić. U tom kontekstu, svjedok odbrane, Miroslav Vještica, je izjavio kako su dan prije početka sukoba, rukovodstvo SoBK pozivali stanovnici Halkića i Egrlića, srpske nacionalnosti, javljajući da pripadnici "Patriotske lige" prelaze most na Ostružnici. Narednog dana po izlasku iz grada, svjedok i nekolicina drugih lica zaustavljeni su na Vranjskoj, gdje se nalazio punkt "Zelenih beretki", a osim tog mjesta, blokirani su bili i drugi izlazi iz grada u pravcu Jasenice i Bihaća.

155. Svjedok Slobodan Majkić izjavio je da na dan izbijanja sukoba u jutarnjim satima nije mogao ući vozilom u grad, jer su barikade bile postavljene kod magacina eksploziva na ulazu u grad i kod Hakijine kafane na putnom pravcu prema Bihaću, gdje je vidio Seada Šepića kako raspoređuje ljude, a čuo je kasnije da su postojali punktevi i na izlazu prema Govedarnici i na ulazu u Arapušu, gdje su se prema riječima svjedoka Štrbac Mladena nalazili rezervni policajci muslimanske nacionalnosti, koje je lično poznavao.

156. Par dana prije izbijanja sukoba, svjedok Jež Đorđo primjećuje da Hašim Đulić, komandant Štaba Teritorijalne odbrane Bosanska Krupa, dolazi u uniformi maskirne boje sa oznakama koje nije imao priliku vidjeti do tada, opisujući da su na rukavu bili ljiljani na plavoj podlozi i palete sa činovima na ramenima,¹³⁶ zbog čega svjedok Jež napušta štab. Upravo je svjedok Hašim Đulić, na dan početka sukoba bio na poslu, kada je oko 11 sati primio poziv građana iz naselja Mahala, gdje je prema riječima svjedoka Šaran Jadranka bio punkt koji su držali pripadnici TO BK, koji su također primjetili iskrcavanje vojnika sa kamiona i odlazak grupe lica na obronke groblja Lipik, u pravcu brda Alem, u što se svjedok lično uvjerio odlaskom na lice mjesta. U tom momentu svjedok je znao da se na brdo Lipik iskrcavaju pripadnici TO SoBK.

¹³⁶ Upravo ova okolnost koja se odnosi na uniformu, te istaknuta i vidljiva obilježja (oznake) na istoj, govori u prilog činjenica koje se odnose na ispunjenost kriterija o razlikovanju civilnog od boračkog stanovništva sa aspekta MHP.

157. Gore iznijeto govori u prilog tezi obrnutoj od tužilačke, po kojoj se i muslimanska strana aktivno pripremala za oružani sukob.

158. Da su punkt na Lipiku držale srpske snage potvrdio je i svjedok Dževad Grošić,¹³⁷ koji je tu zaustavljen kada je krenuo u Jasenicu, gdje ga je uputio Duško Kokot, koji je u to vrijeme nosio uniformu pješadije JNA, rekavši da se u okolini grada kreću paravojne formacije „Arkanovci“ i „Šešeljevci“, zbog čega više nije sigurno boraviti u kućama. Predsjednik opštine sazvao je tada Savjet narodne odbrane na kojem su imenovani vojni komandanti, kojom prilikom je svjedok Hašim Đulić imenovan za načelnik štaba TO BK dok je za komandanta TO imenovan Zijad Selimović, u to vrijeme pukovnik u penziji.

159. Odbrana tokom postupka nije sporila da je sukob u Bosanskoj Krupi počeo između 17,00- 18,00 sati 21.04.1992. godine, međutim, Vijeće nije moglo isključujući svaku razumnu sumnju na temelju iskaza saslušanih svjedoka utvrditi tačnu lokaciju početka sukoba na dan 21.04.1992. godine, odnosno iz kog pravca je prvo zapucano, pa samim tim ni utvrditi koja strana je započela napad.

160. U tom kontekstu nejasni su bili i sami svjedoci optužbe, obzirom da je prema riječima svjedoka Zuhdije Medića, pucanje počelo sa Lipika i Mahale, gdje su bile srpske snage, a bilo je usmjereno u pravcu brda Hum (na kojem su se nalazile muslimanske snage), sa čim su saglasni svjedoci Mirsad Šabić, Enver Ezić i Arif Arnautović.

161. Prema navodima svjedoka Slobodana Majkića, prvi pucnji također su došli i iz pravca Lipika ali u pravcu Vranjske i Radića, gdje su bili srpski položaji. Nasuprot tome, svjedok odbrane Mirsad Suljić smatra da su prve granate, koje su pale u ulicu iznad zgrade suda u predjelu Mahale, upravo došle iz pravca Vranjske.

162. Ukoliko se prihvate navodi većine svjedoka da su prvi pucnji došli sa brda Lipik, ostaje nejasno koja strana je dejstvovala sa tog lokaliteta. Prema riječima Rame Brkića, koji je u to vrijeme komandovao manevarskom jedinicom, pripadnici Opštinskog štaba TO Bosanska Krupa su po njegovom dolasku držali položaje u naselju Lipik i Donja Mahala- dok je na samom brdu Lipik vidio utvrđeno mjesto- grudobran, okrenuto u pravcu grada, ali nije vidio snage koje su ga držale, te je po njegovom dolasku mjesto bilo prazno sve do dolaska pripadnika TO Bosanska Krupa. Navedeno je potvrdio i svjedok Međedović

¹³⁷ Svjedočenje svjedoka Grošić Dževada na glavnom pretresu od 25.6. 2008. godine.

Ibrahim, dodajući da su i srpske snage bile stacionirane kod Lipika, ali u mjestima Šujinovac i Pendrekovac, kojim informacijama je raspolagao i pripadnik manevarske jedinice, svjedok Šiljdedić Ale.

163. Svjedok odbrane Lujinović Dragomir, potvrdio je da su pripadnici TO SoBK držali područje Lipika, Pendrekovca, dio na Mahali (na periferiji u odnosu na centar grada), dodajući da se na brdo Lipik nije moglo pristupiti uslijed oružanih dejstava sa Tećije (lijeve obale Une), gdje su bili muslimanski položaji.

164. Da se svjedoci nisu se mogli odrediti o tačnoj lokaciji na kojoj je došlo do početka pucnjave, govori svjedočenje Osmana Mušića, koji smatra da su "prvo su počeli tući minobacači na Humu" dok u unakrsnom ispitivanju dodaje "vatra je otvarana od strane srpskih vojnika i vraćano je od bolnice prema Lipiku". Na Humu, na uzvišenju prema Govedarnici, se prema iskazu svjedoka odbrane Stoisavljevića nalazio grudobran koji su Muslimani postavili 10-15 dana prije izbijanja sukoba, što je potvrdio i svjedok Zdravko Marčeta, odakle je prema izjavi svjedoka odbrane Mladena Štrbca minobacačima dejstvovano prema srpskim položajima na Vranjskoj i Govedarnici, na što su pripadnici TO SoBK uzvraćali.

165. Prema riječima svjedoka Adema Balkića, pucnjava i granatiranje na Krupu iz protivavionskog topa (PAT) i protivavionskog mitraljeza (PAM), dolazilo je sa mjesta Govedarnica. Ovaj svjedok je prvog dana sukoba bio vani sa nekolicinom građana iz Omladinske ulice (njih dvadesetak), pokušavajući organizirati neku vrstu otpora. Ukupno su imali oko tri vojničke puške, ostalo su bile lovačke puške i pištolji, s tim da dodatnu municiju nisu imali. U otporu je učestvovao i svjedok Hamdija Balkić, koji je u to vrijeme imao lovačku pušku, koju mu je dao komšija iz njegove ulice, Senad Ćemalović. Nakon otvaranja vatre oko 18.00 č. njegova grupa je trebala braniti nekih 30 m, odnosno prve kuće koje su bile na udaru.

166. Pitanje snaga koje su se nalazile u rejonu bolnice i koje su prema riječima svjedoka Mušića uzvraćale vatru razjasnio je svjedok odbrane Dragan Lukač, koji je pojasnio da je na tom mjestu bila stacionirana MJM iz Bihaća, koju je predvodio Ramo Brkić. Prema riječima svjedoka, ova jedinica je došla neposredno pred izbijanje sukoba po nalogu CSB Bihać, i u tom trenutku "Situacija na ulicama grada je bila čudna, nije bilo civila i vladala je neka napeta atmosfera". Bilo je još policajaca iz Bihaca koje je svjedok zatekao ali nije znao zašto su poslani, a za dolazak ovih jedinica je čuo i svjedok odbrane Slobodan

Majkić, navodeći da se jedna grupa policajaca iz Bihaća i Velike Kladuše, kretala u rejonu benzinske pumpe.

167. Svjedok Dragan Lukač dalje navodi kako su svim pripadnicima policije po dolasku pred Željeznički dom podjeljene maskirne uniforme, uz obrazloženje da plave standardne policijske nisu prikladne za obezbjeđenje vitalnih objekata u gradu, što to je prema iskazima svjedoka bio temeljni zadatak manevarske jedinice. Prilikom podjele uniformi i naoružanja bio je prisutan i komandant operativne grupe Armije R BiH, Ramiz Drekočić, čija uloga svjedoku nije bila poznata u to vrijeme. Osim toga, bilo mu je čudno zašto se po dolasku nisu javili u prostorije SJB kako je uobičajeno, već su odmah postavljeni na obezbjeđenje gornjeg dijela grada gdje je bila neka ambulanta u blizini partizanskog groblja. Svjedok odbrane Ramo Brkić, koji je predvodio manevarsku jedinicu, potvrdio je da u prostorije SJB nisu ulazili ali je načelnik Velić bio informisan o svemu, te je čak trebao odrediti 10 pripadnika stanice za sastav manevarske jedinice. Međutim, u tom pravcu su postojali izvjesni nesporazumi, jer je načelnik smatrao da nema potrebe za angažovanjem manevarske jedinice, obzirom da su imali Opštinski štab teritorijalne odbrane, kojem je predpotčinio pripadnike policije, pa tako nije ni znao gdje se nalazi 10 policajaca koje je svjedok Brkić imao na spisku i koji su trebali ući u sastav manevarske jedinice.

168. One koji su tog dana bili prisutni u manevarskoj jedinici, svjedok Brkić je rasporedio ispred opisanih pet vitalnih objekata u gradu među kojim i zgrada opštine, u kojoj je oko 17,00 sati održavan sastanak kojem je navodno prisustvovao i komandant Špiro Niković. U to vrijeme pala je prva granata i počela je pucnjava, nakon čega je javljeno da je ranjen pripadnik manevarske jedinice upravo kod Doma zdravlja, o čemu je svjedočio i Dragan Lukač, u to vrijeme raspoređen na obezbjeđenje doma zdravlja.

169. On je pojasnio da je u poslijepodnevnim časovima, oko 17.30 č. po izlasku iz auta počelo pucanje sa svih strana, da bi nakon par minuta svjedok vidio grupu naoružanih ljudi koji pucaju, na kojima je kasnije kada su prišli bliže vidio oznake ljiljana. Ranjeni pripadnik manevarske jedinice je odmah prebačen u Cazin. Nakon toga nastaje pometnja, ljudi traže zaklon od pucanja razilazeći se. Svjedok Lukač zajedno sa pripadnikom jedinice Grošić Jasminom, ne znajući iz kojeg pravca dolazi pucnjava odlazi prema donjem dijelu grada. Tom prilikom u samom gradu sreću ponovo naoružane ljude u raznim maskirnim uniformama sa istim oznakama ljiljana. Na sličan način prvobitno stanje nakon početka sukoba opisuje pripadnik iste jedinice, Šiljdedić Ale, saslušan kao svjedok odbrane, koji je

u to vrijeme bio raspoređen ispred policijske stanice, unutar koje je vidio naoružane grupe u čohanim policijskim uniformama.

170. Sa namjerom da napusti Bosansku Krupu, svjedok Lukač i Grošić čekaju prelazak na lijevu obalu Une, kojom prilikom se skupio još jedan broj ljudi, među njima i jedna grupa iz Arapuše (njih oko 10 ili 12), za koje vrijeme se čulo dejstvovanje iz pješadijskog naoružanja. Po dolasku na drugu stranu rijeke zatiču naoružane ljude u uniformama, i dok su tražili prevoz za Bihać nailazi kamion sa ceradom u kojem se nalazilo 15-20 ljudi sa oznakom ljiiljana, koji su rekli da su prethodno držali neke linije oko grada, a sada idu u pravcu Stijene kod Cazina, pa su krenuli sa njima, kako bi se dalje prebacili za Bihać.

171. Prije nego što je i sam prešao na lijevu obalu Une, komandant manevarske jedinice je pokušao stupiti u kontakt sa nadređenima, kako bi dobio dalje upute za raspored i djelovanje. U sumrak je prestala pucnjava i imao je priliku razgovarati sa misijom evropskih posmatrača koja se tu nalazila, nakon čega je odlučio jedinicu povući u hotel Stari grad, jer Željeznički dom nije bio uslovan za odmor, međutim, nakon prozivke ustanovljeno je da nedostaju dvojica policajaca iz Bihaća, koji su samoinicijativno napustili jedinicu i vratili se u Bihać, to su bili upravo Dragan Lukač i Jasmin Grošić.

172. Istog dana oko 22,00 ili 23,00 časa, u vrijeme dok je bio u policijskoj stanici u Krupi, načelnik Šemsudin Velić dobio je poziv od Miroslava Vještice iz Jasenice, kojom prilikom je zatražen broj zaštićenog svjedoka A2, koji se u tom trenutku nalazio na lijevoj obali Une. Nakon što je dao broj telefona, svjedok pretpostavlja da su svjedoci Miroslav Vještica i A2 uspjeli postići neku vrstu dogovora o primirju, jer je u noćnim satima 21. aprila 1992. godine pucnjava potpuno prestala. O detaljima tih pregovora govorio je zaštićeni svjedok A2, pojašnjavajući da su istima osim njega, ispred muslimanske strane prisustvovali: Nenad Ibrahimpašić, Zijad Kadić (ispred CSB Bihać) i Fikret Abdić, dok su srpsku stranu predstavljali predsjednik opštine Bosanski Petrovac, Rajko Novaković, Mladen Drljača, Miroslav Vještica i general Niković. Tema pregovora je bila da se pokuša novonastala situacija zaustaviti, i da se zajedničkim policijskim snagama pokuša napraviti izvjesna tampon zona, koja bi razdvajala dvije sukobljene strane, pri čemu je Ibrahimpašić predlagao čak i zajedničko djelovanje policije Banja Luke i Bihaća.

173. Miroslav Vještica je na tom sastanku predlagao da rijeka Una bude isključiva granica, kategorički izbjegavajući mogućnost da se formira tampon zona u kojoj bi bio mještoviti sastav jedinica, na čemu su inače insistirali predstavnici muslimanske strane.

174. Očigledno da dogovor među stranama u sukobu nije bilo moguće postići, pa je slijedeće jutro 22.04.1992. godine počelo granatiranje i „kanonada iz pješadijskog naoružanja“. Tokom dana eliminiranje snajperske vatre bio je zadatak pripadnika manevarske jedinice, pa je tako svjedok Šiljdedić Ale, krećući se u pravcu dejstvovanja snajpera, dolaskom na udaljenost 50 m od bolnice pored jedne zgrade primjetio grupu od 5 ili 6 ljudi u uniformama od šatorskog krila sa oznakama TO i ljljana, za koje kaže „Nisu bili formacijski opremljeni, više je to bila neka grupa koja je dijelom uniformisana, ali neorganizovana“. Ulaskom u zgradu svjedok osim njih, primjećuje i dvojicu civila srpske nacionalnosti, prema kojima su upućivane psovke i grube riječi, jer su im u kući pod krevetom pronašli neku poluautomatsku pušku i pištolj. Bilo je čak i prijetnji, na što se jedan od prisutnih obratio svjedoku, tražeći da privedena lica vodi u pritvor, što je on i učinio, te ih po dolasku u policijsku stanicu predao dežurnom. Prema kasnijim saznanjima obavljani testovi nisu pokazali tragove čestica baruta na rukama privedenih lica, što znači da nisu pucali iz oružja koje im je pronađeno u kući. Tom prilikom svjedok je vidio da je u stanicu dovedeno još jedno lice srpske nacionalnosti, te su svi zajedno smješteni u pritvorsku jedinicu.

175. Navedeno stanje trajalo je sve dok jedinice koje su organizovale otpor nisu u povratku u policijsku stanicu obavijestile načelnika Velića da se srpske snage nalaze na 100 m od ulaza u grad, nakon čega načelnik Velić i komandant manevarske jedinice, Ramo Brkić, „zbog složenosti situacije“ donose odluku o povlačenju.

176. Naoružana grupa iz Omladinske ulice prestala je pružati otpor još u jutarnjim satima 22. aprila, obzirom da su potrošili municiju koju su imali. Njih oko 100 se povuklo iz ulice, uključujući žene i djecu koji nisu uspjeli ranije napustiti grad. Cilj povlačenja je prema riječima svjedoka Hamdije Balkića bio prelazak rijeke Une, što je u tom trenutku bilo bezbjednosno nemoguće, jer se radilo o velikoj grupi ljudi, zbog čega se povlače u zgradu suda, pred kojom je svjedok primjetio oko desetak naoružanih ljudi u plavim uniformama (koje je prethodno vidio u Omladinskoj ulici), i jedan od njih je kod sebe imao Zolju ili Osu. Ubrzo potom neko od pripadnika jedinica koje su pružale otpor dojavio je da u grad ulazi transporter, pa se grupa razvaljivanjem sporednih vrata pomjera iz zgrade suda u matični ured, u kojem sakrivaju oružje, kako ga ne bi pronašli pripadnici TO SOBK, koji nedugo potom ulaze u zgradu i zarobljavaju ih.

177. U vrijeme sukoba 22. aprila u gradu je boravio i načelnik organa bezbjednosti OŠ TO Bihać Ismet Mujanović, koji pred opštinom sreće jedan broj lica sa oružjem i

dijelovima uniforme. Oni su se predstavili svjedoku kao nosioci otpora- Šehić Sead i Dizdarević Edo, rekli su kada i kako je počeo napad, te da su pohapsili jedan broj snajperista i odveli u policiju. Svjedok Mujanović navodi da su imali "neke svoje ljude, neke veziste, a rekli su i da su poslali svoje ljude prema linijama sukoba". Svjedok je tog dana boravio u gradu od 10- 15 sati, za koje vrijeme su date upute Šehiću i Dizdareviću, koji su trebali kontaktirati komandanta Teritorijalne odbrane Bosanska Krupa, Hašima Đulića, kako bi dopunio komandu, međutim, on se tek naredni dan javio sa lijeve obale Une.

178. Osim Hašima Đulića, na lijevu obalu je tokom tog dana prešao veliki broj ljudi, među kojima načelnik policijske stanice i pripadnici manevarske jedinice. Oni su imali priliku u večernjim satima 22. aprila, kako svjedoči Velić, posmatrati kako gore dijelovi naseljeni muslimanskim stanovništvom, „u prvi mah je gorila čitava Ustikolina pretežno privatne kuće muslimana kao i zanatski centar, dok stambene zgrade nisu gađane“. Prema riječima svjedoka Velića, policijsku stanicu nisu zapalili odmah, nego drugi dan, i svaku narednu noć su gledali kako se pale i kako gore kuće. To je već vrijeme kada nema borbenih dejstava na desnoj obali Une, jer su sve muslimanske snage prešle na lijevu obalu, na kojoj je formirana nova policijska stanica, u kojoj je svjedok Velić nastavio vršiti svoje dužnosti. Prva lokacija stanice je bila u selu Jezerski, koje je naseljeno muslimanskim stanovništvom i tu su organizovane sve strukture potrebne stanovništvu i regulisanju civilnog života, a rijeka Una je zvanično postala granična linija borbe. Svjedok Brkić je tada dobio naredbu da se izmjesti i dom zrdavlja, pa su pripadnici manevarske jedinice, koji su se zatekli na lijevoj obali, pružali asistenciju u obavljanju zadataka i dom je izmješten u kuću Komić Mesuda. Kasniji zadatak Međedović Ibrahima, koji je radio na regulisanju ratnog rasporeda za pripadnike rezervnog sastava SJB Bosanska Krupa, bio je pronalazak izmještajne lokacije za policijsku stanicu, za što je odabrana osnovna škola u Pištalinama.

179. Iz navedenog proizilazi da su prvobitnim pregovorima za obustavu vatre dvije strane učestvovala gotovo ravnopravno, postavljanjem uslova, što pokazuje da su obje imale i prethodno učešće u oružanom sukobu, te su očigledno držali položaje/kote u okolini grada i u samom gradu, što su koristili kao osnovu za pregovaranje i postavljanje uslova. U tom kontekstu neprihvatljivi su navodi svjedoka Hamdije Kabiljagića, da su pregovori bili "farsa i da tu nema iskrenih namjera", obzirom da istima nije prisustvovao, pa je nejasno na temelju čega je došao do takvog zaključka. Osim toga, svi svjedoci su saglasni da primirje jeste nastupilo u noćnim satima 21.aprila, dakle, nakon što u kontakt stupili svjedok A2 i Miroslav Vještica, od kojeg je svjedok odbrane Mladen Štrbac

(komandant brigade TO SOBK), primio naredbu za obustavljanje oružanih dejstava.

180. O intenzitetu sukoba koji se odvijao u Bosanskoj Krupi 21. i 22. aprila govorio je svjedok Šaran Jadranko (šef uniformisane policije), koji navodi da su tih prvih dana sukoba otpor u gradu pružali pripadnici SJB Bosanska Krupa, (nekih 20-30 naoružanih policajaca), a naknadno je došla grupa iz Cazina i jedna manja grupa patriotski raspoloženih ljudi iz samog grada, sa slabim naoružanjem. Svjedok je decidan da je primarni cilj bio evakuisanje stanovništva na lijevu obalu, što je potvrdio i svjedok A2, dodajući da su pripadnici muslimanske nacionalnosti većinom uspjeli napustiti grad, odlaskom na lijevu obalu Une.

181. Međutim, na temelju izvedenih dokaza ne može se izvesti zaključak da je otpor koji je prvobitno pružan bio potpuno neorganiziran, obzirom da je svjedok Adem Balkić u unakrsnom ispitivanju, potvrdio kako su grupi naoružanih građana u pomoć pritekli pripadnici policijske stanice iz Bužima, a i sam je u to vrijeme bio pripadnik Patriotske lige, čiji član je postao prije izbijanja sukoba, kao i svjedok Asim Balkić. Ovi svjedoci su izjavili i da je prvog dana sukoba bilo pješadijske pucnjave sa obje strane, pa su i oni sami pucali dok nisu potrošili municiju i dok nije donesena odluka o povlačenju, što je potvrdio i svjedok Ćurt Abdulkadir.

182. Svjedok odbrane Suad Komić je prilikom povlačenja iz grada također vidio grupu ljudi u Prvomajskoj ulici, od kojih je polovina bila naoružana i uniformisana, a kasnije je u tunelu sreo i grupu specijalaca iz Bihaća, što je izjavio i svjedok Slobodan Majkić, dodajući da ga je znatno prije izbijanja sukoba u istoj ulici zaustavila grupa policajaca sa oznakama Patriotske lige, te su na pitanja o obilježjima odgovorili da su to oznake Bosne i Hercegovine.

183. O detaljima početka sukoba više su govorili svjedoci odbrane. Tako se svjedok Miroslav Vještica prije izbijanja sukoba, nalazio na Vranjskoj zajedno sa generalom Špirom Nikovićem, komandantom II vojne oblasti, jer je general smatrao da se moraju hitno obaviti razgovori sa muslimanskom stranom, kako bi se spriječilo izbijanje rata. Sa tog mjesta nastojao je stupiti u kontakt sa svjedokom A2 i načelnikom policije Šemsudinom Velićem. Međutim, prilikom pokušaja odlaska u grad o čemu je bilo riječi, zapucano je na vozilo generala Nikovića i on se povlači natrag u Jasenicu.

184. Nakon toga, prema riječima svjedoka Zdravka Marčete, tadašnjeg načelnika štaba TO SOBK, začula se pucnjava iz pješadijskog naoružanja, i dolazi informacija

da su napadnuti srbi na Mahali, koji potom pružaju otpor. Ostatak ljudstva TO je krenuo u pomoć blokiranim Srbima i "tako je nastao rat u Bosanskoj Krupi". Marčeta je tom prilikom rekao i da su Srbi napadnuti u rejonu benzinske pumpe, udaljene 100m od porodične kuće Vignjevića, u ulici Rasima Redžića, gdje je u to vrijeme boravio svjedok Milan Obradović, sa nekolicinom prijatelja. On je izjavio da se oko 18,00 sati začuo glasan povik "idu Zelene beretke!", nakon čega počinje pucanje koje je trajalo do noćnih sati. Svjedokova grupa imala je automatsko naoružanje koje su zadužili na vojnim vježbama, održanim na aerodromu Željava u Bihaću. Tom prilikom Momo Grubiša je rekao svjedoku da je ranjen jedan pripadnik 'Zelenih beretki', misli da se zvao Kasumović, te je on obezbijedio da se preko Šujinovca preveze u Sanski most.

185. Svjedoci odbrane Duško Stoisavljević, Slavko Latinović i Mile Bjeljic, također smatraju da je do prve pucnjave došlo u blizini benzinske pumpe, koja se prema riječima svjedoka Štrbca nalazi prema centru grada na tranzitnom putu Novi grad – Bihać preko željeznog mosta. Navedeno su potvrdili i svjedoci odbrane Zdravko Marčeta i Lujinović Dragomir, u to vrijeme komandant I bataljona zadužen za dio grada- Vranjsku i Radić. On opisuje kako je oko 18h ili 19h „odjeknulo kod benzinske pumpe i onda je krenulo djestvovanje sa svih strana“. Neposredno prije toga, ova dva svjedoka su dobila naredbu da ne smiju isprovocirati susjednu stranu, jer je prema riječima svjedoka Marčete u to vrijeme stvarana vojska RS, pa je kružila priča da će sva sporna pitanja biti riješavana na najvišim političkim nivoima.

186. Komandant TO So BK je narednog dana saopštio da dolazi u pomoć četa iz Sanske brigade, čiji zadatak je bio deblokiranje čete koja je ostala u okruženju u Mahali, koju je predvodio Vlado Vignjević. Prema riječima svjedoka stanje je bilo haotično, „nije tu bilo ni formacije, nisam znao koje jedinice imam ko je komandir voda ili čete svi smo krenuli da dođemo do Une i naređeno nam je da se vratimo jer ćemo stradati u gradu između sebe“. Treći dan je komandatnt naredio da se izađe na Unu, što je bez većeg otpora i urađeno, i tada je na samoj rijeci i formirana linija koja se u narednom periodu nije značajnije pomjerala.

187. Ovaj svjedok je detaljnije pojasnio raspored i djelovanje TO So BK u to vrijeme, pa su tako postojale četa I – na Pendrekovcu kojom je komandovao Mile Štrbac zvani Rodan, Vranjska- Krčmar Jovo, i Radićka četa, dok se svjedok sa jedinicom nalazio preko puta Huma preko kojeg je trebao doći II bataljon, ali nije mogao jer se dejsstvovalo sa Huma, dominantnog uzvišenja na Ostružnici iznad grada, gdje je u to vrijeme bilo

muslimanskog selo. Također, svjedok je izjavio i da je prvih dana dejstvovano prema Govedarnici gdje su bili Srbi, a muslimanske snage koje su se nalazile kod repetitora mogao je vidjeti sa Pendrekovca. Granate su padale i u rejonu srpskog naselja Šujinovca, kod benzinske pumpe, a operacije su intenzivirane tek naredno jutro 22.04. iako je i tada djelovanje TO So BK bilo nasumično. Kao što je već rečeno, tek treći dan sukoba, odnosno 23.04. u pomoć dolazi četa iz Sanske brigade i daje se naredba za ulazak u grad.

188. Iz svega navedenog proizilazi da većina svjedoka optužbe smatra kako je napad na Bosansku Krupu započela srpska strana minobacačima koje je dužila TO So BK, sa brda Lipik, dok svjedoci odbrane u većini smatraju da je sukob počeo napadom muslimanskih jedinica na jedan broj pripadnika Srpske TO u rejonu benzinske pumpe na ulazu u grad, nakon čega je došlo do međusobne razmjene vatre iz pješadijskog i artiljerijskog naoružanja.

189. Svjedoci optužbe dalje smatraju da se radilo isključivo o napadu srpskih snaga, dok je otpor koji je pružan zanemarljiv i neadekvatan, jer je završio povlačenjem, pri čemu ne spore da jeste bilo uzvraćanja vatre u samom gradu, te da su i prije izbijanja sukoba muslimanske snage držale određene položaje i barikade na izlazu iz grada.

190. U ovom kratkotrajnom sukobu, TO SoBK imala je naoružanje koje su dužila lica koja su se odazivala na mobilizaciju. Sa druge strane, naoružanje TO BK prije izbijanja sukoba, odlukom Predsjedništva R BiH dato je stanici policije u Bosanskoj Krupi, jer je uvećan rezervni sastav policije. Prema izjavi načelnika SJB Bos. Krupa, policija je u to vrijeme od teškog naoružanja u posjedu imala minobacač i bestrajni top (što znači da je i muslimanska strana imala artiljerijsko naoružanje u svom sastavu), a bila je pretpotčinjena teritorijalnoj odbrani Bosanske Krupe. Ovim se potkrepljuje svjedočenje Gojka Kličkovića u odnosu na okolnost artiljerijskog naoružanja suprotne strane.

191. Tokom postupka nije osporavano da su prilikom sukoba određena lica smrtno nastradala što je potvrđeno Zapisnicima o identifikaciji leševa i Naredbom Ratnog predsjedništva broj: 100/92 od 28.04.1992. godine, kojom je naređen prevoz leševa iz Bos. Krupe u kapelu na groblju. Obzirom da primjenom standarda dokazivanja „izvan razumne sumnje“ nije dokazano postojanje tražene *mens rea* za napad na civile koja se

odnosi na posjedovanje neposredne ili posredne namjere,¹³⁸ to se nije mogla utvrditi ni krivica optuženog Kličkovića za stradanje lica Alidžanović Huseina zv. Buko, Badnjević Arifa, Čehajić Smaje, Harambašić Rasima, Kabiljagić Emina, Mulalić Feride, Mulalić Rasima, Musić Hilmije zv. Hilmo, Redžić Sulje, Šarić Muje, Piralić Mithata zv. Mita i Velagić Dževada iz tačke 1. izmijenjene optužnice. Navedeno će biti predmetom razmatranja u okviru odjeljka koji se odnosi na pojedinačne inkriminacije ove presude, pri čemu je Vijeće imalo u vidu da se činjenično prepliću pitanja koja se odnose na postojanje širokog ili sistematičnog napada sa pojedinačnom inkriminacijom opisanom pod tačkom 1. izreke presude.

192. Međutim, prije donošenja konačnih zaključaka vezanih za postojanje napada u Bosanskoj Krupi treba imati u vidu sve relevantne činjenice o kojima je svjedočilo više svjedoka iz obje grupe svjedoka, i optužbe i odbrane i koje od nikog nisu dovedene u pitanje.

193. Svjedok Hašim Đulić je u svojstvu načelnika Štaba TO pod kontrolom imao četu od 45 ljudi, koji su prije izbijanja sukoba imali zadatak upada i evakuacije muslimanskog stanovništva iz sela Arapuša, jer im je nakon incidenta u kojem je došlo do ranjavanja mladića srpske nacionalnosti (od kojih je Nenad Bokan teže ranjen), bilo ograničeno kretanje. Pa kako u tom zadatku nisu uspjeli, svjedok Hašim Đulić ih je na dan sukoba opozvao, tako da su u grad stigli oko 18:00 č. i uputili se prema Lamelama gdje su takođe bile locirane srpske snage.

194. Isti svjedok navodi da je prvog dana uspio preći lijevu obalu Une, da je slijedećeg dana, 22. aprila '92, pokušao ući u grad sa pojačanjem pristiglim iz Cazina, kojom prilikom je krećući se iz pravca tunela na lijevoj obali grada, sreo pripadnike rezervnog sastava koji su bježali sa desne obale tvrdivši da je „Krupa pala“, pa su jedinice povučene. Po povratku na Matinovac na lijevoj obali Une gdje je bila organizovana odbrana, pojačanje koje je došlo iz Cazina počinje selektivno da se vraća kućama, nakon čega ih je ostalo dvadesetak. Sa njima će svjedok narednog dana ponovo krenuti u grad, jer je u

¹³⁸ U članu 85(3)(a) Dopunskog protokola I, kao teško kršenje je okvalifikovano djelo "namjernog [...] napada na civilno stanovništvo ili građanska lica". U paragrafu 3474 Komentara MKCK uz Dopunske protokole, u vezi s ovom odredbom stoji slijedeće: "*hotimično*: optuženi je morao da postupa svjesno i s umišljajem, tj. razmišljajući o djelu i poslasticama, i s htijenjem da dođe do njih ('zločinački umišljaj' ili 'zli umišljaj'); ovo obuhvata pojmove "griješne namjere" ili "bezobzirne nepažnje", naime, takav stav vršioca koji, mada nije siguran u konkretan rezultat, prihvata mogućnost da se on dogodi. V. I Drugostepenu presudu u predmetu *Galić*, par. 140.

prethodnom kontaktu sa komandantom Okružnog štaba TO, dobio naredbu da brani lijevu obalu Une, zašto je bilo neophodno grupisati i objediniti snage.

195. Dana, 24.04.'92. nije bilo neprijateljstava, pa je navedena grupa sa svjedokom Đulićem prešla na desnu obalu i ušla u grad. Po dolasku u Štab TO, svjedok je stupio u kontakt sa majorom Hajrudinom Osmanagićem koji je zahtijevao da se organizuje odbrana na način da se u narednom periodu uspostavi linija u visini brda Hum. Nedugo potom svjedok se pridružio grupi od dvadesetak lica kojim je rukovodio Sead Šehić.

196. Iz svjedočenja Hamdije Kabiljagića, te svjedoka Velića i Jadranka Šarana i drugih svjedoka optužbe koji su se očitovali na okolnosti da je muslimanska strana bila slabo naoružana i slabo koordinisana, Tužilaštvo potencira te činjenične okolnosti kako bi ukazalo na superiornost srpskih snaga u oružju. Međutim, sve i da se ti navodi prihvate kao tačni, to ne mijenja na stvari suštinsku činjenicu da su obje sukobljene strane bile naoružane, i da su jedna protiv druge dejsstvovale vatrenim oružjem, dakle, da su se kritične prilike nalazile u oružanom sukobu. To što su srpske snage uspjele da pređu na desnu stranu r. Une i zauzmu dio grada Bosanska Krupa koje su branile muslimanske snage, u tom dijelu kraće vrijeme ostale, a potom se ponovo vratile i utvrdile položaje na lijevoj obali r. Une, tj. na teritoriji koja je bila pod njihovom kontrolom, kako tužilaštvo navodi, pod kontrolom samoproglašene SoBK, se može prije pripisati posledicama toga oružanog sukoba, u kojem je nesumnjivo došlo i do počinjenja zločina, nego planiranju zločina kako to vidi Tužilaštvo.

197. Pa ipak, prilikom ocjene o prevagi zaključka koja je od sukobljenih strana bila bolje organizovana i naoružana, Apelaciono vijeće je cijeniolo i činjenicu koja se odnosi na vojnički uspjeh kojim je taj sukob okončan. Tome je svakako doprinijela okolnost da se u sukob nakon dva dana uključuje četa iz Lušci Palanke, što je očigledno predstavljalo prekretnicu, pa je sukob okončan praktično 24.04. 2002. godine, kada pripadnici ove brigade i To SO BK ulaze u grad i kada je na rijeci Uni uspostavljena linija razgraničenja između dvije sukobljene strane.

198. Ako se uz ove ima u vidu i činjenica da je izbijanju oružanog sukoba prethodila napeta i bezbjednosno složena situacija uslijed ranijih događaja (prolaskom Martića, zabrana podizanja biste Branka Ćopića, otuđenje vojne kartoteke, napuštanje pripadnika TO u Bosanskoj Krupi od strane lica srpske nacionalnosti, kadrovske promjene u sastavu policije u korist Muslimana, itd.), da je došlo do incidenta koji je neposredno prethodio

sukobu u muslimanskom selu Arapuša u kojem je, ničim izazvana, otvorena vatra na vozilo u pokretu kojom prilikom su ranjeni srpski mladići koji su se vraćala iz kafića iz susjednog sela; da je prema navodima svjedoka Jadranka Šarana i kod Srba i kod Bošnjaka vladao veliki strah¹³⁹; onda sve te prethodne činjenične okolnosti strukturiraju događaj na drukčiji način od onog kako ga vidi tužilaštvo, u najmanjem, *da je iz istog događaja moguće izvesti dva kvalitativno različita zaključka koji se odnose na početak oružanog sukoba u Bosanskoj Krupi, odnosno, kojim od učestvujućih strana je odgovaralo započinjati sukob, što sa sobom nužno povlači primjenu donje premise pravila in dubio pro reo* i u pogledu ovih činjeničnih okolnosti. To pravilo nalaže, da činjenice koje idu u korist optuženim se uzimaju kao utvrđene čak i onda ako su samo vjerovatne, tj. ako se sumnja u njihovo postojanje, pa čak i onda ako je postojanje činjenica na štetu optuženih vjerovatnije.¹⁴⁰

199. Tužilaštvo ističe „da su prvi pucnjevi kod benzinske pumpe ispaljeni od pripadnika muslimanske strane, to ni u kom slučaju ne opravdava napad sa srpske strane koji je uslijedio istog popodneva, budući da svjedočenja očevidaca, svjedoka optužbe govore, da je napad srpskih snaga bio planirana i koordinisana vojna operacija izuzetnog intenziteta.“¹⁴¹ Kako bi potkrijepilo ovu tvrdnju, u kontekstu isticanja na više mjesta ponovljene teze da „nije bitno ko je u Bosanskoj Krupi 21.4.1992. godine u popodnevnim časovima prvi koga napao“,¹⁴² već da su bitne posledice napada, Tužilaštvo navodi, najprije kako je uhapšeno i zatočeno oko 50 lica nesrpske nacionalnosti,¹⁴³ da bi na drugom mjestu dodalo, kako ih je na stotine uhapšeno i zatočeno.¹⁴⁴ Uočene nedosljednosti, po mišljenju ovog Vijeća, dodatno ukazuju na nedovoljnu utemeljenost tužilačke teze u ovom predmetu.

200. Po mišljenju ovog Vijeća, ne može se na djelimičnim svjedočenjima, onakvim kako to odgovara tužilačkoj teoriji, etablirati činjenično stanje u pravcu povlačenja jednostranih zaključaka koji ne nalaze potrebno uporište u cjelini izvedenog dokaznog materijala iz predmetnog spisa. Tako npr., vezano za tužilačke tvrdnje iz završne riječi o navodno „planiranoj i koordinisanoj vojnoj operaciji izuzetnog intenziteta“, Tužilaštvo u potpunosti

¹³⁹ Zapisnik sa glavnog pretresa od 20.05. 2008. godine.

¹⁴⁰ Grupa autora, *Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini*, Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005, str. 50.

¹⁴¹ *Ibidem*, pasus prvi, str. 9.

¹⁴² v. *ibidem*, pasus šest, str. 8..

¹⁴³ v. *ibidem*, treći pasus, na str. 8.

ispušta iz svog vidokruga svjedočenja (svjedoci optužbe) i (svjedoci odbrane), koji međusobno saglasno navode kako je u Bosanskoj Krupi vladala opšta konfuzija, kako na muslimanskoj, tako i na srpskoj strani.

201. U prilog tvrdnje da je napad na Bosansku Krupu bio planiran unaprijed, Tužilaštvo dokazuje učešćem čete iz Lušci Palanke u tom napadu. Vijeće je kod toga imalo u vidu svjedočenje optuženog Kličkovića koji je pojasnio kako je do angažovanja ove jedinice uopšte došlo. Naime, ta jedinica dolazi u pomoć pripadnicima teritorijalne odbrane SoBK, što zasigurno ne bi bilo potrebno onome koji priprema napad, jer neko ko napada, mora po logici stvari, biti u značajnom vojnom preimućustvu i za to mu nije potrebna pomoć, bar ne inicijalno. Osim toga, pripadnici teritorijalne odbrane SoBK ne bi pucali u pravcu pripadnika čete iz Lušci Palanke koji im dolaze u pomoć, da su znali za njih, a morali bi, da se radilo o planiranom napadu.

202. Tužilaštvo se poziva na iskaze svjedoka Šemsudina Velića, Jadranka Šarana, Sabahudina Mahića, Osmana Palića, te Seada Komića, Mirsada Suljića, Ejuba Topića, Dragana Japundže i Fahrudina Dizdarevića, koji su saglasni u odnosu na vrijeme kada je napad na Bosansku Krupu počeo, tj. dana 21. aprila 1992. godine između 17.00 i 18.00 č., što i nije sporno, da je pucnjava bila snažna iz pješadijskog oružja i artiljerije, što takođe za ovo Vijeće, nije sporno. Nasuprot svjedoku A-2 koji je rekao da je granatiranje bilo toliko jako da nije mogao da čuje pješadijsku paljbu, svjedok Hašim Đulić svjedoči da je pucnjava bila sporadična i da u Bosanskoj Krupi, osim skladišta TO, nije bilo drugih vojnih objekata. Dakle, ako se ima u vidu navod ovog svjedoka Tužilaštva, onda se ne može prihvatiti kategorički stav Tužilaštva da: „ [U] Bosanskoj Krupi nije bilo *nikakvih* vojnih objekata (isticanje dodato)¹⁴⁵ .

203. Iz navoda odbrane odbrane optuženog Gojka Kličkovića slijedi da je Tužilaštvo učinilo svojevrstu inverziju kada je napad preduzet od strane pripadnika TO BK na dio naselja na desnoj obali r. Une (koje je pripadalo SoBK) i koje su jedinice ¹⁴⁶SoBK i JNA u periodu od 23-26. aprila, taj dio teritorije zauzele i vratile, prikazuje kao široki i sistematičan napad dugo pripreman od strane srpskih vlasti na čelu s optuženim Kličkovićem.

¹⁴⁴ v. *ibidem*, pasus prvi, str. 9.

¹⁴⁵ Završna riječ Tužilaštva, pasus drugi, str. 7.

¹⁴⁶ Završni podnesak odbrane sa prvostepenog suđenja, str. 3., pasus prvi.

204. Poslednjom izmijenjenom optužnicom tužilac vremenski raspon širokog i sistematskog napada određuje za period od 21. aprila do kraja avgusta 1992. godine. Ovakav vremenski okvir je optužba postavila u svrhu predstavljanja opsega i prirode napada koji su kao uslov postavljeni u opisu opštih elemenata predmetnog krivičnog djela. Suprotno ovome, odbrana optuženih vrijeme oružanog sukoba vezuje za period od 21. do 25. aprila 1992. godine, dakle, svega nekoliko dana, s tvrdnjom da se nakon toga na području opštine Bosanska Krupa nije ništa značajno dešavalo izuzev sporadične pucnjave i manjih provokacija, sve do zauzeća te teritorije od strane V korpusa ARBiH u 1995. godini.

205. Zaista, tačnost tih tvrdnji je potkrijepljena uvidom u Zapovijest K-danta 11 Lpbr. za odbranu od 03.8. 1992. godine (O-3-79), te uvidom u set redovnih borbenih izvještaja i to: Komande 2. Krajiškog korpusa - od 13.7.1992. godine (O-3-73), od 15.7.1992. godine (O-3-71); Komande 11 Lake pješadijske brigade od 13.7.1992. godine.¹⁴⁷

206. Pitanje koje se odnosi na utvrđivanje dužine trajanja napada od strane srpskih snaga u vremenskom smislu je od značaja radi provjere tužilačke teze da li je taj napad, izvan razumne sumnje, imao tražene karakteristike u smislu opštih (*chapeau*) elemenata zločina protiv čovječnosti ili ne.

207. Apelaciono vijeće nalazi da dvosmislenost ili u najmanju ruku sumnja koja proizilazi iz dokaza tokom suđenja u odnosu na vremenski okvir „širokog“ ili „sistematičnog“ napada, kao jednog od njegovih aspektualnih elemenata kakav je predstavljen u izreci optužnice, treba riješiti u korist optuženih.

208. U odnosu na izloženu tezu iz izreke optužnice koja se odnosi na vremenski raspon širokog i sistematskog napada, Tužilaštvo je u završnoj riječi vođeno jednim drugim razlogom, zasnovalo kontradikciju sa samim sobom. Naime, Tužilaštvo je u iznijelo

¹⁴⁷ Dokazi: (O-3-72), od 15.7.1992. (O-3-70), od 29.8. 1992. (O-3-67), od 30.8. 1992. (O-3-68), od 16.7. 1992. (O-3-24), od 17.7. 1992. (O-3-25), od 18.7. 1992. (O-3-26), od 19.7.1992. (O-3-27), od 20.7. 1992. (O-3-28), od 21.7. 1992. (O-3-29), od 22.7. 1992. (O-3-35), od 23.7. 1992. (O-3-36), od 25.7. 1992. (O-3-37), od 30.7. 1992. (O-3-38), od 31.7. 1992. (O-3-39), od 01.8. 1992. (O-3-40), od 02.8. 1992. (O-3-41), od 03.8. 1992. (O-3-42) i (O-3-43), od 04.8. 1992. (O-3-44), od 05.8. 1992. (O-3-45), od 06.8. 1992. (O-3-46), od 07.8. 1992. (O-3-47), od 08.8. 1992. (O-3-48), od 09.8. 1992. (O-3-45), od 10.8. 1992. (O-3-50), od 11.8. 1992. (O-3-51), od 12.8. 1992. (O-3-52), od 13.8. 1992. (O-3-53), od 14.8. 1992. (O-3-54), od 15.8. 1992. (O-3-55), od 16.8. 1992. (O-3-56), od 17.8. 1992. (O-3-57), od 18.8. 1992. (O-3-58), od 19.8. 1992. (O-3-59), od 20.8. 1992. (O-3-60), od 21.8. 1992. (O-3-61), od 24.8. 1992. (O-3-62) od 25.8. 1992. (O-3-63), od 26.8. 1992. (O-3-64), od 27.8. 1992. ((O-3-65), od 28.8. 1992. (O-3-66),

argumentaciju po kojoj su srpske vlasti imale obavezu da vrate svojim kućama *evakuisano* (*sic!*) muslimansko stanovništvo, do čega nije došlo nakon prestanka neprijateljstava koncem aprila 1992. godine, od kada na području koje pokriva opština Bosanska Krupa kao i u njegovoj neposrednoj blizini, nije bilo ozbiljnih vojnih akcija izuzev povremenih pušaranja preko rijeke Une.¹⁴⁸ Dakle, Tužilaštvo je ovim htijelo ukazati kako su srpske civilne vlasti na čelu s optuženim Gojkom Kličkovićem kratko vrijeme po okončanju oružanih dejstava u opisanom intenzitetu i sa nastankom dužeg perioda relativnog mira, bile dužne omogućiti povratak muslimanskog civilnog stanovništva svojim kućama kako je to predviđeno stavom 3. člana 49. IV Ženevske konvencije.¹⁴⁹ Takva tužilačka teza koja se odnosi na period trajanja neprijateljstava ne samo da potvrđuje navode optuženog Kličkovića u odnosu na tu činjeničnu okolnost, već Tužilaštvo tom prilikom terminološki koristi isti izraz koji se odnosi na pojam 'evakuacije', kao što to čini i sâm optuženi.

209. Analiza strukture argumentacije Tužilaštva u izgrađivanju njegovog konačnog pravnog stava po tački optužnice u vezi prisilnog premještanja civilnog stanovništva, pokazuje da ona zasniva ozbiljnu manjkavost već na nivou referentne činjenične osnove. Tužilaštvo u svom teleološkom pristupu radi dokazivanja teze o postojanju „širokog“ ili „sistematičnog“ napada, najprije, njegov vremenski okvir postavlja široko, od 21. aprila do kraja avgusta 1992. godine, da bi ga potom suzilo kada u završnoj riječi iznosi tvrdnju da od kraja aprila 1992. godine na navedenom području nije bilo ozbiljnijih vojnih akcija. Sve to, u svrhu dokazivanja tužilačke teze da nisu ispunjeni uslovi za dozvoljenost izuzetaka iz člana 49. stav 2. i 3. IV Ženevske konvencije na kojima opstaje odbrana oba optužena.

210. Pozivajući se na ovakvu metodologiju u prikazu svoje teze i planu iznošenja svojih argumenata, stav Tužilaštva po ovim pitanjima, ne samo da nije logičan, već je i duboko kontradiktoran, sa krajnjim učinkom koji je kompromitujući za obje iznesene teze. Naime, ne može se modifikovati polazna činjenična premisa za izvođenje dva pravna zaključka koja imaju različite i specifične uslove, na način kako to čini Tužilaštvo.

211. U međunarodnom pravu ne postoji uslov da djela optuženog moraju imati uporište u bilo kakvom obliku politike ili plana. „Praksa Međunarodnog suda je ustanovila da prema međunarodnom običajnom pravu ne postoji uslov da je napad povezan s nekom politikom

¹⁴⁸ Podnesak Tužilaštva BiH broj: T20 0 KT RZ 0005033 08 od 08.4. 2013. godine, str.25.

¹⁴⁹ U stavu 3. pomenutog člana Konvencije propisano je: „Stanovništvo koje je na taj način evakuisano ima biti vraćeno u svoje domove čim neprijateljstva na tom području prestanu.“V. str. 25. podneska Tužilaštva (završne riječi).

ili planom.¹⁵⁰ Postojanje politike ili plana može u dokaznom smislu biti relevantno za uslove postojanja rasprostranjenog ili sistematskog napada i učešća optuženog u napadu, ali ono nije pravni element tog krivičnog djela.¹⁵¹ U tom smislu, navodi Tužilaštva da je dana 25. oktobra 1991. godine Opštinski odbor SDS Bosanske Krupe napravio presudne korake u uspostavljanju vlastite srpske opštine; da je Opštinski odbor SDS sa Gojkom Kličkovićem, kao podpredsjednikom donio Odluku o uspostavljanju Privremene Skupštine srpskog naroda kao najvišeg organa vlasti nad srpskim teritorijama (dokaz Tužilaštva DT-67), dakle, prije nego što je rat u Bosni i Hercegovini, a time i u Bosanskoj Krupi, uopšte bio na pomolu, ostaju samo pravno-politički akti koji pripadaju sferi politike i koji *per se* ne konstituišu neka od opštih obilježja krivičnog djela Zločina protiv čovječnosti. Dakle, u konkretnom slučaju ne postoji vremenska veza između donošenja političkih odluka i pravnih akata koji se odnose na konstituisanje SoBK sa otpočinjanjem oružanih dejstava srpskih snaga na području opštine Bosanska Krupa, niti je takav napad u svrhu ostvarenja tog cilja, a sve u cilju realizacije progona muslimanskog stanovništva, kako tvrdi Tužilaštvo, uopšte bio potreban za konstituisanje SoBK, pošto je ona već formirana u mirnodopsko vrijeme i na području na kojem se već većinski nalazilo srpsko stanovništvo. To su objektivne datosti na terenu koje, već po sebi, oduzimaju na strani optuženih postojanje *mens rea* za vršenje progona nesrpskog stanovništva.

212. Ista stvar je i sa pozivanjem Tužilaštva na Odluku o proglašenju teritorija na kojima su živjeli Srbi, kao i onih koje su pripadale srpskom narodu „državnom teritorijom srpskog naroda u Bosanskoj Krupi“ (DT -68); te sa održavanjem referenduma za osnivanje SoBK početkom novembra 1991. godine (na kome su učestvovali samo Srbi koji su glasali za osnivanje SoBK), ili sa uključivanjem SoBK u sastav Autonomne regije Krajina (ARK) od strane Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini (dokaz T-193).

213. Pored toga da posjeduje namjeru da počini djelo u osnovi, optuženi je morao biti svjestan da se odvija napad na civilno stanovništvo i da njegova djela čine dio tog napada.¹⁵²

¹⁵⁰ Prvostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 147.

¹⁵¹ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 98-101; Prvostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 44; drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 120.

¹⁵² Tužilac protiv *Zorana Kupreškića, Mijana Kupreškića, Vlatka Kupreškića, Drage Josipovića, Dragana Papića i Vladimira Šantića (zvanog Vlado)*, predmet br. IT-95-16-T, Presuda, 14. januar 2000. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić*), par. 556; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 126; Prvostepena presuda upredmetu *Kunarac*, par. 434; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 102.

214. U analizi tužilačke teze Apelaciono vijeće je najprije razmotrilo onaj njen dio u kojem tužilaštvo tvrdi da je Gojko Kličković lično organizovao pješadijski i artiljerijski napad na nesrpsko stanovništvo i nezakonito zatvaranje vojno sposobnih Bošnjaka i Hrvata u zatočeničke objekte opštine Bosanska Krupa. Sa druge strane, vijeće je imalo u vidu i tezu odbrane da je do izbijanja oružanog sukoba došlo kao do jednog prirodnog rezultata kako, kumuliranih događaja koji su se u kontinuitetu dešavali prije i kulminirali sa izbijanjem oružanog sukoba¹⁵³ između dvije suprotstavljene i učestvujuće strane, tako i kao odgovor na otpočinjanje vatrenih dejstava sa muslimanske strane. Iz završne riječi Tužilaštva (str. 11., treći pasus) se dá vidjeti kako su: „[N]apad počinili lokalni Srbi, potpomognuti pripadnicima bivše JNA iz Lušci Palanke“. Upravo da se radilo o lokalnim Srbima koji su ostali na lokalitetu na kojem je došlo do izbijanja sukoba, i to da bi s oružjem odbranili svoje kuće govore i brojni svjedoci odbrane, među kojim i svjedok Đorđo Jež koji je svjedočio o *spontanom organizovanju mještana prije u seoske straže nego u neku vojnu formaciju*, ali ne u cilju napada kako to tvrdi Tužilaštvo, nego odbrane radi. Osloncem na ove dokaze, makar da se čine i samo vjerovatnim, nije moguće izvući opredijeljene zaključke o sistematičnom ili organizovanom, a još manje planiranom napadu.

215. Imajući u vidu izložene dokaze, na oba gore navedena pitanja koja se odnose na to: (i) koja od suprotstavljenih strana je prva otpočela s napadom, i (ii) da li je optuženi Gojko Kličković i njemu pridružen Mladen Drljača, preduzimali kakve aktivnosti koje bi objektivno bile dio napada, ovo Vijeće nije našlo pozitivan odgovor kojim bi se u tom pravcu isključila svaka razumna sumnja. Drugim riječima, Vijeće je u konkretnom slučaju postupilo u skladu sa načelom *favor rei* da, ako postoje uvjerljive razlike u tumačenju ili primjeni ne samo nekog pravnog stava već i kao standarda za procjenjivanje dokaza, treba usvojiti stav koji najviše pogoduje optuženom.¹⁵⁴

216. U tom smislu, i samo Tužilaštvo suočeno sa teškoćama u dokazivanju svojih tvrdnji, u svom završnom podnesku, navodi kako: „[N]ije bitno ko je u Bosanskoj Krupi 21.04.

¹⁵³ Ti događaji su izloženi hronološki u okviru kontekstualne osnove izbijanja oružanog sukoba u Bosanskoj Krupi, v. Poglavlje ove presude.

¹⁵⁴ Tako je npr. Vojni tribunal SAD sa sjedištem u Nirnbergu u slučaju *Flik i drugi* stao na stanovište da će se, između ostalog, rukovoditi standardom po kome „ako se iz vjerodostojnih dokaza mogu izvući dva razumna zaključka – jedan o krivici a drugi o nevinosti – odlučiće se u prilog nevinosti.“ Taj tribunal je to načelo prihvatio u slučaju *Krauch and others (I/G.Farben case)*(§ 1108). V. Antonio Kaseze, *Međunarodno krivično pravo*, Beogradski centar za ljudska prava, 2005 str. 181.

1992. godine u poslijepodnevnom časovima prvi koga napao¹⁵⁵ već da su bitne samo posledice napada a koje su pobliže opisane u izreci optužnice.

217. Ovom tužilačkom stavu je odbrana optuženih ne umanjujući značaj težine prouzrokovanih posledica, opravdano prigovorila utoliko što je ukazala na značaj sagledavanja pitanja koja je strana prva i kada počela sa napadom, iz različitih aspektualnih pristupa. Tako je odbrana skrenula pažnju na značaj ovog pitanja, imajući u vidu neke opšte materijalno-pravne institute u krivičnom pravu poput nužne odbrane, prekoračenja nužne odbrane, umišljajnog postupanja, kauzalne veze, i dr., da bi se uopšte moglo prići ocjeni koliki je čiji doprinos uzrokovanim posledicama. Konačno, odbrana je na ovom mjestu povukla argument po kom je pitanje ko je prvi otpočeo s napadom značajno za nastanak ukupne slike uzroka i posledica.

218. U tom pravcu, odbrana ističe da optužnica u potpunosti ignoriše akte koje je donosila muslimanska strana, kako one političke na planu secesije od bivše SFRJ (tako i one praktične i neposredne, na lokalnom planu, povećanja broja rezervne policije u opštini Bosanska Krupa, aktivnosti „Patriotske lige“, „Zelenih beretki“,¹⁵⁶ što i nije bilo sporno tokom postupka, postojanje zarobljenih i zatočenih Srba, kako civila tako i vojnika u Cazinu i drugim mjestima na muslimanskoj strani, postojanje žrtava na srpskoj strani, kao i srpskih izbjeglica.¹⁵⁷ Istina, odbrana u svom završnom podnesku priznaje da predmet ovog postupka nisu neposredne i/ili političke aktivnosti na nivou Republike, niti su to pitanja o akterima napada na ustavno-pravno ustrojstvo SFRJ i BiH u predvečerje rata,¹⁵⁸ ali da hronologija naprijed opisanih događaja, jasno pokazuje pripreme za oružanu borbu koje se ne mogu pripisati *samo* (naglasak dodat) srpskoj strani u odnosu na konkretnu situaciju u opštini Bosanska Krupa, mada optužnica upravo to čini.

219. Apelaciono vijeće je u odnosu na te okolnosti, jednako kao što je to učinilo i prvostepeno vijeće, prihvatilo kao dokazane činjenice utvrđene u pravosnažnim presudama MKSJ Tužilac protiv *Radoslava Brđanina*¹⁵⁹ i Tužilac protiv *Milorada Stakića*¹⁶⁰,

¹⁵⁵ *Id.*, str. 8.

¹⁵⁶ Dokazi odbrane od O-1-303 do O-1-311 (tercijami dokazi, novinski članci, izvodi iz knjiga)

¹⁵⁷ v. Završni podnesak odbrane, advokat Trbojević D. Milan, branilac optuženog Drijača Mladena, 15.4. 2013. godine, str. 8-9.

¹⁵⁸ Završni podnesak odbrane, str. 7.

¹⁵⁹ Predmet br.: IT-99-36-T od 1. septembra 2004. godine.

¹⁶⁰ Predmet br.: IT-97-24-T od 31. jula 2003. godine.

kako je to navedeno u tački 19.¹⁶¹ u kojoj, *inter alia* stoji: „ [I]Muslimani su se spremali za rat i shodno tome se naoružavali. U junu 1991. rukovodstvo SDA osnovalo je Savjet za nacionalnu odbranu muslimanskog naroda, čija je paravojna grupa bila „Patriotska liga“. Međutim, naponi bosanskih Muslimana da nabave i podjele oružje nisu ni izdaleka bili tako uspješni kao naponi bosanskih Srba, kako u smislu količine, tako i u smislu kvaliteta dobijenog oružja. (...)“. (par. 89. *Brđanin*).

220. Izneseno je dovoljno dokaza da se već na ovom nivou razmatranja tužilačke teze o postojanju širokog i sistematičnog napada preduzetog od strane srpskih snaga i ulogom optuženih onako kako je predstavljena optužnicom, izvedu dva različita zaključka koji se odnose na odlučnu činjenicu početka sukoba¹⁶², koja je od značaja za provjeru tačnosti tužilačke teorije o pripremama i planiranju napada od strane srpskih vlasti, primijenilo u konkretnom primjeru, pravilo *in dubio pro reo*.¹⁶³

221. Razmatrajući ove navode odbrane, Apelaciono vijeće je imalo u vidu odredbu člana 280. (Vezanost presude za optužbu) ZKP BiH koja se odnosi na subjektivni koneksitet i objektivni identitet između presude i optužbe. Međutim, ovom prilikom isto Vijeće podsjeća na odredbu člana 14/2 (Jednakost u postupanju) ZKP BiH koja odredba nalaže Sudu, Tužiocu i drugim organima koji učestvuju u postupku da s jednakom pažnjom „*ispituju i utvrđuju kako činjenice kcje terete osumnjičenog, odnosno optuženog, tako i one kcje im idu u korist.*“ Dakle, Apelaciono vijeće je prilikom razmatranja činjeničnog događaja predstavljenog u izreci optužnice, imalo u vidu vezanost presude sa predmetom optužbe, ali je jednako tako imalo na umu okolnost da izvršenje dekontekstualizacije inkriminiranih događaja, kako se čini da je bio pristup optužbe, bi značilo postizanje upravo onog efekta na kojeg je ukazala odbrana kada tvrdi da: „Optužnica potpuno ignoriše aktivnosti i druge strane u sukobu, od njenih priprema do njenih efekta i do njenih djelovanja tako da

¹⁶¹ v. IX. Anex 1 – Procesne odluke, A. Odluka o prihvatanju utvrđenih činjenica, Suda BiH br.: X-KR-06/213 od 28.12. 2010. godine u predmetu optuženih *Gćjko Kličković i dr.*

¹⁶² Uzima se da se pretpostavka nevinosti ne odnosi samo na krivicu već i na sve druge elemente koji stoje u međusobnoj vezi u pojmu krivičnog djela (radnja izvršenja, protivpravnost ili kažnjivost). Prema judikatima ESLJP (npr. *Saunders vs. Velike Britanija*, 1996, Izveštaj 1996-IV, *Barbera, Messague i Jabardo vs. Španja*, 1988, Serija A br. 146), prezumpcija nevinosti ima, pored ostalog, za posledicu da optuženi nije dužan dokazivati svoju nevinost i teret dokazivanja leži na suprotnoj strani, dakle, tužiocu (lat. *Probandi necessitas incubit illi, qui agit*), i – sud mora donijeti oslobađajuću presudu ne samo kad je uvjeren u nevinost optuženog nego i u situaciji kad nije uvjeren ni u njegovu krivicu, niti u njegovu nevinost .

¹⁶³ Kako je to zabilježilo Žalbeno vijeće u predmetu *Delalić i drugi*: „Nije dovoljno da [zaključak pretresnog vijeća] bude razuman zaključak moguć na temelju tih dokaza. To mora da bude jedini mogući razuman zaključak. Ako postoji još neki takođe razumni zaključak na temelju istih dokaza, a koji je saglasan s nevinošću optuženog, optuženi mora biti oslobođen optužbi.“ Tužilac protiv *Delalića i drugih*, IT-96-21-A, Presuda Žalbenog vijeća, 20. februar 2001., par. 458.

postupci srpske strane izgledaju ničim izazvani, bez ikakvih uzroka, samo zločinački, što, očigledno, ne odgovara pravom stanju stvari ni brojnim dokazima u spisu.¹⁶⁴

4. Konačni zaključak Apelacionog vijeća o postojanju rasprostranjenog ili sistematičnog napada

222. Imajući u vidu gore izloženo, Apelaciono vijeće smatra da je u odnosu na okolnosti rasprostranjenog ili sistematičnog napada koje konstituišu opšte elemente zločina protiv čovječnosti, potrebno primjeniti princip *in dubio pro reo* obzirom da je pored tužilačke verzije događaja koja po tom pitanju i po njegovoj interpretaciji dokaza pruža pozitivan odgovor, jednako tako je moguće izvesti i drugi razuman zaključak kakav je ponudila odbrana po kom izvedeni dokazi ne upućuju na ispunjenost faktora uzetih pojedinačno ili u njihovom zbiru, za postojanje napada opisanih karakteristika. Ono što je Tužilaštvo u najboljem moglo dokazati je postojanje oružanog napada izvršenog od strane srpske vojske i policije, a budući da su koncepti oružanog napada i širokog i sistematičnog napada međusobno različiti, to nije dokazano isključujući svaku razumnu sumnju, postojanje širokog ili sistematičnog napada, kao opšteg elementa predmetnog krivičnog djela. Dodatno uporište za ovakvu ocjenu Apelaciono vijeće nalazi u činjenici da je Žalbena vijeće MKSJ napad na Bosansku Krupu svrstalo kao „incident“.¹⁶⁵

B. DJELA OPTUŽENOG MORAJU BITI DIO NAPADA

223. Uslov za postojanje zločina protiv čovječnosti objektivne prirode. Sa njim je povezan, iako zaseban uslov, da počinitelj mora biti svjestan da njegova djela predstavljaju dio napada (*mens rea*).

224. Niti jedan svjedok optužbe ni odbrane (a bilo ih je gotovo 170), u radnjama pljačkanja, paljenja, ubijanja, niti su vidjeli, ni čuli, niti sreli optužene da bi u tome učestvovali.¹⁶⁶ Takođe, niti jedan dokaz, bilo subjektivni, bilo materijalni ne navodi opt.

¹⁶⁴ *Id.*, str. 9.

¹⁶⁵ MKSJ, predmet br. IT-99-36-A, Tužilaštvo protiv *Radoslava Brđanina*, Žalbena vijeće, presuda, 3. april 2007., para. 327, koji u relevantnom dijelu glasi: „[...]Budući da je napad na Bosansku Krupu izvršen 22. aprila 1992., Pretresno vijeće je pogriješilo kad je svrstalo *ovaj incident* među djela bezobzirnog razaranja gradova, naselja i sela na kojima je zasnovalo Brđaninovu osuđujuću presudu (isticanje dodato).“

¹⁶⁶ Tako npr. svjedok Hamdija Balkić u svom iskazu od 18.8.2008. godine, ističe da je za opt. Kličkovića čuo više puta, ali ga nikada nije vidio. Nije čuo da je Kličković organizovao neko protjerivanje Muslimana sa područja Bosanske

Gojka Kličkovića kao učesnika ograničenog sukoba od 21.04. 1992. godine, koji se zbio oko 18:0 č. u dijelu MZ Bosanska Krupa-Centar na desnoj obali r. Une. Naprotiv, iz raspoloživih dokaza je utvrđeno da je taj optuženi Bosansku Krupu napustio u jutarnjim časovima 21.04.'92. i otišao u Podgrmečka sela. Da je vjerodostojnost svjedočenja optuženog Kličkovića u odnosu na ovu okolnost samo vjerovatna što je po sebi dovoljno za primjenu standarda dokazanosti tvrdnji koje su od koristi po optuženog za slučaj sumnje, govori po sebi činjenica da niko od saslušanih svjedoka nije optuženog vidio da se za vrijeme trajanja sukoba kretao po gradu ili da je fizički bio na mjestima na kojima su se događale radnje koje su predmet pojedinačnih inkriminacija. To je svakako značajna činjenična okolnost za primjenu načela *in dubio pro reo* kad je riječ o utvrđivanju negove *mens rea* u odnosu na odsustvo uslova da su radnje optuženog bile dio napada.

225. Dakle, Tužilaštvo nije nesumnjivo dokazalo da su optuženi htjeli ili u najmanjem se bar saglasili sa provođenjem navodnog zločinačkog plana usmjerenog na progon nesrpskog stanovništva sa teritorije samoproglashene SoBK na nacionalnoj i vjerskoj osnovi. Vijeće nema dilema u pogledu nastupanja teških posledica činjenično predstavljenih u pojedinačnim inkriminacijama, ali nije moglo isključujući svaku razumnu sumnju utvrditi krivicu optuženih na način kako ih je tužilaštvo teretilo. Dakle, njihove dalje aktivnosti nakon osnivanja SoBK, nisu strukturisale predmet optuženja na način da bi Vijeće steklo potrebno uvjerenje bi oba optužena djelovala u svrhu ostvarenja zločinačkog cilja.

226. Prema tome, nisu dokazane od strane Tužilaštva radnje preduzete od strane optuženog Kličkovića (*mutatis mutandis* važi i za opt. Drljaču) koje bi predstavljale dio napada, kako sa aspekta njihovih *actus reus* tako i *mens rea*.

227. Članstvo optuženih u SDS ili njihovo političko djelovanje, na čemu optužnica istrajava u činjeničnom opisu svog dispozitiva, nije konstitutivni element zločina protiv čovječnosti. Ukoliko je eventualno namjera tužioca bila da članstvo optuženih u toj političkoj organizaciji iskoristi u svrhu lakšeg dokazivanja predmetnog krivičnog djela, to je trebalo da izvede dokaze koji bi uputili na tu nedostajuću vezu.

Krupe. Slično ovome izjavljuje tokom unakrsnog ispitivanja na glavnom pretresu od 19.8.2008. godine, i svjedok pod zaštitom A5.

C. NAPAD MORA BITI USMJEREN PROTIV BILO KOJEG CIVILNOG STANOVNIŠTVA

228. Uslov da je civilno stanovništvo prioritetni objekat širokog i sistematičnog napada, u konkretnom slučaju nesrpsko civilno stanovništvo Bosanske Krupe, nije utvrđen od strane ovog Vijeća isključujući svaku razumnu sumnju. Kod toga je ovo Vijeće imalo u vidu nespornu činjenicu da su stradala lica tokom artiljerijskog napada od strane srpskih snaga bili civili, njih dvanaest žrtava, kao i žrtve ostalih inkriminacija. Međutim, vijeće je isto tako imalo u vidu činjenicu utvrđenu brojnim svjedočenjima da je civilno stanovništvo Bosanske Krupe u većinskom broju napustilo grad neposredno prije izbijanja oružanog sukoba. U svjetlu te činjenice traženi uslov da civilno stanovništvo bude primarni objekat napada nije ispunjen isključujući svaku razumnu sumnju. Naime, Vijeće polazi od toga da civilno stanovništvo kao cilj napada treba sagledati sa aspekta njegove cjeline a ne da se samo svede isključivo na njegove žrtve. Konačno, Vijeće je ovo činjenično pitanje detaljno razmotrilo u dijelu koji se odnosi na postojanje samog napada, odnosno izbijanja oružanog sukoba u Bosanskoj Krupi.

D. DISKRIMINATORNA NAMJERA I PROGON

229. Prema zakonskoj definiciji kivično djelo Zločini protiv čovječnosti-progon uključuje:

- 1) namjerno i teško uskraćivanje osnovnih prava;
- 2) suprotno međunarodnom pravu;
- 3) zbog pripadnosti skupini ljudi ili zajednici;
- 4) protiv bilo koje grupe ljudi ili kolektiva na političkoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj, vjerskoj, spolnoj ili drugoj osnovi koja je univerzalno prihvaćena kao nedopustiva po međunarodnom pravu; i
- 5) u vezi s bilo kojim krivičnim djelom iz ovog stava ovog člana zakona, bilo kojim krivičnim djelom propisanim u ovom zakonu ili bilo kojim krivičnim djelom u nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine.

230. U uvodnom i opštem dijelu optužnice se navodi kako je optuženi Kličković radi realizacije zajedničkog cilja da se izvrši *progon* civilnog ne-srpskog stanovništva „*planirao i*

naredio progon civilnog ne-srpskog stanovništva“ sa teritorije samoprogllašene SoBK, a optuženi Drljača svojim radnjama preduzetim u sklopu realizacije istog cilja učestvovao u progonu. Prilikom ispitivanja ovih tvrdnji, Apelaciono vijeće je imalo u vidu navode iz završnih riječi Tužilaštva :„[T]ačno da ne postoji pismena naredba o napadu na Bosansku Krupu¹⁶⁷, da bi se odmah potom, u istim zaključilo da je napad na grad bio planiran, a što se izvodi iz činjenice da postoji naredba Ratnog predsjedništva SoBK o prekidu ratnih dejstava broj: 29/92 od 25.4.1992. godine kojom se, između ostalog, naređuje jedinicama TO SoBK da se zadrže i ukopaju na dostignutim položajima do slijedećeg naređenja (dokaz T-105).

231. Kako god bilo, tužiočeva obaveza bila je da dokaže van razumne sumnje da je Gojko Kličković planirao i naredio progon civilnog ne-srpskog stanovništva kako je to navedeno u izreci optužnice. Apelaciono vijeće konstatuje da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da tužilac to nije učinio. Ne samo da tužilac i sam priznaje da ne postoji pismena naredba o napadu na Bosansku Krupu izdata od strane optuženog Kličkovića, već i njegov pokušaj da održi svoju tezu o postojanju plana za taj napad sa pozivanjem na naredbu Ratnog predsjedništva o prekidu ratnih dejstava, kako je to već istaknuto, ne stoji iz razloga, što nedostaje potrebna veza prekida sa otpočinjanjem ratnih dejstava.

232. Tužilaštvo svoju tvrdnju po kojoj je ispunjen četvrti opšti uslov za postojanje predmetnog krivičnog djela, tj. postojanje znanja optuženih Kličkovića i Drljače u odnosu na široki ili sistematični napad, odnosno postojanje njihove svijesti o takvom napadu i da njihova djela predstavljaju dio tog napada, izvodi iz činjenica koje se odnose na njihov položaj u civilnoj hijerarhiji u SoBK, njihove pripadnosti SDS, a u odnosu na optuženog Drljaču u njegovoj funkciji predsjednika vijeća Privremenog vojnog suda te opštine, razmjeri nasilja prema ne-srpskom civilnom stanovništvu, kao i njihovog prisustva na mjestima gdje su se dešavali zločini (mada prisustvo optuženih Tužilaštvo ničim nije dokazalo).

233. U tom pravcu kao indikativan primjer može poslužiti paljenje muslimanskih kuća koje se dogodilo 23. aprila 1992. godine u Bosanskoj Krupi koja djela su stavljena na teret optuženom Kličkoviću pod tačkom 1. optužnice i o čemu je svjedočilo više svjedoka optužbe: Đulić Hašim, Sivić Ibrahim, Velić Šemsudin, Šaran Jadranko, Palić Osman,

¹⁶⁷ v. Završni podnesak Tužilaštva BiH broj: T20 0 KT RZ 0005033 08 od 08. aprila 2013. godine, str. 21.

Balkić Adem, Balkić Asim, Hasić Emir, Šabić Mirsad, svjedok A-3. Svjedok Ezić Enver je tom prilikom istakao da su muslimanske kuće bile prethodno identifikovane a paljene su na način što su bacane zapaljive naprave kroz prozor. Svjedoci Balkić Adem i Mehić Zuhdija su kao počinioc tih nedjela jasno identifikovali grupu srpskih vojnika pod vođstvom Cimbalević Vuka. Međutim, Tužilaštvo nije izvelo apsolutno niti jedan dokaz kojim bi na bilo koji način doveo u vezu optuženog Kličkovića bilo sa počiniocima koji su bili vojnici i nad kojim ovaj optuženi nije imao nikakvu stvarnu vlast ili kontrolu, bilo sa samim krivičnim djelom koje je očigledno bilo diskriminatorско (kuće su prije paljenja bile identifikovane kao muslimanske).

234. Analizom sveukupnih dokaza Tužilaštva, Apelaciono vijeće primjećuje da optuženi u ovom predmetu niti su izdali kakvo naređenje za borbene aktivnosti, niti su za tako nešto bili ovlašteni, kao što je nesumnjivo da oni nisu lično i neposredno učestvovali u događajima od 21.4.1992. godine. Tako npr. svjedokinja PWS-03 je izričita u svom iskazu da ne poznaje Gojka Kličkovića i da se ne sjeća da ga je vidjela, kao ni optuženog Mladena Drijaču tokom događaja u kojima je zlostavljana.¹⁶⁸Takođe, svjedok Arnautović Hamdija prilikom davanja svog iskaza u Tužilaštvu tokom istrage navodi da nikada nije vidio Gojka Kličkovića. Takođe, iz svjedočenja Miroslava Stanića¹⁶⁹, slijedi da su optuženog Kličkovića mnogi zloupotrebljavali i da nije imao sve pod kontrolom, da za mnoge stvari koje su se dešavale nije znao bez obzira na činjenicu što je isti bio predsjednik Kriznog štaba, jer je često bio izvan opštine, više je bio u Banja Luci ili na Palama, nego što je bio u Krupi. Po ocjeni ovog Vijeća, radi se o kredibilnom svjedoku koji je u kritično vrijeme boravio sa optuženim Kličkovića i samim tim predstavljao nekog ko je bio u prilici da prati njegovo kretanje. Svjedok se, osim toga, uprkos njihovom prijateljskom odnosu, u mnogim stvarima s njim nije slagao. Njegov iskaz u dijelu da je optuženi Kličković često bio odsutan iz SoBK je vijeće dovelo u vezu sa objektivnim dokazom – Izvještajem iz 1993. godine (dokaz T-183). Njegov analitički sadržaj otkriva brojne aktivnosti Kriznog štaba/Ratnog predsjedništva na organizaciji života i snadbijevanja lokalnog stanovništva SoBK energentima, ishranom, održavanje proizvodnje, posebno poljoprivredne, itd.¹⁷⁰ u

¹⁶⁸ Preslušavanje snimka o svjedočenju PWS-03 sa pretresa pred Apelacionim vijećem od 15.10. 2012. godine.

¹⁶⁹ Dokaz odbrane O-3-7, Zapisnik o saslušanju svjedoka Stanića kod Tužilaštva od 17. i 24. 2008. godine

¹⁷⁰ Na ovakav činjenični zaključak upućuje set dokaza Tužilaštva: zahtijev za finansijsku pomoć novoformiranoj opštini Bosanska Krupa (dokazi T-92 i T-92a); naredba o zabrani upotrebe vatrenog oružja od 23.12. 1991. , (Dokaz T-57), Naredba o ograničenom radu lokala od 32.12. 1991. (T-58), naredba o zabrani sječe šume i protivpravnom korištenju šuma od 23.12, 1991. (T-59), razne propusnice (dokazi Tužilaštva T 119 – 127); Urgencija za obezbijedenje naftinih

ratno vrijeme, što je sigurno zahtijevalo često odsustvo optuženog Kličkovića. Nasuprot ovome, Tužilaštvo neopravdano redukuje ovaj Izvještaj samo na borbene aktivnosti Podgrmečke brigade.

235. Iz navedenih razloga Apelaciono vijeće nije isključujući svaku razumnu sumnju prihvatilo tvrdnju Tužilaštva u svrhu dokazivosti *mens rea* o koju tvrdnju izvodi iz navodne stalne prisutnosti Gojka Kličkovića u Bosanskoj Krupi.

236. Po svjedočenju samog Gojka Kličkovića on je kritično jutro (21.04.'92.) krenuo na posao u Bosansku Krupu, između 09.00 i 10.00 č., od koje namjere je odustao kada je obaviješten da to ne čini, i uputio se u obilazak Podgrmečkih sela, dok je Mladen Drljača po sopstvenom kazivanju čak taj dan bio na poslu u zgradi opštine u Bosanskoj Krupi gdje je ostao do 15.00 č., nakon čega se teško izvukao iz blokiranog grada na desnoj obali Une, pa se logičnim čini pitanje, zašto bi to optuženi činili i sebe izlagali ozbiljnom ličnom riziku ne samo za slučaj da su planirali napad na Bosansku Krupu, nego da su i za njega znali. Apelaciono vijeće je povjerovalo njihovom svjedočenju u odnosu na ove činjenične okolnosti jer od nikog i ničim nije dovedeno u pitanje i u osnovi se njihovi iskazi podudaraju sa iskazima ostalih svjedocima koji su se izjašnjavali o odlasku na posao u Bosansku Krupu 21.4. 1992. godine.¹⁷¹

237. U pogledu osuđujućih presuda za krivično djelo progona, praksa MKSJ je kao uslov postavila da se: "[...] kažnjivi cilj sastoji od zločina koji iziskuje specifičnu namjeru, Tužilaštvo mora da dokaže ne samo da je optuženi s drugima dijelio opštu namjeru da poćini djelo u osnovi [...] već i da je s drugim učesnicima u zajedničkom zločinaćkom poduhvatu djelio posebnu namjeru potrebnu za taj zloćin ili krivićno oćjelo u osnovi."¹⁷²

238. U svjetlu izvedenih dokaza u ovom predmetu isti ne podrćavaju zaključak da bi optuženi Klićković i Drljaća dijelili posebnu namjeru sa drugim ne samo za poćinjenje zloćina u osnovi zloćina protiv ćovjećnosti nego ni zloćina progona civilnog nesrpskog stanovništva. Apelaciono vijeće ovom prilikom primjećuje da se prema pravnoj praksi stanje svijesti moćže utvrditi izvođenjem zaključaka, ali istom prilikom konstatuje da to mora

derivata od 28.5. 1992. Dokaz T-200); Nalog za vršenje kontrolne službr sa pratećim izvjećtajem od 13.6.1992. (T-219), i dr..

¹⁷¹ Svjedoćenja npr. Kaćavenda Mića, Rajka Klićkovića, Dragomira Luinovića i dr.

¹⁷² *Milutinović*, Prvostepena presuda, Vol. 1/para. 109 (naglasak dodat); *vicjeti* takoće, *Kvoćka*, Drugostepena presuda, para. 110.

biti *jedini mogući zaključak kcji se može izvesti na osnovu dokaza*,¹⁷³ što u ovom predmetu, imajući u vidu naprijed navedeno, nije slučaj.

239. Afirmativna izjava Arnautović Hamdije, svjedoka optužbe, u odnosu na ulogu optuženog Kličkovića kada je rekao tokom istrage da nikada nije vidio Gojka Kličkovića, čak šta više, da je za ovog optuženog izjavio: " Samo, svaka mu čast, nas je spasio, spasio nas je on", po stavu Tužilaštva neće biti od pomoći ovom optuženom imajući u vidu cjelinu Hamdijinog svjedočenja vezano za okolnosti iseljenja Muslimana iz naselja Zalug i po čijoj naredbi.¹⁷⁴ Međutim, ako se ima u vidu da je traženi elemenat za ispunjenosti progona kao najtežeg oblika zločina protiv čovječnosti, diskriminatorna namjera kod optuženog, tj. da se žrtve progone na političkoj, rasnoj ili vjerskoj osnovi, onda se osim ovog, tužilačkog zaključka, na osnovu istog svjedočenja može jednako tako izvući i drugi zaključak i to u prilog optuženog. Po tom zaključku, kod ovog optuženog nije postojala diskriminatorna namjera, već naprotiv, čak i da je postojao opšti diskriminatorni karakter šireg napada u okviru kojeg bi bilo počinjeno navodno djelo progona.¹⁷⁵

240. Kako krivično djelo progona zahtijeva dokaz o konkretnoj namjeri diskriminacije na političkoj, rasnoj (čemu se može upodobiti i etnička pripadnost) ili vjerskoj osnovi;¹⁷⁶ te da ta namjera mora da bude usmjerena prema nekoj grupi a ne pojedincu; stanje dokaza u spisu nije pružilo dovoljnu osnovu za činjenični zaključak po kom bi na strani optuženog Kličkovića, a i Mladena Drljače, postojala *mens rea* tj. „[P]osebna namjera da se nekom ljudskom biću nanese povreda zbog toga što pripada određenoj zajednici ili grupi“¹⁷⁷ za izvršenje progona.

E. INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST OPTUŽENIH

1. Primjena doktrine Zajedničkog zločinačkog poduhvata (ZZP) u ovom predmetu

¹⁷³ *Brđanin*, Drugostepena presuda, para. 429.

¹⁷⁴ Završni podnesak Tužilaštva, str. 24.

¹⁷⁵ v. Presudu Pretresnog vijeća u predmetu *Krncjelac* (mart 2002), para. 436; Presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Vasijević* (novembar 2002), para. 249.

¹⁷⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 460; drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 165

¹⁷⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 111.

241. U okviru individualne krivične odgovornosti optuženih Gojka Kličkovića i Mladena Drljače, Tužilaštvo se poziva na primjenu implicitno sadržane teorije ZPP u odredbi člana 180. stav 1. KZ BiH, i to tako da istu u završnim riječima specificira¹⁷⁸ u odnosu na oba optužena, na način da im na teret stavlja počinjenje *osnovnog oblika ZPP-a* za inkriminacije pobliže opisane pod tačkama 2., 3., 6. i 7. izmjenjene optužnice u odnosu na optuženog Kličkovića, te inkriminacije opisane pod tačkama 4., 5., 6. i 7. u odnosu na optuženog Drljaču, dok optuženog Kličkovića za izvršenje inkriminacija iz tačke 1. tereti po osnovu *trećeg-proširenog oblika ZPP-a*.

242. Apelaciono vijeće je imalo u vidu da je odbrana osporavala primjenu doktrine ZPP-a u domaćem krivičnom pravu, ali se nasuprot ovome, ovo Apelaciono vijeće oslonilo na praksu MKSJ koja je zauzela stav da je, u vrijeme događaja u bivšoj Jugoslaviji, ZPP kao vid individualne krivične odgovornosti postojao u međunarodnom običajnom pravu.¹⁷⁹

243. Za početak Apelaciono vijeće slijedeći praksu vijeća MKSJ¹⁸⁰ kao preliminarnu napomenu naglašava da optuženi moraju posjedovati traženu namjeru, budući da ZPP nije rastegljiv pojam koji bi omogućavao izricanje osuđujućih presuda zasnovanih na krivici po udruživanju. Pored toga, sud može utvrditi da optuženi zaista posjeduju traženu namjeru samo ako je to jedini razuman zaključak koji se na osnovu dokaza može izvesti.

244. Takođe, Apelaciono vijeće smatra da su i ostali traženi uslovi za izricanje osuđujuće presude po osnovu ZPP jednako striktni obzirom da razuman presuditelj o činjenicama mora utvrditi da je više osoba dijelilo zajednički zločinački cilj; da je optuženi doprinio ostvarenju tog cilja; i da se zajednički namjeravani zločin (odnosno, za izricanje osuđujuće presude na osnovu treće kategorije ZPP, predvidiv zločin) zaista i dogodio.¹⁸¹ Takođe, sud treba utvrditi da taj zločinački cilj nije samo jedinstven, nego i zajednički za sve osobe koje su zajedno djelovale u okviru zajedničkog zločinačkog poduhvata.¹⁸² Osim toga, doprinos optuženog zajedničkom planu mora biti u najmanju ruku značajan za koji mu se odgovornost pripisuje.¹⁸³ Uz to doprinos optuženog tom zajedničkom planu se mora tačno

¹⁷⁸ Str. 39. Završnih riječi Tužilaštva.

¹⁷⁹ Predmet *Tužilac protiv Milana Martića*, pretresno vijeće 1, presuda (12.06.2007. godine), par. 126; drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par 226. *Vidi i* drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 363-365.

¹⁸⁰ *Brđanin*, Žalbeno vijeće, presuda, op. cit., para. 428-431.

¹⁸¹ v. Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, para. 227.

¹⁸² Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, para. 69.

¹⁸³ Drugostepena presuda *Kvočka i drugi*, para. 97-98.

okvalifikovati.¹⁸⁴ Neophodno je da tužilaštvo van razumne sumnje dokaže da je pomoć koju je neko lice pružilo bila usmjerena specifično na počinjenje nekih krivičnih djela.¹⁸⁵ U presudi u predmetu *Gotovina i dr.* Žalbena vijeće MKSJ je odlučilo da dokazi Tuđmanovih govora i zločina hrvatske vojske i specijalne policije nakon artiljerijskog napada na četiri grada nisu dovoljni da podrže zaključak da je ZZP (da se progna srpsko stanovništvo) postojao.¹⁸⁶ Činjenična strana u ovom predmetu utvrđena provedenim dokazima ne ukazuje na ništa slično kao u predmetu *Gotovina*.

245. Za ispitivanje navoda optužbe u kontekstu utvrđivanja opštih okvira zajedničkog zločinačkog poduhvata, na osnovu jurisprudencije – koja odražava standarde usvojene u međunarodnom običajnom pravu, optuženi se može osnovano oglasiti krivim ne samo zbog sopstvenog doprinosa nego i zbog postupaka ostalih učesnika ZZP koji su djelovali na ostvarenju predmetnog zločina (prva kategorija ZZP), odnosno za djela koja su bila predvidiva posledica izvršenja tog zločina ako se stanje njegove svijesti može okvalifikovati kao *dolus specialis* (treća kategorija ZZP).¹⁸⁷

246. Prije konačnog zaključka Apelaciono vijeće primjećuje da su polazne osnove tužilačke tvrdnje suviše uopštene ako ne i spekulativne da bi se na osnovu njih utvrdila odgovornost optuženog Kličkovića, kako za osnovni, tako i za prošireni oblik ZZP. U tom smislu, kako bi dokazalo postojanje stvarne kontrole koju je Krizni Štab SoBK a kasnije Ratno predsjedništvo SOBK imao nad policijom i vojskom Tužilaštvo je u ovom pravcu u materijalne dokaze uvrstilo brojne naredbe o kojima će u nastavku biti riječi.

247. Optuženi Kličković tokom postupka nije osporavao da je u periodu od 11.12.1991. godine – do 23.12.1991. godine bio predsjednik Izvršnog odbora skupštine opštine nakon čega postaje predsjednik Kriznog štaba SoBK, a izbijanjem sukoba 21.04.1992. godine predsjednik Ratnog predsjedništva SoBK. Optuženi Kličković u tom pravcu smatra da se se radilo o zvaničnim organima vlasti koji se formiraju u vrijeme krize i neposredne ratne opasnosti, a organi koji su u vrijeme mira obavljali zadatke Ratnog predsjedništva bili su Komiteti za Opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu, čiji sastav članova je propisan Zakonom o opštenarodnoj odbrani iz 1984. godine.

¹⁸⁴ Drugostepena presuda , *Brđanin*, par. 430.

¹⁸⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Perišić*, para. 25-74.

¹⁸⁶ Presuda Apelacionog vijeća u predmetu *Gotovina i Markač*, para. 94.

248. Tako npr. oko „političke situacije“, svjedok Zdravko Marčeta¹⁸⁸ navodi kako je bilo dosta prigovora upućenih njemu lično i civilnoj vlasti oko evakuacije. Po navodima onih koji su evakuaciju kritikovali - kako svjedoči Marčeta - trebalo je sve Muslimane pobiti, a ne smještati ih na udobna mjesta, ili pak, da nije trebalo dozvoliti evakuaciju vojno sposobnih Muslimana. Saglasno Marčeti u odnosu na ove okolnosti svjedoče optuženi Kličković i drugi svjedoci koji su se izjašnjavali o tim okolnostima

249. Ili, svjedočenje svjedoka PWS 89¹⁸⁹ koji razložno tvrdi da je cilj naredbe o kontroli na putevima, na osnovu koje Tužilaštvo gradi stav o *de facto* kontroli Kličkovića nad policijom (i vojskom), da se očuva period reda i mira, da je naredba imala pozitivan efekat, jer je trebalo kontrolisati učestala kretanja nekih lica koja su išla za tim da unesu nemir u situaciji kada je postojala neposredna ratna opasnost. U potkrepu osnovanosti takvog zaključivanja govori i nesporna činjenica o prisustvu paravojnih jedinica kao „Suih rebara“, „Belih orlova“ i dr. na tom području, koji su tiranizovali nesrpsko stanovništvo ali i civilnim vlastima zadavali probleme. Analizom ovih i ostalih dokaza dolazi se upravo do suprotnih zaključaka u odnosu na one do kojih je došlo Tužilaštvo tereteći optuženog Kličkovića.

250. Dakle, stoji činjenica da je na opisanom području došlo do počinjenja određenih krivičnih djela od strane naoružanih pripadnika srpskog naroda, međutim, to još uvijek ne dokazuje isključujući svaku razumnu sumnju, a kako to Tužilaštvo tvrdi, da su počiniooci djelovali po naredbi u skladu sa vojnom doktrinom ili zajedničkim krivičnim ciljem, donijetim od strane optuženih Kličkovića i Drljače sa ostalim pripadnicima civilnog rukovodstva u haotičnim i dinamičnim uslovima ratnog stanja koje je zavladao.

251. Prema tome, Apelaciono vijeće ne isključuje mogućnost da su aktivnosti optuženih Kličkovića i Drljače bile usmjerene ka stvaranju i održavanju kontrole nad teritorijom SoBK, ali da njihovo djelovanje i to Gojka Kličkovića, kao predsjednika, najprije Kriznog štaba, a potom po njegovoj transformaciji i Ratnog predsjedništva, Mladena Drljače, kao člana tih organa i predsjednika vijeća Privremenog vojnog suda, ukoliko bi se isključivo vezalo za funkcije koje su obavljali kakva je bila intencija tužilaštva, nije samo po sebi zločinačko. Prihvatiti stanovište Tužilaštva bi značilo donijeti osuđujuću presudu samo po

¹⁸⁷ Vidi supra, para. 410-414. Štaviše, para. 97.: “[u] praksi, značaj učestvovanja optuženog relevantan je da bi se dokazalo da je optuženi djelio namjeru ostavriavanja zajedničkog cilja”.

¹⁸⁸ Transkript sa glavnog pretresa od 09.2. 2010. godine

¹⁸⁹ Transkript sa glavnog pretresa od 08.7. 2008. godine

funkcionalnom (objektivnom) kriteriju što, dakako, nije moguće. Naredba Ratnog predsjedništva o prekidu ratnih dejstava, te da se naređuje jedinicama TO SoBK da se zadrže i ukopaju na dostignutim položajima (DT – 105) na koju naredbu se poziva tužilaštvo, upravo ukazuje na zaključak po kome je djelovanje optuženog Kličkovića i njemu pridruženog Drljače bilo opšte prirode¹⁹⁰ i da stoga nije bilo usmjereno ka izvršenju pojedinačnih zločina kako su činjenično predstavljeni izrekom optužnice, u okviru ostvarenja navodnog zajedničkog cilja – progona ne-srpskog civilnog stanovništva njihovim protjerivanjem unutar zajedničkog zločinačkog poduhvata kao oblika krivične odgovornosti.

252. Sve i da su optuženi vršeci spomenute funkcije bili uključeni u finansiranje, davanje logistike, naoružanja, municije, i drugih oblika podrške snagama¹⁹¹ čiji su pripadnici – uz preduzimanje vojnih operacija – počinile i ratne zločine, takvi dokazi nisu sami po sebi dovoljni za zaključak da su optuženi imali namjeru protjerivanja ne-Srba kao *jedini* razuman zaključak na osnovu izvedenih dokaza.

253. Takođe, zaključivanje o navodnom učešću optuženih u ZZP ključno je zavisilo od njihovog mentalnog odnosa spram zločina, njihove *mens rea*. Da bi lice bilo pripadnik ZZP, mora imati namjeru da izvrši zločin koji predstavlja svrhu zajedničkog zločinačkog poduhvata (obično je to slučaj sa zločinom koji se stavlja na teret optuženim, kao što je to u ovom predmetu). Za zaključak suda da je optuženi učestvovao u zajedničkom zločinačkom poduhvatu nije dovoljno da je on smatrao da postoji realna mogućnost (*likelihood*) da zločin bude počinjen (mada o tome i nema nikakvih dokaza). U pravnim pravilima o zajedničkom zločinačkom poduhvatu u praksi MKSJ, nesporno je pravilo kojeg slijedi i praksa ovog Suda, po kom je potrebno od strane tužioca dokazati van razumne sumnje da je optuženi dijelio zajedničku *namjeru sa drugim učesnicima ZZP* da zločini budu izvršeni.

¹⁹⁰ Kako je to pokazalo detaljno istraživanje Istraživačko-dokumentacionog centra u Sarajevu, četiri petine srpskih žrtava rata u BiH bili su borci; na bošnjačkoj strani, skoro polovina su bili borci. Ove cifre pokazuju da VRS *jest*e često preduzimala vojne operacije protiv suprotstavljene strane, što ne znači da su te operacije bile zločinačke po svojoj prirodi. O tome v. članak Bogdana Ivaniševića, advokata iz Beograda, <http://www.nytimes.com/2013/06/03opinion/global/what-happened-to-the-hague-tribu...> 6/17/2013.

¹⁹¹ Ratno predsjedništvo nabavljalo je vojnu opremu od X Korpusa JNA i 530. Pozadinske baze JNA (dokazi: T-110, T-111, T-113, T-145 I T-146). Ratno predsjedništvo je pružalo logističku podršku Podgrmečkoj brigade (dokazi Tužilaštva: T114, T-115, T-116).

254. Uvid u sadržaj nepotpisanog Izvještaj Ratnog predsjedništva, kako je to već napomenuto, otkriva brojne druge aktivnosti ovoga tijela vezane za civilnu organizaciju i funkcionisanje života i rada građana u SoBK u ratnim uslovima, koje su u znatnoj mjeri više zastupljene od opisa čisto vojnih i odbrambenih zadataka. Tim se u stvari pokazuje da Ratno predsjedništvo na čijem je čelu bio optuženi Kličković nije imalo nikakve neposredne, pogotovu ne operativne aktivnosti, niti upliv na rad vojske i vojnih organa, odnosno, ovim se činjenično potkrepljuje zaključak da se Ratno predsjedništvo bavilo onim poslovima za koje je bilo i nadležno na osnovu zakonskih i podzakonskih propisa, te Statuta SoBK.

255. Komandovanje je vršila Vrhovna komanda preko GŠ prema potčinjenim jedinicama. Stoga civilni organi vlasti ARK-a i *opština* (naglašavanje dodato) nisu imali nadležnost nad oružanim snagama ni *de iure* ni *de facto* (para. 216.).¹⁹² (Tako, u fusnoti 574: v.Osman Selak, T. 13540-13543; Muharem Murselović, T. 12292; BT-79, T. 11575-11576 (zatvorena sjednica). Opštinski i regionalni politički rukovodioci nisu mogli izdavati naređenja vojnim jedinicama ni usmjeravati politiku vojnih jedinica. Jedini civilni organ vlasti koji je mogao da kreira politiku i izdaje naređenja bio je vrhovni komandant Republike Srpske: Osman Selak, T. 13262-13263.). Svjedok Zdravko Marčeta je potvrdio da je u SoBK bilo određenih nesuglasica između komande i Ratnog Predsjedništva oko planiranja, organizovanja i koordinacije, dakle, na političkom i strategijskom nivou.

256. Da je djelovanje vojnih vlasti bilo upravljeno u miješanje nadležnosti koja su pripadala civilnoj vlasti, a ne obratno, kako to tvrdi tužilac u završnoj riječi, da se vidjeti iz materijalnog dokaza Tužilaštva (DT-283) koji predstavlja dnevnik Milana Vojinovića. Tako je u zabilješkama notiranim 8. maja 1992. godine, u kontekstu rasprave o ulozi civilne i vojne policije u pogledu zatvorenika, navedena izjava pukovnika Vukašina Daničića o podijeljenosti između vojne i civilne milicije; dok se u izjavi Slobodana Majkića navodi kako milicija nema ništa s vojnicima i *vcjnim zarobljenicima*. Takođe, nekoliko zabilješki u ovom dokumentu se odnosi na sukobe između civila i vojske oko vlasti za vrijeme Daničića, pa je zaključeno da SDS vodi politiku¹⁹³ i da je provodi putem Ratnog predsjedništva; da je poslato pismo u brigadu da vrati kartoteku i pečate, kao i drugo pismo da se ne miješaju u

¹⁹² V. dokaz O- MKSJ, Predmet br. IT-99-36-T, Tužilac protiv *Brđanina*, Presuda (1.septembar 2004.), par. 216.

¹⁹³ Praksa Međunarodnog suda je ustanovila da prema međunarodnom običajnom pravu ne postoji uslov da je napad povezan s nekom politikom ili planom.“ MKSJ, Prvostepena presuda u predmetu Galić, par. 147.

civilnu vlast.¹⁹⁴ Uz ovaj dokaz Vijeće je imalo u vidu sadržaj oštro intoniranog upozorenja Ratnog predsjedništva upućenog Komandi 11 brigade potpisanog od strane predsjednika Gojka Kličkovića (dokaz Tužilaštva, T-199) kojim će se spriječiti bilo kakva militarizacija u pogledu upravljanja privrednim i prirodnim resursima, odnosno miješanje pojedinih resora komande u civilni sektor. Ovim dokazima se opovrgava tvrdnja Tužilaštva iz završne riječi kojom su odnosi civilne i vojne vlasti bile korektni i koordinisani.

257. U dokaze su uvrštene i Naredbe Ratnog predsjedništva, među kojima je najviše bila sporna naredba za rušenje mostova broj: 22/92 od 24.04.1992. godine, upućena komandi I krajiške brigade.

258. Svjedok Milan Štrbac, u to vrijeme komandant brigade, potvrdio je da po naredbi nije postupio, i misli da su mostovi porušeni tek nakon dolaska pukovnika Daničića. On smatra da je naredba bila svojevrsno pokriće civilnim vlastima, jer se radilo o strategijskim pitanjima koja su isključivo bila u ingerenciji vojske. Vijeće u tom smislu primjećuje da sama Naredba u narednom stavu navodi da je „komanda ovlaštena odgoditi izvršenje Naredbe, ukoliko procjeni svrsishodnost i efekte rušenja prvenstveno sa vjcnog stanovišta.“ Pukovnik Daničić, koji je također po dolasku vidio navedenu Naredbu, istu je smatrao prijedlogom, zasnovanom na nekadašnjim ratnim planovima, naglašavajući da je konačna odluka o takvim pitanjima vojne prirode, isključivo bila u domenu komandanta brigade.

259. Što se tiče navoda Tužilaštva da je optuženi Gojko Kličković i prije zvaničnog uspostavljanja Kriznog štaba SoBK, u svojstvu komandanta Kriznog štaba SoBK donio naredbu o zabrani upotrebe vatrenog oružja na terenu SoBK čije je izvršenje povjereno odjeljenju SJB u Jasenici (dokaz DT-57), te u istom svojstvu, naredbu o stalnom dežurstvu brigade, komandanata bataljona, komandanta TO u prostorijama Kriznog štaba, datirane sa 05.4.1992. godine (DT-97), naredbe o opštoj mobilizaciji TO (dokaz DT-98 i DT-99), naredbe o izvršenju djelimične evakuacije srpske opštine Bosanska Krupa (dokaz DT-3), dovoljno je istaći da se radi o naredbama koje se odnose na period izvan posljednje izmijenjene optužnice, tj. od 21. aprila do kraja avusta 1992. godine. Time nije ispunjen zahtijev koji se odnosi na vrijeme izvršenja kao opšti element bića krivičnog djela iz člana 22. KZ BiH.

¹⁹⁴ (v. tačku 10., na str. 6. prepisa originalnog dnevnika).

260. Ista stvar stoji i sa ostalim naredbama, Naredba o ograničenom radu lokala broj: 4/91. od 23.12.1991. (DT-57), Naredba o zabrani sječe i protivpravnom korištenju šuma, broj: 5/91 od 23.12. 1991. (DT-58), itd., dokazi koje Tužilaštvo podastire kako bi dokazalo stvarnu vlast i uticaj optuženog Kličkovića, koje po ocijeni ovog Vijeća, ne samo da su datirane izvan perioda optuženja već one takođe spadaju u redovne i propisane aktivnosti iz nadležnosti Ratnog predsjedništva.

261. Apelaciono vijeće je takođe imalo u vidu, da su Krizni štab, a potom Ratno predsjedništvo bili kolektivni organi sa nadležnostima pobliže uređenim u zakonskim i drugim propisima bivše zajedničke države, sa ulogom da koordinira, kontroliše i usmjerava sve činioce vlasti u opštini u vrijeme kriznog stanja, da se takvo stanje što je moguće prije prevlada i sva vlast vrati u izabrane organe opštine. Svoje odluke, zaključke i procjene, štab je donosio na plenarnim sjednicama, a potpisivao ih rukovodilac u ime Kriznog štaba. Ovo tijelo nije bilo strukturisano po načelima štabne organizacije, što znači da niti je imao niti je mogao imati komandnu nadležnost nad bilo kojim organom, ustanovom, tijelom ili jedinicom u opštini.¹⁹⁵

262. S tim u vezi, Apelaciono vijeće kao opšti zaključak ističe, da stanje dokaza u ovom predmetu ne upućuje na primjenljivost zaključaka do kojih je došlo Žalbeno vijeće MKSJ u predmetu *Brđanin* u vezi nadležnosti i rukovodeće uloge Kriznog štaba ARK i njegovih odluka pripisanih Brđaninu,¹⁹⁶ u odnosu na ulogu Kriznog štaba SoBK u događajima u Bosanskoj Krupi u ovom predmetu, posebno ne, u pogledu nadležnosti Kriznog štaba/Ratnog predsjedništva SoBK nad vojskom i policijom, a shodno tome, ni ulogama optuženog Kličkovića, kao predsjednika Kriznog štaba/ Ratnog predsjedništva, ni optuženog Drljače, kao njegovog člana. Tužilaštvo u ovom predmetu nije izvelo niti jedan od dokaza po kojim bi optuženim na sjednicama Ratnog predsjedništva bili prezentovani neki od izvještaja ili bar informacija o počinjenim zločinima na terenu na osnovu kojih bi ti optuženi o tome imali detaljna saznanja.

¹⁹⁵ v. Ekspertiza vještaka prof. Dr Radovana Radinovića „Rukovodna nadležnost Gojka Kličkovića“ – zaključci, par. 300, str.103. (dokaz O-1-374). Apelaciono vijeće primjećuje da ovaj stav iz Izvještaja o vještačenju nije obuhvaćen prigovorom Tužilaštva BiH (Prijedlog za osporavanje stručnog mišljenja vještaka odbrane Radovana Radinovića i izuzimanje njegovog izvještaja – DO: 452, od 09. 11. 2009.) kao što je to bio slučaj sa stavovima preciziranim u trećem pasusu na str. 7., u smislu njihove neosnovanosti i nepotkrijepljenosti, te da su kao takvi podložni izuzimanju.

¹⁹⁶ Predmet br. IT-99-36-A, Tužilac protiv Brđanina, Žalbeno vijeće, Presuda (3. april 2007), str. 14 – 54.

263. Da je gore navedeno tačno, dâ se vidjeti iz priznanja zastupnika optužbe po kojem Gojko Kličković nije fizički izvršio niti jedno ubistvo civila i druga krivična djela opisana u optužnici (što i nije sporno, jer ga niko od brojnih svjedoka i/ili oštećenih nije ni vidio na inkriminiranim mjestima). Međutim, kada krivičnu odgovornost vezano za izvršilaštvo kao oblik počinjenja nije mogao pripisati optuženom Kličkoviću u njegovu krivicu, jednako tako i u odnosu na optuženog Mladena Drljaču, jer jednostavno izvedeni dokazi tokom pretresa pred Apelacionim vijećem, na tako nešto ne ukazuju,¹⁹⁷ to tužilaštvo pokušava činiti pozivajući se na činjenice s obzirom na funkcije koje su optuženi vršili, prisustvo jedinica koje su u napadu učestvovala, preduzete aktivnosti na mobilizaciji policije i TO, političku klimu uoči sukoba i dotadašnje iskustvo, upisujući im namjeru po osnovnom obliku ZZP, izuzev tačke 1. kojom je optuženi Kličković mogao predvidjeti i računati da će sa napadom doći do ubistava i drugih krivičnih djela opisanih u toj tački, o čemu će biti riječi.

264. U svom svjedočenju Gojko Kličković vezano za već pominjani Izvještaj o radu SO i Ratnog predsjedništva koji se odnosi na period od 01.1. 1992. do 20.4. 1993. godine, na upit tužioca, je istakao da se isti odnosi na rad kolektivnog organa, a ne na njegov individualni rad ili rad bilo kojeg drugog pojedinca. On je kao prvi demokratski izabran predsjednik bio po Statutu obavezan da Izvještaj stavi na dnevni red najmanje jednom godišnje, a tim Izvještajem je bio obuhvaćen rad ne samo Skupštine i predsjednika, nego i ostalih institucija, organa i javnih preduzeća koji djeluju na području opštine. Po njemu, radilo se o realizaciji zakonske i statutarne obaveze, u kom su spomenuta sva događanja u iskazanom periodu uključujući sukob na Uni, evakuacije i razmijene, a da je korištena terminologija u izvještaju bila ne stvar propagande već da se radilo o u to vrijeme uobičajenoj političkoj terminologiji odbornika na koju niti je mogao uticati niti je izražavala njegov lični stav.¹⁹⁸ Po ocjeni Apelacionog vijeća, ovi navodi svjedočkog iskaza optuženog čine se logičnim i za sud prihvatljivim. Naime, predmetno svjedočenje svoju potkrijepu nalazi u sprovedenim vještačenjima vezanim za nadležnosti iz statutarne i ostalih normativnih akata,¹⁹⁹ te uvidom u sadržaj njih samih. Imajući prednje u vidu, nije moguće

¹⁹⁷ U završnom podnesku od 15.4. 2013. godine, odbrana zaključuje: „Što se pravnih kvalifikacija iz optužnice tiče, smatramo da je dovoljno jasno da nema dokaza kojima bi bilo potvrđeno da su optuženi Kličković Gojko i Drljača Malden ni zajednički, ni svaki za sebe bilo koga progonili, ubijali, prisilno preseljavali, protivzakonito lišavali slobode, mučili ili seksualno zloupotrebljavali, što će reći da nema dokaza da su učinili krivično djelo Zločina protiv čovječnosti iz čl. 172. st. 1. KZ BiH“, str. 41.

¹⁹⁸ Transkript sa glavnog pretresa od 21.04. 2009. godine, tokom prvostepenog postupka, str. 5,6.

¹⁹⁹ /V. ocjenu vještačenja Dorothee Hanson, str. 40, 41, podneska odbrane, I par. 21. Prvostepene presude/.

isključujući svaku razumnu sumnju izvesti zaključak po kome su odluke tih organa bile i odluke optuženog Kličkovića lično.²⁰⁰

265. U pogledu odgovornosti po trećem-proširenom obliku ZZP, Tužilaštvo smatra da je optuženi Gojko Kličković iako fizički nije izvršio niti jedno ubistvo civila i druga krivična djela opisana pod tačkom 1. izmijenjene optužnice s obzirom na sve okolnosti mogao predvidjeti ta ubistva i druga krivična djela i da je bio spreman na rizik da bi nedužno nesrpsko stanovništvo moglo da bude ubijeno, da se uništavaju kuće i vjerski objekti i da je tu mogućnost prihvatio.

266. Da bi se kao tačna prihvatila ovakva tužilačka teza bilo je neophodno da Tužilaštvo prethodno dokaže da je optuženi Gojko Kličković *de iure*, ili bar *de facto* imao kontrolu i uticaj nad direktnim izvršiocima počinjenih zločina, što u konkretnom nije učinjeno. Naime, nisu dokazani izvan razumne sumnje navodi iz optužnice da je „optuženi s obzirom na cilj napada, njegovu poziciju komandanta Kriznog štaba, kasnije Ratnog predsjedništva, preduzete aktivnosti na mobilizaciji policije i TO, postojeću političku klimu, njegova dotadašnja iskustva iz drugih opština, te prisustvo jedinica koje su učestvovala u tom napadu, mogao da predvidi [ta] ubistva i druga krivična djela iz tačke 1. optužnice.“ To pogotovo što tužilaštvo nije ponudilo dokaze koji bi nesumnjivo ukazivali na bilo kakvu povezanost optuženog sa izvršiocima opisanih zločina u strogo hijerarhijskom lancu komandovanja i potčinjenosti pripadnika vojske i policije, nad kojim ovaj optuženi nije imao uticaj. Nije bilo dovoljno isključivo iz Naredbe o prekidu ratnih dejstava izdate od Ratnog predsjedništva SoBK izvoditi zaključak po principu analogije, da je samim tim postojala i naredba o otpočinjanju ratnih dejstava, temeljem koje bi se izvodila namjera optuženog za realizaciju napada, a samim tim i predvidivost nastupanja zabranjenih posljedica.

267. Prema tome, po mišljenju Apelacionog vijeća primjena doktrine ZZP u ovom predmetu ne nalazi dovoljno uporište u provedenim dokazima da bi se isključujući svaku razumnu sumnju mogla donijeti osuđujuća presuda zasnovana na ovoj doktrini u odnosu na oba optužena.

F. POJEDINAČNE INKRIMINACIJE U OSNOVI ZLOČINA

²⁰⁰ v. Statut SoBK; vještačenje vještaka dr Radinovića, str.

268. Slijedeći uslov koji mora biti ispunjen da bi se osoba oglasila krivom za počinjenje krivičnog djela iz člana 172. stav 1. KZ BiH progonom, jeste da su ispunjeni elementi neke od pojedinačnih inkriminacija kataloški navedenih u alinejama od a) do k) istog stava, bilo kojim krivičnim djelom propisanim u ovom zakonu ili bilo kojim krivičnim djelom u nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine.

269. Prilikom ispitivanja utemeljenosti pojedinih radnja i činjenica koje su optuženim Gojku Kličkoviću i Mladenu Drljači stavljene na teret, Vijeće je pošlo od definicija da:

- ubistvo jeste lišenje druge osobe života;

- deportacija ili prisilno preseljenje stanovništva jeste prisilno iseljenje osoba s teritorije na kojoj su zakonito prisutne protjerivanjem ili drugim mjerama prisile, bez osnova dopuštenih po međunarodnom pravu;

- da protivpravno zatvaranje i zatočavanje predstavljaju oduzimanje fizičke slobode koje je suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava;

- progon jest namjerno i teško, međunarodnom pravu suprotno uskraćivanje osnovnih prava, zbog pripadnosti skupini ljudi ili zajednici;

- druga nečovječna djela slične prirode predstavljaju djela učinjena u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede ili narušenja zdravlja;

- bombardovanje bilo kojim sredstvom nebranjenih gradova, sela, nastambi ili zgrada, pljenidba i uništavanje ustanova namijenjenih vjerskim potrebama i pljačka privatne imovine protivno odredbama međunarodnog humanitarnog prava (inkriminacija sadržana u članu 173. KZ BiH).

1. Uopšteno

270. Optuženi Kličković i Drljača se po posljednjoj izmijenjenoj optužnici terete da su kao svjesni učesnici ZZP (osnovnog oblika, izuzev tačke 1. optužnice kojom se opt. Kličković tereti za učešće po osnovu tzv. proširenog oblika ZZP) izvršili progon nesrpskog stanovništva na nacionalnoj i vjerskoj osnovi, i to optuženi Kličković ubistvima,

bombardovanjem bilo kojim sredstvom nebranijenih gradova, sela, nastambi ili zgrada, pljenidbom i uništavanjem ustanova namijenjenih vjerskim potrebama i pljačkom privatne imovine, prisilnim preseljenjem stanovništva, zatvaranjem ili drugim teškim oduzimanjem fizičke slobode suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava, drugim nečovječnim djelima slične prirode, a optuženi Drljača prisilnim preseljenjem stanovništva, zatvaranjem i drugim teškim oduzimanjem fizičke slobode suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava i drugim nečovječnim djelima slične prirode, čime su počinili krivično djelo Zločini protiv čovječnosti.

271. Tokom predmetnog postupka odbrana optuženih nije osporavala da su zločini u Bos. Krupi počinjeni, ali je osporavano učešće i krivica optuženih. Optuženi nisu sporili ni svojstvo koje su imali tokom inkriminisanog perioda, pa je tako optuženi Gojko Kličković pred izbijanje sukoba bio predsjednik Izvršnog odbora skupštine opštine Bosanska Krupa, a izbijanjem sukoba i formiranjem Kriznog štaba, po funkciji odlazi za njegovog komandanta i najzad na mjesto predsjednika Ratnog predsjedništva SoBK, dok je prema izjavama svjedoka optuženi Mladen Drljača bio član Kriznog štaba SoBK, kasnije Ratnog predsjedništva, i istovremeno u funkciji predsjednika vijeća Privremenog vojnog suda, te član Komisije za razmjenu ratnih zarobljenika.

272. Apelaciono vijeće, a slijedom svih ponuđenih dokaza, nije imalo dilemu da su se predmetni događaji desili na način kako je to činjenično opisano u optužnici, kao ni u pogledu njima uzrokovanih posledica, međutim, ono nije moglo sa neophodnom sigurnošću utvrditi krivicu optuženih na način kako je to predstavljeno optužbom, tačnije da je opt. Kličković planirao i naredio da se predmetnim krivičnopravnim radnjama izvrši progon, a opt. Drljača učestvovao u nezakonitom zatvaranju i prisilnom preseljenju civilnog nesrpskog stanovništva. To pogotovo što se učešće optuženih mora vezivati za njihov vid odgovornosti, odnosno da su u navedenim inkriminacijama postupali kao svjesni učesnici ZZP-a, što u konkretnom nije dokazano (vidjeti obrazloženje u pogledu Individualne krivične odgovornosti).

2. Optuženi Gojko Kličković (tačka 1. Optužnice)

(a) Progon- ubistvima, bombardovanjem bilo kojim sredstvima nebranijenih gradova, sela, nastambi ili zgrada, pljenidbom i uništavanjem ustanova namijenjenih vjerskim potrebama i pljačkom privatne imovine,

273. Što se tiče navoda iz tačke 1. izmijenjene optužnice, Apelaciono vijeće je nesumnjivo utvrdilo da su u periodu od 21. aprila do 25. aprila 1992. godine pripadnici Podgrmečke brigade i Stanice javne bezbjednosti SoBK sa svojih položaja izvršili pješadijski i artiljerijski napad na nesrpska naselja Sokak, Mahala, Hodžinac, Pazardžiluk, Krćana, Zalug i Ostružnica, što je za posljedicu imalo smrt dvanaest civila Muslimana, kao i da je navedenom prilikom došlo do pretresanja, pljačke, namjernog uništenja i paljenja kuća u naseljima Lipik, Vučjak, Pučenik čiji su vlasnici bili Muslimani, uništenja dviju džamija i katoličke crkve.

274. O samom napadu bilo je riječi u dijelu presude koji se odnosi na opšte elemente krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, a o čemu su posvjedočili, između ostalih, svjedoci Đulić Hašim, Šaran Jadranko, Balkić Adem, Grošić Dževad, PWS-03, Balkić Hamdija, Palić Mirsad, Šabić Mirsad, A-3, Ćurt Abdulkadir, Velić Šemsudin, Majkić Slobodan, A-2, Zeljković Milovan, Kobiljagić Hamdija, Mahić Sabahudin, Palić Osman, Marčeta Zdravko, Brkić Ramo, Lukać Dragan i dr. Na okolnost stradanja civila uložena je materijalna dokumentacija u pogledu njihove identifikacije od strane tužilaštva (dokazi T-24 do T-35), što je potvrđeno i iskazima svjedoka. Tako je, Sivić Ibrahim svjedočio o ubistvu Piralčić Mithata; Ćurt Abdulkadir je izjavio da je jedan od njegovih komšija našao tijelo Ćehajić Smaje, da je trećeg dana nakon napada njegov komšija Redžić Suljo pronađen zaklan u kući, te da je Velagić Dževad ubijen u kući Mehić Zarifa, što je isti potvrdio. Svjedok Majkić Slobodan je potvrdio da je u danima napada poginulo mnogo civila, dok su o pronalaženju i sakupljanju mrtvih tijela žrtava posvjedočili Mesić Esad, Mehić Zuhdija i Zeljković Milovan.

275. Vijeće je poklonilo vjeru i svjedocima koji su opisivali uništavanje i paljenje kuća u navedenim naseljima, čiji su vlasnici bili Muslimani, kao i bogomolja-dvije džamije i katoličke crkve. Na ove okolnosti detaljno su se, između ostalih, očitovali svjedoci Đulić Hašim, Velić Šemsudin, Ezić Enver, Balkić Adem, Balkić Hamdija, Ćurt Abdulkadir, Mehić Zuhdija, Sivić Ibrahim, koji su bili saglasni da su muslimanske kuće selektivno pretresane i paljene, kao i da su srpski vojnici djelovali pod komandom Cimballević Vuka i imali spisak kuća koje će zapaliti (Balkić Adem), o čemu je već bilo riječi. Svjedok Sivić Ibrahim izjavio je da je sedmu ili osmu noć nakon napada na Bos. Krupu, dok je sa civilima bio zatvoren u podrumu čuo veliku eksploziju, a kada je pogledao vani, vidio je da je srušena džamija.

276. Imajući u vidu sve navedeno, Apelaciono vijeće nalazi da stradanje 12 civila Muslimana od artiljerijskog djestva sa srpskih položaja, uništavanje vjerskih objekata i stanova, nema sumnje jeste ratni zločin, međutim, sa aspekta krivice nije dokazana isključujući svaku razumnu sumnju potrebna veza između prouzrokovanih posljedica sa nedostajućim *actus reus* i *mens rea* na strani optuženog Kličkovića.

277. Apelaciono vijeće je takođe imalo u vidu peremptornu normu po kojoj je zabranjeno uništavanje ili pustošenje imovine, osim u slučajevima kada je to opravdano vojnom nuždom. Tom prilikom da bi se utvrdilo da razaranje nije bilo opravdano vojnom nuždom, tužilaštvo mora da dokaže ne samo da je došlo do razaranja, nego i kada i kako je to razaranje izvršeno.²⁰¹ U principu, razaranje koje je izvršeno prije početka borbi ili poslije njihovog prestanka ne može da se opravda pozivanjem na vojnu nuždu.²⁰² Po nalazu ovog Vijeća svakako da paljenje stambenih objekata nakon zauzeća centra grada od strane srpskih vojnika (od strane Cimbaljevića i njegove grupe) nije bilo opravdano sa stanovišta vojne nužde. Međutim, izvedeni dokazi takođe ne upućuju na postojanje bilo kakve veze između ove i ostalih radnji u okviru tačke 1. izmijenjene optužnice sa optuženim Kličkovićem.

278. U tom smislu, tužilac optuženom Kličković Gojku stavlja na teret da je počinio predmetne inkriminacije na način da su direktni izvršiocu pripadnici navedenih jedinica bili pod njegovim uticajem i kontrolom, odnosno da je postupao, kada je riječ o obliku odgovornosti, u okviru UZP, i to da se radi o UZP tip III (prošireni oblik), obzirom da tužilac smatra da je „*bio svjestan da su ta krivična djela moguće posljedice tih postupaka*“.

279. Tužilaštvo postojanje stvarne kontrole optuženog Gojka Kličkovića nad ukupnim dešavanjima u SoBK u inkriminisano vrijeme izvodi na osnovu naredbi Ratnog predsjedništva SoBK na čijem je čelu bio taj optuženi, pogotovo naredbe o prekidu ratnih dejstava br: 29/92 od 25. aprila 1992. godine (T-105), iz koje je proizašla i naredba Štrbac Milana, komandanta Prve Krajiške brigade, br: 30/92 od 25. aprila 1992. godine, kojom se svim jedinicama te brigade naređuje da tog dana prestanu sa svim ratnim dejstvima na cijelom frontu.

²⁰¹ Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 522.

²⁰² Prvostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 588.

280. U vezi sa navedenim, Vijeće zaključuje da je proizvoljan zaključak tužilaštva da ukoliko je Ratno predsjedništvo SoBK imalo ovlaštenja da naredi Prvoj Krajiškoj brigadi da prekine sa ratnim dejstvima, da je po istoj logici imalo ovlaštenje da naredi početak borbenih dejstava nekoliko dana ranije, bez konkretnih dokaza o takvom postupanju. Niame, tokom postupka nije osporavano da je Krizni štab SoBK (KŠ), odnosno kasnije Ratno predsjedništvo (RP) izdavalo navedene Naredbe. Optuženi Kličković je u svojstvu svjedoka izjavio, da je transformacija navedenih organa regulisana članom 273. Ustava SRBIH koji predviđa da se početkom rata aktivira Predsjedništvo u ratu, kao politički, a ne vojni oblik djelovanja, dok je veći broj svjedoka optužbe pokazao da su naredbe KŠ i RP zaista tretirane kao prijedlog, u smislu da se njima iniciralo/podsjećalo na već propisanu zakonsku obavezu, pri čemu niti jedan od saslušanih svjedoka iste nije smatrao formalno-pravno obvezujućim.

281. U tom smislu, pukovnik Daničić, saslušan kao svjedok optužbe, decidno tvrdi da po njegovom dolasku Ratno predsjedništvo nije moglo izdavati naredbe vojsci, te bez obzira da li je svoje obraćanje nazivao prijedlogom ili naredbom, svjedok bi ga uvijek tretirao neobavezujućim. U svakom slučaju konačna procjena i donošenje odluke o vojnim/borbenim aktivnostima bilo je isključivo u ingerenciji komandanta brigade. Dakle, ovo Vijeće nije nesumnjivo moglo zaključiti da je vojska bespogovorno provodila naredbe Ratnog predsjedništva, odnosno da su vojne strukture bile pod kontrolom civilnih vlasti, a što je potvrdio i svjedok Štrbac Milan zv. Bijeli, koji je prije dolaska pukovnika Daničića komandovao Podgrmečkom brigadom TO SOBK. On je po izbijanju sukoba, naredbe primao od Ratnog predsjedništva, ali iste nisu bile vojne naravi, jer je takve primao od generala Nikovića, komandanta X korpusa. To je po mišljenju ovog Vijeća i normalno ako se imaju u vidu principi jednostarještinstva u komandovanju, subordinacije i hijerarhije na kojim načelima je ustrojena vojska.

282. Samim tim izostaje i potrebni *nexus* između radnji optuženog i direktnih izvršilaca ovih nesumnjivo počinjenih inkriminacija. Apelaciono vijeće zaključuje da tužilaštvo nije dokazalo isključujući svaku razumnu sumnju konkretan uticaj i kontrolu optuženog Kličkovića na jedinice vojske i policije koje su bile umiješane u opisane zločine, odnosno da je na nivou svjesnog elementa isti mogao predvidjeti nastupanje zabranjenih posljedica.

3. Optuženi Gojko Kličković (tačka 2. i 3.); Optuženi Mladen Drljača (tačka 4. i 5.)

(a) Progon- Prisilnim preseljenjem stanovništva

283. Optuženi Gojko Kličković (tačke 2. i 3. izmjenjene optužnice) i Mladen Drljača (tačke 4. i 5. izmjenjene optužnice) se po ovim tačkama optužnice terete da su počinili progon nesrpskog civilnog stanovništva sa područja opštine Bosanska Krupa na nacionalnoj i vjerskoj osnovi prisilnim preseljenjem stanovništva. Optuženom Kličkoviću se stavlja na teret da je predmetne inkriminacije počinio na način da su po njegovim naredbama naoružani pripadnici II, IV i V bataljona Podgrmečke brigade i policije Stanice javne bezbjednosti Srpske opštine Bosanska Krupa (tačka 2.), te naoružani pripadnici vojne policije 11. Krupske lake pješadijske brigade i policije Stanice javne bezbjednosti Srpske opštine Bosanska Krupa (tačka 3.) pozvali i transportovali bošnjačko stanovništvo iz mjesta Ostružnica, Veliki i Mali Badić, Zalin, V. Jasenica, Arapuša, V. Dubovik i Potkalinje (tačka 2.), te naselja Zalug i iz grada Bosanska Krupa, na desnoj obali rijeke Une (tačka 3.) na druge teritorije u cilju prisilnog raseljavanja civilnog bošnjačkog stanovništva.

284. Optuženi Drljača je prema navodima optužnice sačinjavao spiskove zatočenika koji će biti razmjenjeni, a na osnovu kojih spiskova su izvršene dvije razmjene, i to prva na kojoj su razmijenjena dvadesetčetiri zatočena civila Muslimana (tačka 4.), te druga kojoj je i sam prisustvovao i na kojoj je razmijenjeno šesnaest zatočenih civila Muslimana, dakle, putem razmjene ostvario učešće u prisilnom preseljenju civilnog nesrpskog stanovništva.

285. Cilj preseljenja je prema navodima izmijenjene optužnice bila realizacija ciljeva ZZP-a koji je predviđao formiranje teritorija naseljenih isključivo srpskim stanovništvom.

286. Sa svoje strane odbrana optuženih Gojka Kličkovića i Mladena Drljače ne osporava činjenični okvir opisanih događaja, međutim, tom prilikom ona osporava zaključak tužilaštva da se radilo o prinudnom preseljenju muslimanskog civilnog stanovništva, na mjesto čega tvrdi da je u pitanju bila privremena evakuacija tog stanovništva koja je dozvoljena mjera sa stanovišta međunarodnog humanitarnog prava a samim tim da ista ne može biti inkriminisana kao krivično djelo, još manje da je ostvarena progonom. U odnosu na zatočenje lica ne-srpske nacionalnosti odbrana oba optužena ističe da niko od saslušanih svjedoka u odnosu na tu okolnost nije naveo da je vidio koga od optuženih na licu mjesta, a uz to, optuženi Kličković tvrdi da nisu tačni navodi optužbe koji su se odnosili na loše uslove zatočenja imenovanih lica u osnovnoj školi „Petar Kočić“.

287. Optuženi Kličković je u svojoj završnoj riječi istakao da je o evakuaciji govorilo 15 svjedoka optužbe od kojih se 12 izjasnilo da žele otići na bezbjednije mjesto . Međutim, ovaj optuženi je odmah dodao kako je besmislica zaključiti da su civili Muslimani željeli otići dobrovoljno i bez ikakve potrebe, jer tako nešto niko ne bi učinio, već to pojašnjava preovladavanjem racionalnih motiva, straha od širenja ratnog sukoba, postojanje nesigurnog područja (Arapuša, Jasenica, Zalin, Zalug, Perna, Podvran, Podgomila i Džemat) na kojim se ugrožava njihov bezbjedan život, mogućnost osvete.

(i) Međunarodno pravo i primjenjivi standardi

288. Međunarodno pravo zabranjuje prisilna izmještanja ljudi²⁰³ – gdje je jedini izuzetak evakuacija.²⁰⁴ Generalno govoreći, dobrovoljna izmještanja nisu zabranjena međunarodnim pravom. Da bi bilo zakonito, premještanje stanovništva, za slučaj da se ne vrši dobrovoljno kakva je situacija u ovom predmetu, mora da se vrši a) iz razloga bezbjednosti civilnog stanovništva (evakuisanih lica); b) iz imperativnih vojnih razloga. No, prije razmatranja ovih dozvoljenih izuzetaka u svjetlu stanja dokaza ovog predmeta i na njima utvrđenih činjenica, Apelaciono vijeće se prethodno zadržalo na jednoj od definicija evakuacije po kojoj ona predstavlja „privremeno premještanje osoba koje je jedino dozvoljeno u svrhu humanitarne pomoći i humanitarne zaštite“²⁰⁵.

289. Dio IV Protokola II – u kojem se nalazi član 17 – je posebno posvećen zaštiti civila. Prvi član Dijela IV je član 13. u kojem se bez ikakvih rezervi navodi da civilno stanovništvo

²⁰³ Rezolucija 2675 XXV (1970) Generalne skupštine UN jednoglasno je usvojena i poslužila je kao polazna osnova za izradu dva protokola (1977) ženevskim konvencijama. U tački 7. Je navedeno da :“Civilno stanovništvo, odnosno njegovi pojedinci ne smiju biti predmet odmazdi, prisilnih premještanja ili drugih napada na njihov integritet“. Rezolucija namjerno pokriva oružane sukobe svih vrsta; ona je potvrda međunarodnog običajnog prava, potvrda koju je prihvatio i MKSJ. „Stoga se može zaključiti da su prisilna premještanja stanovništva van konteksta evakuacije kategorički zabranjena, u najmanju ruku kada se riječi „...razlozi koji se odnose na sukob' iz člana 17. Tumače tako da podrazumijevaju: cilj sticanja političke ili vojne prednosti nad neprijateljem premještanjem stanovništva. Premještanje stanovništva nije sredstvo ratovanja.“v. Humanitarian Law Consultancy, *Burundi s regroupment policy a pilot-study on its legality*, The Hague, Netherlands, June/July 1997, str. 16.

²⁰⁴ Jean-Marie Henckaerts, *Deportation of civilians in time of war /Deportacija civila u vrijeme rata/*, Vanderbilt Journal of Transnational Law, sv. 26, 1993-1994.

²⁰⁵ M. Cherif Bassiouni, *Crimes against Humanity in International Criminal Law*, (Dordrecht, 1992), p. 301.

„...uživa opštu zaštitu od opasnosti koje proističu iz vojnih operacija.“On propisuje da „sva lica koja direktno ne učestvuju (...) u neprijateljstvima (...) imaju pravo na poštovanje njihove ličnosti, časti, ubjeđenja i vjeroispovijesti. Prema njima se *u svim okolnostima* postupa čovječno, bez ikakve nepovoljne diskriminacije“(naglasak dodat). Dakle, koncept *humanitarne zaštite* sadrži tri elementa, od kojih je prvi ‚negativan‘, odnosno obaveza uzdržavanja od djelovanja, a drugi i treći su ‚pozitivni‘ jer sadrže obavezu djelovanja.

290. Prema tome, glavni instrument humanitarne zaštite je evakuacija, kao što je navedeno u članovima 17, 22-31 38(4) i 49(2) IV Ženevske konvencije, te članovima 4(3), 5(2)(c) i (d), 17(1) i 78(1) Protokola II. Evakuacija posebno dobija na značaju u slučaju kada se radi o područjima pod opsadom i u okruženju,²⁰⁶ kao što je to upravo slučaj u ovom predmetu. U tom slučaju stanovništvo je eventualno potrebno evakuisati u bolnice i sigurne ili neutralizovane zone²⁰⁷. Ovome treba dodati da evakuacija, budući da je privremena mjera, ostaje kao takva shodno članu 5(2)(c) Protokola II kada se radi i o licima koja su lišena slobode-kao što su pregrupisana lica.²⁰⁸

291. Drugi izuzetak od zabrane prisilnog premještanja stanovništva, na koji se odbrana optuženih pozvala je - vojna potreba. Vojna potreba je prema definiciji MKCK „(...) hitna, neodložna potreba da vojni komandant preduzme neophodne mjere kako bi što je prije moguće primorao neprijatelja na potpunu predaju, upotrebom zakonom regulisanog nasilja koje nije zabranjeno zakonima rata.“²⁰⁹Međutim, ovo Vijeće primjećuje da međunarodni sudovi samo djelimično prihvataju ‚vojnu potrebu‘ imajući u vidu kao jedan od razloga taj što Povelja Međunarodnog vojnog suda u Nirnbergu sadrži ‚vojnu potrebu‘ u članu 6(2b) u vezi sa ratnim zločinima, ali ne i u članu 6(2c) u vezi sa zločinima protiv čovječnosti²¹⁰.

292. U predmetu *Brđanin* Pretresno vijeće je istaklo kako „Etničko čišćenje nije bio popratni proizvod kažnjivih aktivnosti, nego je, naprotiv, bilo pravi cilj i stoga nerazdvojev

²⁰⁶ Humanitarian Law Consultancy, op. cit., str. 17.

²⁰⁷ kako je to opisano u članovima 14. I 15. IV Ženevske konvencije. Takođe, treba imati u vidu da je prva rečenica člana 17(1) Protokola II izvedena iz člana 49(2) IV Ženevske konvencije (u pogledu evakuacije), dok je druga rečenica izvedena iz člana 49(3) IV Ženevske konvencije (o postupanju s evakuisanim licima). Riječ „sklonište“ iz člana 17(1) Protokola II podvlači da se pod mjerom izmještanja civila podrazumijeva mjera humanitarnog, a ne vojnog karaktera.

²⁰⁸ V. Jean Pictet, *Commentary of IV Geneva Convention*, (1958), ICRC, str. 138-140.

²⁰⁹ ICRC, Yves Sandoz, C. Swinarski and B. Zimmerman (eds), *Commentary on the Additional Protocols*, pp.1449, § 4771.

²¹⁰ Prema članu 6(2c), zločini protiv čovječnosti su definisani kao „...ubistva, istrebljenje, porobljavanje, *deportacija*, te druga nečovječna djela počinjena protiv *bilo kog* civilnog stanovništva, *prije* ili *za vrijeme* rata, ili progoni na političkoj, rasnoj, ili vjerskoj osnovi, prilikom izvršenja ili u vezi sa bilo kojim zločinima koji su u nadležnosti suda...“(naglasak dodat).

dio Strateškog plana.(...)Budući da je namjera bila trajno ukloniti te ljude s teritorija Srpske Republike BiH, mnogima su razoreni domovi kako se oni nikada ne bi vratili“(para. 118).

(b) Činjenice i dokazi

(i) Optuženi Gojko Kličković – (tačka 2. i 3. Optužnice)

a. Evakuacija Arapuše

293. O evakuaciji muslimanskog stanovništva iz Arapuše na način opisan u tački 2. izmijenjene optužnice, počelo se govoriti nakon incidenta u kojem su pripadnici paravojne formacije “Bijeli orlovi” upadom u selo opljačkali i maltretirali mještane, a kojom prilikom je i smrtno stradala Jasminka Čaušević. Na ovu okolnost su između ostalih saslušani svjedoci optužbe Palić Mirsad, Medžedović Redžep, Kulauzović Kasim, Alijagić Sabit, Skenderović Rasim, A-1, Alijagić Samir, Šertović Ferid, Kurtović Emina, Osmanagić Senahid, Hasanović Esad, PWS-89 | PWS-92.

294. Nakon ovog događaja, selo su posjetili pripadnici Komiteta CK, sa kojima je prema iskazu svjedoka PWS 09/ A1 došao i Mirko Orelj, dok su predstavnici mještana Arapuše bili osim svjedoka A1 i Mirsad Velagić te svjedok A-6 i Hasanović Eso kao bili predstavnici MZ. Traženo je da se u selu ponovo aktivira rezervna stanica policije koja bi obezbijedila sigurnost mještanima. Nakon formulisanja zahtjeva, Mirko Orelj je rekao da će podržati prijedlog, s tim da uvođenje struje i telefonskih linija nije tehnički izvodljivo. Navedeno su pojasnili brojni svjedoci koji su izjavili da su glavni izvori napajanja električnom energijom, čija redukcija je vršena, bili na lijevoj obali Une, kao i rezervoari vode.

295. Dana 28.04.1992. godine Jež Đoko, dolazi lično svjedoku A6, govoreći da sa dvojicom mještana dođe u kuću Erceg Bože, koja se nalazi 3km od Arapuše, gdje je kasnije svjedoku i prisutnima pročitana Naredba o iseljavanju u Budimlić Japru, na što su

svi negativno reagovali, znajući da se radi o mjestu koje ne može primiti tako veliki broj stanovnika Arapuše. Tim povodom, svjedok A1 i drugi predstavnici mještana tražili su sastanak sa optuženim Kličkovićem ili Miroslavom Vješticom, sa kojom namjerom su 29.04.1992. godine otišli u Jasenicu. Grupa mještana Arapuše je na tom sastanku prvenstveno imala namjeru zahtijevati duži rok za organiziranje preseljenja, obzirom da je u Arapuši bio i veliki broj izbjeglica iz Bos. Krupe, te predložiti odlazak u Agiće gdje se nalazila većina rodbine stanovnika Arapuše. Također su namjeravali odbiti preseljenje ukoliko ne budu svi zajedno prebačeni u Bihać ili drugu slobodnu teritoriju.

296. Vještica je te prilike nosio vojnu uniformu, primio je svjedoka i grupu koja je došla sa njim i odmah izjavio kako su ogorčeni ubistvom Jasminke Čaušević, nakon čega je saslušao uslove koje su postavili mještani Arapuše. Tom prilikom su se prema iskazu svjedoka najmanje sat vremena ubjeđivali oko načina izvršenja Naredbe, jer je Vještica konstantno naglašavao kako je evakuacija neminovna i kako trenutna vlast nije u mogućnosti obezbijediti sigurnost stanovništvu, naročito jer su u planu još intenzivnija ratna dejstva, a Arapuša se svakako nalazila u neposrednoj blizini ratne zone. Vještica je rekao i da ne može udovoljiti zahtjevu mještana za ostankom u Arapuši jer vojnici stalno prolaze tim dijelom na putu za Bosansku Krupu i mogli bi proizvesti nove incidentne situacije, što je potvrdio i svjedok Eso Hasanović koji je izjavio da se Arapuša nalazi na tranzitnom putu kojim je tih dana prolazilo mnogo auta i autobusa sa vojnicima, koji su bili na ratištu u Hrvatskoj. Te prilike raspravljano je i o imovini koja bi ostala, pa je Vještica predlagao da se odredi jedan broj srba rasporedi na njenom čuvanju.

297. Delegacija u kojoj je bio svjedok je te prilike predložila da se stanovništvo prebaci u Cazin ili Bosansku Krupu, što prema riječima Vještice nije bilo moguće dok traju ratna dejstva, ali je dodao da će se stanovništvo vratiti ukoliko se potpiše primirje.

298. Na sastanku je dogovoreno da se u naredna dva dana posjete susjedne MZ kako bi se dogovorilo preseljenje. U tu svrhu Ratno predsjedništvo je izdalo propusnicu 150/92 od 29.04.1992. godine, kojim je data pratnja i obezbjeđenje delegaciji mještana prilikom odlaska u Donje Agiće. Po dolasku delegacija je zatekla predsjednika MZ i mjesnog hodžu, koji su bili iznenađeni dolaskom svjedoka i grupe mještana Arapuša. U roku od pola sata skupilo se 10 ljudi iz MZ, sa kojima je dogovoreno preseljenje i smještaj izbjeglica.

299. Prema Naredbi Ratnog predsjedništva, dana 01.05. 1992. godine, u 10h

stanovništvo je trebalo biti okupljeno na glavnoj ulici, formirala se kolona i preseljenje je počelo. Prethodno je odobreno da se mogu koristiti sva prevozna sredstva, a onima koji ne raspolažu vlastitim, obezbijedit će se kamioni i ostalo što je neophodno. Stanovništvo se prema iskazu svjedoka A2 organiziralo cijelu noć, ali ujutru dolazi kamion „Krupa transa“ i svjedoku i drugima saopštavaju da preseljenje ipak neće biti u Donje Agiće nego u Sanski most. Navedeno su potvrdili Egeljić i Jež koji su došli „Tamićem“ u pratnji 20-25 vojnika, pojasnivši da je miniran prilaz prema Rujiškoj i da brigada ne može obezbijediti preseljenje u planiranom pravcu. Svjedok Erceg je dalje pojasnio da su dobili prijete mladića iz Ruiške koji su zapriječili put, rekavši kako ima dovoljno Muslimana u Agićima, te će spriječiti dolazak novih. Na isti način o pregovorima i iseljavanju Muslimana iz Arapuše svjedočio je i zaštićeni svjedok A6.

300. Isti taj dan prema iskazu svjedoka A1. prebačeni su i mještani svih ostalih podgrmečkih sela Podkalinje, Zalin i druga, u sela Sanskog mosta Kamengrad, Husinovci i druga. Spisak deportovanih lica sela Arapuša sačinio je svjedok A-6 a uvršten je kao materijalni dokaz optužbe.

301. Svjedok Jež Đorđe potvrdio je svoje učešće u pregovorima i evakuaciji stanovništva Arapuše, što su inicirali upadi paravojnih formacija na tom području, nad kojima njegov bataljon nije imao *de iure* ni *de facto* kontrolu. Komandant bataljona u Gornjim Petrovićima, Erceg Božo, izjavio je također kako je naoružana grupa paravojnika samo prošla preko njihovog punkta jer se niko nije smio usprotiviti, obzirom da su naoružane grupe čak i pripadnicima srpske TO prijetili smrću.

302. Optuženi Kličković prilikom ispitivanja u svojstvu svjedoka navodi razloge evakuacije stanovništva koji se prvenstveno ogledaju u planu odbrane X korpusa i vojne zapovijesti o držanju linije odbrane uz rijeku Unu, zbog čega nisu htjeli da neko ostaje *iza leđa* jedinicama. Dakle, radilo se o imperativnom vojnom zahtjevu koji je prema riječima optuženog Kličkovića iznesen na sjednici Ratnog predsjedništva. Drugi razlog evakuacije je bila procjena civilnog sektora, te traženje samog stanovništva da ide u pravcu Cazinske Krajine, a nakon toga uslijedili su pregovori na kojima su prisustvovali predstavnici stanovništva Arapuše.

303. Svjedok Milan Štrbac sjeća se evakuacije muslimana iz Podgrmečkih enklava, jer je neposredno pred 1. maj dobio zadatak obezbjeđenja kolone. Misli da je u pregovorima ispred komande brigade učestvovao pomoćnik za moral i vjerska pitanja Miroslav Vještica.

Sa vojnog aspekta, problematika muslimanskih sela ogledala se u činjenici da su se nalazila *iza leđa* odbrane, jer je selo Arapuša bilo 12 km udaljeno od linije fronta, Zalin je bio udaljen 10 km, a Potkalinje 20 km. Navedena okolnost prema riječima ovog svjedoka, sama po sebi nije predstavljala problem, ali je naknadno najavljena ofanziva Armije BiH iz područja Cazina i Kladuše. Jedan od razloga je bio i nemogućnost adekvatnog obezbjeđenja sigurnosti stanovnika Arapuše, za što bi bila potreba dva bataljona vojske.

304. Evakuacija je po mišljenju optuženog protekla korektno, i niko od vojnika i policajaca nije ulazio u kuće prilikom pripreme za transport, nije bilo vrijeđanja ili dobacivanja. Video snimak evakuacije muslimanskog stanovništva koji je prezentiran na glavnom pretresu, potvrđuje navode svjedoka da stanovništvo tom prilikom nije maltretirano, od lica nisu oduzimate novac i dragocjenosti pa čak ni oružje, te nije bilo odvajanja vojno sposobnih muškaraca.

b. Evakuacija preostalog muslimanskog stanovništva od 25. maja 1992. godine²¹¹

305. Nakon evakuacije navedenih sela, uslijedilo je i donošenje Naredbe broj: 130/92 od 22.05.1992. godine o evakuaciji preostalog muslimanskog stanovništva sa područja Srpske opštine Bosanska Krupa.

306. Na ovu okolnost iz tačke 3. izmijenjene optužnice na prijedlog Tužilaštva saslušani su svjedoci: Šabić Mirsad, Ezić Enver, Ćurt Abdulkadir, Arnautović Esad, Arnautović Arif, Sefić Smajo, Palić Vejsil, Sivić Ibrahim, Ezić Emir i Daničić Vukašin, dok su kao svjedoci odbrane na ovu okolnost saslušani svjedoci Vještica Miroslav, Štrbac Mladen, Škrbac Milan, PWS-09, Jez Đorđe, Vojinović Milan, Marčeta Zdravko, Keča Petar, Radženović Branko, Ljepoja Duško, Malešević Rade i Kljajić Brane.

307. Na okolnost iseljavanja mještana sela Zalug, je svjedočilo više svjedoka kojom prilikom je od Vijeća utvrđeno da su mještani sela na zahtjev Srba predali oružje, nakon čega je oko 66 vojno sposobnih muškaraca po naredbi Drljača Mile zv. Teho, odvedeno u Govedarnicu gdje su držani dva dana. Tako je svjedok Vejsil Palić detaljno opisao kako su stanovnike Zaluga pozivali na ultimatum za predaju naoružanja na Govedarnicu, prijeteći

²¹¹ U odnosu na tačku 3. Presude Vijeće primjećuje da je Tužilaštvo u Optužnici kao datum evakuacije navelo 24.05.1992. godine, dok je u završnoj riječi na str. 28., pasus 3. odozgo navelo datum 25.05. 1992.

napadom, pa je nakon toga naoružanje pokupljeno i predato, ali su dva vojnika ponovno išla po kućama i vršila pretrase, za koje vrijeme je nekolicina vojno sposobnih muškaraca bila odvedena na ispitivanje. U to vrijeme stanovništvo Zaluga obezbjeđivala je vojska i policija, koja je prema riječima svjedoka Vojinović Milana kasnije pratila realizaciju evakuacije.

308. Svjedok Ćurt Abdulkadir pojašnjava da je 25.05.1992. godine oko 10h došao policajac i rekao da će ispred bolnice krenuti konvoj koji će prebaciti stanovništvo na slobodnu teritoriju, pa je otišao kući okupiti porodicu i svi su došli natrag pred bolnicu. Konvoj se kretao preko Grabeža gdje su kratko bili postrojeni, ali je jedan od policajca koji su bili u pratnji intervenisao da se tu ne vrši pretres i oduzimanje stvari od lica. Zatim su na to mjesto došla dvojica oficira iz Grabeža, pod čijim vođstvom su dalje upućeni prema Bihaću. Kolona je prema riječima svjedoka Sivić Ibrahima prethodno bila zaustavljena i na Vranskoj, radi odmora i obezbjeđenja daljeg prolaza, a ovaj svjedok je potvrdio navode o zaustavljanju na Grabežu, nakon čega ih je preuzela JNA, zadužena za dalje sprovođenje u pravcu Bihaća.

309. Razlog za izdavanje navedenih naredbi o evakuaciji prema riječima optuženog Kličkovića, bila je bojazan koju su mu mještani izražavali prilikom susreta, opisujući nesigurnost koji osjećaju u slučaju ostanka. U tom kontekstu, nekolicina saslušanih svjedoka su izjavili kako i pored straha za vlastitu sigurnost nisu željeli napustiti svoje domove, dok određeni broj svjedoka smatra da je sigurnost bila veća na teritoriji pod kontrolom Armije BiH, kao što je izjavio svjedok Abdulkadir Ćurt *“mi smo se dolaskom u Bihać osjećali kao ponovo rođeni”*. Svjedok Hamdija Arnautović također smatra da je evakuacija bila neophodna zbog brojnih paravojnih formacija koje su se kretale opštinom i pravile nereda, te smatra da je ista provedena u cilju spašavanja ljudskih života.

310. Optuženi smatra da su obe evakuacije protekle korektno, i uspješno, obzirom da se iseljeno stanovništvo nakon zaključenja primirja vratilo svojim domovima. Pravni osnov djelovanja Ratnog predsjedništva u tom pravcu, optuženi je našao u odredbama Dopunskog protokola uz Ženevske Konvencije od 12. avgusta 1949. godine, o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba koji u članu 17. propisuje da *“premjestaštarje civilnog stanovništva ne može biti naređeno, osim ukoliko to ne zahtjevuju razlozi sigurnosti tog stanovništva ili imeprativni vojni razlozi”*.

(c) Konačni zaključci Apelacionog vijeća

311. Analizirajući krivicu optuženog Kličkovića, Vijeće imalo u vidu relevantnu odredbu člana 49. Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12.08.1949. godine koja predviđa da *“okupirajuća sila može da pristupi potpunoj ili djelimičnoj evakuaciji određene okupirane teritorije, ako to zahtijeva sigurnost stanovništva ili imperativni vojni razlozi. Takve evakuacije mogu sobom da povuku preseljenje zaštićenih lica samo u unutrašnjost okupirane teritorije, izuzev u slučaju materijalne nemogućnosti. Stanovništvo koje je na taj način evakuirano, ima biti vraćeno u svoje domove čim neprilike prestanu.”*

312. U tom kontekstu, Vijeće je kao prvo zaključilo da se preseljenje civilnog stanovništva uistinu i desilo, međutim, ono što je bilo neophodno utvrditi jeste da li iz spornih naredbi na kojima Tužilaštvo temelji njegovu krivicu i svih okolnosti po kojima je preseljenje izvršeno, jasno proizilazi jedini mogući zaključak da je isto bilo nedozvoljeno tj. suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava čime bi dobilo karakter prisilnog preseljenja kao inkriminacije Zločina protiv čovječnosti, odnosno kao takvo bilo obuhvaćeno umišljajem optuženog u cilju ostvarenja progona nesrpskog civilnog stanovništva sa područja SoBK. U suprotnom, radilo bi se o evakuaciji kao jedinom dozvoljenom izuzetku od zabrane prisilnog premještanja stanovništva.

313. Razmatrajući navedeno, Sud je imao u vidu činjenicu da je Tužilaštvo kao dokaz o prisilnom preseljenju civilnog muslimanskog stanovništva podastrielo dvije naredbe izdate od strane Ratnog predsjedništva SoBK sa potpisom optuženog Gojka Kličkovića, jednu datiranu sa 28.4.1992. godine, Naredba o evakuaciji muslimanskog stanovništva iz enklava Podgrmeč (DT-195), i drugu, datiranu sa 22.5. 1992. godine, Naredba o evakuaciji preostalog muslimanskog stanovništva sa područja Srpske opštine Bosanska Krupa (DT-197).

314. Iz sadržaja Naredbe od 28.4.1992. godine, da se vidjeti kako se ista donosi radi izuzetno složene ratne situacije na području SoBK, kao i zbog lične sigurnosti muslimanskog stanovništva kojim prijeti opasnost od ubačenih ekstremnih grupa, uslijed čega Ratno predsjedništvo opštine ne može garantovati muslimanskom stanovništvu Ostružnice, Velikog i Malog Badića, Zelina, V. Jasenice, Arapuše, V. Dubovika i Potkalinja potpunu sigurnost.

315. Takođe, iz naredbe Ratnog predsjedništva od 22.5.1992. godine

proizilazi da se zbog usložnjavanja političke situacije i prijetnje srpskim teritorijalcima u daljoj eskalaciji ratnih sukoba ne može garantovati lična i kolektivna sigurnost preostalom muslimanskom stanovništvu.

316. Prilikom analize ovih dokaza tužilaštva, Apelaciono vijeće je imalo u vidu nekoliko činjenica. Kao prvo, navedeni dokazi i formalno koriste izraz „evakuacija“ muslimanskog (civilnog) stanovništva, a drugo, u nepotpisanom prijedlogu Izvještaja o radu Skupštine opštine (Krupe na Uni) i Ratnog predsjedništva za period od 01. januara 1992. godine do 20. aprila 1993. godine, (DT-190), se pojašnjava kako je „[O]snovni razlog donošenja Odluke o *privremenom* iseljavanju jeste fizička bezbjednost muslimanskog naroda (...)“ (naglašavanje dodato). Taj Izvještaj je dakle, sačinjen u još uvijek ratno vrijeme, po proteku predmetnih događaja iz činjeničnog opisa optužnice, i isti predstavlja objektivni dokaz koji iako nije potpisan niti ovjeren u ničem ne gubi na svojoj autentičnosti.

317. Sa iznijetim dokazima je podudaran i tužilački dokaz koji je uveden i kao dokaz odbrane (DT-235) (O-1-129) Uvjerenje broj: 60/92 od 30.4. 1992. godine Mjesne zajednice Agići, izdato i potpisano od strane predsjednika Skupštine MZ Donjih Agića, Barjaktarević Sifeta i sekretara MZ, Hamze Alijagića, u kojem se potvrđuje činjenica o postignutom sporazumu te Mjesne zajednice oko prijema i prihvata *evakuisanog* stanovništva iz Arapuše za područje mjesne zajednice Donji Agići. Dakle, i ovaj dokaz od objektivnog značaja govori o evakuaciji.

318. Kod ispitivanja navoda tužilaštva po kojima za slučaj da se radi o stvarnoj evakuaciji postoji obaveza vraćanja stanovništva nakon okončanja neprijateljstava, Vijeće je imalo u vidu zaključak Pretresnog vijeća u predmetu *Brđanin* o razaranju domova²¹² kao dokaz namjere da se stanovništvo trajno ukloni sa teritorije koju je kontrolisana od strane srpskih snaga, utvrdivši da navedeni standard nije ispunjen u konkretnom slučaju.

319. Naime, teza Tužilaštva u najmanjem je dovedena u pitanje materijalnim dokazima: Odluka o povratku iseljenih lica na teritoriju Srpske Republike Bosne i Hercegovine, SI.

²¹² Uz ovo treba pojasniti kada je riječ o dokazu Tužilaštva koji se odnosi na drukčiju situaciju vezano za naredbu opt. Kličkovića. Naime, sam optuženi Kličković je u svojoj završnoj riječi (odsjek 9. Zločin protiv čovječnosti – Progon, na str. 7) istakao kako je trebalo onesposobljavanjem mostova spriječiti prelazak s jedna na drugu stranu r. Une i time spriječiti osvetu i lična razračunavanja, ubijanje neboraćkog stanovništva, pljačku, paljenje i sve druge nečovječne radnje, a zbog toga je trebalo uništiti i jedan broj čvrstih stambenih objekata uz r. Unu, kako bi se neutralisalo snajpersko djelovanje sa tih mjesta, jer su ta mjesta korištena obično u vrijeme primirja, pa se tako dogodilo da je prilikom prvog primirja za vrijeme

glasnik br. 8/92; Dogovor u Štabu komande armije SoBK od 29.4.1992. godine (dokaz O-1-162) koji se odnosi na dogovor povodom odlaska građana iz s. Arapuše i izbjeglica iz Bos.Krupe u druga bezbjednija mjesta, iz čijeg sadržaja se da vidjeti – da se građani iz navedenih mjesta *privremeno isele* dok traju ratna dejstva, jer Komanda Štaba ne može potpuno obezbijediti građane i izbjeglice, a kada se završe ratna dejstva da će se građani moći vratiti u svoja sela i u kuće; da Štab garantuje čuvanje njihove imovine do povratka.

320. Uputstvo o evakuaciji stanovništva sa izbjeglicama iz MZ Arapuša od 01.05.1992. godine, uloženo kao dokaz Tužilaštva, u posljednoj tački navodi kako je komanda Ratnog štaba SoBK, momentom stvaranja mimodopskih uslova dužna obezbijediti bezbjedan povratak stanovništva u Arapušu, a izbjeglica nazad u Bosansku Krupu. Ista odredba predviđa da je u tim prilikama okupirajuća sila dužna evakuaciju izvršiti pod zadovoljavajućim uslovima, u pogledu zdravlja, higijene, sigurnosti i ishrane, kao i da članovi iste porodice ne budu odvajani jedni od drugih, što ispoštovano u oba slučaja.

321. Problematikom napuštene imovine nakon evakuacije, bavilo se Ratno predsjedništvo u saradnji sa vojnim vlastima. Tako je organ brigade zadužen za pozadinu zbrinjavao pridošle izbjeglice po napuštenim muslimanskim kućama, dok je poljoprivredno zemljište dodjeljivano na privremeno korištenje. Prema riječima komandanta brigade Štrbac Milana, postojalo je Uputstvo koje je regulisalo ova pitanja i po kojem se postupalo, a kriterij za dodjelu je bio broj članova domaćinstva, jer je cilj bio uvođenje reda i čuvanje napuštene imovine, a lica su upozoravana na dužnost da se prema dodjeljenoj imovini ophode kao *dobri domaćini*.

322. Da je brigu o napuštenoj imovini vodila opština, vidljivo je iz Odluke Skupštine opštine Bos. Krupa broj: 43/92 od 10.07.1992. godine, uvrštene u materijalne dokaze optužbe, kojom se proglašava državnom odnosno opštinskom imovinom sva imovina (nekretnine, pokretne stvari) koje su pripadale muslimanskom stanovništvu, kao i srpskom stanovništvu koje je napustilo teritoriju Srpske opštine Bos. Krupa. Istom Odlukom je predviđeno da će nadležne službe u organima uprave skupštine opštine u što kraćem roku evidentirati svu imovinu na koji se Odluka odnosi. Napuštena imovina je dodjeljivana na privremeno korištenje i uredno evidentirana, kako to prikazuje Pregled preuzete stoke i opreme od iseljenih Muslimana iz sela Arapuša, koji taksativno navodi imena srpskih

prvomajskih praznika 1992. godine, Muslimani ubili nastavnika Đukića koji se vjerujući potpisanom primirju neoprezno kretao jednom ulicom na desnoj obali Une.

mještana koji su zadužili stoku i poljoprivredne alate, a prema iskazu svjedoka Hamdije Arnautovića, sve muslimanske kuće u Zalugu su sačuvane.

323. U tom kontesktu vještak Hanson je naglasila da u SoBK nije primjenjivan ustaljeni obrazac koji su koristile druge opštine, a koji je predviđao da stanovništvo prije napuštanja teritorije da izjavu o ustupanju svoje imovine na korištenje Srpskoj Republici, drugim riječima, odlazak stanovništva na području SoBK nije bilo uslovljen ovakvim traženjima.²¹³

324. Takođe, u dokazu T- 286 (Uputstvo o evakuaciji stanovništva sa izbjeglicama iz MZ Arapuša od 1. maja 1992. godine, potpisanog od strane Sedić Emira ispred te mjesne zajednice i Džigumović Fuada, za Odbor izbjeglica iz Bosanske Krupe, sa jedne strane, i Erceg Boža i Jež Đorđa, za komandu bataljona, sa druge strane), *inter alia* stoji: „na osnovu dogovora sa Komandom Ratnog štaba Srpske opštine Bosanska Krupa (gospodinom Vještica Miroslavom) u momentu stvaranja mirnodopskih uslova (isticanje dodato) komanda je dužna da obavijesti (valjda, obezbijedi, op. Suda) bezbjedan povratak stanovništva u Arapušu i svoje domove, a izbjeglice iz Bosanske Krupe u Bosansku Krupu.“

325. Kod takvog stanja stvari, Apelaciono vijeće zaključuje da tužilaštvo nije nesumnjivo dokazalo da je optuženi Kličković djelovao izvan granica poštene procjene na osnovu tada preovlađujućih uslova, odnosno da je u postojećim okolnostima ratnih dešavanja mogao realno osigurati bezbjedan povratak preseljenog stanovništva.

326. U daljoj analizi (ne)dozvoljenosti preseljenja civilnog stanovništva, Apelaciono vijeće nalazi da gore izvedeni zaključak ne dovodi u pitanje činjenicu da preseljeni civili nisu vidjeli nikakvu dobrovoljnost u napuštanju vlastitih domova i da je to za njih svakako bila prinuda. U tom kontekstu Vijeće je cijenilo iskaze neposrednih očevidaca i žrtava navedenog preseljenja, i to svjedoka Palić Mirsada, Hasanović Esada. Medžedović Redžepa i dr., koji su iznijeli subjektivne doživljaje traumatičnih iskustava, jer su morali napustiti svoje domove i ostaviti sve što su imali. Svjedoci Šabić Mirsad, Ćurt Abdulkadir, Sivić Ibrahim, Sefić Smajo, Ezić Enver i dr. saglasno su izjavili da im je bilo naređeno da moraju napustiti Zalug i grad Bosanska Krupa, da nisu imali izbora, da nisu predstavljali nikakvu vojnu opasnost, da nije bilo govora o njihovom povratku u mjesta prijeratnog življenja.

²¹³ U tom smislu usp. sa predmetom *Brđanin*, prvostepena presuda par. 118 i 254.

327. Vijeće je u tom kontekstu cijenilo i iskaze svjedoka odbrane, koji u određenoj mjeri dopunjuju iskaze navedenih svjedoka, a koji navode da su Muslimani tražili da odu, jer ih je bilo strah poslije događaja sa „Suhim rebrima“ i Štrbac Milana, što je, po stavu suda, u okolnostima ratnih dešavanja bilo i logično. Nadalje, svjedok Vojinović Milan, (O-1-217) navodi u odnosu na okolnosti koje su po optužbi bile cilj napada srpskih snaga – a to je civilno nesrpsko stanovništvo, kako su iz samog mjesta Bos. Krupe otišli svi, jer je grad bio podijeljen rijekom, a suprotstavljene strane su držale suprotne obale, tako da u gradu nije bilo nikog osim vojske, policije i nešto stanovništva. Što se tiče muslimanskog stanovništva koje je živjelo u selima koja su bila u enklavama, tj. u okruženju srpskih sela, isti su tražili da napuste SoBK, neko da ode za Bihać, neko za Sanski Most a neko za Bosanski Novi. Isti svjedok vezano za Naredbu RP br. 0049-2539 sa potpisom Gojka Kličkovića upućenu SJB i VP u kojoj se traži da se preostalo muslimansko stanovništvo mora evakuisati sa teritorije SoBK, navodi da se ta naredba odnosila na dva naselja s muslimanskim stanovništvom Zalug i Omladinska ulica (u gradu BK) (što je obuhvaćeno tačkom 3. izmijenjene optužnice, prim. Vijeća), jer je bilo sve teže obezbijediti bezbjednost ljudi u tim naseljima kako su se sukobi razvijali iz kojeg razloga su oni i sami tražili da im se omogući da odu, tako da su u maju i otišli.

328. Svakako da se u ovom kontekstu razmatranja ove tačke optuženja prijetnja muslimanskom stanovništvu od pripadnika paravojne jedinice „Suha rebra“ koja je u izvjesnoj mjeri i ostvarena ubistvom Čaušević Jasminke, pljačkanjem i maltretiranjem stanovnika s. Arapuša, o čemu se saglasno izjašnjavalo više navedenih svjedoka. Tako svjedok Hasanović Esad, u to vrijeme policajac, navodi da su njemu nepoznati pripadnici te grupe pretresli Hasanović Rifeta i još dvoje-troje ljudi iz sela, da mu je jedan od vojnika prislonio cijev na vrat, da je takođe jedan od vojnika otišao do kuće Čaušević Senade odakle je čuo rafal, da su vojnici otuđili novac ne samo od njega nego i od Čaušević Senada, Osmanagić Muharema i jedne *žene srpske nacionalnosti*, da su otuđili nekoliko vozila uključujući i svjedokovo i od njega oduzeli oružje govoreći mu da je Musliman i da ne može nositi oružje. Ako se ima u vidu ova svjedočenja svakako se ovakvom događaju ne može dati incidentan i uzgredan značaj, a time se ne može oduzeti osnovanost zaključku da je postojala realna prijetnja po bezbjednost nesrpskog stanovništva od paravojnih grupa poput ove koje su bile van kontrole. To, pogotovu ako se ima u vidu akt Glavnog štaba vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine str. pov. od 28.07.1992. godine, informacije o paravojnim formacijama na području Srpske Republike BiH (O-1-

398).

329. Konačno, o realizaciji prijetnji iz mogućih osvetoljubivih motiva prema civilnom muslimanskom stanovništvu najbolje govori zločinačka epizoda sa akterom Jojom Plavanjcem koja je uslijedila nakon predmetne evakuacije, tačnije 21. avgusta 1992. godine, u kojoj je iz vatrenog oružja ubijeno jedanaest zatočenih lica muslimanske nacionalnosti²¹⁴.

330. Po izjavi svjedoka Tužilaštva Đulić Hašima, načelnika Štaba TO Bosanska Krupa, oni su zakasnili da izvrše evakuaciju muslimanskog stanovništva iz Arapuše što je civilna vlast morala učiniti na zahtijev TO SoBK poslije izbijanja sukoba 21.4. 1992. godine, jer niko normalan u tako pogođenom okruženju, izolaciji, strahu i neizvjesnosti, nije mogao insistirati na ostanku tog stanovništva bez realnih garancija za njihovu bezbjednost, već je jedino rješenje bilo privremena evakuacija u pravcu Bihaća i lijeve obale Une u opštini Bosanska Krupa gdje se već na dan 28.4. 1992. godine nalazilo 98% Muslimana te opštine. Dakle, ovaj svjedok u svom iskazu u osnovi potkrepljuje navode odbrane optuženog Kličkovića.

331. Slično ovome treba cijeliti dokaz kao što je Uvjerenje SO Bosanski Novi, MZ Donji Agići broj: 60/92 od 30.4.1992. godine (T-285), te propusnicu da se navedena lica mogu kretati u pravcu opštine Bosanski Novi radi obezbjeđenja smještaja za evakuaciju muslimanskog stanovništva iz Arapuše potpisanu od strane predsjednika Ratnog predsjedništva Gojka Kličkovića (T-284). Suštinske činjenice koje proizilazi iz izloženih dokaza se odnose na evakuaciju muslimanskog stanovništva u opštini Bosanska Krupa, te isticanje njenog privremenog karaktera, što se ne može isključujući svaku razumnu sumnju podvesti pod pojam trajnog preseljenja tog stanovništva na čemu optužba istrajava.

332. Dakle, ispitujući tezu tužilaštva o nedozvoljenosti premještanja civilnog nesrpskog stanovništva sa navedenih područja, kroz tvrdnje da ne postoje dozvoljeni izuzeci takvog premještanja, Apelaciono vijeće istu nije moglo u cjelosti prihvatiti isključujući razumnu sumnju, a to pogotovo u odnosu na prvi postavljeni izuzetak-evakuacija iz humanitarnih razloga.

²¹⁴ Svjedočenje Jež Đorđa, Erceg Boža, Rifeta Hasanovića, Esa Hasanovića, A-1, A-6, Senada Osmanagića, Kurtović Emine, vještaka optužbe Richard-a Buttler-a.

333. Naime, Vijeće nije imalo dilemu u pogledu nepostojanja drugog alternativno postavljenog uslova da nisu postojali imperativni vojni razlozi u konkretnom slučaju, a kako je to Tužilaštvo pravilno tvrdilo. Ovakav zaključak zasnovan je na svim dokazima izvedenim na okolnost napada, a isti je potkrijepljen i argumentacijom odbrane po kojoj Tužilaštvo propušta „da uoči da je SoBK bila konstituisana na području na kojem je bilo više nego dominantno srpsko stanovništvo i na kojem je bilo vrlo malo građana Muslimana tako da nikakva realna potreba za njihovim progonom nije ni postojala“. Ako se ova tvrdnja uzme kao logična i tačna, (sa daljim implikacijama da srpske vlasti realno nisu imale potrebu da izvrše široki ili sistematski napad na nesrpsko civilno stanovništvo na teritoriju kojeg su kontrolisale) onda samim tim otpada argumentacija odbrane da su postojali imperativni vojni razlozi kojim bi te izolovane muslimanske enklave s vojnog aspekta bile prijetnja većinskom srpskom stanovništvu. Ne može se, dakle, sa istih činjeničnih osnova shodno interesima odbrane, izvoditi različiti pravni zaključci kao što je to ovdje slučaj.

334. Međutim, cijeneći cjelokupnu situaciju u kritičnom periodu, Vijeće nije moglo sa potrebnom sigurnošću utvrditi i nedozvoljenost premještanja nesrpskog stanovništva iz humanitarnih razloga, što bi bilo neophodno za osuđujuću odluku. To iz razloga što je odbrana optuženog Kličkovića kroz iznesenu argumentaciju i izvedene dokaze, u najmanjem učinila vjerovatnim dopuštenost evakuacije po ovom osnovu. Pri tome, Vijeće ne tvrdi da je postupanje optuženog Kličkovića bilo apsolutno dozvoljeno. Međutim, sagledavanjem ukupnih dokaza, kako optužbe tako i odbrane, dovedena je u pitanje teza tužilaštva na način da Vijeće nije moglo nesumnjivo utvrditi potrebnu namjeru optuženog da izvrši predmetnu inkriminaciju.

335. Dakle, Apelaciono vijeće zaključuje da tužilaštvo nije nesumnjivo dokazalo da je optuženi Kličković djelovao izvan granica poštene procjene na osnovu tada preovlađujućih uslova, odnosno da je njegova namjera bila usmjerena na progon civilnog nesrpskog stanovništva njegovim prisilnim preseljenjem sa područja na kome su do tada zakonito boravili, čime je opravdana primjena pravila *in dubio pro reo*.

(d) Optuženi Mladen Drljača (tačka 4. i 5. Optužnice)

336. Optuženi Mladen Drljača teretio se da je kao član komisije za razmjenu ratnih zarobljenika odgovoran za prisilno preseljenje lica.

337. Naime, nesporno je za ovo Vijeće da su 10. i 22. maja 1992. godine izvršene

razmjene zatočenih civila Muslimana za lica srpske nacionalnosti, i to u prvoj razmjeni ukupno dvadesetčetiri civila, a u drugoj šesnaest civila, koji su bili zatočeni u osnovnoj školi „Petar Kočić“ u Bos. Krupi gdje su boravili u nehumanim uslovima, a pojedini premlaćivani i odvođeni na prinudni rad. Navedeno su potvrdili svjedoci tužilaštva Balkić Adem, Balkić Asim, Grošić Dževad, Balkić Hamdija, Mušić Osman, Salkić Salih i dr. koji su saglasno potvrdili da je na dan razmjene 10. maja 1992. godine u školu „Petar Kočić“ ušao čovjek u uniformi i prozvao imena zatočenika za razmjenu, koji su ukrcani u autobus i u pratnji policije sprovedeni u Pritoku.

338. O drugoj razmjeni svjedočili su, između ostalih, svjedoci Ezić Enver, Rekić Nurija, A-4, Palić Sead, dok je svjedok Bajraktarević Šerif, čija je izjava pročitana na glavnom pretresu, izjavio da su stražari izvodili zatočenike iz osnovne škole, tukli ih ili vodili da čiste grad, pri čemu njega nisu tukli.

339. Optuženi Kličković je tokom svjedočenja izjavio da mu nisu bili poznati detalji oko razmjene ratnih zarobljenika, jer je o tome pregovarano na sastancima održanim u Bihaću i Bos. Petrovcu 22. ili 23. aprila, dakle neposredno po izbijanju sukoba, nakon čega je obaviješten da je potpisan Protokol o obustavi neprijateljstava i o razmjeni civila, koji su ostali na jednom ili drugom dijelu opštine. Koliko je njemu poznato navedenim sastancima su prisustvovali predsjednik opštine Bihać Nenad Ibrahimpašić, predsjed. opštine Bos. Petrovac Rajko Novaković, tadašnji član predsjedništva SRBiH Fikret Abdić, predstavnik komande X korpusa JNA Raković i predstavnici opštine Bosanska Krupa- jednom je to bio svjedok A2, a drugi put Kabiljagić ili Šemsudin Velić. Ispred SoBK sastancima su prisustvovali Miroslav Vještica i Mladen Drljača kao članovi Ratnog predsjedništva.

340. Ova lica su kao akteri navedenog Protokola trebali obezbijediti njegovu provedbu, a optuženi je kao predsjednik Ratnog predsjedništva trebao biti upoznat sa navedenim, kako bi obezbijedio logističku podršku provođenja dogovorenih ciljeva odnosno realizaciju potpisanog Protokola.

341. Tom prilikom regulisano je i pitanje komisije za razmjenu, što je učinjeno i na muslimanskoj strani. Radilo se o privremenom *ad hoc* organu, koji je u dva navrata obavio razmjenu. Za to vrijeme optuženi nije ulazio u suštinu problematike ratnih zarobljenika jer se djelovanje Ratnog predsjedništva svodilo na prisustvo pojedinih članova u komisiji, zbog čega su u njen sastav ulazili svjedok Mirko Orelj ili optuženi Drljača, dok je preostali dio komisije za razmjenu bio stalan, kao što je predstavnik brigade koji je uvijek

bio prisutan, jer je briga o ratnim zarobljenicima bila u njihovoj ingerenciji.

342. Navedeno su potvrdili svjedok optužbe Ešref Hadžić i svjedok odbrane Ejub Topić, koji su bili članovi komisije na muslimanskoj strani formirane u aprilu 1992. godine. Oni su pojasnili da ih je po izbijanju sukoba kontaktirao komandant Okružnog štaba TO Bihać, Hajrudin Osmanagić, nakon čega je svjedok Hadžić postavljen za sekretara komisije i prvi je telefonski kontaktirao Duška Stoisavljevića, koji je na srpskoj strani imao istu ulogu, a koja se sastojala u prikupljanju informacija o zarobljenicima, sačinjavanju spiskova i slanja istih suprotnoj strani, te kontaktiranje predstavnika Crvenog krsta. Prilikom pregovaranja prioritet u razmjeni su imala uniformisana lica, lišena slobode tokom sukoba, a princip razmjene je bio „Svi za sve“. Prilikom preliminarnih dogovora finalizirali bi se spiskovi zarobljenika, o čemu je sa Stoisavljevićem podatke razmjenjivao obično putem faksa. Na spiskovima koje je sačinjavao svjedok, osim uniformisanih lica nalazio se i jedan broj civila srpske nacionalnosti, a mjesto razmjene bila je Pritoka, kao neutralna zona sukoba.

343. Za vrijeme rada komisije svjedok je učestvovao u razmjenama koje su se desile 10. i 22. maja 1992. godine, činjenično opisane u tačkama 4. i 5. izmijenjene optužnice, kojima su po sjećanju svjedoka ispred srpske strane prisustvovali dr. Beronja Ratko, Duško Stoisavljević, Mirko Orelj, dok je optuženog Mladena Drljaču vidio samo na drugoj razmjeni. Svim razmjenama prisustvovali su i predstavnici Komiteta Crvenog krsta.

344. Spisak lica za razmjenu uvršten kao materijalni dokaz T-163 svjedok je prepoznao kao konačni spisak lica koja su razmjenjena 10. maja 1992. godine. Uvidom u Zapisnik sačinjen 10. maja 1992. godine, čiju autentičnost je svjedok potvrdio, proizilazi da su članovi komisije bili Mirko Orelj kao predsjednik komisije, Duško Stoisavljević i dr. Beronja kao članovi, dok su ispred muslimanske strane prisustvovali svjedok Ejub Topić, Ešref Hadžić i Jusuf Ljakić. Tom prilikom razmjena je bila u odnosu 24:12 u korist muslimanske strane, na što je svjedok pojasnio da shodno principu „Svi za sve“ nije bilo brojčanog uslovljavanja u razmjeni zarobljenika.

345. Prije druge razmjene 22. maja, vršeni su također preliminarni pregovori, kojom prilikom je svjedok spomenuo lica iz prve razmjene koja su bila predmet zlostavljanja, a naročito su bile žestoke torture bračnog para Šepić, na čijoj razmjeni je insistirano, na što su svi članovi komisije sa srpske strane odgovorili da se zlostavljanja ne dešavaju i da oni nemaju informacije o takvom postupanju prema ratnim zarobljenicima.

346. Tom prilikom je optuženi Mladen Drljača rekao svjedoku da će po tom pitanju

kontaktirati nadređene o čemu će izvjestiti svjedoka, jer on „samo implementira odluku koja je već donesena“. Tokom pregovora, svjedok Hadžić je stekao dojam da je predsjednik komisije bio Mirko Orelj, dok je optuženog Drljaču doživljavao kao korektnu, odgovornu osobu koja postupa po naređenjima. Za to vrijeme članovi komisije nisu raspravljali o uslovima razmjene, niti su oni imali mogućnost odlučivati o zatvaranjima ili puštanjima ljudi, a samim tim nisu mogli ni odlučivati o osobama koje se imaju razmijeniti, dakle, svi članovi komisije su provodili ono što je prethodno dogovoreno među stranama u sukobu, a prema riječima svjedoka Stoisavljevića, konačni spisak lica koja se imaju razmijeniti, komisija je dobijala neposredno pred polazak.

347. Nakon ovih razgovora, neposredno prije druge razmjene, svjedok Hadžić je zaprimio spisak lica sačinjen 19.05.1992. godine, te spisak devet lica, koja do daljnjeg ostaju u pritvoru, među kojima su Šepić Kemal i Šemsa, koji spisak je po njegovom mišljenju potpisao Mladen Drljača, a na dan razmjene na spisku lica za razmjenu nalazio se i Šepić Kemal, dakle jedno lice za koje su prethodno bili obaviješteni da ostaje u pritvoru do daljnjeg.

348. Istog dana sačinjen je zapisnik o razmjeni zarobljenih lica od 22. maja 1992. godine, čiju autentičnost je svjedok također potvrdio. Iz navedenog proizilazi da su razmjeni prisustvovali svjedoci Ejub Topić, Ešref Hadžić i Sead Alukić, dok su ispred srpske strane prisustvovali Duško Stoisavljević, dr. Beronja i Mladen Drljača. Ovaj svjedok je na kraju svog izlaganja izjavio da su po njegovom mišljenju komisije za razmjenu zarobljenika imale humani karakter.

349. Svjedok Duško Stoisavljević, je početkom maja postavljen za referenta za kulturna, moralna i vjerska pitanja u brigadi, a Miroslav Vještica ga je obavijestio da će biti član komisije za razmjenu zarobljenika. Ovaj svjedok je potvrdio da su kontakti ostvareni na inicijativu Ešrefa Hadžića, kao predstavnika komisije sa muslimanske strane. Nadalje, svjedok je potvrdio svoje prisustvo razmjenama 10. i 22. maja, te svoje potpise na zapisnicima, ali je negirao bilo kakvo učešće u pregovorima koji su prethodili razmjenama, što vijeće nije prihvatilo, jer je i sam izjavio kako je znao da se pregovara o puštanju Šepić Šemse, a o tome je razgovarano upravo na preliminarnim sastancima. Ovaj svjedok je nakon pregovora kontaktirao Miroslava Vještica kako bi ga informisao o navedenom i tokom druge razmjene imao je priliku vidjeti da je Šepić Šemsa bila u autobusu za razmjenu. Pretpostavlja da je o pitanjima ove vrste odlučivao Vještica kao njegov

neposredni nadređeni, koji je o svemu je bio obavještan, a obezbjeđivao je i vojnu pratnju prilikom odlaska na razmjene.

350. U tom smislu, decidan je da o ovim pitanjima nikada nije razgovarao sa optuženim Gojkom Kličkovićem, dodajući da članovi komisije nisu imali bilo kakve ingerencije u pogledu zarobljenih lica i sačinjavanja spiskova za razmjenu. Navedeno je potvrdio i svjedok odbrane Stanić Miroslav, pomoćnik načelnika za obavještajno bezbjednosne poslove u brigadi, koji je izjavio da je evidenciju o zarobljenim licima vodila vojna policija, a načelnik bezbjednosti je pravio spisak lica za razmjenu, tako da o tim pitanjima sve informacije nije imao čak ni komandant brigade, a naročito ne optuženi Kličković ili Drljača.

351. Na temelju iznesenog, Vijeće ne može izvan razumne sumnje podržati zaključak Tužilaštva da je optuženi Mladen Drljača prije formiranja Komisije za razmjenu vršio odabir lica za razmjenu, te da je s obzirom na poziciju predsjednika vijeća Privremenog vojnog suda bio u mogućnosti da vezano za razmjene izrazi svoje autoritativno mišljenje.

352. Pukovnik II korpusa, Grujo Borić, u tom pravcu potvrdio je da u sačinjavanju spiskova za razmjenu nije učestvovalo Ratno predsjedništvo. Svjedok odbrane Ejub Topić potvrdio je da su o licima za razmjenu odlučivale vojne strukture, tako su se u praksi upoređivali spiskovi koji su strane međusobno razmjenjivale, nosili su se u ratne štabove i tek kada bi se oni usaglasili dogovarao bi se termin razmjene.

353. Na temelju svega iznesenog, Apelaciono vijeće nema dileme da predmetne razmjene nisu bile dobrovoljne ukoliko se uzmu sve okolnosti slučaja, naročito da su civili bili nezakonito zatvoreni u zatočeničke objekte, a zatim uslijed pritiska i straha bili dovedeni u stanje da svoj jedini izlaz vide u razmjeni i prelasku na slobodni teritorij. U tom kontekstu tužilaštvo pravilno tvrdi da odlazak zatočenika iz zatočeništva nije bio stvar njihovog ličnog izbora, obzirom da su postojeći uslovi njihovog života onemogućavali stvaran izbor u pogledu dobrovoljnog pristanka na razmjenu.

354. Dakle, ovo Vijeće poprima kao tačnu tvrdnju Tužilaštva da je optuženi Drljača sačinjavao spiskove za razmjenu (T-275 -nalaz grafologa Zlatka Dugandžića) i lično bio prisutan prilikom druge razmjene. Međutim, po mišljenju ovog Apelacionog vijeća, to još uvijek ne znači da je time dokazano da je takvim radnjama ostvareno biće krivičnog djela za koje se isti teretio. Naime, nije dokazano učešće optuženog Mladena Drljače u predmetnim razmjenama u *svcjstvu* i na način kako ga je teretila optužnica, a samim tim nije dokazana njegova krivica izvan razumne sumnje. Kod takvog stanja stvari,

Vijeće se nije detaljno upuštalo u razmatranje protivpravnosti same razmjene u kontekstu prisilnog preseljenja stanovništva.

4. Optuženi Gojko Kličković i Mladen Drljača (tačke 6. i 7. Optužnice)

(a) Progon- zatvaranjem ili teškim oduzimanjem fizičke slobode suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava i drugim nečovječnim djelima slične prirode, učinjena u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede,

355. Optuženi se po tačkama 6. i 7. optužnice terete za progon počinjen zatvaranjem ili teškim oduzimanjem fizičke slobode suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava i drugim nečovječnim djelima slične prirode, učinjena u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede. Optužba je tokom postupka nastojala dokazati da su optuženi Gojko Kličković, kao predsjednik Ratnog predsjedništva i optuženi Mladen Drljača, kao predsjednik vijeća Privremenog vojnog Suda u Jasenici, odgovorni za protivpravna zatvaranja civila u osnovnu školu "Petar Kočić" u Bos. Krupi na način da su pripadnici policije Stanice javne bezbjednosti i Podgrmečke brigade SoBK, koji su bili pod njihovim uticajem i kontrolom, lišili slobode civile Muslimane i Hrvate, zatočili ih i držali u zatočeničkim objektima u nehumanim uslovima, pri čemu je određen broj njih ispitivan od strane sudija Privremenog vojnog suda, koji su donosili konačnu odluku o njihovom daljem zatočenju.

356. Međutim, dokazi provedeni u postupku ne dovode do takvog zaključka van svake razumne sumnje.

357. Prije svega, u pogledu *uticaja i kontrole* optuženih nad direktnim izvršiocima-pripadnici policije Stanice javne bezbjednosti i Podgrmečke brigade SoBK, koji su nesporno počinili opisane inkriminacije, pored ranije izloženih zaključaka da optuženi nad istima nisu izvan razumne sumnje imali ingerencije, Apelaciono vijeće je imalo u vidu slijedeće:

358. Prema dokazima uvrštenim u spis, navedeni Sud fomiran je odlukom Ratnog predsjedništva SOBK broj 9/92 od 22.04.1992. godine, radi sprovođenja zakonskog postupka protiv ratnih zarobljenika, uhvaćenih tokom sukoba. Za predsjednika sudećeg vijeća imenovan je optuženi Mladen Drljača, dok su druga dva člana bili Mirko Orelj (kao

sudija porotnik) i Dmitar Ciganović (kapetan TO SOBK). U potpisu naredbe je predsjednik Ratnog predsjedništva, optuženi Gojko Kličković.

359. Neki svjedoci optužbe zaključuju da je Privremeni vojni sud imao relevantnu ulogu prilikom donošenja odluke o njihovom zatočenju, na način da je nakon ispitivanja vršena selekcija saslušanih, koji su po odluci Suda vraćani u prostorije osnovne škole u Jasenici ili vođeni u osnovnu školu "Petar Kočić". Svjedok PWS 89 koji je vodio lica na ispitivanje vjeruje da je osoba koja je "dopririjela" sukobu odvođena u vojni sud, i ako se ispostavi da nema dovoljno osnova sumnje, svjedok je bio ovlašten pustiti tu osobu u krug sa ostalim izbjeglicama. Nasuprot tome, lica za koja bi se utvrdilo da su poduzimala učešće u sukobu nisu vraćana u krug.

360. Međutim, navedeno samo predstavlja zaključak svjedoka, koji je istovremeno izjavio da ne postoje pisani tragovi o ispitivanju privedenih lica, iako je prema iskazima svjedoka sve vrijeme ispitivanja bila prisutna izvjesna Bosa Sladaković u svojstvu zapisničara. Neki od saslušanih svjedoka optužbe, kao što je svjedok Mirsad Palić, ipak tvrde da su nakon ispitivanja potpisivali izjavu, dodajući da bi predsjedavajući vijeća, optuženi Mladen Drljača prethodno predstavio članove vijeća, nakon čega bi neko od prisutnih vršio ispitivanje, koje je uglavnom bilo korektno, što je potvrdio i svjedok Emir Hasić, koji je u sudnici prepoznao optuženog Mladena Drljaču, kao lice koje ga je korektno ispitivalo u Privremenom vojnom sudu, ne nalazeći da je to imalo posljedice po njegov dalji zatočenički status.

361. Optuženi Kličković je prilikom svjedočenja potvrdio formiranje Suda smatrajući da se njegova legalnost ne može osporiti, te se ne može dovesti u vezu sa zločinima koji su kasnije počinjeni, jer članovi suda nisu znali ko će biti doveden na ispitivanje, kao ni dalju sudbinu privedenih lica. O tome su odlučivali organi za bezbjednost brigade koji su vršili ispitivanje i trijažu ratnih vojnih zarobljenika. Svjedok Momir Grubiša, koji je u inkriminisano vrijeme bio komandir voda vojne policije, potvrdio je način ispitivanja ratnih zarobljenika, po kojim pitanjima je naređenja dobijao od neposredno nadređenih, komandira čete Vlade Vignjevića i načelnika organa za bezbjednost brigade Drljača Mile zv. Teho, „*kcji je čak mogao pustiti jude iz pritvora.*“

362. U sastav vijeća je osim optuženog, kao član je ulazio i Mirko Orelj, koji je napustio sud nakon par dana, vidjevši da je njegova uloga beznačajna i da sud nikada ne donosi bilo kakve odluke (presude ili rješenja) te ne sačinjava zapisnike prilikom saslušanja privedenih lica. Međutim, Tužilaštvo je u dokazni materijal uvrstilo Zapisnik o saslušanju

ratnog vojnog zarobljenika, Smaila Arnautovića, od 04.05.1992. godine, koji je saslušan na okolnosti posjedovanja naoružanja i učestvovanja u sukobu te Zapisnik od 30.04.1992. godine o saslušanju Alić Muratifa na iste okolnosti.

363. Naime, za ovo Apelaciono vijeće nije sporno da je došlo do lišenja slobode lica muslimanske i hrvatske nacionalnosti, a zatim njihovog zatočenja i držanja u navedenim zatočeničkim objektima, da bi potom većina istih bila ispitivana od strane Privremenog vojnog suda. Takođe, za ovo Vijeće je kredibilno svjedočenje Balkić Adema, Balkić Asima, Grošić Dževada, Mehić Zuhdije, Hasić Emira i Balkić Hamdije u odnosu na okolnost da su u pratnji (vojne) policije odvođeni u prostorije Privremenog vojnog suda gdje su bili ispitivani o njihovom političkom djelovanju, organizaciji muslimanske odbrane i njihovom posjedovanju oružja. Nadalje, svjedoci Palić Sead, Salkić Salih i A-4, koji su svjedočili na okolnosti iz tačke 7., su potvrdili da su sa drugim licima zatvoreni od strane srpskih policajaca u prostorije O.Š. "Petar Kočić" i potom premješteni u Jasenicu gdje su bili na ispitivanju pred Privremenim vojnim sudom, a nakon toga ponovo vraćeni u Bosansku Krupu. Svjedoci Šabić Mirsad, Ezić Enver, Palić Sead, Salkić Salih, Rekić Nurija i A-4 su saglasno iskazali da su njihova ispitivanja u Privremenom vojnom sudu vršili Drljača Mladen i Kličković Rajko.

364. Međutim, Vijeće na temelju izvedenih dokaza nije moglo van svake razumne sumnje zaključiti da je Privremeni vojni sud u Jasenici imao odlučujuću ulogu u ispitivanju ratnih vojnih zarobljenika, vršenju selekcije, i njihovog daljeg protivpravnog zatvaranja. Članovi vijeća nisu čak mogli spriječiti ni zlostavljanja zatvorenika prilikom dovođenja na ispitivanje, pa tako svjedok Mirsad Palić opisuje kako je optuženi Mladen Drljača jednom prilikom rekao policajcu koji ga je doveo da pazi da neko ne bi povrijedio svjedoka, jer su tragovi prethodnog premlaćivanja bili vidljivi, ali navedeno nije ispoštovano, pa je u povratku ponovo pretučen na istom mjestu. Iz navedenog jasno proizilazi da optuženi Drljača ne samo da nije mogao izdavati naredbe vojnim policajcima koji su privodili lica, već među istima nije uživao bilo kakav stepen autoriteta. Oslonac za takvo zaključivanje Apelaciono vijeće dodatno nalazi u iskazu zaštićenog svjedoka PWS-89, koji je, shodno navodima Tužilaštva, bio "glavni igrač" u procedure odabira zatočenika nesrpske nacionalnosti u Jasenici i koji je upućivao u taj Sud zatočenike za koje je postojala sumnja da su doprinijeli izbijanju rata. Sve to u svrhu da bi taj sud mogao odlučiti šta uraditi s njima. Ono što izostaje u ovim svjedočkim navodima je nedokazanost postojanja odlučivanja od strane Privremenog vojnog suda koje bi imalo obavezujuću snagu.

365. Obzirom na prvobitno stanje haosa koje je tih dana vladalo u Jasenici, te kretanje velikog broja civila, pripadnika vojske i paravojnih formacija, vojne i civilne policije, kao i osoba koje su lišene slobode za vrijeme sukoba, vijeće je mišljenja da je Privremeni vojni sud formiran u cilju uvođenja reda i pravne sigurnosti, u čemu se nije uspjelo, jer je Sud djelovao oko desetak dana, tokom kojeg perioda nije donesena niti jedna sudska odluka, koja bi na nesumnjiv način regulisala status privedenih i saslušanih osoba. Tom prilikom privedenim licima nisu ni usmeno saopštavane odluke Suda.

366. Stoga, Apelaciono vijeće ne nalazi dokazanim van razumne sumnje, da su optuženi imali uticaj i kontrolu nad pripadnicima jedinica koji su izvršili predmetne inkriminacije, kao ni da je Privremeni vojni sud sa Mladenom Drljačom kao predsjednikom vijeća imao odlučujuću ulogu u njihovom daljem zatočenju, a što bi povlačilo krivicu optuženih.

IV. KONAČNI ZAKLJUČAK APELACIONOG VIJEĆA

367. Jedna od posljedica prava na pretpostavku nevinosti iz člana 3/1. ZKP BiH je ta da sud mora donijeti oslobađajuću presudu ne samo kada je uvjeren u nevinost optuženog, nego i u situaciji kada nije uvjeren ni u njegovu krivicu, niti u njegovu nevinost. Svaka situacija u kojoj se javlja i najmanja sumnja u vezi sa dokazima mora ići u prilog optuženom.

368. Načelo *in dubio pro reo* iz stava 2. citiranog člana, sadrži u sebi dva pravila:

(i) činjenice koje idu na štetu optuženog moraju biti utvrđene sa potpunom sigurnošću (u anglo-američkom pravu je to dokazni standard „izvan razumne sumnje“ engl. „proof beyond reasonable doubt“, koji je prihvaćen i od strane ovog Suda), te ukoliko postoji sumnja u odnosu na te činjenice, one se ne mogu uzeti kao utvrđene, tj. smatraju se neutvrđenim;

(ii) činjenice koje idu u korist optuženog se uzimaju za utvrđene čak i onda ako su samo vjerovatne, tj. ako se sumnja u njihovo postojanje pa čak i onda ako je postojanje činjenica na štetu optuženog vjerovatno.²¹⁵

²¹⁵ U Komentaru Zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini, Zajednički projekat Savjeta/Vijeća Evrope i Evropske komisije iz 2005. godine stoji: „Smatra se da je jedna od neposrednih

369. U odluci Žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, istaknuto je da zaključak suda o krivici mora biti nesumnjivo utvrđen. „[T]akav zaključak mora biti ustanovljen van razumne sumnje...On mora biti jedini razumni zaključak koji je dostupan. Ako postoji drugi zaključak koji takođe razumno proizilazi iz takvog dokaza i koji je (kako) konzistentan sa (nevinošću optuženog, tako i sa njegovom krivicom), on ili ona mora biti oslobođena.“

370. Poštujući citirani princip, te obzirom da tužilaštvo po ocjeni ovog vijeća nije isključujući svaku razumnu sumnju dokazalo krivicu optuženih Gojka Kličkovića i Mladena Drljače, uz primjenu člana 284 tačke c) a u vezi sa članom 3. ZKP BiH, valjalo je donijeti oslobađajuću odluku, pa samim tim nije bilo potrebno ulaziti u ostala pitanja koja je isticala odbrana kao što je npr. primjena KZ FBiH kao blažeg zakona po optuženog.

V. ODLUKA O TROŠKOVIMA KRIVIČNOG POSTUPKA

371. Na osnovu člana 189. stav 1. ZKP BiH troškovi krivičnog postupka iz člana 185. stav 2. tačke a) do f) ovog Zakona, kao i nužni izdaci i nagrada branilaca, padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

VI. ODLUKA O IMOVINSKOPRAVNIM ZAHTJEVIMA

372. Na osnovu člana 198. stav 3. ZKP BiH oštećeni se sa svojim imovinsko pravnim zahtjevima upućuju na parnicu.

ZAPISNIČAR:

Medina Džerahović

PREDSJEDNIK VIJEĆA

S U D I J A

Dragomir Vukoje

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude žalba nije dozvoljena.

posledica prezumpcije nevinosti izričita zakonska odredba prema kojoj se sumnja u pogledu postojanja činjenica koja čine obilježja krivičnog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva rješava presudom na način koji je povoljniji za optuženog. Riječ je o načelu *in dubio pro reo*, ili o načelu koji je izraz pogodovanja optuženog.“

VII. PRILOG I I PRILOG II

PRILOG I

DOKAZI TUŽILAŠTVA IZVEDENI U TOKU PRVOSTEPENOG POSTUPKA

Ime svjedoka	Datum svjedočenja
1.Hašim Đulić	13.05.2008. godine
2.Šemsudin Velić	14.05.2008. godine
3.Jadranko Šaran	20.05.2008. godine
4.Slobodan Majkić	21.05.2008. godine
5.A-2 (PWS- 14)	27.05.2008. godine
6.Milovan Zeljković	28.05.2008. godine
7.Hamdija Kabiljagić	03.06.2008. godine
8.Sabahudin Mahić	03.06.2008. goidne
9.Osman Palić	04.06.2008. godine
10.Adem Balkić	17.06.2008. godine
11.Asim Balkić	17.06.2008. godine
čitanje izjave Šerifa Bajraktarevića, Ibrahima Krupića i Zarifa Mehića	18.06.2008. godine
12.A-4	24.06.2008. godine
13.Dževad Grošić	25.06.2008. godine
14.Ismet Kasumović	01.07.2008. godine
15.Zuhtija Mehić	01.07.2008. godine
16.Emir Hasić	02.07.2008. godine
17.PWS-89	08.07.2008. godine
18.Mirko Orelj	08.07.2008. godine
19.PWS-03	18.07.2008. godine
20.Hamdija Balkić	18.08.2008. godine
21.A-5	19.08.2008. godine
22.Nikica Egeljić	19.08.2008. godine
23.Miroslav Stanić	16.09.2008. godine
24.Mirsad Palić	17.09.2008. godine
25.Mirsad Šabić	23.09.2008. godine
26.Enver Ezić	23.09.2008. godine

27. Sead Palić	24.09.2008. godine
28. Ešref Hadžić	08.10.2008. godine
29. Dušan Stojisavljević	14.10.2008. godine
30. A-3 (PWS- 35)	14.10.2008. godine
31. Osman Mušić	21.10.2008. godine
32. Redžep Međedović	28.10.2008. godine
33. Bajro Šabić	28.10.2008. godine
34. Kasim Kulauzović	28.10.2008. godine
35. Salih Salkić	04.11.2008. godine
36. Šefkija Kozlica	04.11.2008. godine
37. Sabid Alijagić	05.11.2008. godine
38. Slavko Ilić	11.11.2008. godine
39. Mile Mudrinić	11.11.2008. godine
40. Ilija Jakšić	12.11.2008. godine
42. Zdravko Marčeta	02.12., 03.12. i 09.12. 2008. godine
45. Richard Butler-vještak	09.12.2008. godine 10.12.2008. godine
46. Grujo Borić- video link	17.12.2008 godine
47. Vukašin Daničić	14.01.2009. godine
48. Vještak Dorothea Hanson	27.01.2009. godine i 28.01.2009. godine
49. Rasim Skenderović	04.02.2009. godine
50. A1 (PWS 09)	10.02.2009. godine
51. A6	10.02.2009. godine
52. Samir Alijagić	11.02.2009. godine
53. Emina Kurtović	24.02.2009. godine
54. Božo Erceg	24.02.2009. godine
55. Senad Osmanagić	25.02.2009. godine
56. Abdulkadir Čurt	03.03.2009. godine
57. Arif Arnautović	04.03.2009. godine
58. Smajo Sefić	10.03.2009. godine
59. Esad Hasanović	10.03.2009. godine
60. Vejsil Palić	17.03.2009. godine
61. Ibrahim Sivić	17.03.2009. godine

MATERIJALNI DOKAZI TUŽILAŠTVA

Dokaz T-1 - Naređenje od 3.10.1990 godine- akt „Prikupljanje i predaja preostalog naoružanja u magacinu JNA

Dokaz T-2 - Zahtjev za diobu naoružanja i vojne opreme Teritorijalne odbrane Bosanska Krupa, broj 20/92 od 5.4.1992. godine

Dokaz T-3 - Naredba broj 27/92 od 5.4.1992 godine, u potpisu G. Kličković

Dokaz T-4 - Zapisnik o saslušanju svjedoka Hašima Đulića, br. KT-RZ-1/05 od 26.2.2008. godine

Dokaz T-5 - Zapisnik o saslušanju svjedoka Šemsudina Velić od 13.4.2008. godine broj KT-RZ-1/05 (dokaz uložen na ročištu 20.5.2008)

Dokaz T-6 - stanovništvo prema izjašnjenju o nacionalnoj pripadnosti po naseljenim mjestima od 1991 godine (dokaz uložen na ročištu 20.5.2008)

Dokaz T-7- Odluka privremene skupštine srpskog naroda Bosanske Krupe, broj 7/91 od 25.10.2008. godine (dokaz uložen na ročištu 20.5.2008)

Dokaz T-8 - Poziv na bojkot referenduma- u potpisu M. Vještica (dokaz uložen na ročištu 20.5.2008)

Dokaz T-9 - Izvod iz elaborata o društveno-ekonomskoj opravdanosti osnivanja Srpske opštine_____, Bosanska Krupa, oktobar 1991. godine (dokaz uložen na ročištu 20.5.2008)

Dokaz T-10 - Izjava svjedoka Jadranka Šaran data haškim istražiteljima od 27. augusta 1999 i 7. decembra 1999 godine (dokaz uložen na ročištu 20.5.2008)

Dokaz T-11 - Zapisnik o saslušanju svjedoka Jadranka Šaran, broj KT-RZ-1/05 od 13.4.2005. godine(dokaz uložen na ročištu 20.5.2008)

Dokaz T-12 - Zapisnik o saslušanju svjedoka Majkić Slobodana, broj KT-RZ-1/05 od 21.04.2005. godine

Dokaz T-13 - fotokopija novinskog članka pod naslovom „Plava i zelena zemlja“- dokaz povjerljiv

Dokaz T-14 - Izjava svjedoka A-2 data iztražiteljima Međunarodnog suda za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991 godine – datumi razgovora 26. 08.1999. i 3.11.1999. godine dokaz povjerljiv

Dokaz T-15 - Zapisnik o saslušanju svjedoka A-2 pred istražnim sudijom Kantonalnog Suda u Bihaću, broj Ki: L/97- RZ od 27.09.2000. godine - dokaz povjerljiv

Dokaz T-16 - Zapisnik o saslušanju svjedoka A-2, broj KT-RZ-1/05 od 11.02.2005. godine- dokaz povjerljiv

Dokaz T-17 - Naredba broj 100/92, od 28.4.1992. godine, u potpisu Gojko Kličković

Dokaz T-18 - Zapisnik o uviđaju sastavljen dana 18.10.1992. godine u Osretku, povodom ubistva Milešević Uroša

Dokaz T-19 - potvrda o privremenom oduzimanju predmeta od Milešević Ilije , VP 7542, Drvar, od 18.10.1992. godine

Dokaz T-20 - potvrda o privremenom oduzimanju predmeta od Milešević (Laze) Ranko , VP 7542, Drvar, od 18.10.1992. godine

Dokaz T-21 - Rješenje o određivanju pritvora do tri dana, broj 190/92- ovr, od 21.10.1992. godine, u postpiu komandant Ostojić Jovan

Dokaz T-22 - Krivična prijava broj 189/42-ovr, od 21.10.1992. godine protiv Milešević Rajka, u potpisu komandant Ostojić Jovan

Dokaz T-23 - Popratni akt uz krivičnu prijavu, broj akta 191/92-ovr, od 21.10.1992. godine, u potpisu Ostojić Jovan

Dokaz T-24 - Zapisnik o identifikaciji nađenog leša broj Id-2/92 od 29.4.1992. godine

Dokaz T-25 - Zapisnik o identifikaciji nađenog leša broj Id-3/92 od 29.4.1992. godine

Dokaz T-26 - Zapisnik o identifikaciji nađenog leša broj Id-4/92 od 29.4.1992. godine

Dokaz T-27 - Zapisnik o identifikaciji nađenog leša broj Id-5/92 od 30.4.1992. godine

Dokaz T-28 - Zapisnik o identifikaciji nađenog leša broj Id-6/92 od 30.4.1992. godine

Dokaz T-29 - Zapisnik o identifikaciji nađenog leša broj Id-7/92 od 30.4.1992. godine

Dokaz T-30 - Zapisnik o identifikaciji nađenog leša broj Id-8/92 od 30.4.1992. godine

Dokaz T-31 - Zapisnik o identifikaciji nađenog leša broj Id-9/92 od 30.4.1992. godine

Dokaz T-32 - Zapisnik o identifikaciji nađenog leša broj Id-10/92 od 30.4.1992. godine

Dokaz T-33 - Zapisnik o identifikaciji nađenog leša broj Id-11/92 od 01.05.1992. godine

Dokaz T-34 - Zapisnik o identifikaciji nađenog leša broj Id-12/92 od 02.05.1992. godine

Dokaz T-35 - Izvod iz dnevnika mrtvačnice, pečat Zdravstvena ustanova kantonalna bolnica „dr. Irfan Ljubijankić“, Bihać, Služba za patologiju- potpis i pečat Prim. Dr. Mešić Pašalić Semira

Dokaz T-36 - Krivična prijava protiv Praštalo predraga, broj KU-13/92 od 1.8.1992. godine

- dokaz T-36-a- Služena zabilješka od 31.7.1992. godine u potpisu Mile Mudrinić-
- dokaz T-36-b- Rješenje broj 253-1/92 od 31.jula 1992. godine, o prestanku vojne obaveze za Praštalo Predraga, u potpisu Jovan Ostojić
- dokaz T-36-c- Izvještaj o zadržavanju Praštalo Predraga , broj 4715- Bosanska Krupa
- dokaz T-36-d - Potvrda o ulaženju u stan i druge prostorije, broj 73/92 kod Praštalo

(Laze) Predraga

- dokaz T-36-e -Odluka o izuzimanju predmeta broj 210/92 od 31.7.1992. godine
- dokaz T-36-f - Crtež lica mjesta, Ubistvo Plavanjac Savke, datum fotografiranja 31.7.1992. godine, izradio Majkić Đuro
- dokaz T-36-g - Službena zabilješka od 1.8.1992. godine u potpisu Zeljković Milovan
- dokaz T-36-h - službena zabilješka od 31.7.1992. godine o obavljenom informativnom razgovoru sa Jelača Dragom- u potpisu Mudrinić Mile
- dokaz T-36-l - službena zabilješka od 31.7.1992. godine o obavljenom informativnom razgovoru sa Jelača, rođ. Kadrić Sava, u potpisu Mudrinić Mile
- dokaz T-36-j - Rješenje broj 3/92 od 1.8.1992. godine o određivanju pritvora Praštalo Predragu, u potpisu Vojinović Mile

Dokaz-T-37 - video snimak prezentiran na ročištu 3.6.2008. godine

Dokaz T-38a - Fotografija škole u Jasenici – zid sa prozorima i švedskim ljestvama i zid bez vrata i prozora

Dokaz T-38b -fotografija škole u Jasenici- zid bez prozora i zid sa ulaznim vratima

Dokaz T-39 - Pismo naslovljeno na M. Vješticu ili G.Kličkovića

Dokaz T-40 - Zapisnik o razmjeni zarobljenih lica sačinjen 10.05.1992. godine

Dokaz T-41 - fotografija objekta sa crvenim krovom i bijelo-žutom fasadom

Dokaz T-42 - Izvod iz matične knjige umrlih za lice Barjaktarević Šerif, broj 08/13-5-79096/08 od 21.03.2008 godine

Dokaz T-43 - Izvod iz matične knjige umrlih za lice Mehić Zarif, broj 03/2-11-13-84/08 od 29.02.2008 godine

Dokaz T-44 - Izvod iz matične knjige umrlih za lice Krupić Ibrahim, broj sl/2008 od 11.02.2008 godine

Dokaz T-45 - Izvod iz matične knjige umrlih za lice Rekić Nurija, broj 2003-12-4839/2007 godine

Dokaz T-46 - Zapisnik o saslušanju svjedoka Barjaktarević (Mehe) Šerif, pred istražnim sudijom OS Bosanska Krupa, sastavljen 29.7.1992. godine

Dokaz T-47 - Zapisnik o saslušanju svjedoka Barjaktarević (Mehe) Šerif, pred istražnim sudijom višeg suda u Bihaću, sastavljen 19.8.1993. godine

Dokaz T-48 - Zapisnik o saslušanju svjedoka Krupić (Huseina) Ibrahim, pred istražnim sudijom OS Bosanska Krupa, sastavljen 6.8.1992. godine

Dokaz T-49 - Zapisnik o saslušanju svjedoka Mehić (Hasana) Zarif, pred istražnim sudijom OS Bosanska Krupa, sastavljen 14.7.1992. godine

Dokaz T-50 - Zapisnik o saslušanju svjedoka Rekić (Zaim) Nurija, pred istražnim sudijom OS Bosanska Krupa, sastavljen 7.7.1992. godine

Dokaz T-51 - Zapisnik o saslušanju svjedoka Arnautović Dževada, broj KT-RZ-01/05 , sastavljen 07.02.2008. godine u Bosanskoj Krupi

Dokaz T-52 - Fotografija muzejskih eksponata

Dokaz T-53 - fotografija zgrade u ruševnom stanju

Dokaz T-54 - Zapisnik o saslušanju svjedoka Osmana Palić, pred istražnim sudijom Osnovnog Suda Bosanska Krupa, sačinjen dana 4.8.1992. godine

Dokaz T-55 - Zapisnik o saslušanju svjedoka Osmana Palić, broj KT-RZ-01/05 , sastavljen 15.02.2008. godine u Sarajevu

Dokaz T-56 - Fotografija motela u Bosanskoj Krupi

Dokaz T-57 - Naredba o zabrani upotrebe vatrenog oružja, br.3/91 od 23.12.1991. godine

Dokaz T-58 - Naredba o ograničenom radu lokala, br.4/91 od 23.12.1991., br.4/91 od 23.12.1991. godine

Dokaz T-59 - Naredba o zabrani zabrani sječe i protivpravnom korištenju šuma, br.5/91 od 23.12.1991. godine

Dokaz T-60 - Naredba o aktiviranju rezervnog sastava milicije br.9/91 od 30.12.1991.

Dokaz T-61 - fotografija ispred škole u Jasenici

Dokaz T-62 - Odluka o formiranju privremenog vojnog suda srpske opštine Bosanska Krupa, broj 9/92 od 22.04.1992 godine.

Dokaz T-63 - Zapisnik o saslušanju ratnih vojnih zarobljenika , izjava Arnautović Smaila od 4.5.1992. godine

Dokaz T-64 - fotografija- svjedok A-5 identifikovao kao sjedište vojne policije.

Dokaz T-65 - Saopštenje SDS-a, Opštinski odbor B.Krupa od 3.6.1991.godine

Dokaz T-66 - Izvještaj o jednogodišnjem radu opštinskog odbora SDS B.Krupa, od 26.7.1991. godine- nepotpisan

Dokaz T-67 - Odluka o konstituisanju Privremene skupštine Srpskog naroda na području opštine B.Krupa, broj 67/1, od 25.10.1991. godine, u potpisu Lazar Kovačević, Predsjednik skupštine opštinskog odbora

Dokaz T-68 - Odluka o proglašenju teritorija na kojima žive Srbi i koje pripadaju srpskom narodu za Državne teritorije srpskog naroda, broj 1/91 od 25.10.1991. godine, u potpisu Predsjednik privremene skupštine Mile Vojinović, bez svojeručnog potpisa i pečata

Dokaz T-69 - Odluka o provođenju plebiscita broj 2/91 od 25.10.1991., u potpisu Milan Vojinović, bez svojeručnog potpisa i pečata

Dokaz T-70 - Odluka Privremene skupštine srpskog naroda B.Krupe o provođenju

referenduma za osnivanje Opštine srpskog naroda B.Krupa, br. 3/91 od 25.10.1991., u potpisu Milan Vojinović, bez svojeručnog potpisa i pečata.

Dokaz T-71 - Odluka Privremene skupštine srpskog naroda B.Krupe o imenovanju komisije za provođenje plebiscita i referenduma, broj 4/91 od 25.10.1991 godine, u potpisu Milan Vojinović, bez svojeručnog potpisa i pečata

Dokaz T-72 - Odluka Privremene skupštine srpskog naroda B.Krupe o imenovanju komisije, broj 5/91 od 25.10.1991. godine, u potpisu Milan Vojinović, bez svojeručnog potpisa i pečata

Dokaz T-73 - Odluka Privremene skupštine srpskog naroda B.Krupe o sprovođenju javne rasprave, broj 6/91 od 25.10.1991. godine, u potpisu Milan Vojinović, bez svojeručnog potpisa i pečata

Dokaz T-74 - Izvještaj o rezultatima referenduma opštine B.Krupa, potpisao M.Drljača od 11.11.1991. godine

Dokaz T-75 - Izvještaj o sprovedenom plebiscitu i referendumu srpskog naroda opštine B.Krupa, od 2.12.1991. godine, ovjerena kopija, potpisao M.Drljača

Dokaz T-76 - Konstatuje se da se ulaže u spis Odluka o usvajanju izvještaja o provođenju referenduma srpskog naroda za osnivanje Srpske opštine B.Krupa, broj 16/91, od 11.12.1991. godine

Dokaz T-77 - Odluku proglašenju Srpske opštine B.Krupa broj 17/91 od 11.12.1991. godine – original dokumenta, potpisan od strane Predsjednika opštine B.Krupa

Dokaz T-78 - Odluku o verifikaciji proglašene Srpske opštine B.Krupa, br.18/91, original dokumenta

Dokaz T-79 - ovjerena fotokopija Statuta srpske opštine Bosanska Krupa , broj 19/91, novembar 1991 godine

Dokaz T-80 - Rješenje broj 29/91 od 11.12.1991. godine, o imenovanju Štrbac Mile za podpredsjednika Izvršnog odbora Skupštine srpske opštine B.Krupa, tačnost prepisa overava Rajko Kličković, nedostaje potpis M. Vojinovića

Dokaz T-81 - Rješenje broj 34/91 od 11.12.1991. godine o imenovanju predstavnika Srpske opštine B.Krupa, u Skupštinu Autonomne regije "Krajina" tačnost prepisa overava Rajko Kličković, nedostaje potpis M. Vojinovića

Dokaz T-82 - Izvod iz zapisnika 2. sjednice privremene Skupštine Srpske opštine B.Krupa, ovjerena fotokopija bez potpisa predsjednika i zapisničara

Dokaz T-83 - Izvod iz zapisnika I sjednice Izvršnog odbora Skupštine Srpske opštine B.Krupa, održane 15.12.1991. godine, ovjerena fotokopija bez potpisa predsjednika i zapisničara

Dokaz T-84 - Izvod iz zapisnika sa 2. sjednice Izvršnog odbora Srpske skupštine opštine B.Krupa od 17.12.1991. godine- to su dva identična izvoda iz zapisnika, na jednom rukom dopisano Mile Vojinović, na drugom Mirko Orelj. Izvodi nisu potpisani ni od strane predsjednika izvršnog odbora ni zapisničara

Dokaz T-85 - pismo Skupštine srpske opštine B.Krupa upućeno SDA, broj 21/91 od 18.12.1991. godine

Dokaz T-86 - Pismo Srpske opštine B.Krupa upućeno Skupštini Srpskog naroda BiH, broj 22/91 od 18.12.1991. godine- original

Dokaz T-87 - Dopis broj 23/91 od 18.12.1991. godine upućen od strane Skupštine srpske opštine B.Krupa, Skupštini BiH

Dokaz T-88 - Dopis izvršnog odobra Srpske opštine B.Krupa upućen MUP BiH Sarajevo i CSB B.Luka, broj 1/91 od 23.12.1991. godine

Dokaz T-89 - Inicijativa u vezi sa izvršavanjem poslova vojne obaveze i obrazovanjem jedinica, ustanova i štaba TO na teritoriji Srpske opštine B.Krupa, br. 37/91 od 24.12.1991. godine, original, potpisao M. Vojinović.

Dokaz T-90 - Izvod iz zapisnika 3. sjednice izvršnog odbora SSO B.Krupa održane dana 24.12.1991. godine koji nije potpisan

Dokaz T-91 - Urgenciju o (Ne) izvršavanju poslova bojne obaveze i obrazovanje TO na teritoriji Srpske opštine B.Krupa-, broj 1/92 od 3.1.1992. godine

Dokaz T-92 - Zahtjev za finansijsu pomoć novoformiranoj opštini B.Krupa- u rukopisu-

Dokaz T-92a - Zahtjev za finansijsu pomoć novoformiranoj opštini B.Krupa, broj 3/92 od 13.01.1992 godine - u kucanom tekstu

Dokaz T-93 - Dopis svim MZ na području opštine B.Krupa u originalu, nema djelovodnog broja od 28.1.1992 godine

Dokaz T-93a - Dopis svim MZ na području opštine B.Krupa, ovjerena fotokopija sa brojem 9/92 od 28.1.1992. godine

Dokaz T-94 - Urgencija u slučaju inicijative Srpske opštine B.Krupa, u rukopisu, broj 14/92 od 11.2.1992. godine

Dokaz T-94a - isti document u prekucanom tekstu

Dokaz T-95 - Dopis Skupštini Srpskog naroda BiH, broj 19/92 od 24.2.1992. godine, ovjerena fotokopija, u potpisu Kličković Gojko

Dokaz T-96 - Zahtjev za naoružavanje TO, broj 21/92, B.Krupa od 10.03.1992. godine, u potpisu G.Kličković- ovjerena fotokopija

Dokaz T-97 - Naredba kriznog štaba broj 25/92 od 5.4.1992. godine, u potpisu G.Kličković- ovjerena kopija

Dokaz T-98 - Naredba kriznog štaba broj 26/92 od 5.4.1992. godine, u potpisu G.Kličković- ovjerena kopija

Dokaz T-99 - Naredba kriznog štaba, pisana u rukopisu, broj 28/92, bez datuma, u potpisu G.Kličković- ovjerena kopija

Dokaz T-99a - ista naredba kriznog štaba, u kucanoj formi, broj 28/92, bez datuma, u potpisu G.Kličković

Dokaz T-100 - Zahtjev komande 9. korpusa Strogo pov. broj 4-49 od 3.4.1992. godine- ovjerena kopija

Dokaz T-101 - Odluka ratnog predsjedništva o organizovanju i radu Srpske opštine B.Krupa broj 1/92 od 7.5.1992.godine- ovjerena fotokopija

Dokaz T-102 - Akt Ratnog predsjedništva u rukopisu - Zahtjev za promjenu rasporeda Borislava Kačavenda, rezervnog poručnika, u potpisu Gojko Kličković- ovjerena fotokopija

Dokaz T-102a - Akt Ratnog predsjedništva u kucanom tekstu - Zahtjev za promjenu rasporeda Borislava Kačavenda, rezervnog poručnika, u potpisu Gojko Kličković- ovjerena fotokopija

Dokaz T-103 - Ovlaštenje 16/92 od 24.4.1992., u potpisu G. Kličković- ovjerena kopija

Dokaz T-104 - Naredba Ratnog predsjedništva Srpske opštine B.Krupa, u potpisu G.Kličković, broj 22/92 od 24.4.1992- ovjerena fotokopija

Dokaz T-105 - Naredba o prekidu ratnih dejstava, broj 29/92 od 25.4.1992. godine, u potpisu M.Drljača

Dokaz T-106 - Naredba o prestanku ratnih dejstava, broj 30/92 od 25.4.1992. godine, original, sa pečatom

Dokaz T-107 - Naredba Ratnog predsjedništva Srpske opštine B.Krupa, broj 32/92 od 26.4.1992. , godine- u potpisu G.Kličković, ovjerena fotokopija

Dokaz T-108 - Naredba Ratnog predsjedništva Srpske opštine Bosanska Krupa broj 33/92, od 26.4.1992. godine, u potpisu G.Kličković, ovjerena fotokopija

Dokaz T-109 - Naredba broj 35/92 od 26.4.1992 godine, u potpisu G.Kličković, ovjerena fotokopija

Dokaz T-110- Dopis Ratnog predsjedništva Srpske opštine B.Krupa logističkoj bazi 10. korpusa, broj 134/92 od 29.4.1992. godine, u potpisu G.Kličković- ovjerena fotokopija

Dokaz T-111 - Trebovanje broj 140/92 od 29.4.1992. godine, u potpisu G.Kličković, ovjerena fotokopija

Dokaz T-112 - Dopis Ratnog predsjedništva Srpske opštine B. Krupa upućen komandi 10 korpusa, broj 141/92 od 29.4.1992.godine- Regulisanje statusa jedinica TO

Dokaz T-113 - Trebovanje br. 205/92 od 1.5.1992 godine, u potpisu G.Kličković, ovjerena kopija

Dokaz T-114- Naredba Skupštine opštine Bos. Krupa, br. 259/92 od 8.5.1992. godine

Dokaz T-115- Propusnica za korištenje teretnog auta TAM-2001, broj 9/92 od 9.5.1992. godine, ovjerena kopija

Dokaz T-116- Naredba Ratnog predsjedništva Srpske opštine B.Krupa broj 266/92 od 9.5.1992., ovjerena kopija, u potpisu G.Kličković

Dokaz T-117- Dokument Ratnog predsjedništva, Spisak lica koja se sprovode u B.Petrovac, br 26/92 od 25.4.1992

Dokaz T-118- Dokument Ratnog predsjedništva, Spisak lica koja se sprovode u B.Petrovac, br 36/92 od 26.4.1992

Dokaz T-119- Propusnica broj 37/92 od 26.4.1992. koju je izdalo Ratno predsjedništvo, ovjerena fotokopija, u potpisu G.Kličković

Dokaz T-120- Propusnica broj 43/92 od 26.4.1992. koju je izdalo Ratno predsjedništvo, ovjerena fotokopija, u potpisu G.Kličković

Dokaz T-121- Propusnica, rukom pisana, broj ____, od 26.4.1992. koju je izdalo Ratno predsjedništvo, ovjerena fotokopija, u potpisu G.Kličković

Dokaz T-122- Naredba broj 44/92 od 26.4.1992. godine kojom je određen policijski sat-ovjerena fotokopija

Dokaz T-123- Propusnica broj 88/92 od 28.4.1992. koju je izdalo Ratno predsjedništvo, ovjerena fotokopija, u potpisu G.Kličković

Dokaz T-124- Propusnica broj 130/92 od 29.4.1992. koju je izdalo Ratno predsjedništvo, ovjerena fotokopija, u potpisu G.Kličković

Dokaz T-125- Propusnica broj 133/92 od 29.4.1992. koju je izdalo Ratno predsjedništvo, ovjerena fotokopija, u potpisu G.Kličković

Dokaz T-126-Specijalna propusnica broj 133/92 od 4.5.1992. koju je izdalo Ratno predsjedništvo, ovjerena fotokopija, u potpisu G.Kličković

Dokaz T-127- Specijalna propusnica broj 134/92 od 4.5.1992. koju je izdalo Ratno predsjedništvo, ovjerena fotokopija, u potpisu G.Kličković

Dokaz T-128- Uputstvo o radu komande mjesta za područje Srpske opštine B.Krupa, broj 290/92 od 29.5.1992, original

Dokaz T-129 - Uputstvo o radu SDS-a i njenih organa u uslovima neposredne ratne opasnosti- potpis – kucano ime G.Kličkovića i svojeručni potpis i pečat, B.Krupa 1992. godine-ovjerena fotokopija

Dokaz T-130 - Izvod iz zapisnika sa Konstituirajuće sjednice SDS-a Srpske

opštine B.Krupa, od 3.6.1992. godine- ovjerena fotokopija

Dokaz T-131 - Zapisnik sa 4. sjednice Skupštine Srpske opštine B.Krupa održane 4. juna 1992. godine- ovjerena fotokopija

Dokaz T-132 - Zahtjev za dodjelu naoružanja građanima izbjeglim s lijeve strane Une, sa prilogom izjava broj S-1 od 6.8.1992. upućen Komandi 11 pješadijske ratne brigade, u potpisu Ćulibrk Žarko, original dokumenta

Dokaz T-133 - Skica koju je napravio svjedok Stanić Miroslav prilikom saslušanja u januaru u Tužilaštvu BiH – **povjerljiv dokaz**

Dokaz T-134 - Dokument upućen 2.Krajiškom Korpusu, 11. laka brigade B.Krupa, strogo pov. broj 166-1/92 od 15.7.1992. godine u potpisu načelnik bezbjednosti

Dokaz T-135 - Zapisnik o primopredaji dokumentacije radi razduženja Stanić Miroslava I Senić Petra od 15.1.1993. godine – **povjerljiv dokaz**

Dokaz T-136 - Izvještaj o saslušanju zarobljenika Sefić /Aema/ Suad, sastavljen I Podg. Brigada, VP Srpska opština B.Krupa, od 30.5.1992. godine

Dokaz T-137 - Fotografija kuće koju je prepoznao svjedok Mirsad Palić

Dokaz T-138 - Pregled lica lišenih slobode 21. I 22.4.1992. godine u ratnom sukobu u B.Krupi

Dokaz T-139 - Stenografske bilješke skupštine SDS BiH koja je održana u hotelu Holiday inn u Sarajevu 12.jula 1991. godine

Dokaz T-140 - Službeni glasnik , godina I, broj 1 od 15.januara 1992. godine

Dokaz T-141 - Uputstvo o organizovanju I djelovanju organa srpskog naroda u BiH u vanrednim okolnostima od 19.12.1992. godine

Dokaz T-142 - Saopštenje za javnost Skupštine Srpskog naroda u BiH, savjet za nacionalnu bezbjednost od 4.4.1992 godine u Sarajevu

Dokaz T-143 - Odluka Predsjedništva Srpske Republike BiH broj 03-11/92 od 15.4.1992. godine o proglašavanju neposredne ratne opasnosti I mobilizaciji TO

Dokaz T-144 - Odluka Ministarstva narodne odbrane Srpske republike BiH broj 1/92 od 16.aprila 1992. godine

Dokaz T-145 - Komanda 10. korpusa, str. Pov. br. 19/31-442 od 23.4.1992. godine

Dokaz T-146 - Telegram Komande 10. korpusa, str. Pov. br. 19/81-442 od 23.4.1992. godine

Dokaz T-147 - Pregled izdatog naoružanja, Komanda 1. Kraiškog korpusa, str. Pov. br. 18-168/1 od 31.8.1992. godine

Dokaz T-148 - Akt Ratnog predsjedništva Srpske opštine B.Krupa, upućen predsjednicima opština Bihać, Cazin, Velika Kladuša I Bužim broj 330/92 od 4.6.1992. godine

Dokaz T-149 - Zaključci sa sastanka SUB regije od 7.6.1992. godine

Dokaz T-150 - Međuopštinski dogovor sansko-unskog područja, Krčanica 14.6.1992 godine u 12,00 sati

Dokaz T-151 - Rješenje Skupštine Srpske opštine B.Krupa br. 32/92 od 10.7.1992. godine

Dokaz T-152 - Odluka Skupštine opštine B.Krupa broj 43/92 od 10.7.1992. godine

Dokaz T-153 - Izvod iz zapisnika sa 5. redvne sjednice srpske opštine B.Krupa od 10.07.1992 godine.

Dokaz T-154 - Rješenje o utvrđivanju imena i naziva srednje škole u B.Krupi I OŠ u Arapuši od 21.08.1992 godine.

Dokaz T-155 - Odluka Srpske opštine B.Krupa, broj 65/92 od 21.8.1992. godine kojom su članovi SDA, članovi izvršnog odbora stranke, učesnici muslimanskih vojnih formacija I zelenih beretki proglašeni neprijateljima I zabranjen im povratak na područje Srpske opštine B.Krupa

Dokaz T-156 - Popratno pismo Komisije za razmjenu zarobljenika, lica lišenih slobode I poginulih

Dokaz T-156a - Spisak lica koja se nalaze u pritvoru

Dokaz T-156b - Spisak lica koje komisija za razmjenu zarobljenika traži kod suprotne strane

Dokaz T-156c - Spisak poginulih lica koja nisu preuzeta

Dokaz T-157 - Spisak lica koja se traže, spisak u rukopisu

Dokaz T-158 - Spisak lica za razmjenu izbjeglica, ranjenih, lica koja se nalaze u pritvoru i lica koja se nalaze kod svojih kuća-spisak je u rukopisu

Dokaz T-159 - Spisak 170 lica za razmjenu u kucanoj verziji

Dokaz T-160 - spisak lica koja su izrazila želju da se vrate u podgrmečki kraj- kucani, ovjerena kopija.

Dokaz T-161- spisak zarobljenika za razmjenu, 28 lica, ovjerena fotokopija

Dokaz T-162- spisak lica do broja 28 kucano, a nastavlja se rukom pisani spisak

Dokaz T-163- spisak zaključno sa brojem 38

Dokaz T-164- Spisak lica, kucani, sa 8 lica dopisanih u rukopisu.

Dokaz T-165- Spisak lica koja su tražena za razmjenu od 18.5.2008. godine

Dokaz T-166- Izjavu Krnetić Zdravka od 21.05.1992 godine.

Dokaz T-167- spisak zarobljenih lica koja se nude za razmjenu br. SI/92 od 19.05.1992 godine

Dokaz T-168- spisak lica koja će ostati u pritvoru do daljnjeg od 19.5.1992 godine

Dokaz T-169- Spisak lica koja se do daljnjeg zadržavaju radi ispitivanja

Dokaz T-170- spisak lica koja su ušla u razmjenu od 22.05.1992 godine

Dokaz T-171- Zapisnik o razmjeni zarobljenih lica sačinjen dana 22.5.1992. godine u naselju Pritoka

Dokaz T-172- Akt komanda III bataljona, rudnik Šolaje, broj 50-3/92 od 15.7.1992. godine – Redovni borbeni izvještaj

Dokaz T-173 - Zapisnik o saslušanju svjedoka Dušana Stojisavljevića broj KT-RZ-1/05 od 23.01.2008. godine

Dokaz T-174 - Spisak lica za razmjenu, Ratno predsjedništvo, broj 549/92 od 3.7.1992 godine

Dokaz T-175 - Kopija protokola umrlih za Lović Milan pod rednim brojem 495

Dokaz T-176 - Izvještaj Komande II bataljona, 11. krajiška brigada, Izvještaj za dan 24/25.6.1992 godine

Dokaz T-177 - Izvod iz zapisnika sa 6. sjednice Skupštine srpske opštine Bosanska Krupa održane dana 21.8.1992. godine

Dokaz T-178 - Naredba Ratnog predsjedništva Srpske opštine Bosanska Krupa broj 1533/92 od 14.9.1992. godine

Dokaz T-179 - Odluka Srpske opštine B.Krupao izmjeni naziva ulica na desnoj obali Une broj 80/92 od 21.10.1992. godine

Dokaz T-180 - Izvod iz zapisnika sa 7. sjednice Skupštine srpske opštine Bosanska Krupa održane dana 21.10.1992. godine

Dokaz T-181 - Dostava odluke I zahtjeva broj 76/92 od 23.10.1992 godin

Dokaz T-182 - Dostava prijedloga za odlikovanja I priznanja broj. Pov.8-3/93 od 7.1.1993. godine

Dokaz T-183 - Analiza aktivnosti I b/d za 1992 godinu, naslovljeno komandantu brigade, strogo pov broj: 164/3 od 24.02.1993 godine

Dokaz T-184 - Analiza aktivnosti I b/d za 1992 godinu- akt u rukopisu- ovjerena fotokopija **(original dokumenta predat Sudu na ročištu 4.11.2008)**

Dokaz T-185 - CD- snimak konvoja

Dokaz T-186 - Članak iz novina s naslovom "Ordenje na krajiškim prsima" I podnaslov "Od Grmečke do 11. lake brigade

Dokaz T-187- Poziv a 8.sjednicu Skupštine opštine Krupe na Uni, broj 23/93 od 14.04.1993. godine

Dokaz T-188- Izvod iz zapisnika sa 8. sjednice Skupštine opštine Krupe na Uni od 28.04.1993 godine.

Dokaz T-189-Dostava Izvještaja- Informacije o radu za period od 21. 04.1992 godine do 20.4.1993. godine, broj 30/93 od 29.4.1993

Dokaz T-190- Izvještaj o radu Skupštine opštine I ratnog predsjedništva za period od 1.1.1992 godine do 20.4.1993. godine

Dokaz T-191-Rješenje kojim se Kličković Gojko razrješava dužnosti predsjednika Skupštine opštine Krupa na Uni, broj 95/93 od 12.10.1993. godine

Dokaz T-192- Odluka o kojom se Kličković Gojko razrješava dužnosti predsjednika opštinskog odbora SDS Krupa na Uni, broj 112/94 od 29.6.1994. godine

Dokaz T-193- Stenogram sa druge sjednice skupštine srpskog naroda u BiH od 21.11.1991

Dokaz T-194- Stenogram sa 11. sjednice skupštine od 18.03.1992

Dokaz T-195- Naredba o evakuaciji muslimanskog stanovništva iz enklava Podgrmeč, broj ___/92 od 28.4.1992. godine

Dokaz T-196- Zapisnik sa 16. sjednice srpskog naroda u BiH održane 12.5.1992. godine u B.Luci

Dokaz T-197- Naredba o evakuaciji preostalog muslimanskog stanovništva sa područja Srpske opštine B.Krupa broj 130/92 od 22.5.1992. godine

Dokaz T-198- Prijedlog Komandi prve krajiške Podgrmečke brigade u Srpskoj Jasenici broj 184/92 od 25.5.1992. godine

Dokaz T-199- Upozorenje na ponašanje i miješanje pojedinih resora komande u civilni sector, u potpisu G.Kličković

Dokaz T-200- Urgencija za obezbjeđenje naftnih derivata, izdalo Ratno predsjedništvo srpske opštine, broj 254/92 od 28.maja 1992. godine

Dokaz T-201- Dopuna zapovijesti za pozadinu, strogo pov. br. 313-1/12 od 26.8.1992. godine

Dokaz T-202- Magnetofonski snimak sa zasjedanja 50 sjednice Narodne skupštine održane 15. i 16.4.1995. godine u Sanskom mostu

Dokaz T-203- Zapisnik o saslušanju ratnih vojnih zarobljenika od 30.04.1992 godine

Dokaz T-204- Spisak ratnih zarobljenika- pisan rukom od 04.05.1992 godine

Dokaz T-205- Fotografija označena brojem 37- koja prikazuje prostor ispred škole P.Kočić (prepoznavao svjedok Međedović)

Dokaz T-206- Fotografija označena brojem 41- koja prikazuje unutrašnjost škole P.Kočić (prepoznavao svjedok Međedović)

Dokaz T-207- Službeni glasnik srpskog naroda u BiH broj 4, od 23. marta 1992. godine- relevantan član 27., na strani 77 u okviru Zakona u unutrašnjim poslovima

Dokaz T-208- Uputstvo za rad pripadnika odreda milicije, Izvršni odbor srpske opštine B.Krupa, ovjera MKSJ,-u potpisu G.Kličković

Dokaz T-209- Naredba ratnog predsjedništva Srpske opštine B.Krupa broj 121/92 od 3.5.1992. godine

Dokaz T-210- Nalog za vršenje patrolne službe broj 544/92 od 28.juna 1992 godine sa pratećim izvještajem

Dokaz T-211- Naredba SJB B.Krupa o zabrani ulaska i kretanja motornih vozila, ovjerena fotokopija, u potpisu Gojko Kličković

Dokaz T-212- Naredbu ratnog predsjedništva Bos Krupa, broj 405/92 od 02.06.1992. godine, *ovjerena fotokopija*

Dokaz T-213- Set od 89 naloga po specifikaciji, sa pratećim izvještajima

Dokaz T-214- Nalog za vršenje patrolne službe broj 42/92 od 2.5.1992. godine

Dokaz T-215- Nalog za vršenje patrolne službe broj 59/92 od 4.5.1992. godine

Dokaz T-216- Nalog za vršenje punkt-kontrolne službe sa pratećim izvještajem, broj 63/92 od 5.5.1992. godine

Dokaz T-217- Nalog za vršenje punkt-kontrolne službe sa pratećim izvještajem, broj 115/92 od 11.5.1992. godine

Dokaz T-218- Nalog za vršenje kontrolne službe sa pratećim izvještajem, broj 404/92 od 13.06.1992. godine

Dokaz T-219-Nalog za vršenje sl. na punktu broj 493/92 od 23.6.1992. godine sa pratećim izvještajem

Dokaz T-220-Naredba ratnog predsjedništva broj 660/92 od 13.7.1992. godine u potpisu M.Drljača za G.Kličkovića

Dokaz T-221- Skica škole P.P.NJegoš u B.Krupi

Dokaz T-222- Izvod iz matične knjige umrlih za lice Dedić Muharem, broj 07-1-13-3-675/2008 od 21.03.2008 godine.

Dokaz T-223- Zapisnik o saslušanju svjedoka Dedić Muharema dat pred istražnim sudijom kantonalnog suda u Bihaću, broj Ki 1/97-RZ od 18.5.1995. godine.

Dokaz T-224 - Nalog za vršenje obezbjeđenja službe broj 101/92 od 8/9.5.1992 godine, sa izvještajem na poledini

Dokaz T-225- Nalog za vršenje službe obezbjeđenja sa izvještajem na poledini broj 102/92 od 9.5.1992. godine

Dokaz T-226- Nalog za vršenje patrolne službe broj 99/92 od 9.5.1992. godine sa izvještajem na poledini

Dokaz T-227- Nalog o vršenju patrolne službe broj 125/92 od 12. maja 1992 godine

Dokaz T-228- Nalog o vršenju patrolne službe broj 216/92 od 22/23 maja 1992 godine

Dokaz T-229- Službena zabilješka od 16.07.1992. godine povodom odlaska u Bos. Krupu radi pronalaska ekstremista

Dokaz T-230- Službena zabilješka od 16.07.1992. godine povodom predaje Velagić Ferida

Dokaz T-231- Spisak traženih vojnih obveznika, str.pov.br. 100-18/92 od 26.5.1992. godine

Dokaz T-232- Izvještaj od 26.6.1992 o sastanku sa dijelom 3. čete

Dokaz T-233 - Spisak III bataljona TO

Dokaz T-234 - Naredba pov. broj 349-1/92 - Postavljenje po ratnoj formaciji u 2. Krajiški korpus i u 11. Krupsku laku brigadu od 18.8.1992.

Dokaz T-235 - Naredba za Izuzimanje kancelarijskog materijala iz knjižare „4 jula“ broj 520/92 od 24.8.1992. godine

Dokaz T-236 -Nalog za vršenje patrolne službe broj 1113/92 za dan 10.10.1992. godine sa izvještajem na poledini

Dokaz T-237 - Pregled starješinskog kadra u brigadi

Dokaz T-238 - Personalni karton za Joju Plavanjac

Dokaz T-239 - Zahtjev za pomoć Joje Plavanjca od 10.2.1994. godine

Dokaz T-240 - Odluka broj 35/94 od 28.2.1994. godine

Dokaz T-241 - Obavijest okružnog tužilaštva BL- 23.01.2007. godine

Dokaz T-242- Izvod iz matične knjige umrlih za lice Muradif Alić, broj 386, Bihać, 10.01.2001. godine

Dokaz T-243- Izvod iz matične knjige umrlih za lice Albin Bajrambašić, broj 03/10-13-2000, B.Krupa od 23.11.2000. godine

Dokaz T-244- Izvod iz matične knjige umrlih za lice Zijad Selimović, broj 317, Bihać od 10.1.2001. godine

Dokaz T-245- Dopis 11. Krupske lake pješadijske brigade broj 247/45 od 15.12.1992. godine

Dokaz T-246- Službena zabilješka Višeg Suda u Bihaću broj Ki 1/96- RZ od 8.2.1996. godine *(povjerljiv dokaz)*

Dokaz T-246a- Izvod iz matične knjige umrlih za lice Mirsad Budimlić broj 03-13-230/01, Stijeni, 23.01.2001. godine

Dokaz T-247- Izvod iz matične knjige umrlih za lice Sefić Suad, broj 6763/2008 od 11.9.2008. godine u Bihaću

Dokaz T-248- Spisak identifikovanih tijela Treće policijske uprave Sanski Most broj 05-1/08-1-233/08 od 8.9.2008 godine

Dokaz T-249- Rješenje Općinskog Suda S.Most broj R-697/97 od 16.12.1997. godine

Dokaz T-250- Zapisnik Kantonalnog suda u Bihaću broj KRI-21/01 od 17.4.2001. godine

Dokaz T-250a-Obdukcioni zapisnik "službe za patologiju" kantonalne bolnice, Bihać, za leš broj 2, Jama Golubnjača

Dokaz T-250b- DNK izvještaj za leš broj 2 da je riječ o tijelu Velagić Feridu, datum 8.11.1993.godine

Dokaz T-250c- Obdukcioni zapisnik "službe za patologiju" kantonalne bolnice, Bihać, za leš broj 3, Jama Golubnjača na ime Šepić Kemala, datum 14.5.2001.

Dokaz T-250d- DNK izvještaj za tijelo na ime Šepić Kemala

Dokaz T-250e- Obdukcioni zapisnik "službe za patologiju" kantonalne bolnice, Bihać, za leš broj 7, Jama Golubnjača, datum 14. maj 2001,

Dokaz T-250f- DNK izvještaj za leš broj 7 (original je na engleskom, dok. Preveden) od 13.11.2006 godine

Dokaz T-250g- Obdukcioni zapisnik "službe za patologiju" kantonalne bolnice, Bihać, za leš broj 18, datum 15.5.2001. godine

Dokaz T-250h- DNK izvještaj za leš broj 18 na ime Malkoč Nusret

Dokaz T-251- Rješenje broj 35/91 od 11.12.1991. godine kojom se Marčeta Zdravko postavlja za komandanta TO

Dokaz T-252- Obavijest ratnog predsjedništva broj 157/92 od 23.5.1992. godine, a vezano za ispravku dopisa br. 94/92 od 19.5.1992. godine

Dokaz T-253- Redovni borbeni izvještaj Komandi 1. podgrmečke brigade od 17-5-1992. godine, u Jasenici

Dokaz T-254- Redovni borbeni izvještaj Komandi 1. podgrmečke brigade od 19-5-1992. godine, u Jasenici

Dokaz T-255- Redovni borbeni izvještaj br. 1 za dan 30.6./1.07.1992. godine od 1.7.1992. godine, u potpisu Daničić Vukašin

Dokaz T-256- Izvještaj pukovnika Daničića u rukopisu broj 107-8 od 13.7.1992. godine

Dokaz T-256a- Izvještaj pukovnika Daničića u kucanom tekstu broj 107-8 od 13.7.1992. godine

Dokaz T-257- Naređenje za jačanje b/g jedinica, strogo pov. br 01/1-92 od 4.5.1992. godine

Dokaz T-258- Naređenje za postupanje sa ratnim zarobljenicima, Komanda 2. krajiškog korpusa, pov. br. 307-2 od 5.8.1992. godine

Dokaz T-259- Naređenje za postupanje sa ratnim zarobljenicima, Komanda 11. Ipb, Bosanska Krupa, pov. br. _____ od 8.1992. godine

Dokaz T-260- Naređenje za postupanje sa ratnim zarobljenicima, Komanda 11. lake pješadijske brigade Bosanska Krupa, pov. br. 306-2/92 od 8.8.1992. godine

Dokaz T-261- Dopis komande 11 krajiške lake pješadijske brigade Bos. Krupa broj 253-1/92 od 1.8.1992. godine

Dokaz T-262- Izvještaj o komandnoj odgovornosti u brigadi RS

Dokaz T-263- Naredba 2 krajiškog korpusa strogo pov. broj 32-1 od 2.6.1992. godine

Dokaz T-264- Naredba jedinicama 2. Krajiškog korpusa strogo pov.br. 2-72 od 5.6.1992. godine

Dokaz T-265- Odluka o osnivanju I nadležnosti vojnih sudova I vojnih tužilaštava, sl.gl. srpskog naroda u BiH broj 8, od 8. juna 1992. godine

Dokaz T-266- Naređenje za formiranje logora ratnih zarobljenika, str. Pov. br.153-1 od 25.6.1992. godine

Dokaz T-267- Naređenje – Organizacija funkcionisanja logora ratnih zarobljenika str.pov.br. 307-1 od 5.8.1992. godine

Dokaz T-268- Informacija- Prihvat ekipa Međ. Crvenog Krsta I stranih novinara str. Pov. br. 307-3 od 5.8.1992. godine

Dokaz T-269- Naredba ratnog predsjedništva opštine Bos. Krupa, broj 217/92 od 27.05.1992. godine

Dokaz T-270- Odgovor na prigovor ratnog predsjedništva broj 200/92 od 25.5.1992 godine

Dokaz T-271- Dopis Opštinskog odbora SDS-a broj 12/93 od 27.4.1993. godine

Dokaz T-272- Naredba ratnog predsjedništva Bos. Krupa, broj 12/92 od 24.4.1992. godine

Dokaz T-272a- Naredba ratnog predsjedništva Bos. Krupa, broj 42/92 od 26.4.1992. godine

Dokaz T-272b- Naredba ratnog predsjedništva Bos. Krupa, broj 47/92 od 26.4.1992. godine

Dokaz T-272c- Naredba ratnog predsjedništva Bos. Krupa, broj 48/92 od 26.4.1992. godine

Dokaz T-272d- Naredba ratnog predsjedništva Bos. Krupa, broj 49/92 od 26.4.1992. godine

Dokaz T-272e- Naredba ratnog predsjedništva Bos. Krupa, broj 50/92 od 26.4.1992. godine

Dokaz T-272f- Naredba ratnog predsjedništva Bos. Krupa, broj 52/92 od 26.4.1992. godine

Dokaz T-273- Naredba ratnog predsjedništva Bos. Krupa, broj od 28.4.1992 godine, sa ovjerom MKSJ,

Dokaz T-274- vojni jedinični karton za Momo Grubiša

Dokaz T-274a- vojni jedinični karton za Mile Ćazić

Dokaz T-274b- vojni jedinični karton za Mile Ćazić

Dokaz T-274c- vojni jedinični karton za Petar Senić

Dokaz T-274d- vojni jedinični karton za Željko Smoljanac

Dokaz T-274e- vojni jedinični karton za Narandžić Zdravko

Dokaz T-275- Nalaz i mišljenje vještaka grafologa Dugandžić Zlatka, vezano za rukopis M. Drljača od 10.11.2008. godine

Dokaz T-276- Dokument str. pov. broj 11/15-154 od 4.5.1992. godine o postavljenju

Dokaz T-277- Redovni borbeni izvještaj str.pov.br.107-9 od 16.7.1992. godine

Dokaz T-278- Redovni borbeni izvještaj str.pov.br. 107-10 od 17.7.1992. godine

Dokaz T-279- Izvještaj vještaka Dorothee Hanson

Dokaz T-280- Naredba Komande I Krajiške brigade br. 100-02 od 07.05.1992 godine

Dokaz T281-Izvještaj komande 11 lake brigade, br. 154-1/92 od 13.07.1992 godine

Dokaz T282-Dnevnik Mitra Ciganovića-2 dijela iz dnevnika: na vrhu stranice-15.02.1992, a dokaz se odnosi na dio od 14.06.1992; na vrhu stranice 14.04.1992, a dokaz se odnosi na dio od 30.07.1992 godine

Dokaz T283-Dnevnik Milana Vojinovića-dijelovi dnevnika

Dokaz T284-Propusnica ratnog predsjedništva Bos. Krupa, br. 150/92 od 29.04.1992 godine – **povjerljiv dokaz**

Dokaz T285-Uvjerenje Skupštine opštine Bos. Novi br. 60/92 od 30.04.1992 godine – **povjerljiv dokaz**

Dokaz T286-Uputstvo o evakuaciji stanovništva MZ Arapuša – **povjerljiv dokaz**

Dokaz T287-Spisak izbjeglih građana iz B.Krupe koji su smješteni u MZ Arapuša – **povjerljiv dokaz**

Dokaz T288-Spisak izbjeglih građana iz B.Krupe koji su smješteni u MZ Arapuša – **povjerljiv dokaz**

Dokaz T289-Spisak građana MZ Arapuša

Dokaz T290-Spisak iz Arapuše smještenih u S.Mostu

Dokaz T291-Spisak izbjeglica iz B.Krupe na dan 26.05.1992 godine

Dokaz T292-Fotografija kuće Čaušević Jasminke i fotografija stepeništa u kući iste-od 2008 godine

Dokaz T293- Izvod iz matične knjige umrlih za Šertović Ferida, broj sl72008 od 11.02.2008 godine

Dokaz T294-Zapisnik o saslušanju svjedoka Šertović Ferida, broj KT-RZ-1/05 od 14.04.2005 godine

Dokaz T295- Naredba ratnog predsjedništva Bos Krupa, br. 23/92 od 24.04.1992 godine

Dokaz T296- Spisak civilnog oružja iz Arapuše

Dokaz T297- Pregled preuzete stoke i opreme Arapuša

Dokaz T298- Izvještaj CSB Bihać, br. 12-91/92 od 21.04.1992 godine

Dokaz T299- Izvod iz matične knjige umrlih za lice Arnautović Esad, broj 2003-12-4836 od 13.02.2008 godine.

Dokaz T300- Izjava svjedoka Arnautović Esada br. Ki 9/92 od 04.09.1992 godine

Dokaz T301- Izvod iz matične knjige umrlih za lice Mehmed Kaljković, broj 2003-12-4838/2007 od 13.02.2008 godine

Dokaz T302- Izjava svjedoka Mehmeda Kaljkovića br. Ki 9/92 od 20.06.1994

Dokaz T303- Odobrenje ratnog presjedništva opštine Bos. Krupa br. 55/92 od 27.04.1992 godine

Dokaz T304- 1x DVD-Snimak TV Banja Luka i transkript snimka

Dokaz T305- Dopis opštine Krpa na Uni, br. 84/93 od 27.08.1993 godine

Dokaz T306- Dopis ratnog presjedništva opštine Bos. Krupa, br. 76/92 od 27.04.1992 godine

Dokaz T307- Biografija Gojka Kličkovića

Dokaz T308- Informacija Obavještajno sigurnosne agencije BiH Sarajevo (OSA-e) br. 04/5-2096/09 od 20.02.2009 godine, Rješenje od 23.08.1991 br. 04-72/01 i 04-358 od 08.04.1991 godine

Dokaz T308a- 1xCD-telefonski razgovor Radovana Karadžića i Dobrice Ćosića i transkript snimka od 08.06.1991 godine

Dokaz T308b- 1xCD-telefonski razgovor Radovana Karadžića i Momčila Krajišnika i transkript snimka od 09.09.1991 godine

Dokaz T-309 – Izjava svjedoka Ezić Emira data Tužilaštvu BiH, broj KT-RZ-1/05 dana 07.02.2008. godine

PRILOG II

SVJEDOCI ODBRANE

Ime svjedoka	Datum svjedočenja
1.Kličković Gojko – prvoptuženi	07.04.2009. godine 08.04.2009. godine 14.04.2009. godine 15.04.2009. godine 21.04.2009. godine 22.04.2009. godine 13.05.2009. godine 19.05.2009. godine 20.05.2009. godine 26.05.2009. godine 27.05.2009. godine
2.Miroslav Vještica	02.06.2009. godine 10.06.2009. godine 16.06.2009. godine
3.Fikret Abdić (video link)	03.06.2009. godine
4.Mudrinić Mile	16.06.2009. godine
5.Sead Komić	17.06.2009. godine
6.Lazar Stupar	23.06.2009. godine
7.Šemso Velić	24.06.2009. godine
8.Slobodan Majkić	30.06.2009. godine
9.Lukač Dragan	30.06.2009. godine
10.Pilipović Božo	01.07.2009. godine
11.Brkić Ramo	07.07.2009. godine
12.Begić Muharem	25.08.2009. godine
13.Suljić Mirsad	25.08.2009. godine
14. Dizdarević Fahrudin	09.09.2009. godine
15. Njeguš Radomir	22.09.2009. godine
Hebib Avdo (pristupio ali nije saslušan, odbrana na ročištu odustala od saslušanja)	22.09.2009. godine
16. Topić Ejub	14.10.2009. godine
17. Pilipović Jovo	14.10.2009. godine
18. Muzaferović Fuad	27.10.2009. godine

19. Osmanagić Hajrudin	27.10.2009. godine
20. Šiljdedić Ale	28.10.2009. godine
21. Mujanović Ismet	28.10.2009. godine
23. Drašković Slavko	03.11.2009. godine
24. Duško Stojislavljević	03.11.2009. godine
25. Bokan Nenad	04.11.2009. godine
26. Japundža Dragan	04.11.2009. godine
27. Štrbac (Gojko) Mladen	10.11.2009. godine
28. Jež Đorđe	10.11.2009. godine
29. PWS 92	11.11.2009. godine
30. Vještak Radoslav Radinović	17.11.2009. i 18.11.2009. godine
31. Luinović Dragomir	08.12.2009. godine
32. Grbić Đuro	08.12.2009. godine
33. Međedović Ibrahim	08.12.2009. godine
34. Mile Štrbac (video link)	15.12.2009. godine
35. Stanić Miroslav	22.12.2009. godine
36. Luinović Mićo	22.12.2009. godine
37. Vojinović Mile	26.01.2010. godine
38. Krnetić Milan	27.01.2010. godine
39. Ilić Slavko	27.01.2010. godine
40. Štrbac Mladen	02.02.2010. godine
41. Vuković Ljubomir	03.02.2010. godine
42. Kljajić Miroslav	03.02.2010. godine
43. Marčeta Zdravko	09.02.2010. godine
44. svjedok A7	10.02.2010. godine
45. Ciganović Dmtar	16.02.2010. godine
46. Tatlić Refik	23.02.2010. godine
47. Mirko Orelj (I i II optuženi)	08.03.2010. godine
48. svjedok A8	16.03.2010. godine
49. Ljubović Milan	23.03.2010. godine
50. Šimić Marijan	23.03.2010. godine
51. Kačavenda Mićo	24.03.2010. godine
52. Damjanić Dragomir	24.03.2010. godine

53. Jerković Goran	06.04.2010. godine
54. Mandić Radomir	06.04.2010. godine
55. Grubiša Momo	06.04.2010. godine
56. Ramiz Dreković	07.04.2010. godine
57. Latinović Slavko	07.04.2010. godine
58. Bijeljac Mile	14.04.2010. godine
59. Vržina Drago	20.04.2010. godine
60. Brane Babić	21.04.2010. godine
61. Keča Drago	21.04.2010. godine
62. Rađenović Brane	27.04.2010. godine
63. Beronja Ratko	27.04.2010. godine
64. Obradović Milan	28.04.2010. godine
65. Senić Rajko	11.05.2010. godine
66. Ljepoja Duško	11.05.2010. godine
67. Milešević Rade	11.05.2010. godine
68. Kljajić Brane	11.05.2010. godine
69. Zorić Željko	18.05.2010. godine
70. Drljača Miroslav	18.05.2010. godine
71. Ešref HadžiĆ (I i II)	18.05.2010. godine
72. Ramić Jasmin	25.05.2010. godine
73. Kasim Trnka (vještak)	26.05.2010. godine
74. Božo Erceg	26.05.2010. godine
75. Latinović Zdravko	26.05.2010. godine
76. Latinović Đorđe	26.05.2010. godine
77. Plavšić Boško	26.05.2010. godine
78. Zoran Sofilj	01.06.2010. godine
79. Rajko Kličković	08.06.2010. godine
80. A-9	09.06.2010. godine
81. Lukić Radomir (vještak)	15.06.2010. godine
82. Kolundžija Dragan (III)	29.06.2010. godine
83. Gajčić Branislav (III)	29.06.2010. godine
84. Srdić Duško (III)	30.06.2010. godine
85. Rađenović Milorad (III)	30.06.2010. godine

86. Radošević Lazo (III)	06.07.2010. godine
87. Knežević Savan (III)	06.07.2010. godine
88. Beslač Lazo (III)	06.07.2010. godine
89. Vujanović Mile (III)	17.08.2010. godine
90. Kačevanda Drago (III)	17.08.2010. godine
91. Egeljić Miroslav (III)	17.08.2010. godine
92. Bljelac Predrag (III)	18.08.2010. godine
93. Radanović Ranko (III)	18.08.2010. godine
94. Skenderija Mladen (III) video link	24.08.2010. godine
95. Naračić Zdravko (III) video link	24.08.2010. godine
96. Drljača Milovan (III) video link	24.08.2010. godine
97. Klašnja Boško (III)	25.08.2010. godine
98. Marić Dane (III)	25.08.2010. godine
99. Slobodan Kosovac (III) vještak	14.09.2010. godine 15.09.2010. godine

materijalni dokazi odbrane

DOKAZI OPTUŽENOG GOJKA KLIČKOVIĆA

- O-I – 1** izvještaj o okupljanju i manevrisanju
- O-I – 2** dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-2
- O-I – 3** dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-8.
- O-I – 4** dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-7
- O-I – 5** dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-13
- O-I – 6** dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-1
- O-I – 7** dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-75
- I ulaže se kao dokaz odbrane drugooptuženog O-II-1
- O-I – 8** dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-140
- O-I – 9** dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-72
- O-I – 10** dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-71
- O-I – 11** dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-68
- O-I – 12** dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-76
- O-I – 13** dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-69

O-I – 14 dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-70

O-I – 15 dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-95.

O-1 – 16 dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-143.

O-I – 17 nije uveden kao dokaz Tužilaštva.

Proglas srpskom narodu Bosne i Hercegovine. – imali smo svoj plebiscit

O-I – 18 dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-148

O-I – 19 dokazi koji nisu uvedeni kao dokaz Tužilaštva, proptatno pismo kao O-1-19 a, a apel pod oznakom O-1-19 b.

O-I – 20 – set dokaza

- Odluka o verifikaciji srpske opštine Bos. Krupa – O-I-20c
- Izvještaj o rezultatima plebiscita – O-I-20a
- Akt srpske opštine Bos. Krupa – O-I-20d
- Odluka o proglašenju srpske opštine Bos. Krupa – O-I-20b
- Izvještaj o rezultatima plebiscita nesrpskog naroda – O-I-20e
- Zapisnik sa provođenja plebiscita – O-I-20h
- Izvještaj sa provođenja plebiscita – O-I-20f
- Zapisnik opštinske komisije Bos. Krupa – O-I-20g

O-I – 21 dokument „ Šta znači živjeti u savremenoj Bosni“

O-I – 22 Izvod iz knjige „ Neizgovorena odbrana “ Momira Bulatovića, str. 85

O-I – 23 Izvod iz knjige „ Neizgovorena odbrana “ , str. 98 i 99

O-I – 24 Izvod iz knjige „ Neizgovorena odbrana “ , str. 86, 89,90

O-I – 25 Izvod iz knjige „ Neizgovorena odbrana “ , str. 78, 79

O-I – 26 Izvod iz knjige „ Neizgovorena odbrana “ , str. 46,47,49

O-I – 27 Izvod iz knjige „ Neizgovorena odbrana “ , str. 34, 35, 38,39

O-I – 28 Izvod iz knjige „ Neizgovorena odbrana “ , str. 105,108, 116, 119, 120,121, 137

O-I – 29 Izvod iz knjige „ Neizgovorena odbrana “ , str. 197,198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 207

O-I – 30 Izvod iz knjige „ Neizgovorena odbrana “ , str. 73,

O-I – 31 Izvod iz knjige „ Neizgovorena odbrana “ , str.250,251,252, 253, 254

O-I – 32 Izvod iz knjige „ Neizgovorena odbrana “ , str. 25,26

O-I – 33 Izvod iz knjige „ Neizgovorena odbrana “ , str. 14

O-1-34 Zapisnik o saslušanju svjedoka Begić Muharema broj KT-RZ-1/05 od 15.04.2005.

godine

O-1-35 izvod iz knjige Dobrice Ćosića, isječak iz novina „Večernje novosti“ pod naslovom „Svi Srbi da budu zajedno“

O-1-36 izvod iz novina „Večernje novosti“ od 05.08.2008. godine, pod naslovom „Koncept velike Srbije „

O-1-37 izvod iz novina Novosti od 10.08.2008. godine, pod naslovom „Kakvu BiH hoćemo“

O-1-38 izvod iz novina „Večernje novosti“; pismo Radovana Karadžića Slobodanu Miloševiću pod naslovom „Okrenuli ste leđa sprstvu“

O-1-39 izvod iz novina „ Novosti „ od 16.08.2008. godine, pod naslovom „ Mladić- nisam ja tvoja žena „

O-1-40 izvod iz novina „ Večernje novosti“ 15.10.2008. godine pod naslovom „Aptman: Dokument postojao“

O-1-41 – izvod iz knjige Hasana Efendića „Ko je branio Bosnu“, str. 118

O-1-42 – izvod iz knjige Ševke Hodžića „ Bosanski ratnici „ , str. 37 i 38

O-1-43 – izvod iz knjige Sefera Halilovića „ Lukava strategija“, str- 23

O-1-44 – izvod iz knjige Sefera Halilovića „ Lukava strategija“, str- 55

O-1-45 – izvod iz knjige Nedžada Ajdandžića „Odbrana Sarajeva“ , str. 62, 63, 64

O-1-46 – izvod iz knjige Nedžada Ajdandžića „Odbrana Sarajeva“ , str. 112

O-1-47 - izvod iz knjige Nedžada Ajdandžića „Odbrana Sarajeva“ , str. 113

O-1-48 - izvod iz knjige Nedžada Ajdandžića „Odbrana Sarajeva“ , str. 110, 111

O-1-49 izvod iz novina „Oslobođenje“ od 27.02.1992. strana 5, pod naslovom „Brisli su prethodili Lisabonu“

O-1-50 – izvod iz novina „Oslobođenje“ od 06.03.1992. godine, str. 6 , „Šta su rekli funkcioneri „

O-1-51 - izvod iz novina „Oslobođenje“ od 10.03.1992. godine, str. 1, „ Završena prva briselska runda razgovora“

O-1-52 – izvod iz novina „Oslobođenje“ od 20.03.1992. godine, str.1 , „Otežan Kutiljerov plan“

O-1-53 – izvod iz novina „Oslobođenje“ od 07.03.1993. godine, „Traženje dodirnih tačaka“

O-1-54 - izvod iz novina „ Oslobođenje“ od 07.03.1993. godine, „Nastavak razgovora traženje dodirnih tačaka

O-1-55 -izvod iz novina „Oslobođenje“ od 05.03.1992. godine „Na pragu političkog rješenja“

O-1-56 - izvod iz novina „Oslobođenje“ od 01.04.1992. godine, „Mala korekcija lisabonskog papira“

- O-1-57** - izvod iz novina „Oslobođenje“ od 01.04.1992. godine, „Briselski poziv na mir“
- O-1-58** - izvod iz novina „Oslobođenje“ od 08.03.1992. godine, „Znatiželjnicima zatvorena vrata“
- O-1-59** - izvod iz novina „Oslobođenje“ od 19.03.1992. godine, „Izjava o principu za Dejtonski ustav“
- O-1-60** - izvod iz novina „Oslobođenje“ od 02.04.1992. godine, „ Pohvale BiH dogovoru“
- O-1-61** - izvod iz novina „Oslobođenje“ od 20.03.1992. godine, „Švajcarski kalup za BiH“
- O-1-62** - izvod iz novina „Oslobođenje“ od 11.03.1992. godine, „Država sa jedinicama“
- O-1-63** - izvod iz novina „Oslobođenje“ od 12.05.1992. godine, „Zahtjev za sto hitniji nastavak konferencije“
- O-1-64** - izvod iz novina „Oslobođenje“ od 21.05.1992. godine, „ Evropa gotovo šokirana“
- O-1-65** - izvod iz novina „Oslobođenje“ od 01.05.1992. godine, „ Mape na stolu“
- O-1-66** - izvod iz novina „Oslobođenje“ od 20.05.1992. godine, „Pregovori i bez prekida vatre“
- O-1-67** - izvod iz novina „Oslobođenje“ od 02.04.1992. godine, „Saglasje na papiru“
- O-1-68** - izvod iz novina „Oslobođenje“ od 25.03.1992. godine „ oružani sukob, mješovite grupe za smirivanje stanja“
- O-1-69** - izvod iz novina od 22.03.1992. godine „provokacija i incidenti“
- O-1-70** - izvod iz novina „oružani sukob, operacija može da počne“
- O-1-71** - izvod iz novina od 15.01.1999. godine“ zašto je palo podrinje“
- O-1-72** - izvod iz novina od 11.03.1992. godine, „ strani plaćenici , sarajevu ne trebaju plaćenici“
- O-1-73** - izvod iz novina od 11.03.1992. godine „čast i dužnost odluke“
- O-1-74** - izvod iz novina od 31.03.1992. godine „odnos prema mirovnom planu, sarajevski dogovor važi“
- O-1-75** - izvod iz novina od 27.02.1992. godine „ stav islamske zajednice za BiH, Muslimani glasajte DA
- O-1-76** - izvod iz novina od 20.05.1992. godine, „ podrška konfederaciji BiH iz hrvatske, splitski sporazum
- O-1-77** - izvod iz novina od 20.09.1992. godine „bosanskodubički crni petak „
- O-1-78** - zapovijed Min. odbrane RH, od 15.11.1993. godine
- O-1-79** - dopis kluba prijatelja bosne min.odbrane RH – prijem dobrovoljaca na obuku
- O-1-80** - Zapovjed ministarstva odbrane Hrvatske od 12.01.1992. godine
- O-1-81** - izvod iz knjige „Lukava strategija“, autora Halilovića
- O-1-82** - pismo do 06.08.1992. godine, pismo fikreta adbića

- O-1-83** - dopis komandi 3 korpusa od 18.09.1992. godine
- O-1-84** – sporazum o prijateljstvu i saradnji između RBiH i RH
- O-1-85** - obavještenje V korpusa od 02.06.1993. godine
- O-1-86** - mišljenje o angažiranju V korpusa od 18.09.1995. godine
- O-1-87** - Izetbegovićeva dvostruka igra, članak iz novina „Glas Srpske“ od 23.07.1998. godine,
- O-1-88** – članak iz novina „ Večernjih Novosti“ od 23.10.1997. godine, pod naslovom „Šta trenira puč“
- O-1-89** feljton iz novina „Večernjih Novosti“, objavljenih 15.20,21,22,24.10. a iz knjige „Protiv udar – kako se raspala Jugoslavija „, Veljka Kadrijevića
- O-1-90** feljton iz novina „Večernjih Novosti“ 06.08. a iz knjige „Krivac na drugoj adresi“
- O-1-91** Odluka o objedinjavanju svih oružanih snaga na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine
- O-1-92** – 194. stranica knjige
- O-1-93** – naredba komande korpusa do 15.05.1990. godine
- O-1-94** – pregled rezervnog i aktivnog sastava SJB Bosanska Krupa do mjeseca aprila 1992. godine
- O-1-95** statut srpsle opštine bosanska krupa, novembar 1991. godine
- O-1-96** značajni događaji u opštini krupa na uni, studija dr. Milivoja Ivaniševića
- O-1-97** stranice 77,78,80,81,82 Strategija
- O-1-98** izvod iz knjige vanredne prilike generala tođorovića
- O-1-99** zapovjed za napad od 17.08.1995. godine (V korpus)
- O-1-100** dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-36
- O-1-101** dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-105 i T-106 (naredbe o prekidu vatre)
- O-1-102** akt od 07.01.1992. godine
- O-1-103** dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-280
- O-1-104** upozorenje na ponašanje i miješanje pojedinih resora komande u civilni sektor.
- O-1-105** Specijalistička propusnica broj 133/92 od dana 04.05.1992. godine
- O-1-105** Specijalistička propusnica broj 134/92 od dana 04.05.1992. godine
- O-1-106** uloženo kao dokaz tužilaštva t-103
- O-1-107** Ovlaštenje broj 16/92 od 04.04.1992.godine,
- O-1-108** Naredba 266/92 od 09.05.1992. godine,
- O-1-109** Izjava o otuđenim stvarima od strane zelenih beretki broj 156/92 od 23.05.1992. godine,

- O-I-110** Rješenje o imenovanju broj 126/92 od 04.05.1992. godine,
- O-I-111** Uputstvo za rad pripadnika milicije RR167 168,
- O-I-112** Pregled uzetih izjava od naseljenih ljudi u Zalugu,
- O-I-112** Zahtjev za dodojelu naoružanja građanima broj S1 od 06.08.1992.godine,
- O-I-113** Naredba broj 1533/92 od 14.09.1992. godine,
- O-I-114** Dnevni red 0009004501,
- O-I-115** Spisak povrijeđenih i ranjenih lica na području Bosanske Krupe zaključno sa 25.04.1992. godine,
- O-I-116** Dopis Komandi korpusa Banja Luka broj 10/92 od 22.04.1992. godine,
- O-I-117** Izvod iz zapisnika sa sjednice izvršnog odbora Srpske skupštine opštine Bosanska Krupa održane 17.12.1991.)
- O-I-117** Izvod iz zapisnika sa sjednice privremene Skupštine Srpske opštine Bosanska Krupa održane 11.12.1991. godine,
- O-I-118** Rješenje 0009004457,
- O-I-119** Dopis svim mjesnim zajednicama na području Srpske opštine Bosanka Krupa broj 9/92 od 28.01.1992. godine,
- O-I- 120** Urgencija broj 1/92 od 03.01.1992. godine,
- O-I-120** Inicijativa broj 37/91 od 24.12.1991. godine,
- O-I-121** Zahtjev za pomoć u pogonskom gorivu broj 06/92 od 28.04.1992.godine,
- O-I-122** Trebovanje- uloženo kao dokaz Tužilaštva T-111
- O-I-123** Potreba za mehanizacijom broj 134/92 od 29.04.1992. godine,
- O-I-124** Trebovanje broj 140/92 od 29.04.1992. godine,
- O-I-125** Zahtjev za naoružanje TO broj 21/92 od 10.03.1992. godine,
- O-I-126** Regulisanje statusa jedinica TO 141/92 od 29.04.1992. godine,
- O-I-127** Zahtjev Komande 9.K str.pov.broj 4-49 od 03.04.1992. godine broj 31/101-230 od 07.04.1992. godine,
- O-I-128** Urgencija u slučaju Inicijative Srpske opštine Bosanske Krupe broj 14/92 od 11.02.1992.godine,
- O-I-129** Uvjerenje broj 60/92 od 30.04.1992.godine,
- O-I-130** Naredba broj 35/92 od 26.04.1992.godine,
- O-I-131** Propusnica 133-92 od 29.04.1992. godine,
- O-I-132** Dopis komandi 2. vojne oblasti broj 19/31-442 od 23.04.1992. godine,
- O-I-133** Propusnica broj 59/92 od 27.04.1992. godine,
- O-I-134** zahtjev za promjenu rasporeda- uloženo kao dokaz Tužilaštva T-102 a)

- O-I-135** Zahtjev za promjenu rasporeda Kačavenda Borislava rezervnog poručnika,
- O-I-135** Zahtjev za promjenu rasporeda Kačavenda Borislava-rezervnog poručnika,
- O-I-136** Inicijativa broj 1/01 od 23.12.1991. godine,
- O-I-137** Rješenje broj 35/91 od 11.12.1991. godine,
- O-I-138** Naredba o ograničenom radu lokala broj 4/91 od 23.12.1991. godine,
- O-I-139** Naredbu o zabrani sječe i protivpravnom korištenju šuma broj 5/91 od 23.12.1991. godine,
- O-I-140** Popis stanovništva prema izjašnjenju o nacionalnoj pripadnosti po naseljenim mjestima,
- O-I-141** Dostava dokumentacije o formiranju Srpske opštine Bosanska Krupa broj 21/91 od 18.12.1991. godine,
- O-I-142** Naredba broj 28/17-373 od 07.10.1993. godine,
- O-I-143** Novinski članak lista „Oslobođenje“ od 08.04.1992. godine
- O-I-144** Rješenje broj 34/91 od 11.12.1991. godine,
- O-I-145** Novinski članak
- O-I-146** Novinski članak lista „Oslobođenje“,
- O-I-147** Novinski članak,
- O-I-148** Novinski članak,
- O-I-149** Izvještaj sa obilaska terena ,
- O-I-150** Novinski članak,
- O-I-151** Poslovnica o djelovanju kriznog štaba P0002200,
- O-I-152** Naredba 23/92 od 24.04.1992. godine,
- O-I-153** Uputstvo o organizovanju i djelovanju Srpskog naroda u BiH u vanrednim okolnostima od 19.12.1992. godine,
- O-I-154** Naredba broj 42/92 od 26.04.1992. godine,
- O-I-155** Postavljenje starješina po RF broj 253-1/92 od 01.08.1992. godine,
- O-I-156** Naređenje broj 2-72 od 05.06.1992. godine,
- O-I-157** Krivični predmet broj 222/92 od 26.10.1992. i broj 47/92 od 08.12.1992. godine,
- O-I-158** Feljton, Večernje novosti, 14.08.2008. godine,
- O-I-159** Zapisnik o razmjeni zarobljenih lica sačinjen dana 10.05.1992. godine,
- O-I-160** Pismo Nikolić Špire za M.Vješticu,
- O-I-161** Pregled lica lišenih sloboda 21 i 22.1992 godine u ratnom sukobu u Bos. Krupi,
- O-I-162** Dogovor u štabu Komande armije Srpske opštine Bosanske Krupe,
- O-I-163** Novinski članak, Večernje novosti od 07.09.2008. godine,
- O-I-164** Novinski članak , Novosti 11.08.2006. godine,

- O-I-165** Izvod iz knjige str. 103,
- O-I-166** Izvod iz magnetofonskog snimka sjednice Predsjedništva R BiH, održane 20.06.1992.godine,
- O-I-167** Smjernice u vezi organizacije dobrovoljnog odlaska ljudi koji žele da napuste područje Banja Luke,
- O-I-168** Novinski članak lista „Oslobođenje“,
- O-I-169** Novinski članak,
- O-I-170** Novinski članak,
- O-I-171** Dopis kriznim štabovima broj 03-129/92 od 30.04.1992. godine,
- O-I-172** Naređenje za izvođenje borbenih dejstava
- O-I-173** Novinski članak iz Oslobođenja po nazivom „Masakar u Sijekovcu“
- O-I-174** Novinski članak pod nazivom „Sele Srbi, sele Muslimani“
- O-I-175** Novinski članak pod nazivom „Okupirana RTVSA“
- O-I-176** Novinski članak pod nazivom „ Nalog za prekid vatre“
- O-I-177** Novinski članak pod nazivom „ Uhapšeni sa glasačkim listićima“
- O-I-178** Novinski članak pod nazivom „ Teror se više ne može trpjeti“
- O-I-179** Karikatura iz novina
- O-I-180** Isječak iz knjige Sefera Halilovića
- O-I-181** Naredba od 26.04.1992. godine broj 35/92
- O-I-182** Naredba o zabrani ulaska i kretanja motornih i teretnih vozila vlasništvo privatnih lica
- O-I-183** Odluka od dana 16.04.1992. godine broj 1/92
- O-I-184** Saopštenje za javnost od 04.04.1992. godine
- O-I-185** Dopis od dana 26. 07.1991. godine broj 514-011-1/91
- O-I-186** Odluka od 25.10.1991. godine broj 67/1
- O-I-187** Naredba od dana 26. 04.1992. godine (A), Naredba od dana 28.04.1992. godine (B), Naredba od dana 14.05.1992. godine (C)
- O-I-188** Službeni list od dana 31. oktobra 1977. godine
- O-I-189** Privremeni poslovnik od dana 11.12.1991. godine
- O-I-190** Zapisnik sa sjednice privremene srpske skupštine Bosanska Krupa broj 12/91
- O-I-191** Zapisnik o saslušanju Luinović Dragomira od 20.11.2007 godine
- O-I -192-** Zapisnik o saslušanju Jova Obradovića od 23.11.2007. godine
- O-I-193-** Dokumenti SDS-a, (uvedeni kao dokazi Tužilaštva T-63,T-65, T-66,T-130)
- O-I-193 a** izvještaj o jednogodišnjem radu opštinskog odbora
- O-I-193 b** program rada od 10.08.1991. do 10.08.1992.

- O-I-193 c** saopštenje SDS-a 03.06.1991. godine
- O-I-193 d** uputstvo o radu SDS-a
- O-I-193 e** izvod iz zapisnika sa sjednice SDS-a Srpske opštine Bosanka Krupa
- O-I-194** – izvještaj o radu opštine I ratnog predsjedništva za period od 01.01.1992. godine do 20.04.1993. godine
- O-I-195** glasnik srpskog naroda u BiH
- O-I-196** isječak iz lista "Novosti" Feljton Nikola Koljević
- O-I-197** isječak iz lista "Press"
- O-I-198** isječak iz lista "Novosti" Feljton od 16.01.2009. godine
- O-I-199** isječak iz lista , feljton pod naslovom - tuđman nudi more
- O-I-200** isječak iz lista , feljton pod naslovom – rat se mogao izbjeći
- O-I-201** odluka o formiranju jedinica Teritorijalne odbrane
- O-I-202** službena zabilješka čisić Ibrahim
- O-I-203** prilog-dodatak iz NIN-a
- O-I-204** presuda u predmetu Vuković
- O-I-205** zakon o promjeni naziva Bosanska Krupa u Krupu na Uni
- O-I-206** izvod iz ratnog dnevnika
- O-I-207** odluka o osnivanju skupštine srpskog naroda BiH, službeni glasnik od 15.01.1992.godine (T-140)
- O-I-208** zaključci općinskog odbora SDS-a od 27.04.1993. godine
- O-I-209** otuđenje naoružanja iz velikog dubovika
- O-I-210** izjava ramić jasmına 29.05.1993. godine, data
- O-I-211** zapisnik sa saslušanja hasanović rifeta od 10.06.1
- O-I-212** izvod iz ratnog dnevnika nikole koljevića
- O-I-213** izvod iz ratnog dnevnika nikole koljevića (tri dijela)
- O-I-214** izvodi iz ratnog dnevnika nikole koljevića (tri dijela)
- O-I-215** izvod iz dnevnika mitra ciganovića pod oznakom TOP20/3
- O-I-216** Dnevnik svjedoka Vojinović Milana(nije fizički uložen, jer se orginal nalazi kod Tužilaštva)
- O-I-217 3** x zapisnik o saslušanju svjedoka Vojinović Milana – Tužilaštvo BiH (20.04.2005.; 03.12.2007.; 17.04.2008.)
- O-I-218** Zapisnik o saslušanju svjedoka Milana Krnetića - Tužilaštvo BiH od dana 10.12.2007.
- O-I-219** Zapisnik o saslušanju svjedoka Vuković Ljubomira broj KT-RZ-100/06 od 04.12.2008.godine

- O-1-220** Zapisnik o saslušanju svjedoka Zdravka Marčete u Tužilaštvu BiH , broj KT-RZ-100/06 od dana 07.12.2007. godine (dokaz ce biti uveden I za odbranu trećeoptuženog-dobiveni broj je O-3-10)
- O-1-221** zapisnik o saslušanju svjedoka dmitra ciganovića od 08.04.2008. godine
- O-1-222** dopis pov.broj 23-1/92 od 23.07.1992. godine u potpisu dmitar ciganović
- O-1-223** dopis broj 457/92 od 23.06.1992. godine u potpisu gojko kličković
- O-1-224** naredjenje od 25.05.1992. godine, u potpisu dmitar ciganović
- O-1-225** dopis pov.broj 514/92 od 24.08.1992. godine, u potpisu dragan ciganović
- O-1-226** dopis broj 04/3-952-3/93 od 10.05.1993. godine u potpisu mladen štrbac
- O-1-227** zapovjest za pozadinu strogo pov. 100-55/92 od 20.06.1992. godine
- O-1-228** upozorenje na ponašanje u potpisu gojko kličković
- O-1-229** naredjenje broj 200-458/92 od 07.08.1992. godine , u potpisu dmitar ciganović
- O-1-230** navodi o greškama u primjeni prava u vezi sa članom 5 statuta
- O-1-231-** navodi o greškama u primjeni prava u vezi sa članom 7 statuta
- O-1-232** studija "komanda odgovornost" , dr. Milna Škulić
- O-1-233** knjiga "osnovna načelna pitanja komandne odgovornosti"
- O-1-234** uputstvo o evakuacijistanovništva sa izbjeglicama iz MZ arapuša
- O-1-235** zapovjed za dalja postupanja
- O-1-236** zapovjed komandanta II krajišnog koprusa , general Grujo B.
- O-1-237** akt broj 172/1 od 26.02.1993. godine
- O-1-238** akt komande broj 307/2 od 05.08.1992. godine
- O-1-239** centar službi bezbjednosti broj 11-169 od 30.07.1992. godine
- O-1-240** spisak mjestana arapuše
- O-1-241** spisak lica za razmjenu
- O-1-242** rukom pisan dokument od 26.04.1992. godine - sastanak
- O-1-243** dnevnik vještica miroslava pisan rukopisom
- O-1-244** naredba o rušenju mostova (tuzilaštvo je već uložilo T-104)
- O-1-245** redovni borbeni izvještaj datum 07.07.1992. godine
- O-1-246** izvod iz dnevnika
- O-1-247** plan evakuacija stanovništva od 09.08.1995. godine
- O-1-248** iz knjige Veljka Kadrijevića (iz novina "novosti") "Dvojna igra Miloševića"
- O-1-249** redovni borbeni izvještaj, datum 09.06.1992. godine; prijedlog mobilizacijskih zborišta broj 100-94/92 od 07.07.1992. godine; naredba od 03.08.1992. godine broj 03.08.1992. godine
- O-1-250** zahtjev za formacijsko uvezivanje brigade, broj 100-12/92 od 15.05.1992.

godine | naredba glavnog staba vojske SR BiH od 23.05.1992. godine

O-I-251 naređenje komande 2. krajiškog koprusa str.pov. br. 307-1 od 05.08.1992. godine i naredba od 26.05.1992. godine broj str.pov 153-1

O-I-252 zapovijedi (2) komande TO PODGRMEČ za odbranu, datum 04.05.1992. godine

O-I-253 prijedlog ratnog predsjedništva srpske opštine bosanska krupa, broj 184/92 od 25.05.1992. godine

O-I-254 dopis od 27.04.1192. godine komandi IV bataljona, broj 76/92

O-I-255 (T-99) naredba o mobilizaciji TO od 1992. godine

O-I-256 (T-195) naredba o evakuaciji muslimanskog stanovništva iz enklave podgrmeč

O-I-257 odluka skuptšine SO Bosanka Krupa 21.08.1992. godine

O-I-258 rješenje o kontroli korištenja imovine koja je pripadala muslimanskom stanovništvu

O-I-259 dopis Gojka Kličkovića CJB Banja luka od 18.01.1993

O-1-260 zaključci sa sastanka

O-I-261 personlani karton štrbac milana

O-I-262 Odluka o sjedistu opštine srpskog naroda

O-1-263 uvjerenje o izboru odbornika beoj 13/91 od 11.12.1992. godine

O-1-264 naredba ratnog predsjedništva broj 263/92 od 29.05.1992. godine

O-1-265 naredba ratnog predsjedništva broj 262/92 od 29.05.1992. godine

O-1-266 dostava materijala, komanda 1.podgrmečke brigade pov.broj 100-26/92 od 07.06.1992 godine

O-1-267 zaključci sa sastanka održanog sa komadantima mjesta dana 16.11.1992. godine

O-1-268 izvjestaj o izvršenoj analizi pronađenim pisanim dokumentima u kući Mladena Stojanovića

O-1-269 izjava vojinović slobodana

O-1-270 redovni borbeni izvještaj 2. komande krajišnog korpusa 13.07.1993. godine (T-256)

O-1-271 dopisi iz komande , naredjenje o prikupljanu ratnog plijena

O-1-272 naredjenje za jačanje b/g jedinica, broj str.pov 01/1-92 od 04.05.1992. godine

O-1-273 naredba o postavljanju komande podgrmečke brigade

O-1-274 odgovor Tuzilaštva BiH na zahtjev optuženog Kličkovića za dostavu dokumenata

O-1-275 informacija o prijavljenim slučajevima krivičnih djela

O-1-276 osnovni podaci o SJB srpske opštine bosanska krupa

O-1-277 odluka o zabrani lova, 05.08.1991. godine izvršni odbor SDS-a

O-1-278 odluka 3/90 od 08.09.1990.

O-1-279 odluka 67/91 od 17.09.1991.

- O-1-280** organizacija o formiranju 23.07.1991. godine
- O-1-281** statutarna odluka od 10.08.1991. godine
- O-1-282** statut SDS BiH, od 12.07.1991. godine
- O-1-283** naredbe ratnog predsjedništva: broj 318/92 od 03.06.1992. godine, 317/92 od 03.06.1992. godine, naredba broj 1462/92 od 06.09.1992. godine,
- O-1-284** upustvo o radu komandi mjesta na području srpske opštine bosanska krupa broj 290/92 od 29.05.1992. godine
- O-1-285** odluka o organizovanju i načinu rada 2/92 od 07.05.1992. godine (t-101)
- O-1-286** odluka SO broj 43/92 od 10.07.1992. godine (t-152)
- O-1-287** odluka SO broj 65/92 od 21.08.1992. godine (t-155)
- O-1-288** naredba ratnog predsjedništva srpska optina bosanska krupa broj 32/08 od 26.04.1992. godine (T-107)
- O-1-289** naredba ratnog predsjedništva srpska optina bosanska krupa broj 660/92 od 13.07.1992.godine
- O-1-290** naredba (u rukopisu) broj 27/92 od 05.04.1992. godine
- O-1-291** druga stranica sjednice ?
- O-1-292** naredba broj 130/92 od 22.05.1992. godine
- O-1-293** dopis komandi 3. koprusa oruzanih snaga R BiH od 19.12.1992. godine
- O-1-294** publikacija ili izvod iz časopisa "Dani", feljton Zelene beretke - " Kako se dolazilo do oružja", publikacija ili izvod iz časopisa "Dani" ", feljton Zelene beretke - "Kako izabrati grb", (ukupno tri izvoda iz novina Dani) , kao i tri izvoda iz novina "Oslobođenje";
- O-1-295** izjava svjedoka Kačavenda Mićo data Tužilaštvu Bosne i Hercegovine od 31.01.2008.godine
- O-1-296** zapisnik o saslušanju svjedoka Bijeljac Mile dat Tuzilaštvu BiH od 15.11.2007. godine
- O-1-297** zapisnik o saslušanju svjedoka Ezić Emira dat Tuzilaštvu BiH od 07.02.2008. godine (uložen kao dokaz Tuzilaštva pod oznakom T-309)
- O-1-298** informacija od 12.03.1992. godine
- O-1-299** Depeša centra bezbjednosti Bihać
- O-1-300** Depeša centra bezbjednosti Bihać 23.04.1992. godine
- O-1-301** Depeša ministarstva unutrašnjih poslova od 10.09.1991. godine
- O-1-302** dokument upućen ministarstvu 18.12.1991. godine
- O-1-303** izvod iz knjige "Zločin je zaboraviti zločin" Zilhad Ključanin, str. 270-275
- O-1-304** zapisnik o saslušanju svjedoka Brane Babića od 15.11.2007. godine
- O-1-305** odluka o privremenoj obustavi rada pol organizacija

- O-1-306** prilozi (feljtoni iz novina Oslobođenje) odlomci iz knjige Patriotske lige, 4 priloga
- O-1-307** članci iz novina Oslobođenje vezano za Zelene beretke (u dva primjerka)
- O-1-308** izvodi iz knjige "Obrana Sarajeva" Nedžada Ajnadžića
- O-1-309** izvodi iz knjige Sefera Halilovića " Lukava strategija"
- O-1-310** izvodi iz knjige Šefka Hodžića " Ko je branio Bosnu", / Bosanski ratnici
- O-1-311** izvodi iz knjige Hasana Efendića " Ko je branio Bosnu"
- O-1-312** rješenje Kantonalnog Suda Bihać broj KPS-32/04 od 06.12.2004. godine
- O-1-313** kopija vojne knjižice na ime Gojko Kličković
- O-1-314** optužnica upućena Kantonalnom sudu Bihać
- O-1-315** Dopis kojim se ispravlja greska.
- O-1-316** Personalni karton Mile Drljače.
- O-1-317** zabilješka Miroslava Vještice, 14.04.1992. godine u 12 sati
- O-1-318** zabilješke sa pregovora od 25.04. i 26.4.1992. godine, prekucan tekst
- O-1-319**, tekst - istupanje Miroslava Vještice u skupštini, govori se o referendumu
- O-1-320** Zakon o izmjenama i dopunama zakano o opštenarodnoj odbrani
- O-1-321** vještačenje ričarda batlera.
- O-1-322** ustav iz 1974. godine SB BiH, i amadmani
- O-1-323** dopis tuzilaštvo unsko sanskog kantona – tuzilaštvo bosne i hercegovine
- O-1-324** zakon o opštenarodnoj obrani i samozaštiti iz 1984- godine
- O-1-325** članak iz nezavisnih novina
- O-1-326** uredba o kriterijumima za raspoređivnaje radnih ljudi i građana
- O-1-327** izvod iz knjige autora Praljak.
- O-1-328** transportne liste sa sprecifikacijom robe
- O-1-329** dopis armije R Bih broj 01/7251/-3 od 10.11.1994. godine
- O-1-330** zakon o pravima demobiliziranih branilaca i njihovih porodica
- O-1-331** uredba sa zakonskom snagom
- O-1-332** službeni list broj 13. od 09.06.1992. godine
- O-1-333** uredba o pripremanju i obavljanju mobilizacije u drutveno političkim zajednicama
- O-1-334** uputsvo o planiranju mjera bezbjednosti i samozaštite u planovima odbrane
- O-1-335** odluka o osnovama jedinstvene metodologije, SL broj 11/86 od 07.04.1986. godine
- O-1-336** zakon o vojnoj obavezi od 02.12.1985. godine
- O-1-337** članovi iz Ustava SFRJ, službeni list broj 9. od 21.02.1974. godine
- O-1-338** krivični zakon SFRJ
- O-1-339** Ustav srpske republike BiH, 16.03.1992. godine

- O-1-340** Islamska deklaracija Alije Izetbegovića
- O-1-341** izvjestaj o saslušanju zarobljenika Sefić Suada
- O-1-342** zapisnik sa 04.06.1992.
- O-1-343** odluka o spovođenju javne rasprave
- O-1-344** zapisnik sa prve sjednice izvršnog odbora skupštine srpske opštine bosanska krupa
- O-1-345** odluka o izboru predsjednika vlade, narodne skupštine i poslanika (3 odluke)
- O-1-346** uredba sa zakonskom snagom o sprovođenju odluka republičkog referenduma,
- O-1-347** pravilnici Tuzlaštva BiH
- O-1-348** zakon o unutrašnjim poslovima službeni list broj 18
- O-1-349** egzodus srba iz zapadno –krajinskih opština
- O-1-350** uputstvo za rad komandi i stabova centa visokih vojnih skola JNA
- O-1-351** uputstvo za rad komandi odbrambenog dejstva.
- O-1-352** zapisnik sa 6. skupštine srpske opštine bosanska krupa.
- O-1-353** zapisnik o saslušanju svjedoka Arnautović Hamdije broj KT-RZ-01/05 od 07.02.2008. god, i nalaz i mišljenje stalnog sudskog vještaka dr. Marije Kaučić-Komšić o zdravstvenom stanju svjedoka Arnautović Hamdije od 28.04.2010. godine

O-1-354 zapisnici sa sjednica predsjedništva SR BiH (39 zapisnika):

1. zapisnik sa druge sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 08.01.1991. godine
2. zapisnik sa 3. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 21.01.1991. godine
3. zapisnik sa 6. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 28.02.1991. godine
4. zapisnik sa 9. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 18.03.1991. godine
5. zapisnik sa 11. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 05.04.1991. godine
6. zapisnik sa 12. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 19.04.1991. godine
7. zapisnik sa 13. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 26.04.1991. godine
8. zapisnik sa 14. sjednice Predsjedništva Socijalističke

Republike Bosne i Hercegovine održane 30.04.1991. godine

9. zapisnik sa 16. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 29.05.1991. godine
10. zapisnik sa 17. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 09.06.1991. godine
11. zapisnik sa 18. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 26.06.1991. godine
12. zapisnik sa 19. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 28.06.1991. godine
13. zapisnik sa 21. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 05.07.1991. godine
14. zapisnik sa 22. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 08.07.1991. godine
15. zapisnik sa 24. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 14.07.1991. godine
16. zapisnik sa 25. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 19.07.1991. godine
17. zapisnik sa 33. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 19.09.1991. godine
18. zapisnik sa 35. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 21.09.1991. godine
19. zapisnik sa 37. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 30.09.1991. godine
20. zapisnik sa 38. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 02.10.1991. godine
21. zapisnik sa 39. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 03.10.1991. godine
22. zapisnik sa 40. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 08.10.1991. godine
23. zapisnik sa 44. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 06.11.1991. godine
24. zapisnik sa 46. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 11.12.1991. godine
25. zapisnik sa 47. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i

Hercegovine održane 13.12.1991. godine

26. zapisnik sa 49. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 29.12.1991. godine

27. zapisnik sa 50. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 10.01.1992. godine

28. zapisnik sa 51. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 20.01.1992. godine

29. zapisnik sa 55. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 27.02.1992. godine

30. zapisnik sa 56. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 02.03.1992. godine

31. zapisnik sa 57. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 11.03.1992. godine

32. zapisnik sa 58. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 19.03.1992. godine

33. zapisnik sa 60. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 22.03.1992. godine

34. zapisnik sa 62. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 25.03.1992. godine

35. zapisnik sa 63. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 26. , 27. i 28.03.1992. godine

36. zapisnik sa 64. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 03.04.1992. godine

37. zapisnik sa 65. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 04. , 05. , 06. i 08.04.1992. godine

38. zapisnik sa 67. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 10. i 11.04.1992. godine

39. zapisnik sa 69. sjednice Predsjedništva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine održane 13. i 14.04.1992. godine

O-1-355 – Uredbe sa zakonskom snagom o preuzimanju zakona 11.04.1992. broj 2

O-1-356 – Uredba sa zakonskom snagom o preuzimanju krivičnog zakona od 11.04.1991. godine broj 2.

O-1-357 - Uredba sa zakonskom snagom o odbrani, službeni list R BiH broj 4 od 20.05.1992.godine

O-1-358 - Uredba sa zakonskom snagom o izmjenama i dopunama uredbe sa zakonskom snagom o primjeni zakona o krivičnom postupku koji je preuzet kao Rep zakon za vrijeme neposredne ratne opasnosti i za vrijeme ratnog stanja, službeni list R BiH od 12.07.1992 godine

O-1-359 - Uredba sa zakonskom snagom o službi u armiji, službeni list R BiH od 01.08.1992.godine

O-1-360 - Uredba sa zakonskom snagom o vojnoj obavezi, službeni list R BiH od 01.08.1992.godine

O-1-361 - Uredba sa zakonskom snagom o oružanim snagama R BiH službeni list 12 od 13.08.1992. godine

O-1-362 - Uredba sa zakonskom snagom o oružanim snagama, službeni list R BiH od 20.05.1992.godine

O-1-363 - Uredba sa zakonskom snagom o unutrašnjim poslovima, službene list br. 14 od 18.08.1992 godine

O-1-364 - Uredba sa zakonskom snagom o funkcionisanju mjesnih zajednica za vrijeme ratnog stanja sl. list broj 16 R BiH od 18.09.1992 godine

O-1-365 - Uredba sa zakonskom snagom o oružanom snagama, službeni list R BiH od 26.10.1992. godine broj 19

O-1-366 - Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Rim 4.12.1950 godine

O-1-367 - Evropska konvencija o ekstradiciji, članovu 12,13, i 16

O-1-368 - Dopis Tužilaštvu BiH od Kantonalnog tužilaštva USK Bihać, broj KT-147/92-RZ od 22.06.2006 godine, Dopis Tužilaštva BiH Međunarodnom sud za ratne zločine na teritoriji bivše Jugoslavije od 30.06.2006 godine, Dopis tužilaštva BiH upućen Ministarstvu pravde BiH, od 03.07.2006 godine, Službena zabilješka Tužilaštva BiH od 12.07.2006 godine, Dopis UN, broj KT-RZ 100/06 upućen gospodinu Marinku Jurčeviću, Dopis Ministarstva pravde Rep. Srbije upućen Ministarstvu pravde BiH od 29.11.2006 godine, Dopis Tužilaštva BiH, broj 07-14-7058/06 od 14.12.2006 godine, Dopis Ministarstva pravde BiH upućen Tužilaštvu BiH, 07-14-7058/06 od 26.12.2006 godine, Dopis Tužilaštva BiH upućen Ministarstvu pravde BiH, broj KT-RZ 100/06 od 28.12.2006 godine, Dopis Tužilaštva BiH upućen Ministarstvu pravde BiH, broj KT- RZ-100/06 od 25.01.2007 godine, Dopis Ministarstva pravde Rep Srbije upućen Ministarstvu pravde BiH od 26.02.2007 godine, Dopis Ministarstva pravde BiH upućen Tužilaštvu BiH od 03.07.2007 godine Dopis Tužilaštva BiH upućen Ministarstvu pravde BiH od 12.03.2007 godine, Rješenje Ministarstva unutrašnjih poslova Rep Srbije i Rješenje Vrhovnog suda u Beogradu broj KŽ II 1839/06

- O-1-369** – Protokol br. 6 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda o ukidanju smrtne kazne 1 od 28.04.1983, članak 1 ukidanje smrtne kazne i članak 2 Smrtna kazna u vrijeme rata.
- O-1-370** – protokol broj 7 uz Konvenciju za zastitu ljudskih prava i temeljnih sloboda
- O-1-371** – zakon o izmjenama i dopunama zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH broj 16 od 24.02.2009. godine
- O-1-372** – akt SJB Prijedor broj 11-12-3822 od 09.09.1991. godine
- O-1-373** – dopis Osnovnog suda u Sokocu Posebnom odjelu za ratne zločine Tužilaštva Bosne i Hercegovine
- O-1-374** – nalaz i mišljenje prof.dr. Radovana Radinovića “ Rukovodna nadležnost Gojka Kličkovića 1992. godine”
- O-1-375** – Zakon o opštenarodnoj odbrani iz SFRJ, članovi 453.- 459. objavljen u Službenom glasniku SFRJ od 23.04,1982. godine
- O-1-376** - dopunski protokol I uz ženevske konvencije 12.08.1949. godine o zastiti žrtava međunarodnih oružanih snaga
- O-1-377** – ženevska konvencija o postupanju sa ratnim zarobljenicima od 12.08.1949. godine
- O-1-378** – zapisnik Tuzilaštva Bosne i Hercegovine broj KT-RZ-1/05 od 04.05.2005. godine o ispitivanju osumnjičenog Miroslava Vještice kao i transkript razgovora sa Vještica Miroslavom obavljenog 27.02.2003. godine
- O-1-379** – topografska karta desne obale une opštine bosanska krupa
- O-1-380** – matični karton na ime Gojko Kličković
- O-1-381** – personlani karton na ime Štrbac Milan
- O-1-382** – personlani karton na ime Vojinović Milan
- O-1-383** – personalni karton na ime Miroslav Vještica
- O-1-384** - član 136., 138. iz zakona o opštenarodnoj odbrani
- O-1-385** - Međunardni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima iz 1966. godine
- O-1-386** - Isječci i studije Džona Šintlera „Nesveti teror - uloga Bosne u globalnom Džihadu“
- O-1-387** – naredba o zastupanju Komande I podg. Brigade od 28.05.1992. godine
- O-1-388** -Treća izmijenjena optužnica protiv Radovana Karadžića Tužilaštva Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju
- O-1-389** - Mapa naseljenog grada Krupe
- O-1-390** - Nalaz i mišljenje profesora Kasima Trnke. Dio pod naslovom „Ustavni položaj i funkcionisanje opština u miru i ratu“

O-1-391 - zapisnik o saslušanju svjedoka Bože Ercega dat Tužilaštvu Bosne i Hercegovine, broj 27.07.2005. godine, broj KT-RZ-01/05

O-1-392 potvrda o registraciji SDS BiH kod Višeg Suda u Sarajevu, od 17.08.1990. godine pod brojem R-I-18/90, i službeni glasnik Bosne i Hercegovine od 12.12.1990. godine broj 39

O-1-393 spisak oduzetog vojnog naoružanja u Zalugu, od 23.04.1992. godine

O-1-394 izvod iz hronike sela Duboka Krajina, stranice 339. i 340.

O-1-395 kopija protokola prijemne ambulante Kantonalne bolnice Bihać na ime Bokan Nenad

O-1-396 jedinični kartoni 11. Krupske pješadijske brigade

O-1-397 izvod iz knjige pod naslovom „Krupski srez od 1945 do 1955. godine“

O-1-398 akt glavnog štaba vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine str. pov. od 28.07.1992. godine, informacije o paravojnim formacijama na području Srpske republike BiH

O-1-399 akt komadanta TO Opštine Bosanske Krupe, Marčeta Zdravka

O-1-400 Naredba o provođenju odluke Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine broj 02-11-327/92

O-1-401 publikacija Branka Bokana „Genocid nad Srbima bosanske krajine“

O-1-402 pismo upućeno svešteniku srpske pravoslavne crkve u Bosanskoj Krupi

O-1-403 Presuda MKSJ-a u predmetu Brđanin

O-1-404 Video snimak osnivačke skupštine SDS-a

O-1-405 Nalaz i mišljenje vještaka Radomira Lukića od mjeseca maja 2010 godine

DOKAZI OPTUŽENOG MLADENA DRLJAČE

OII-1 dokaz koji je već uveden kao dokaz Tužilaštva T-75

I ulaže se kao dokaz odbrane prvooptuženog O-I-7

OII-3 dokaz koji je već uveden kao dokaz odbrane prvooptuženog O-I-192

OII-4 dokaz koji je već uveden kao dokaz odbrane prvooptuženog O-I-405

DOKAZI OPTUŽENOG JOVANA OSTOJICA

O-III - 1 izjava o saslušanju svjedoka Pilipović Boža

O-III - 2 izjava o saslušanju svjedoka Duška Stojisavljevića

- O-III - 3** izjava o saslušanju svjedoka Đorđa Ježa
- O-III - 4** izjava o saslušanju svjedoka PWS-92
- O-III- 5** izjava o saslušanju svjedoka Lujinović Dragomira
- O-III - 6** izjava o saslušanju svjedoka Stanić Miroslava od 21.02.2009.
- O-III - 7** izjava o saslušanju svjedoka Stanić Miroslava od 17. i 24.01.2008
- O-III - 8** izjava o saslušanju svjedoka Krnetić Milana data advokatu Milanu Romaniću od dana 22.01.210. godine
- O-III-9** izjava o saslušanju svjedoka Ilić Slavke data advokatu Milanu Romaniću od dana 26.03.2009. godine
- O-III-10** Zapisnik o saslušanju svjedoka Zdravka Marčete u Tužilaštvu BiH , broj KT-RZ-100/06 od dana 07.12.2007. godine (isti dokaz je i kod Odbrane I. optuženog – broj O-1-220)
- O-III-11** Izjava o saslušanju svjedoka Dragana Kulundžije od 28.11.2008. godine
- O-III-12** Izjava o saslušanju svjedoka Branislava Gajčića od 09.04.2010. godine
- O-III-13** Izjava o saslušanju svjedoka Srdić Duška od 13.03.2010. godine
- O- III-14** zapisnik o saslušanju svjedoka Rađenović Milorada od 13.11.2008. godine
- O-III-15** izjava o saslušanju svjedoka Radošević Laze od 20.02.2009, godine
- O-III-16** izjava o saslušanju svjedoka Knežević Savana od 24.04.2009. godine
- O-III-17** izjava o saslušanju svjedoka od 27.02.2009. godine
- O-III-18** Zapisnik o saslušanju svjedoka Vujanović Mile, broj KT – RZ 100/06 od 15.12.2008.godine
- O-III-19** Izjava o saslušanju svjedoka Drage Kačavende od 25.03.2009 godine
- O-III-20** Zapisnik o saslušanju svjedoka Miroslava Egeljića, broj KT – RZ 100/06 od 15.01.2001 godine
- O-III-21** Izjava o saslušanju svjedoka Miroslava Egeljića od 28.02.2009 godine data advokatu Milanu Romaniću
- O-III-22** Zapisnik o saslušanju Bljeljac Predraga od 28.04.2002 godine
- O-III-23** Zapisnik o saslušanju svjedoka Radanović Ranko od 26.03.2009 godine
- O-III-24** Redovni borbeni izvještaj, strogo pov. od 16.07.1992 godine
- O-III-25** Redovni borbeni izvještaj, od 17.07.1992 godine
- O-III-26** Redovni borbeni izvještaj od 18.07.1992 godine
- O-III-27** Redovni borbeni izvještaj od 19.07.1992 godine
- O-III-28** Redovni borbeni izvještaj od 20.07.1992 godine
- O-III-29** Redovni borbeni izvještaj od 21.07.1992 godine
- O-III-30** Izjava o saslušanju svjedoka Skenderija Mladena od 15.12.2008 godine

- O-III-31** Izjava o saslušanju svjedoka Narančić Zdravka od 07.03.2010 godine
- O-III-32** Izjava o saslušanju svjedoka Drljača Milovana od 20.05.2010 godine
- O-III-33** Izjava o saslušanju svjedoka Marić Daneta od 03.05.2010 godine
- O-III-34** Izjava o saslušanju svjedoka Klašnja Boška od 14.03.2009 godine
- O-III-35** Redovni borbeni izvještaj, broj 147-22 od 22.07.1992. godine
- O-III-36** Redovni borbeni izvještaj, broj 147-23 od 23.07.1992. godine
- O-III-37** Redovni borbeni izvještaj, broj 147-25 od 24. i 25.07.1992. godine
- O-III-38** Redovni borbeni izvještaj, broj 147-26 od 30.07.1992. godine
- O-III-39** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-23 od 31.07.1992. godine
- O-III-40** Redovni borbeni izvještaj, broj 107/24 od 01.08.1992. godine
- O-III-41** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-25 od 02.08.1992. godine
- O-III-42** Redovni borbeni izvještaj, broj 283-1/92 od 03.08.1992. godine
- O-III-43** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-54/92 od 03.08.1992. godine
- O-III-44** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-27/92 od 04.08.1992. godine
- O-III-45** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-28 od 05.08.1992. godine
- O-III-46** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-29 od 06.08.1992. godine
- O-III-47** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-30 od 07.08.1992. godine
- O-III-48** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-31 od 08.08.1992. godine
- O-III-49** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-32 od 09.08.1992. godine
- O-III-50** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-33 od 10.08.1992. godine
- O-III-51** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-34 od 11.08.1992. godine
- O-III-52** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-35 od 12.08.1992. godine
- O-III-53** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-36 od 13.08.1992. godine
- O-III-54** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-37 od 14.08.1992. godine
- O-III-55** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-38 od 15.08.1992. godine
- O-III-56** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-39 od 16.08.1992. godine
- O-III-57** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-40 od 17.08.1992. godine
- O-III-58** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-41 od 18.08.1992. godine
- O-III-59** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-42 od 19.08.1992. godine
- O-III-60** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-43 od 20.08.1992. godine
- O-III-61** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-44 od 21.08.1992. godine
- O-III-62** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-47/92 od 24.08.1992. godine
- O-III-63** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-48/92 od 25.08.1992. godine
- O-III-64** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-49/92 od 26.08.1992. godine
- O-III-65** Redovni borbeni izvještaj, broj 107- 50/92 od 27.08.1992. godine

- O-III-66** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-51/92 od 28.08.1992. godine
- O-III-67** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-52/92 od 29.08.1992. godine
- O-III-68** Redovni borbeni izvještaj, broj 107-53/92 od 30.08.1992. godine
- O-III-69** Redovni borbeni izvještaj glavnom štabu vojske Republike Srpske, broj 2-203 od 25.08.1992. godine
- O-III-70** Redovni borbeni izvještaj, broj 166-1/92 od 15.07.1992. godine
- O-III-71** Redovni borbeni izvještaj, broj 2-200 od 15.07.1992. godine
- O-III-72** Redovni borbeni izvještaj, broj 154-1/92 od 13.07.1992. godine
- O-III-73** Redovni borbeni izvještaj, broj 2-195 od 13.07.1992. godine
- O-III-74** Spisak vojnih lica krupske lake pješadiške brigade
- O-III-75** Spisak sa imenima Joje Plavanjaca i Rađenović Milorada
- O-III-76** Prijedlog za postavljanje starješina, broj 323-1/92 od 15.08.1992 godine
- O-III-77** Naredba komande 11 krupske lake pješadiške brigade, broj 349-1/92 od 18.08.1992 godine
- O-III-78** Naredba komande 11 krupske lake pješadiške brigade, broj 760-1/92 od 20.12.1992 godine
- O-III-79** Zapovjest komande 11 krupske lake pješadiške brigade, broj 281-1/92 od 03.08.1992 godine
- O-III-80** Dopis komande 2 krajiškog korpusa, broj 307-3 od 05.08.1992 godine
- O-III-81** Dopis komande 2 krajiškog korpusa, broj 2-72 od 05.06.1992 godine
- O-III-82** Naređenje komande 11 krupske lake pješadiške brigade, broj 306-2/92 od 08.08.1992.godine
- O-III-83** Kopija vojne knjižice koja glasi na ime Radošević Lazo izdata 27.02.1976 godine
- O-III-84** Dopis komande 2 krajiškog korpusa, broj 590-1 od 16.12.1992 godine
- O-III-85** Presuda Vojnog Suda u Banja Luci broj I K broj 94/95 od 04.08.1995. godine, sa propratnom dokumentacijom (dijelovi ovjeranog spisa vrhovnog vojnog Suda)
- O-III- 86** Izvodi iz pravila službe oružanih snaga saveznog sekretarijata z anarodnu odbranu, dijelovi koji se odnose na - primopredaje dužnosti, vojnički pritvor, vojnički zatvor.
- O-III- 87** Akt komadande 2 krajiškog korpusa glavnom štabu Vojske SR BiH od 01.06.1992.godine – formiranje vojnog suda
- O-III – 88** Akt komande 2. krajiškog korpusa glavnom štabu Vojske SR BiH broj 11-43 od 10.08.1992. godine - Izvještaj o radu pravosudnih organa
- O-III-89** Naređenje Komadanta Jovana Ostojića broj 556-1/92 od 21.10.1992. goidine

O-III- 90 Akt komande 2. Krajiškog korpusa str.pov. broj128-1 od 23.11.1992. godine
Naređenje za borbenu upotrebu jedinice

O-III-91 vojna ekspertiza vještaka vojne struke Slobodana Kosovca. (uloženo i u elektronskoj formi)

Dokazi suda

S-1 nalaz i mišljenje vještaka Senada Pešte o zdravstvenom stanju svjedoka Palić Vejsila, Sivić Ibrahima i Ezić Emira.